МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ, КРИМІНОЛОГІЧНІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІ ЗАХОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

(присвячена сторіччю університету)

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичноїІнтернет-конференції

26 листопада 2021 року

Одеса
ОДУВС
2021

УДК 343.573.+343.85
К 82

Статті друкуються в авторському варіанті. Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

К82 Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. Інтернет-конф. 26 лист. 2021 р. Одеса : ОДУВС, 2021. с.

У збірнику представлені тези доповідей, які оприлюднені на всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності», що відбулась у Одеському державному університеті внутрішніх справ 26 листопада 2021 року. Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, студентів, аспірантів та докторантів, практичних працівників і широкий читацький загал.

УДК 343.573+343.85

© ОДУВС, 2021

ПРИВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Шановні учасники конференції!

Дозвольте мені від колективу Одеського державного університету внутрішніх справ і від себе особисто привітати всіх учасників Всеукраїнської науково-практичної Інтернет - конференції на тему «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності», організованою кафедрою кримінального права та кримінології Одеського державного університету. Побажати учасникам конференції творчої і плідної праці.

Обрана тема конференції в широкому розумінні охоплює доволі різні аспекти соціального та правового характеру, які впливають на визначення державної кримінальної політики у сфері запобігання та протидії кримінально-протиправному поводженню, злочинності зокрема.

Відповідно її метою є обговорення науковою спільнотою, представниками практичних підрозділів правоохоронних органів та органів системи виконання покарань, здобувачами вищої освіти, які цікавляться даними питаннями, проблем щодо визначення найбільш дієвих загально-соціальних та індивідуальних кримінологічних заходів, напрямків подальшого удосконалення кримінального законодавства (на тлі обговорення проекту нового Кримінального кодексу), формування дієвого інструментарію досягнення мети виправлення засуджених під час реального виконання призначеного судом покарання.

Безумовно, невід'ємною складовою обговорення будь-якої теми є аналіз зарубіжного законодавства та позитивного досвіду різних країн світу у формуванні та застосуванні багатоколійної системи кримінально-правових та кримінально-виконавчих заходів превентивного значення. Подовження вітчизняної політики євроінтеграції посилює значення відповідності законодавства України міжнародно-правовим стандартам.

В першу чергу, маємо зауважити, що особливість та специфічність заходів попередження злочинності в Україні залежатиме від властивостей та характеру суспільно небезпечної поведінки. В сучасних умовах підвищення значення *регіональних особливостей* кримінально-протиправної поведінки, активного використання злочинцями *комп'ютерних технологій як засобу* та знаряддя вчинення суспільно небезпечного діяння, впливу на психофізичний стан громадян суттєво змінених умов життєдіяльності *під час пандемії* тощо, - не можуть не позначитися на кримінологічних заходах загально-соціального та індивідуально-профілактичного спрямування. Комплексне сприйняття даних чинників свідчить на *користь необхідності розробки нових підходів щодо аналізу* характерних особливостей вчинених кримінальних правопорушень, загалом, узагальнення специфічних ознак способів їхнього вчинення, зокрема. Тим більш, сучасні кримінологічні аспекти мають бути враховані під час формування специфічних спеціально-превентивних заходів психологічного та віктимного характеру.

Суттєві зміни у всіх сферах життєдіяльності громадян України, пов'язані із подовженням та поглибленням їхнього реформування, не могли не позначитися на інтенсивності внесення змін до чинного кримінального законодавства. Пропонуємо поглянути на позитивні та негативні аспекти інтенсивного реформування *вітчизняного кримінального законодавства* на декількох рівнях.

Передусім, з точки зору перспектив запровадження практично нової концепції кримінального законодавства, системного співвідношення інститутів Загальної та Особливої частини, новітнього підходу щодо формулювання категоріального апарату, ознак складу кримінального правопорушення, а тим більш, визначення виду та терміну покарання за певний вид кримінально-протиправної поведінки. Виправданим, як на наш погляд, є підхід, коли в доктрині кримінального права чинні проблеми законодавства, суперечності та нечіткість кримінально-правових положень аналізуються з урахуванням потенційних спрямувань щодо утворення нового Кримінального кодексу.

Відповідно, наступним напрямком має стати обговорення проблем чинного кримінального законодавства, в яких відтворюються особливості доктринального тлумачення нововведень у *кримінальне законодавство* в частині понятійного апарату, більш вузького розмежування діянь за ступенем суспільної небезпечності, визначення узагальненого поняття «кримінальні правопорушення», виокремлення такого інституту як «кримінальні проступки» та «злочин».

Насамкінець, пропонуємо розглянути сучасні соціально-правові та *правозастосовні проблеми кримінально-виконавчої системи України* через конкретні питання реалізації в установах виконання покарань різних видів покарання. На особливу увагу заслуговує обговорення окремих аспектів правозастосовної практики щодо новел кримінально-виконавчого права та законодавства, - виконання та відбування таких видів покарань як громадські роботи, обмеження волі, довічне позбавлення волі, які є новими інститутами. Тим більш, актуальності набувають проблеми визначення шляхів підвищення ефективності функціонування чинної системи закритих кримінально-виконавчих установ, на яких покладається завдання досягти виправлення та соціальної реабілітації найнебезпечніших злочинців. Особливістю останніх років є посилення уваги науковців до питань виконання найсуворішого виду покарання – довічного позбавлення волі (його правової природи, співвідношення із позбавленням волі на певний строк, можливість та засоби досягнення виправлення засуджених тощо).

До сьогодні не втрачає своєї актуальності проблема пошуку кримінально-виконавчого інструментарію щодо посилення мотивації та власного бажання засуджених до самоудосконалення, виправлення та ресоціалізації. Відповідно, складні питання підстав, характеру зміни правосуб'єктності засуджених, які перебувають в ізоляції, подовжують залишатися предметом багатьох наукових досліджень.

Підсумовуючи зазначене, хочу висловити своє сподівання, що робота конференції надасть певний поштовх до наукового пошуку та вирішення тих проблем, які стануть предметом сьогоднішнього обговорення;сприятиме розробленню рекомендацій та визначенню тактичних та стратегічних напрямків у сфері боротьби із злочинністю, підвищення її ефективності;буде певним внеском у вирішенні проблем розробки нових та удосконалення чинних кримінологічних, кримінально-правових та кримінально-виконавчих заходів протидії злочинності.

Ректор
Одеського державного університету
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки,
член-кореспондент НАПрН України Сергій КУЗНІЧЕНКО

НАУКОВІ ДОПОВІДІ

НАПРЯМ 1.
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ

«ПОНЯТТЯ НАСИЛЬСТВА: ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ»

Ботнаренко Ірина Анатоліївна,
к.ю.н., старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
навчально-наукового інституту № 1,
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ

Поняття «насильство»наразі використовується не лише у побуті, а й у різних галузях науки,аналізується і визначається різнобічно, залежно від особливостей предмета дослідження. Тому не випадково, що указаний феномен досліджують фахівці різних правових напрямів (педагогіки, психології, соціології, філософії, адміністративного права, кримінального права та кримінології, кримінального процесу та криміналістики тощо), вкладаючи у його поняття багатогранний зміст (використовують для позначення широкого кола дій та вчинків та приділяючи увагу визначенню особливостей різних форм та проявів насильства).Деструктивна роль насильства, констатує Л.М. Герасіна, виявляється «у соціальних практиках і людській взаємодії: в міжособистісних і групових відносинах, в агресивних діях військових блоків і завоюваннях, у «кольорових» революціях нової доби,військових заколотах, репресивних державно-політичних стратегіях і, звичайно, в міжнародному тероризмі» [1, с. 35]. І ми не можемо не погодитись з таким твердженням відомої вченої-соціолога.

Проблематику насильства, а також низку кримінально-правових аспектів насильницьких дій досліджували такі вітчизняні науковці: Ю.В. Александров, М.І. Бажанов, О.М. Бандурка, А.Б. Блага, А.А. Вознюк, Л.М. Герасіна, В.В. Голіна, А.А. Гусейнов, О.О. Дудоров, С.С. Косенко, Л.М. Кулик, Н.В. Лесько, Ю.В. Лесюк, В.О. Меркулова, Л.В. Сердюк,М.І. Хавронюк, Т.М. Хомич та багато інших.

Незважаючи на те, що тема насильства досліджується тривалий часта є предметом постійного обговорення,вона продовжує залишається надзвичайно актуальною в силу постійно зростаючої тенденції цього асоціального явища. Окрім того, не применшуючи науковий вклад у розробку зазначеної проблематики, науковцями до цього часу не вироблено єдиного (універсального) визначення цього поняття. Відтак, не ставлячи перед собою мету вироблення єдиного уніфікованого розуміння указаного терміну, проведемо короткий огляд наукових трактувань та висловимо власне бачення щодо його розуміння.

Як загальнонаукова категорія «насильство» визначається по-різному, розглядається з точки зору двох протилежних підходів – широкого (абсолютного) і вузького (прагматичного). В широкому розумінні насильство визначається як застосування фізичної сили до кого-небудь; силування, ґвалт, примус; застосування сили для досягнення чого-небудь; примусовий вплив на когось, щось [2, с. 303]; дії із застосуванням фізичної або психічної сили щодо когось, примушування, силування, принука, ґвалт [3, с.551]. У даному випадку, на переконання А.А. Гусейнова, поняття насильства несе чітко виражене негативне оціночне навантаження і вживається в дуже широкому значенні, яке включає усі форми фізичного, психологічного, економічного придушення і відповідні їм душевні якості, такі як брехня, ненависть, лицемірство і т. д.; фактично прямо ототожнюється зі злом взагалі [4, с. 35].

Учені трактують визначення терміна «насильство» по-різному, асоціюючи його з впливом (фізичним, психологічним) на організм людини. Скажімо, згідно з енциклопедією Міллера: «Насильство – це завдавання людям шкоди шляхом убивства, калічення чи завдавання болю». У словнику сучасної англійської мови видавництва Лонгмана підкреслюється, що насильство – це використання фізичної сили стосовно іншого [5, с. 175]. В. Даль трактує термін «насильство» як примус, неволю, потребу, силування, образливе, незаконне і свавільне [6, с. 481]. У тлумачному словнику Особливої частини кримінального законодавства України подано таке визначення поняття «насильство»: це фізичний вплив на організм потерпілого, що полягає в нанесенні удару, позбавленні чи обмеженні особистої свободи, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості чи навіть смерті [7, с. 73-74]. За визначенням Г.І. Козирева, насильство –це нанесення будь-якого збитку (фізичного, морального, психологічного, ідеологічного тощо) або будь-які форми примусу відносно інших індивідів або груп» [8, с. 85]. Під насильством також розуміють прояв агресивності в між людських стосунках [6, с. 32]. Р.Е. Токарчук узагальнено визначає насильство як навмисне застосування фізичної сили або влади, що реалізоване у вигляді погрози, спрямоване проти себе, проти іншої особи, групи осіб або громади, результатом якого є (або є високий ступінь імовірності цього) тілесні ушкодження, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду несприятливі наслідки [10, с. 28].

Повністю погодитися з таким визначенням, на нашу думку, складно, оскільки це суспільно небезпечне явище може проявитися в безпосередньому застосуванні фізичної сили, що не завжди реалізується тільки погрозою її заподіяння,і може не мати видимих фізичних наслідків для постраждалої особи. І, навпаки, словесні образи, залякування, тиск, погрози здійснюються без фізичного (тілесного контакту) кривдника з жертвою, однак при цьому можуть заподіяти значну шкоду її психічному здоров'ю. Уважаємо, що це визначення потребує конкретизації та уточнення. Т.М. Хомич, на підставі аналізу змісту зазначеного поняття, дійшов висновку, що насильство в юридичній літературі розглядається в кількох аспектах: 1) як фізичний чи психічний вплив на іншу людину; 2) як спосіб вчинення злочину; 3) як ціль, а не засіб вчинення діяння [11]. Також науковець виділив такі його ознаки як соціального явища: а) наявність як мінімум двох суб'єктів; б) здійснюється проти або поза волею особи, на яку воно спрямоване; в) умисний характер діяння; г) спричиняє або може спричинити шкоду [11].

Таким чином, насильство можна охарактеризувати як примусову впливову дію, спрямовану проти іншої особи всупереч її волі (на організм, емоції та психіку), посягання на свободу волі іншої особи, коли її примушують робити те, чого вона не хоче робити та завдають цій особі такими діями шкоду (фізичну, моральну тощо).

Список використаних джерел:

1. *Герасіна Л. Н. Насильство як соціальна деструкція. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2015 р. № 1148. С. 35–40.URL: file:///C:/Users/asus%20720/Downloads/4464-20151120.pdf (дата звернення: 08.10.2021).*
2. *Новий тлумачний словник української мови / [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. К.: Аконіт, 2003. Т. 2. 926 с.*
3. *Тлумачний словник української мови: Понад 12500 статей (близько 40000 слів) / [за ред. В.С. Калашника]. Х. : Прапор, 2002. 992 с.*
4. *Гусейнов А. А. Понятия насилия и ненасилия. Вопросы философии. 1994. № 6. С. 35-41.*
5. *Longman Dictionary of Contemporary English: New edition. Burnt Mill, Harlow: Longman, 1987. –XXVI.*
6. *Даль В.И.Толковый словарь живого великорусского языка [Текст]: в 4т. М. : Рус. яз., 1981. Т.2: И–О : словарь. 1981. 779 с.*
7. *Навроцький В.О., Тростюк З.А. Тлумачний словник (Особливої частини кримінального законодавства України). Львів, 1997. 127 с.*
8. *Козырев Г. И. Проблема насилия в теории, массовом сознании и реальной жизни. Вестник МГУ. Серия 7. Философия. 2000. № 6. С. 85–87.*
9. *Клецина І. С. Гендерна соціалізація : навч. посіб. СПб. : Пітер, 1998. 423 с.*
10. *Токарчук Р.Е. Насилие как состав образующий признак хищений : вопросы уголовной ответственности : дисс. канд. юрид. наук. 12.00.08 / Р.Е. Токарчук. Омскийгос. ун-т. Омск, 2008. 178 с.*
11. Хомич Т.М. Фізичне насильство як одна із форм вчинення насильства в сім'ї. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2010. № 2. URL: *http://lj.oa.edu.ua/articles/2010/n2/10ktmnvs.pdf.* (дата звернення: 10.10.2021).

«КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ЗА ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ ТА НЕСПЛАТА АЛІМЕНТІВ ОСОБАМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ»

Бубнова Ірина Ігорівна,
курсант 311-го взводу факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник:
Собко Ганна Миколаївна,
д.ю.н., доцент, майор поліції, професор кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Дитина є особливо вразливим суб'єктом суспільних відносин, оскільки не може повністю усвідомлювати та самостійно користуватись своїми правами, наданими їй від народження, Це обумовлено її фізичною, розумовою, моральною та духовною незрілістю. І для того, щоб вона стала зрілою людиною у всіх відношеннях, їй необхідно мати певні спеціальні, додаткові можливості. Для того, щоб реалізувати всі свої можливості, дитина потребує допомоги збоку батьків. Адже згідно зі ст. 34 ЦК України саме по досягненні повноліття (18 років) фізична особа набуває повної дієздатності [1, ст. 356].

Варто зауважити, що детально щодо утримання батьками, позбавленими батьківських прав, дитини та сплати такими особами аліментів, вивчають Л. В. Афанасьева, З. В. Ромовська, Л. В. Сапейко та інші науковці.

Слід зазначити, що крім духовного та морального виховання, важливе місце в сучасному суспільстві належить матеріальному забезпеченню дітей. Право дитини на піклування з боку батьків може бути реалізоване лише за умови добровільного і належного виконання батьками своїх обов'язків. За загальним правилом цей обов'язок виникає у батьків з моменту народження дитини й припиняється у випадку досягнення дитиною повноліття або в разі смерті батьків чи дитини. Конвенція про права дитини визначає право кожної дитини на рівень, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини [2, с. 76]. Дане положення знайшло своє закріплення в ч. 2 ст. 51 Конституції України, де вказано, що батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття [3, ст. 141]. Цей природний і водночас юридичний обов'язок батьків не завжди виконується ним добровільно. Наслідком невиконання батьківських обов'язків щодо дитини є позбавлення батьківських прав судом.

Хочу зазначити, що особи, позбавлені батьківських прав не звільняються від обов'язку щодо утримання дитини, відповідно до норми ст. 166 СК України [4]. Одночасно з вирішенням питання про позбавлення батьківських прав суд може на вимогу позивача або з власної ініціативи вирішити питання про стягнення аліментів на дитину.

Проблемивиконанняаліментнихзобов'язаньвикликаютьсьогоднізагальнезанепокоєння, про що свідчить кількість дітей, які залишилися без матеріального забезпечення. Метою аліментного зобов'язання, на думку дослідників, є забезпечення отримання членами сім'ї необхідних умов існування за рахунок інших членів сім'ї, тобто осіб, які знаходяться з ними в сімейно-правових відносинах, що суттєво відрізняє аліментне зобов'язання від цивільного, а тому за своєю природою аліментне зобов'язання носить сімейно-правовий характер [5, с. 11].

На жаль, не завжди батьки, позбавлені батьківських прав, виконують обов'язок щодо утримання своїх дітей. Невиконання обов'язку батьків по утриманню дітей зумовлює настання сімейно-правової відповідальності.

Дане порушення регулюється кримінальним законодавством, а саме при злісному ухиленні батьків від сплати аліментів на утримання дітей, вони підлягають притягненню до кримінальної відповідальності за ст. 164 Кримінального кодексу України [6].

Проблемою є те, що на практиці досить складно довести, що батько чи мати злісно ухиляються від сплати аліментів. Пояснюється це тим,що в Україні на громадян не покладається обов'язок працювати, мати місце роботи, тому деякі батьки посилаються на те, що вони не можуть знайти роботу і не виконують своїх обов'язків, а при відсутності в них майна навіть державні виконавці не здатні виконати рішення суду про примусове стягнення з них аліментів. Ще однією прогалиною в законодавстві є те так звані «зарплати в конверті», таким чином ніхто не може стягнути аліменти на утримання дитини.

Хочу прокоментувати ст. 164 КК України, яка регулює питання ухилення від сплати аліментів на утримання дітей. Відповідно до неї, до таких порушників застосовуються такі види покарань: штраф, громадські роботи, виправні роботи та обмеження волі. Як бачимо, застосувавши дані санкції щодо аліментодавця, інтереси дитини, все одно, залишаються порушеними, а матеріального утримання вона не отримує. Адже:

– при сплаті штрафу та при виправних роботах, стягнута грошова сума іде в дохід до держави, замість того, щоб перераховуватися дитині;

– громадські роботи взагалі здійснюються на безоплатній основі, у зв'язку з чим дитина, знову ж таки, не отримує матеріальної допомоги;

– обмеження волі також не має на меті перерахування грошових кошті в дитині.

Треба сказати, що відповідно до ст. 50 КК України відбування встановлених видів покарань не переслідує за мету виконання зобов'язання по сплаті аліментів, а має на меті покарання і виправлення засудженого. Можна зробити висновок, що для особи, яка злісно ухиляється від аліментних зобов'язань, набагато простішим є шлях відбуття кримінального покарання (яке є доволі лояльним та не суворим), ніж довго тривала сплата немалих грошових сум дитині.

Досліджуючи дану проблему, я звернулась до зарубіжного законодавства. Хочу сказати, що боротьба з боржниками зі сплати аліментів у низці американських, європейських країн та країн СНД передбачає значно суворіші механізми відповідальності недобросовісних батьків, ніж в Україні. Наприклад, у Німеччині діють примусові роботи, конфіскація і продаж майна боржника на користь дитини або тюремне ув'язнення строком на три роки. Позбавлення волі загрожує злісним неплатникам аліментів також у США, Казахстані, Білорусі.

Крім питань відповідальності за несплату аліментів та їх розміру, існує механізм контролю за цільовим використанням аліментів у таких країнах, як: США, Великобританія, Німеччина, Канада, Латвія, Ізраїль, Білорусь та Казахстан.

Отже, підсумовуючи вище наведе, хочу сказати, що на сьогоднішній день проблеми виконання аліментних зобов'язань викликають занепокоєння, адже більшість дітей не мають матеріального забезпечення, внаслідок невиконання своїх обов'язків щодо власних дітей не добросовісними батьками.

Для усунення даних проблем пропоную такі варіанти:

- здійснювати більш жорсткий контроль над особами, які ухиляються від сплати аліментів, беручи за приклад зарубіжні країни;

- посилити міри відповідальності за ухилення від сплати аліментів, а сааме санкцію ст. 164 КК України доповнити покаранням у виді конфіскації майна, як додатковий вид покарання та позбавлення волі на певний строк.

Список використаних джерел:

1. *Цивільний кодекс України: прийнятий 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.*
2. *Конвенція про права дитини 1989 р. // Права людини в Україні: Збірник законодавчих актів. К., 1998. 282 с.*
3. *Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.*
4. *Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2002. № 21-22.*
5. *Сапейко Л. В. Правове регулювання аліментних обов'язків батьків і дітей. Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / Л. В. Сапейко. Харків, 2003. 28 с.*
6. *Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст.131.*

«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ОХОРОНУ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я»

Варава В.В.,
к.ю.н., доцент, завідувач кафедри правоохоронної діяльності та кримінально-правових дисциплін,
Університет митної справи та фінансів
Дехтяр Д.В.,
студентка денної форми навчання кафедри правоохоронної діяльності та кримінально-правових дисциплін
Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро

Право на охорону здоров'я – це одне з керівних прав людини, яке забезпечує стан розвитку фізіологічних , психологічних функцій в організмі людини. Так у статті 3 Конституції України закріплено , що людина,її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Аналогічні положення знайшли своє відображення й у КВК України (ст. 7).

Право засуджених на життя та здоров'я та деякі елементи механізму його реалізації визначено в ст. 10 КВК, а правові гарантії – у Законах України «Про попереднє ув'язнення», «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», КПК та підзаконних нормативно-правових актах Міністерства юстиції України. Проте права засуджених не забезпечуються у повному обсязі, особи які відбувають покарання у виді позбавлення волі,стають жертвами злочинних посягань на їх життя та здоров'я як з боку інших засуджених , так і з боку персоналу виправної колонії. За статистикою 2004 р. першій половині 2016 р. в Україні від злочинів та інших протиправних посягань постраждали понад 150 осіб з числа засуджених, позбавлених волі, через неналежні умови праці на виробництві виправних колоній отримали різноманітні травми понад 1000 осіб, ще стільки ж – унаслідок заподіяння шкоди самим собі (шляхом спроб суїциду). Високим є рівень захворювань та смертності серед осіб, які відбувають покарання у виправних колоніях, який у 50–60% вищий від такого самого рівня в Україні. У 2019 році відбувся сплеск насилля, коли більше ніж у п'яти установах за короткий проміжок часу (декілька місяців) відбулося масове побиття засуджених спеціальними підрозділами.

Забезпечення прав засуджених на охорону життя та здоров'я в наукових дослідженнях кримінально-виконавчого права сформувалося не так давно. Підґрунтям цього дослідження стали праці українських і зарубіжних учених у галузі кримінально-виконавчого права,присвячені проблемам відбування покарання засудженими у виправних колоніях,зокрема: К. А. Автухова, В. С. Батиргареєвої, В. А. Бадири, О. І. Богатирьової,І. Г. Богатирьова, В. В. Василевича, Т. А. Денисової, В. В. Голіни, Б. М. Головкіна,О. М. Джужи, В. В. Кондратішиної, О. Г. Колба, В. Я. Конопельського,І. М. Копотуна, Є. В. Курінного, А. Х. Степанюка, Б. М. Телефанка,В. М. Трубникова, І. С. Яковець та інші [1, с.1].

У наш час умови тримання під вартою в більшість колоній вимагають ремонту, норм житлової площі, незадовільні санітарно-гігієнічні та матеріально-побутові умови, тримання в'язнів у напівпідвальних приміщеннях, недотримання температурного режиму та вимог щодо освітлення житлових приміщень, обмеження доступу до свіжого повітря та питної води тощо. Належні умови тримання створені, як правило, ли-

ше для засуджених, які залучаються до робіт з господарського обслуговування, неповнолітніх та жінок, а також осіб, які перебувають у більш привілейованому становищі. Внаслідок вкрай обмеженого державного фінансування, виправні установи змушені максимально економити на комунальних послугах, тому вода в багатьох з них подається обмежений час, паливо закупають по мінімуму, заготовляють дрова власними силами, приміщення промислових цехів не опалюють.

Більшість зі справ проти України, в яких ЄСПЛ визнавав порушення статті 3 Конвенції, стосувалися проблем переповнення та різних інших повторюваних проблем, пов'язаних з матеріальними умовами ув'язнення: неналежними санітарно-гігієнічними умовами, неналежним освітленням та вентиляцією, присутністю комах та плісняви у камерах, обмеженим доступом до душу, обмеженими щоденними прогулянками, відсутністю у самітненості при використанні туалету, поганою якістю їжі тощо. Порушення були виявлені у багатій кількості установ у різних областях України. Таким чином дійсно видається, що порушення не були результатом ізольованого випадку або конкретних подій у кожній окремій справі. Вони походили з широко поширеної структурної проблеми, яка була результатом поганого функціонування пенітенціарної системи України та недостатніх гарантій проти поводження, забороненого статтею 3.[2, с.4].

Дуже важливим є відмінності права на охорону здоров'я та право на медичну допомогу засуджених, бо це не є тотожними поняттями:

1. Право на охорону здоров'я засудженим - більш широка юридична категорія,що включає сукупність заходів соціального, економічного, екологічного характеру, спрямованих, у цілому, на недопущення виникнення хвороб у засуджених;

2. Право на охорону життя засудженим - невід'ємне право кожної людини,незалежно від стану її здоров'я, у той час як право на медичну допомогу найчастіше пов'язане з наявністю захворювання або патологічного стану;

3. Забезпечення реалізації права на охорону здоров'я засуджених - завдання багатьох структур апарата влади, у той час як втілення у життя права на медичну допомогу залежить від тих державних і муніципальних органів, що забезпечують сферу охорони здоров'я [3, с.215-219].З питань саме права на охорону здоров'я, необхідно для реалізації виконати такі дії: 1) забезпечити рівний доступ до високоякісної медичної допомоги; 2) здійснити профілактику, раннє виявлення та ефективне лікування захворювань шляхом забезпечення відповідності медичної інфраструктури потребам територіальних громад;

3) забезпечити гарантований обсяг медичної допомоги, що надається громадянам на безоплатній основі за рахунок бюджетних коштів; 4) забезпечити захист прав пацієнтів;

5) забезпечити доступ до одержання медичної допомоги вразливих верств населення;

6) привести у відповідність із Міжнародною класифікацією функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я критерії встановлення інвалідності та отримання реабілітаційних засобів і послуг людьми з інвалідністю;

7) створити рівний доступ до високоякісної медико-соціальної допомоги наркозалежним особам, людям, які живуть з ВІЛ, особам, хворим на туберкульоз та інші соціально небезпечні захворювання;упровадження заходів із попередження поширення психічних та інтелектуальних розладів, забезпечити надання відповідної допомоги [1, с.36].

Отже, дійсно існують норми в Україні та на міжнародному рівні , які гарантують права засудженого на охорону життя та здоров'я, але права засуджених не забезпечуються у повному обсязі. Це впливає на стан їх самопочуття та викликає різні захворювання, також практика застосування сил до ув'язнених співробітникам виправних колоній є неприпустимою та вимагає викоріння.

Список використаних джерел:

1. *Рябих Н.В. Основні напрями удосконалення правового механізму забезпечення прав засуджених на охорону життя та здоров'я в Україні Юридичний науковий електронний журнал. Запоріжжя, 2016. №4. С.180-182*
2. *Права в'язнів (матеріали вебінару ХПГ 16.06.2021) Таміла Беспала, Євген Захаров, Ганна Овдієнко, Максим Ревякін, Геннадій Токарев.*
3. *Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. Медичне право України: Підручник / За заг. ред. д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка. - К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. - 507 с.*
4. *Кримінально-виконавчий кодекс від 28.12 2007 р [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua*
5. *Європейська конвенція з прав людини від 10 грудня 1948 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.echr.coe.int*

«КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА «ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО»

Вільська Єлизавета Русланівна,
курсантка 2 курсу факультет підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Науковий керівник:
Резніченко Ганна Семенівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Проблема домашнього насильства, на жаль, досить актуальна в наші дні, багато сімей світу постраждали від неї. Загальновідомо, що насильство є однією з форм суспільно небезпечної поведінки людини, що спричинено соціальними, економічними, політичними та морально-психологічними умовами життя суспільства, яке є притаманним будь-якій поведінці людини. Саме це є причиною вчинення значної кількості кримінальних правопорушень, а також підставою криміналізації домашнього насильства саме в Україні.

Проблема домашнього насильства з'явилася у європейських країнах приблизно 100 років тому – вже тоді відбувалися дебати і навіть писали наукові праці щодо ефективності виховання дітей гілками та палицями. Бити жінок у той час було ледь не нормою, але згодом ситуація змінилася: жінки отримали належні їм права та перетворювалися з безправних істот на емансипованих феміністок, які починали боротися не лише за виборче право та право на працю, а й за право на голос у власних сім'ях.

Проблему попередження та запобігання домашньому досліджували розглядали такі вчені, як О. Бандурка, А. Блага, В. Вітвицька, О. Джужа, Л. Завадська, Л. Кормич, Л. Крижна та інші, однак попри широке коло наукових досліджень у сфері захисту прав людини від насильницьких кримінальних правопорушень, домашнє насильство залишається дуже поширеним.

Криміналізація домашнього насильства, почалася 11 січня 2019 року, коли набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою впровадження положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». Саме цей закон вніс зміни до Кримінального кодексу України, зокрема, його доповнено статтею 126-1 «Домашнє насильство». Це стало серйозним кроком у протидії домашньому насильству [1]. На європейський лад до Кримінального кодексу України внесли розділ про обмежувальні заходи на час розгляду справи, яка кваліфікується як домашнє насильство, можуть заборонити порушникові перебувати у населеному пункті спільного проживання, обмежити спілкування з дружиною/дитиною, заборонити наближатися на визначену відстань до особи, яка постраждала від домашнього насильства. Обмеження встановлюватиме суд на термін від 1 до 3 місяців, за потреби вони можуть бути продовжені й під час або після винесення вироку [2].

Аналіз судової практики та статистичних даних після внесення змін до КК України показав, що згідно з даними офісу Генерального прокуратура України у період з січня до вересня 2021 р. обліковано 336 кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачено у ст. 126-1 КК України, з них у 302 випадках вручено повідомлення про підозру, і в 297 випадку – провадження передано до суду з обвинувальним актом [3].

Об'єктивна сторона домашнього насильства полягає в активних діях, що пов'язані із застосуванням фізичного, психологічного або економічного насильства. Також, законодавець передбачив матеріальний склад кримінального правопорушення у вигляді настання шкідливих наслідків, а саме: завдання фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи.

Під фізичним насильством розуміється форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння легких тілесних ушкоджень. Від фізичного насилля у сім'ї здебільшого страждають жінки та діти, через особливості своєї фізіології та віку. Психологічне насильство – це форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали в постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Психологічне насильство може бути розглянуто через так зване призму «дерево залежності». Залежність учасників психологічного насильства – це саморуйнівна поведінка, яка виникає на підґрунті агресії, неповаги, деформації правосвідомості, примусу до протизаконних дій, нехтуванням морально-етичними ціннос-

тями. Також, економічне насильство варто розглядати як форму домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або змоги користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг із лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру [4].

Як стверджує Запорожець А. ознаку спеціального потерпілого, яку законодавець сформулював як «…подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах» слід розглядати як бланкетну та задля її тлумачення звертатись до норм права інших галузей права [5, с.152].

На нашу думку, за вчинення домашнього насильства до винної особи повинно застосовуватися покарання у виді позбавлення волі на строк до восьми років з конфіскацією майна.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2021 р. № 2341-III. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення 29.10.2021 р.)

2. Пояснювальна записка від 12.07.2016 та 02.11.2016 до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59648 (дата звернення 29.10.2021 р.)

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України № 2229-VIII від 07.12.2017 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19 (дата звернення 29.10.2021 р.)

4. Коментар до статті 126-1 Кримінального кодексу України. веб-сайт. URL:https:// protocol.ua/ru/ministr_yustitsii_petrenko_shcho_take_domashne_nasilstvo_i_yak_z_nim_borotisya/ (дата звернення:29.10.2021 р.)

5. Запорожець А. А. Криміналізація домашнього насильства – новела кримінального законодавства України. Вісник кримінального судочинства. 2018. № 1. С. 148-154.

«ВПЛИВ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНИ»

Волик Л.В.,
студентка 4 курсу факультету № 1
Навчально-наукового інституту
права та кібербезпеки
Науковий керівник:
Будяченко Ольга Миколаївна
к.ю.н., доцент кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

«Якби шахраї знали всі переваги доброчесності, то вони заради вигоди перестали б шахраювати» (Б. Франклін, американський політичний діяч, учений, журналіст). На нашу думку, висловлювання на даний час дуже актуальне для українського сьогодення через складну ситуацію у протидії корупції. Досить часто у процесі запобігання корупції виникають ситуації відвертого нерозуміння на всіх щаблях влади та власне й усіх прошарках суспільства переваг доброчесної поведінки.

Проблемність питання запобігання та протидії корупції зумовлена, історичним розвитком суспільства, природою людини, рівнем становлення демократії в країні та готовністю суспільства до нових стандартів та умов життя. Україна зараз є одним із ключових майданчиків боротьби проти корупції не лише в Європі, а й в усьому світі. Якщо антикорупційна діяльність в Україні зазнає поразки, це поставить під питання здатність всього світового громадянського суспільства змінювати загальноприйняті зловживання у країнах із перехідною економікою.

Врахувавши складність політичної ситуації та необхідність відсічі російської агресії на сході держави, корупція в Україні є актуальною проблемою, яка загрожує не тільки використанням не за призначенням державного бюджету та зниженням економічного розвитку, а й існуванню країни в цілому. Для сучасної України, як держави, що прагне у майбутньому стати в рівень з розвинутими Європейськими країнами, важливе місце повинна займати боротьба із корупційними проявами, та їх наслідками.

Також в нашій державі є приклади існування громадських суспільних організацій, які насправді не здійснюють боротьбу з корупцією, а переслідують свої корисливі (політичні, бізнес) цілі під гаслом боротьби з корупцією, що висвітлюється в засобах масової інформації, які також є власністю олігархів.

Не буде помилкою вважати, що у сучасному суспільстві стан масової свідомості визначається об'єктивними умовами життя, зокрема, інформаційно-психологічним впливом на нього, під яким у людей формується відповідний погляд на події та факти. Виникає питання про правдивий формат інформації, що підноситься суспільству засобами масової інформації, бо їх тіньовими власниками є політичні олігархи.

Антикорупційне просвітництво нині відіграє велику роль, тому що воно здатне сформувати антикорупційну культуру в більшості громадян. За допомогою політичної волі, яка спрямована на формування ідеології нетерпимості до корупції, і яка, буде вищим проявом правової культури.

Просвітницький напрям реалізації концепції передбачає забезпечення роз'яснення населенню негативних тенденцій, що виникають внаслідок корупційних діянь, та їх впливу на суспільне життя. Для забезпечення реалізації даного напряму необхідна медійна підтримка ЗМІ [1], мова йде про зміну менталітету, вплив якого має основне значення, що вже доведено вченими. Наприклад, загальновідомо, що в країнах Південної Європи, зокрема Данії, корупція не розповсюджена саме з менталітету нації – віра, яку громадяни сповідують (протестантизм), не дозволяє красти.

Враховуючи всі ці масштаби вказаного явища, подоланню корупції в Україні приділяють багато уваги. Так, згідно з чинним законодавством, зокрема Кримінального кодексу України (далі – КК), закріплено ряд норм, які стосуються лише корупційних кримінальних правопорушень та посилюють відповідальність у разі їх вчинення. Зокрема, не дозволяється призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом у випадках засудження за корупційне кримінальне правопорушення (ст. 69 КК), звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК), окрім звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років (ст. 79 КК). Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання у випадку вчинення корупційного кримінального правопорушення може бути застосоване лише після фактичного відбуття засудженим не менше двох третин строку покарання, призначеного судом, що є більшим ніж строк для злочинів, що не пов'язані з корупційними діяннями (ст. 81 КК). Зняття судимості до закінчення строків, зазначених у статті 89 КК, не допускається у випадках засудження за корупційне кримінальне правопорушення (ст. 91 КК) [2].

Враховуючи масштаби корупції у 2015 році була прийнята поправка до ст. 208 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК) [3] згідно з якою уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого корупційного кримінального правопорушення, віднесеного законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

Однак, згідно ч. 2, ч. 3 ст. 482 КПК [3] затримання народного депутата України не може бути здійснено без згоди Верховної Ради України, але допускається у разі, якщо Верховною Радою України надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності, в тому числі і за кримінальні правопорушення пов'язані з корупцією.

Вважаємо, що до ст. 482 КПК слід внести зміни щодо неможливості застосовувати до народних депутатів особливого порядку здійснення кримінального провадження у випадку вчинення ними корупційних кримінальних правопорушень, оскільки народний депутат України повинен бути прикладом для наслідування, а тому не може мати жодних преференції, що стосуються вчинення ним корупційних діянь [3].

Отже, для вдалої боротьби із корупцією та надбання європейських цінностей, необхідно вжити заходи, спрямовані на зменшення негативного інформаційного впливу олігархії на суспільне життя українців, зокрема через збільшення державних телеканалів, радіо, ЗМІ; безперервну інформаційну кампанію у суспільстві щодо антикорупційної поведінки її членів; підвищення рівня правової культури громадян.

Список використаних джерел:

1. *Костенко О. М., Бусол О. Ю. Концепція протидії корупційній злочинності в Україні потребує нових підходів. Публічне право. 2016. № 2. С. 143–151.*
2. *Кримінальний кодекс України. URL:zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2341-14.*
3. *Кримінальний процесуальний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 No 4651-VI. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17*

«КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ»

Воронцов Андрій Володимирович,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Відповідно до конституційних та процесуальних положень правосуддя в Україні здійснюється виключно судом. Окремі інші органи (підрозділи) правосуддя (досудового розслідування тощо) відіграють не менш важливу роль у виконанні завдань і функцій охорони, зміцнення законності та правопорядку, запобігання кримінальним правопорушенням [1, 3].

Із загальних положень теорії права, те чи інше поняття завжди повинно бути конкретне і відображати існуючи процеси у суспільстві.

Правосуддя – одна із форм державної діяльності, що полягає у кримінальному, цивільному та адміністративних судочинстві. В зазначене поняття не входить діяльність окремих підрозділів, які сприяють функціонуванню правосуддя, а також підрозділів виконуючих судові вироки та рішення.

Однак законодавець, створюючи норми кримінально-правової охорони правосуддя, які виникають не з процесуального визначення цього поняття, вкладає в останнє більш широкий зміст, вважаючи необхідним захищати будь-яку діяльність, спрямовану на виконання задач та функцій, які стоять перед правосуддям. Зазначених поглядів дотримуються такі відомі вчені, як Кондрашова Т. В., Яценко С. С., Фесенко Є. В., Гуторова Н. А., Бажанов М. І., Бойко А.М. та ін. [4; 5; 6].

Здається, що для законодавця було ясно, що відсутність в правосудді перерахованих підрозділів, зробило б, власне кажучи, неможливим здійснення правосуддя. Тобто, більш широкий зміст поняття правосуддя з погляду кримінально-правової охорони дозволяє віднести до їх числа інші (дізнання, досудове слідство тощо).

Суспільні відносини, які складають діяльність службових осіб підрозділів правосуддя, мають свої особливості. Сутність їх полягає в тому, що правосуддя (з погляду як процесуального, так і матеріального права) – діяльність, яка заснована на законі і покликана охороняти закони, які у державі відображають бажання громадян. От чому мета і задачі, до яких прагне правосуддя, близькі і зрозумілі громадянам, а діяльність суду та органів, що допомагають йому не визначені у повному обсязі.

Відправною крапкою для розуміння сутності того чи іншого кримінального правопорушення є об’єкт суспільно небезпечного посягання. Суспільні відносини, яким воно заподіює чи ставить під загрозу заподіяння шкоди. Тому, слід у кожному випадку ясно бачити, які саме суспільні відносини (об’єкт) страждають під час вчинення конкретного (одиничного) кримінального правопорушення.

Необхідність ця виникає з того, що будучи об’єктом кримінального правопорушення, суспільні відносини набувають важливе значення для з’ясування юридичної природи спрямованого проти нього посягання, характеру і ступеня суспільної небезпеки кримінального правопорушення і для характеристики його окремих ознак.

Під родовим об’єктом кримінальних правопорушень проти правосуддя слід розуміти суспільні відносини, які забезпечують нормальне функціонування її системи. Однак, це визначення не відображає повноту змісту кримінальних правопорушень проти правосуддя, як розділу Кримінального кодексу, тому що, завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою (ст. 371), притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372), примушування давати показання (ст. 373), які передбачені Особливою частиною КК посягають на забезпечення (сприяння, відправлення, функціонування) здійснення правосуддя, а не на правосуддя згідно загального визначення поняття, що і є об’єктом кримінально протиправного посягання [2].

Певне розмаїття із зазначеного полягає не тільки в тому, що ми маємо справу із специфічними державними органами, а те, що ці органи (підрозділи) мають, як загальні, так і різні для них інтереси та функції. Наприклад, процесуальна діяльність досудового розслідування полягає у розслідуванні конкретних кримінальних проваджень, тобто сприянні здійснення правосуддя. Суди призначають покарання особам, які вчинили кримінальне правопорушення, тобто виконують судові функції. Органи та установи з питань виконання покарань виконують судові вироки, рішення, постанови та ухвали реалізує тим самим правосуддя. Таким чином, під родовим об’єктом слід розглядати також нормальне функціонування державних органів та підрозділів різних за родовим змістом і характером діяльність його ланок, як комплексу їх представників.

Враховуючи зазначене та підкреслюючи, що службові (посадові) особи дізнання та досудового слідства лише сприяють вирішенню задач, які стоять перед правосуддям, посідає питання про необхідність виділення певних видів родового об’єкту в залежності від діяльності суб’єктів. Це дозволить його конкретизувати згідно охоронної та регулятивної функцій досудового розслідування тощо.

В Особливій частині кримінального права Яценко С.С. та Фесенко Є.В. зазначили видові об'єкти кримінального правопорушення з урахуванням особливостей суб'єктів відносин, проти яких спрямовані кримінальні правопорушення зазначеного виду, і блага, які належать цим суб'єктам і яким може бути заподіяна шкода. Зокрема, вони виділили три групи таких суб'єктів: 1) особи, як учасники або інші суб'єкти кримінального чи цивільного процесу; 2) дізнання, слідства, прокуратури, суду загальної юрисдикції; 3) органи та установи з питань виконання покарань. Також, були виділені різновиди корисливих благ, які належать переліченим вище суб'єктам згідно яких класифікується безпосередній об'єкт кримінального правопорушення. Однак, з розвитком суспільних відносин та кримінального законодавства вважаємо, що виникла потреба інакшого підходу щодо визначення родового об'єкта [4; 5; 6; 7].

Таким чином, має право на життя наступну система розділу та його види: Розділ XVIII: «Кримінальні правопорушення проти правосуддя»: I. Кримінальні правопорушення проти нормальної діяльність органів судової влади та судового процесу; II. Кримінальні правопорушення проти діяльності інших суб'єктів в сфері сприяння та реалізації задачі правосуддя. До другого виду розділу слід віднести склади кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 371 – 373 КК та інші кримінальні правопорушення (ст.ст. 374 – 376, 382 – 400-1 КК), які сприяють та реалізовують задачі правосуддя.

З урахуванням зазначеного та розвитку кримінального права та законодавства безпосередній об'єкт кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 371 – 373 КК потребує іншої інтерпретації: суспільні відносини, що захищаються законом у сфері прав і законних інтересів людини та громадянина, якими вони наділені як учасник чи інший суб'єкт кримінального або цивільного процесу. Таких поглядів щодо цих об'єкта кримінальних правопорушень дотримується й Шнипко О. С. [8].

Безумовно, варто було б сподіватися, що удосконалення окремих норм, які передбачають відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень проти правосуддя перетворяться з превентивних, якими вони були в попередній редакції кримінального кодексу, а у реально діючі і процес удосконалення на цьому не зупиниться.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 08.11.2021).

2. Кримінальний кодекс України : URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення 08.11.2021).

3. Кримінальний процесуальний України :URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення 08.11.2021).

4. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / С. В. Албул, А. М. Бабенко, А. В. Воронцов, та ін.; за ред. д.ю.н., проф. О. В. Меркулової, д.ю.н. доцента В. Я. Конопельського. Одеса : ОДУВС, 2017. 432 с.

5. Кримінальне право України : Особлива частина : підручник / За ред. проф. М. І. Бажанова, В.В. Сташиса, В. Я. Тація. К. – Х. : Юрінком Інтер - Право, 2002. С. 415–422.

6. Гуторова Н. А. Уголовное право Украины. Особенная часть. Конспект лекций. Харьков: «Одессей», 2003. С. 292–307.

7. Кримінальне право України: Особлива частина : Підручник для студентів юридичних вузів і факультетів / За ред. проф. П. С. Матишевського, С. С. Яценка, доцента П. П. Андрушка. Київ : Юрінком Інтер, 1999. С. 591–602.

8. Шнипко О. С. Кримінально-правове дослідження злочину завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2018. 20 с.

«ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ»

Говорова Ганна Василівна,
курсантка 4-го курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Науковий керівник:
Кулик Людмила Миколаївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

В умовах сьогоднішньої практики, важливим для розбудови правової держави є перш за все забезпечення дієвості механізмів її правової системи, зокрема встановлення механізму кримінально-правових заходів реагування на вчинення кримінальних правопорушень, базовим серед яких є безпосередньо призначення покарання, правильність застосування якого відіграє неабияку роль у протидії злочинності. Призначення покарання та його засади є одним із базових інститутів кримінального права, а також важливою частиною кримінального права, а також важливою частиною кримінального процесу, зокрема постановлення вироку суду.

Варто зазначити, що проблеми призначення покарання є одними із найскладніших та найбільш неоднозначних із-поміж проблем, які характеризують сучасний стан розвитку кримінальної юстиції в Україні. При цьому, варто врахувати, що загальні засади, як цілісний правовий інститут, являє собою чітко визначені в законі про кримінальну відповідальність загальні правила призначення міри покарання [1, с. 123].

Аналізуючи загальні засади призначення покарання, необхідно розуміти передбачені кримінальним законом безпосередні правила призначення покарань. Варто врахувати, що Ю.В. Шинкарьов визначає вищезазначені засади, як передбачену в кримінальному законі систему загальних правил, які, у свою чергу, ґрунтуються на принципах призначення покарання та виступають обов'язковими для суду в конкретних випадках призначення покарання винному у вчиненні кримінального правопорушення для досягнення мети покарання [1, с. 124].

Зазначимо, що Кримінальним кодексом України закріплюються загальні засади призначення покарання, а саме статтею 65 [2]. Наприклад, розглянемо засаду передбачену п. 3 ч. 1 ст. 65 Кримінального кодексу України, саме те, що суд призначає покарання, враховуючи ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення. З цього приводу В.В. Полтавець вказує, що зміст вказаної загальної засади щодо врахування ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення слід розуміти, як взяття до уваги судом своєрідності конкретного діяння стосовно інших кримінальних правопорушень того ж виду, тобто врахування індивідуальних характеристик особливостей безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення, характеру діяння, тяжкості (характер і розмір заподіяної шкоди) наслідків, форми й виду вини, способу вчинення кримінального правопорушення тощо [3, с. 119].

Ця засада призначення покарання як правило знаходить своє вираження у вироках суду. Так, у мотивувальних частинах вироків вказується, що відповідно до ч. 1 ст. 65 КК, суд, призначаючи покарання, повинен врахувати ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання [2].

Згідно з чинним законодавством, тяжкість вчиненого кримінального правопорушення визначається ст. 12 КК України. Аналізуючи дану констатацію, зазначимо, що критерієм класифікації кримінальних правопорушень є безпосередньо ступінь їх тяжкості. Він вираховується в залежності від виду та строку покарання, передбаченого у санкції статті за вчинення певного злочинного діяння.

Враховуючи вищезазначене, варто додати, що встановлення тяжкості злочину – це справа законодавця, при цьому вона належить до одного із диференціалів покарання, які працюють на етапі законодавчого формування правових норм. У свою чергу тяжкість вчиненого кримінального правопорушення жодним чином не впливає на вид та розмір покарання, що призначається. При цьому, суд, призначаючи покарання, може тільки встановити, до якої групи за тяжкістю відноситься конкретне злочинне діяння, щовизначається розміром санкції за інкримінований злочин.

Погодимось з думкою Л. М. Кривоченко, яка вважає, що в загальних засадах призначення покарання мова повинна йти не про тяжкість вчиненого кримінального правопорушення, а про його суспільну небезпеку. Пропорційність покарання ступеню суспільної небезпеки кримінального правопорушення – це елементарна вимога ефективності кримінального законодавства [4, с. 65].

Отже, підкреслимо про важливість існування загальних засад призначення покарання, яка зумовлюється тим, що така діяльність судді є багатоаспектною та поєднує в собі врахування імперативних законодавчих вимог та суб'єктивну оцінку обставин суспільно небезпечного діяння, особи, яка його вчинила. За результатами такої діяльності здійснюється визначення конкретного виду та розміру покарання, у якому кримінальна відповідальність безпосередньо знаходить форму своєї реалізації.

Список використаних джерел:

1. Шинкарьов Ю.В. Щодо окремих засад призначення покарання. Збірник наукових праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди, випуск 24. 2016. С. 122-127.

2. Кримінальний кодекс України від 16.10.2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua

3. Полтавець В.В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним законодавством України. Монографія. Луганськ: РВВ ЛАВС, 2005. 240 с.

4. Кривоченко Л.М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України. Монографія. Юрінком Інтер, 2010. 120 с.

«ПРОБЛЕМАТИКА ПРИТЯГНЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ»

Голубєва Даніела Володимирівна,
курсант 2 курсу Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Корогод Світлана Володимирівна,
викладач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ
м. Дніпро

Проблема притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності є однією з найбільш актуальних проблем, що обговорюються під час проведення реформування кримінального законодавства і правових реформ у державах пострадянського простору, а також і в інших світових державах. Загальновизнаним є той факт, що юридична особа виступає суб'єктом права нарівні з фізичною особою. Проте, на сьогодні українським кримінальним правом не передбачається притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності. Однак, з огляду на те, що протягом останнього часу суспільство рухається у напрямі глобалізації та технократизації економічних процесів, все більшої актуальності набуває питання про притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності за шкоду, спричинену державі, особі та суспільству [2, с. 274].

Своєю складністю та неординарністю ця проблема привернула увагу багатьох дослідників, про що свідчить велика кількість публікацій. Зокрема, цій проблемі присвячували свої праці такі науковці як Т.С. Батраченко, Б.В. Волженкін,В.К. Грищук, В.М. Кудрявцев, О.О. Михайлов, С.І. Нікулін, В.Н. Смітієнко, Л.І.Шеховцова та ін. Однак, не зважаючи на велику кількість публікацій та підвищений інтерес до цієї проблеми, вона досі залишається не вирішеною в нашій державі.

Насамперед зазначимо, ще з радянських часів вважається, що юридична особа не може бути притягнена до кримінальної відповідальності через складність юридичної конструкції як «юридичної фікції», неможливість визначення вини у вчиненні кримінального злочину юридичної особи, відсутність науково-обґрунтованої системи кримінальних покарань юридичної особи, а також невідповідність фундаментальним принципам кримінального права [4, с. 464].

Вперше питання про кримінальну відповідальність юридичних осіб в Україні виникло в одному з проєктів нового Кримінального кодексу (КК), але ця ідея не була прийнята законодавцем. Відповідно до ст.18 КК України, суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність[3, с.131]. Звідси випливає, що спеціальним суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, злочин, суб'єктом якого може бути лише певна особа.

Проаналізувавши наукову літературу з даного питання та діяльність юридичних осіб, ми дійшли до висновку, що з огляду на складну організаційну структуру підприємств, велику кількість осіб, які залучені до цієї сфери діяльності та певну децентралізацію управління збільшується кількість фактів вчинення протиправних дій з їх боку. Тому, на наш погляд, доцільним буде запровадження прямих каральних санкцій до юридичних осіб, адже це сприятиме посиленню контролю за численними негативними наслідками господарської діяльності перш за все великих корпорацій.

Слід брати до уваги й той факт, що у нашій державі злочини вчинені юридичними особами або в їх інтересах є досить поширеними, наприклад, рейдерські захоплення земельних ділянок під забудову, лісових масивів, водойм, земель сільськогосподарського призначення тощо [2, с. 280]. Ними завдається значна шкода як інтересам окремих громадян, так і суспільству в цілому. Більш того, ця шкода при вчиненні юридичними особами злочинів, в більшості випадків, не компенсуються за допомогою тих санкцій, що до них застосовуються у межах інших видів юридичної відповідальності, тобто санкції не виконують своєї превентивної функції [4, с. 468].

Окрім того, варто наголосити, що кримінальне право більшості сучасних держав, зокрема Франції, Англії, Китаю, Японії, США та інших, містить дві категорії суб'єкта злочину – фізичну особу та юридичну особу. Адміністративно-кримінальна відповідальність встановлена у Швеції, Швейцарії, Німеччині, Італії та Іспанії. Також в деяких постсоціалістичних країнах передбачена кримінальна відповідальність юридичних осіб, зокрема у Литві, Грузії, Румунії Естонії та Угорщині [1, с. 161].

Отже, можемо підсумувати, що проблема притягнення юридичної особи до кримінальної відповідальності є надзвичайно актуальною та важливою в умовах сьогодення. Кримінальне законодавство України потребує модернізації та вдосконалення. Адже, як показує досвід низки зарубіжних країн, кримінальна відповідальність юридичних осіб є не тільки можливою, але й ефективною. Тому, Україні необхідно вивчати міжнародний досвід, імплементувати його в національне кримінальне законодавство та забезпечувати ефективне виконання його норм.

Список використаних джерел:

1. Гаврилішин А. П., Козирєва В. П. Проблеми кримінальної відповідальності юридичних осіб: зарубіжний досвід. Юридичний вісник. Кримінальне право і кримінологія. 2018. № 2. С. 160-165.

2. Грищук В. К., Пасєка О. Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: de lege ferenda. 2012. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2012. №4. С. 274-291.

3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р.1.№ 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25. С. 131.

4. Шеховцова Л. І. Про доцільність встановлення кримінальної відповідальності юридичних осіб (досвід іноземних держав). Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. Спеціальний випуск. 2010. № 5-2011. С. 464-469.

«ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: ДОСВІД ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»

Гритенко Марія О.,
студентка 2-го курсу факультету №1
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Науковий керівник:
Меркулова Валентина Олександрівна,
д. ю. н., професор, професор кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Збереження та підтримка інституту сім'ї є пріоритетними напрямками політики правової держави. На жаль, в нашій країні домашнє насильство довгий час перебувало поза зоною державного і громадського інтересу. Однак в останні роки ситуація почала змінюватися, і не останню роль в цьому зіграли правозахисні організації, громадські діячі та вчені-юристи, які звернули пильну увагу на цю проблему.

Незважаючи на сучасне нормативно-правове забезпечення у сфері протидії та захисту прав і інтересів осіб, що постраждали від домашнього насильства, зокрема: наявності законодавчого закріплення загальних засад запобігання та протидії домашньому насильству у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (від 7 грудня 2017 року); встановлення Законом № 2227- VIII від 6.12. 2017 р. кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства (ст. 126-1 КК) [6], та наявності значної кількості наукових праць, присвячених різним аспектам у цій сфері, - значною залишається кількість питань, які потребують свого поглибленого аналізу та уточнення. Феномен домашнього насильства як і раніше залишається темою численних вітчизняних та зарубіжних досліджень, присвячених різним його аспектам - соціологічним, медичним, соціальним і правовим. І навіть, після криміналізації відповідальності за домашнє насильство ця проблема залишається недостатньо дослідженою.

Слід відзначити, що вищевказані аспекти проблематики розглядали у своїх роботах такі науковці, як А. Б. Блага, А.А. Вознюк, О. М. Джужа, Н.В. Довгань-Бочкова, О.О. Дудоров, Д. Г. Заброда, К. Б. Левченко, Л. С. Кобилянська, Г. О. Христова, М.І. Хавронюк, О.В. Харитонова, Х. П. Ярмакі, С.В. Якимова, та інші. В той же час, конкретного дослідження, яке б було присвячено розгляду деяких актуальних проблем боротьби із домашнім насильством на підставі позитивного досвіду в зарубіжних країнах, на жаль, не має. Тому, аналіз деяких положень, в яких відтворені окремі заходи, що забезпечують максимально ефективне попередження домашнього насильства у деяких зарубіжних країнах, надасть можливість встановити сутність та зміст саме тих, які є доцільними та виправдали себе під час тривалого використання.

Проблема домашнього насильства є актуальною не лише для України, а й для інших країн світу. Однією з форм попередження домашньому насильству у деяких зарубіжних країнах є можливість повідомлення про факти домашнього насильства, отримання психологічної та іншої допомоги. Так, в *Сполучених Штатах Америки* (м. Нью-Йорк) для того, щоб дати жертвам насильства можливість повідомити про це діє телефонна гаряча лінія 1-800-621-HOPE. Вона працює 24 години на добу, а диспетчери розмовляють на десяти різних мовах. Дзвінки приймають досвідчені психологи, головне завдання яких - вислухати звернення і дати пораду [2].

В Італії також діє номер багатомовного телефонного центру допомоги 1522. До того ж малозабезпеченим, включаючи іноземців, гарантується захист в цивільному та адміністративному суді. Обраний жертвою адвокат буде повністю оплачений державою, яка також бере на себе як судові, так і пов'язані з веденням справи витрати.

Особливості щодо процедури порушення справи про домашнє насильство має законодавство *Німеччини*. Так, за законодавством Німеччини жертви домашнього насильства можуть заявити в поліцію протягом трьох місяців. Якщо ж правоохоронців викликали безпосередньо на місце вчинення злочину, то заяву писати немає необхідності - справу порушать без прохання потерпілого. До того ж поліція на місці може визначитися із видом та терміном заходів обмеження на контакти з потерпілою особою, порушення яких вже вважається кримінально-протиправним правопорушенням. Особливо ефективним способом боротьби з домашнім насильством є можливість правоохоронних органів самостійно порушувати провадження за фактом насильства в сім'ї [1; 9; 3].

Свої процесуальні особливості має законодавство *Швеції.* Так, у Швеції злочини, пов'язані з домашнім насильством, віднесені до категорії справ публічного обвинувачення. Поліція зобов'язана проводити попереднє слідство, яке очолює прокурор, а жертва не може перешкодити провадженню справи (наприклад, не може відкликати заяву). Щоб ініціювати попереднє розслідування необхідна лише підстава припустити, що було вчинено злочин публічного звинувачення, отже достатньо мати інформацію про наявність ознак складу даного правопорушення. Наприклад, підставою порушення справи може бути наявність синців, ран або інших травм, отриманих від близької людини. Поліція Швеції проводить оцінку ступеня загрози та ризику, щоб зрозуміти, чи потрібен жертві захист. Існують різні види захисту в залежності від ступеня загроз. Зокрема, поліція може надавати консультації, забезпечувати різні технічні засоби індивідуального захисту (екстрений телефон з підтримкою GPS і акустична сигналізація). Жертві також можуть надати контакти для переговорів про власну безпеку [7].

В окремих державах світу існує позитивний досвід захисту жертви домашнього насильства вже після прийняття справи до розгляду судом. У *Франції,* наприклад, якщо в ході розгляду матеріалів справи і свідчень обох сторін суддя у сімейних справах вважатиме, що насильство має місце, він виносить постанову про захист (про заборону наближатися до жінки) і визначається із тимчасовими заходами. Зокрема, приймає рішення щодо того, з ким залишаться діти, хто буде користуватися житлом і які фінансові зобов'язання будуть покладені на чоловіка. За французьким законодавством домашнє насильство по відношенню до того або іншого члену сім'ї вважається обтяжуючою обставиною і в залежності від тяжкості вчиненого діяння може суттєво вплинути на термін ув'язнення. Так в разі вбивства дружини чоловікові загрожує довічне тюремне ув'язнення, а не 30-річний термін з відбуванням у виправній установі, якщо б це діяння не мало відповідної обтяжуючої обставини [4].

Система протидії насильству в сім'ї в *Австрії* характеризується як багатофакторна, тобто включає в себе велику кількість суб'єктів реалізації відповідної державної політики. Основи цієї системи визначені в Австрійському Федеральному Акті щодо захисту від домашнього насильства з подальшими трансформаціями в процесі розвитку законодавства в цій сфері, в першу чергу, з урахуванням впровадження міжнародних стандартів і практики його реалізації. Зокрема, він складається з трьох взаємодіючих елементів: дозволу поліції на видалення (усунення) агресивної людини з дому на період від 10 до 20 днів; закріплення права постраждалої звернутися за довгостроковим «захисним ордером» через систему цивільної юстиції; механізм негайної і ефективної допомоги жертвам після втручання поліції [8].

Також в Австрії здійснено делегування частини правозахисних повноважень від державних органів до неурядових організацій. В першу чергу це стосується функціонування мережі центрів інтервенції (втручання), які здійснюють координацію дій поліції і соціальних служб і реалізують активний підхід до допомоги постраждалим. Центри фінансуються Міністерством внутрішніх справ і Міністерством у справах жінок, але управляються жіночими неурядовими організаціями. В країні функціонує 30 притулків для жінок і 40 консультативних центрів, які підтримують жінок і дівчаток, що пережили насильство [5, С. 5].

Основними завданнями Центру інтервенції є: оцінка небезпеки у випадках домашнього насильства; надання підтримки та допомоги в забезпеченні безпеки постраждалої і будь-яких залежних від неї осіб; юридичне консультування жертв насильства в сім'ї та підтримка їх в державних органах і судах; сприяння в соціальному облаштуванні жертв насильства, в їхній психологічній та медичній реабілітації; надання фактичного притулку жінкам та дітям. Так, в Відні жінки можуть залишатися в окремих притулках протягом 4-6 місяців, а в інших - 7-12 місяців.

Надання послуг в таких центрах відповідає високим міжнародно-правовим стандартам надання соціальної допомоги, до яких відносяться безпека, жіноча взаємодопомога, небайдужість, анонімність, безоплатність, розширення власних прав і можливостей співробітників, простота доступу, рівність доступу до послуг, що надаються. Допомога здійснюється кваліфікованими фахівцями і волонтерами-жінками, що мають спеціальну підготовку. Центри забезпечують цілодобовий доступ до послуг, обладнані необхідними предметами меблями домашнього вжитку, ігровими кімнатами для дітей, аудиторіями для навчання та ін. Оперативність надання послуг підвищується і завдяки використанню гарячих багатоканальних телефонних ліній, чатів.

Підсумовуючи зазначене, слід підкреслити наступне. Проведений аналіз зарубіжного досвіду щодо запобігання та протидії домашньому насильству свідчить про те, що для ефективного вирішення проблем, які пов'язані із попередженням даної кримінально-протиправної поведінки, необхідним є реалізація комплексних соціально-правових та психофізичних заходів на державному рівні. Зокрема: профілактика та вихован-

ня; програми соціальної, психологічної та консультативної допомоги жертвам насильства та їх сім'ям; координація зусиль різних органів та служб (правоохоронних органів, судів, соціальних служб, суспільних правозахисних організацій тощо); удосконалення правової бази для такої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Борьба с насилием в социальной среде – «домашнее насилие» и защита жертвы / Фриц Зайфферт. Ainring: BPFI, 2013. 30 с.;

2. Информационно-аналитический журнал «Политическое образование». – М.: 2008 г. свидетельство о регистрации СМИ Эл № ФС77-34639 [Электронный ресурс] URL: http://lawinrussia.ru/content/domashnee-nasilie-v-ssha (дата обращения 1.06.2018).

3. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству : монографія / А.О. Галай, В.О. Галай, Л.О. Головко та ін. ; за заг. ред. А. О. Галая. Київ : КНТ, 2014. 160 с.

4. Новый французский закон против насилия в семе. URL: http://ru.rfi.fr/ frantsiya/20100629-novyi-frantsuzskii-zakon-protiv-nasiliya-v-seme.

5. Принося безопасность домой: борьба с насилием в отношении женщин в регионе ОБСЕ. Сборник примеров хорошего опыта. Секретариат ОБСЕ, 2009., с. 5.

6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 6 лютого 2017 р. № 2227-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19 (дата звернення: 24.05.2020

7. Смачило А. Вирішення проблем домашнього насилля: український та зарубіжний досвід. Правова система України в умовах європейської інтеграції: зб. тез студ. наук. конф., 2018 р. м. Тернопіль: Вектор, 2018. С. 176–180.

8. Austrian Federal Act on the Protection against Domestic Violence: entered into force on May 1, 1997 // Fed. Law Gazette. 1996/759.

9. Gesetz zum zivilrechtlichen Schutz vor Gewalttaten und Nachstellungen (Gewaltschutzgesetz – GewSchG). URL: http://www.gesetze-im-internet.de/ gewschg /BJNR351310001.html.

«КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА «ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА»

Данилюк Вероніка Валеріївна,
курсантка 2 курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Науковий керівник:
Резніченко Ганна Семенівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Відповідно до інформації Всесвітньої організації охорони здоров'я, за другу половину XX сторіччя смертність від самогубства посіла четверте місце серед причин смерті, а з-поміж насильницьких смертей – взагалі займає перше місце [1]. Такі дані відображають тенденцію до зростання кількості самогубств і замахів на самогубства в останнє десятиліття у всьому світі, зокрема, в Україні також.

Визначення «самогубства» дослівно перекладається з латині як «вбивати себе». Відповідно до тлумачного словника під самогубством розуміються випадки усвідомленого і навмисного позбавлення життя особою самої себе, яке зазвичай є добровільне та самостійне. [2]. Іншими словами самогубство можна визначити як позбавлення життя себе особисто, що вчиняється умисно, без тиску інших осіб. Самогубство має місце лише тоді, коли дії (або бездіяльність) особи були направлені на позбавлення життя лише себе. Тобто у випадках, коли людина, позбавляючи життя себе, зачіпає також й інших осіб, не можна вважати самогубством, якщо, звичайно, особа усвідомлює, що її дії можуть бути суспільно-небезпечні.

За останні роки Верховна Рада України також звернула увагу на світові тенденції щодо збільшення випадків так званого «самогубства з насильницьких дій» і 8 лютого 2018 р. прийняла закон, якими вносились зміни до кримінального законодавства в контексті встановлення кримінальної відповідальності за сприяння вчиненню самогубства. В новій редакції стаття 120 КК України встановлює кримінальну відповідальність за схиляння до самогубства та вчинення інших дій, які сприяють вчиненню суїциду [3]. Науковці стверджують, що відповідні зміни були викликані поширенням у мережі Інтернет нових способів і методів вчинення кримінальних правопорушень, що пов'язані з доведенням до самогубства.

Досліджуючи склад цього кримінального правопорушення, треба зазначити, що родовим об'єктом у нього є суспільні відносини, що посягають на життя і здоров'я особи. Під додатковим об'єктом, на думку

вчених, можна вважати честь та гідність особи, які також зазнають негативного впливу з боку суб'єкта кримінального правопорушення.

Аналіз ст. 120 КК дає змогу стверджувати, що таке кримінальне правопорушення має матеріальний склад, а це означає, що воно вважається закінченим саме з того моменту, коли відбулося доведення до самогубства або замаху на нього [4]. Дії, що становлять об'єктивну сторону, дають підстави стверджувати, що дане кримінальне правопорушення може здійснюватися у формі продовжуваного діяння, а в деяких випадках і бути тією ознакою, яка дозволить кваліфікувати діяння особи саме як доведення до самогубства. Такі дії вчиняються систематично, неодноразово та об'єднані єдиним злочинним умислом та наміром.

Обов'язкові ознаки об'єктивної сторони складу цього кримінального правопорушення, є безпосередньо діяння, наслідки, причино-наслідковий зв'язок між діями та наслідками, а також стосовно окремих діянь – спосіб.

Діяння може виражатися діями або бездіяльністю. Доведення до самогубства або замаху до самогубства може бути як у формі фізичних дій, так й інформаційних. Схиляти до самогубства можливо за допомогою інформаційних дій. Бездіяльність може виражатися у випадках, коли потерпілому не надають засоби харчування, одяг, житло, та необхідно, щоб такі дії не вчиняла особа, яка була зобов'язана відповідно закону піклуватися за потерпілим.

В цьому контексті доцільно вказати на спосіб, яким вчиняється відповідне кримінальне правопорушення. Такі способи, відповідно до ст. 120 КК можуть бути різноманітними. Жорстоке поводження являє собою діяння із заподіяння потерпілому фізичних чи моральних страждань. Пленум Верховного Суду України у своїй постанові № 2 роз'яснив, що під жорстоким поводженням необхідно розуміти діяння, які мають ознаки безжалісних, грубих, таких, що можуть завдати потерпілій особі фізичних чи моральних страждань [5]. У свою чергу, шантажем визнається діяння, що пов'язане із залякування потерпілого з приводу розголошення певних відомостей, які потерпілий бажає зберегти в таємниці, або діяння, які могли поставити потерпілого в залежне становище від винного.

Щодо систематичного приниження людської гідності, необхідно зазначити, що такі діяння проявляються у продовжуваних психічних або фізичних діях, що спрямовані на потерпілого. Систематичним протиправним примусом визнається використання стосовно потерпілого заходів, що спрямовані на застосування психологічного чи фізичного впливу, метою яких є спонукати вчинити будь-які протиправні дії.

В судовому вироку у справі № 694/562/20 Звенигородським районним судом Черкаської області було визнано, що систематичне приниження гідності може виражатися в постійних образах, які висловлені в сторону потерпілої, нецензурних слів, зверхньому ставленні, а також систематично жорстокому поводженні з потерпілою, що виражалось у неодноразовому нанесенні побоїв, які завдали фізичних і психічних страждань.

Щодо схиляння до самогубства та інших дій, що сприяють учиненню самогубства, то тут спосіб може бути будь-яким, на кваліфікацію за ст. 120 КК України не впливає.

Необхідно зазначити, що відповідальність може наставати навіть за невдалу спробу самогубства, якщо буде доведено, що особу довели до вчинення таких дій. Прикладом може слугувати вирок у справі № 722/153/18, де судом було затверджено угоду про примирення між винним і потерпілим та призначено покарання за доведення до самогубства. В даній справі особа під впливом систематичного приниження її гідності, залякувань та погроз заподіяння тілесних ушкоджень здійснила замах на самогубство. Проте спроба позбавити себе життя не була доведена потерпілою до кінця внаслідок втрати нею свідомості та сковзання з петлі блузки і падіння на землю. Схожий приклад міститься у справі № 714/559/17, де дитина під впливом жорстокого поводження з боку батька, вирішила позбутися життя, проте спроба була невдалою.

Проаналізовані три судові вироки є єдиними, що містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень, починаючи з 2018 року після прийнятих змін. Це показує, що рівень практичного опрацювання та дієвості нововведень ще важко оцінити.

Таким чином, можна стверджувати, що наразі законодавство актуалізується відповідно до вимог та викликів суспільних перетворень. Необхідно, щоб нормативне закріплення способів вчинення досліджуваного кримінального правопорушення не відставало від кримінальної реальності, було чутливим до найменших змін у кримінально-протиправній обстановці, у якій дане кримінальне правопорушення може вчинятися.

Список використаних джерел :

1. Офіційний сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я. URL: https://www.who.int/news/item/09-09-2019-suicide-one-person-dies-every-40-second.

2. Тлумачний словник. URL : http://sum.in.ua/s/samoghubstvo.

3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України : Пояснювальна записка до проекту Закону від 8 лютого 2018 р. №2292-VIII. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/ gh35k00a?an=4&ed=2016_02_17.

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. URL: http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/118.php.

5. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи : Постанова Пленуму ВСУ від 07.03.2003 р. № 2. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03.

«КРИМІНАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ: ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ ОЗНАКИ»

Дімчева Валерія Олегівна,
ад'юнкт першого курсу
денної форми навчання
докторантури та аспірантури
Науковий керівник:
Кулик Людмила Миколаївна,
к.ю.н, доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Різноманітні дослідження людства, культурно-історичних цінностей , думок та релігій визначають, що здавна і до наших днів питання щодо розуміння кримінальної насильницької поведінки концентрується навколо поняття добрих і злих начал у світі. Тому, можна вважати , що так чи інакше насильство певним чином притаманне життєдіяльності суспільства, еволюція та розвиток якого свідчить про постійне зростання значення насильства у суспільних відносинах.

Насильство – застосування силових методів, або психологічного тиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто не може чинити опір. Тобто, будь-яке застосування сили щодо беззахисних.

Таким чином, особа, яка застосовує насильство, порушує найважливіші права людини, передусім, на життя та здоров'я, а тому притягується до юридичної відповідальності, насамперед, – кримінальної.

У кримінології існують розбіжності у розумінні юридичної природи насильства, які утворюють певні труднощі у контексті кримінально – правової оцінки правопорушення як такого, що було учинено із застосуванням психологічного впливу на особу, сексуального насильства, що завдало психологічної та фізичної шкоди, співвідношення понять насильства і примусу, питання поняття насильства щодо різних категорій осіб, тощо.

Проблема поняття насильства у кримінальному праві частково розроблялася у наукових роботах таких видатних вчених як, А. А. Гусейнов, М. І. Бажанов, Р. А. Базаров, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, А.Е. Жалінський, В. В. Іванова, Ю. В. Лисюк, Н. В. Машинська, В. О. Навроцький, Д. В. Попов, Ю.Л. Приколотіна, Л. В.Сердюк, Р. Д. Шарапов та інших.

Насильством наповнені різні сфери людського буття: політичне, економічне, духовне та сімейно-побутове. Воно має вираження у війнах, вбивствах, знеціненні життя, пануванні таких явищ як антигуманність, агресія, жорстокість. Війни, заколоти, революції, страти, терор стали ледве не нормою життя людей.

Буденною реальністю для багатьох людей у теперішньому світі стала агресія та насильство. Всі це обговорюють, сперечаються, виникають питання щодо причин, які призводять до такої поведінки. Чому виникає насильство? Мабуть, насамперед, через недостатнє розуміння суспільством насилля як соціальної проблеми, низьку правову грамотність населення, недосконале законодавство, демонстрацію насильства в засобах масової інформації тощо. Люди часто не усвідомлюють, що насильство – це не лише побиття, а й постійне приниження, образи, тому і скривджені вважають, що така вже їхня доля – зазнавати насильства, і вони мусять це терпіти.

Проблема насильства є однією з найактуальніших для українського суспільства. Насильство ставить людину в залежність, а також заподіює шкоду суспільству і суттєво заважає подоланню нерівності та дотриманню прав людини. Іноді, прояви насильства не несуть за собою значних наслідків, але трапляються випадки, коли це призводить до значних психічних, психологічних та фізичних ушкоджень, які не можливо виправити ані вибаченням , ані визнанням провини, ні медичною та психологічною терапією. Такий вид насильства можна вважати кримінальним, тобто – одним із видів злочинності.

Насильницька злочинність – окремий складовий елемент злочинності.

В. В. Лунєєв зазначав, що у країнах, які розвиваються, дуже високий рівень умисних вбивств та інших насильницьких діянь, а в розвинених країнах – крадіжок та інших корисливих кримінальних правопорушень (структурний якісний показник). Високий рівень кримінального насильства робить насильницьку злочинність за своїм характером (якісний показник) більш небезпечною, ніж злочинність із високим рівнем майнових діянь [2, с. 322].

Насильницькі кримінальні правопорушення, порівняно з іншими загально-кримінальними правопорушеннями, характеризуються додатковою внутрішньою єдністю ідеології, що виражається на соціально-психологічному рівні у вигляді повторних спроб виявлення правопорушниками свого «я»всупереч інтересам оточення.

Говорячи про насильство загалом, хотілося б наголосити, що насильство є однією з форм суспільно небезпечної поведінки людини, що спричинено соціально-економічними, політичними й морально-психологічними умовами життя суспільства, яке є іманентним будь-якій поведінці людини. Саме цей факт є причиною скоєння значної кількості правопорушень та умовою диференціації кримінальної відповідальності за них.

На переконання О. М. Храмцова, у кримінальному праві та кримінології немає єдності думок стосовно того, які кримінальні правопорушення слід визначати насильницькими. Одні вчені вважають, що до насильницьких кримінальних правопорушень належать тільки правопорушення, що мають безпосереднім об'єктом особу. Другі впевнені, що до них належать і правопорушення, основним безпосереднім об'єктом яких є не лише особа, а й інші об'єкти (розбій, вимагання тощо). Треті взагалі стверджують, що термін «насильницьке кримінальне правопорушення» варто замінити на термін більш широкий («агресивне правопорушення»), таке, що охоплює правопорушення, пов'язані з нанесенням різноманітної шкоди не лише особі, а й іншим об'єктам. Четверті вказаний вид правопорушень об'єднують з агресивною, називаючи «агресивно-насильницькою» [3, с. 459].

Види кримінального насильства визначені в Постанові Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 «Про судову практику в справахпро злочини проти життя та здоров'я особи» (далі – Постанова). У п. 23 цієї Постанови зазначено, що насильство може бути як фізичним (заподіяння тілесних ушкоджень або побоїв, незаконне позбавлення волі тощо), так і психічним (наприклад, погроза завдати фізичної, моральної чи майнової шкоди). Отже, це дозволяє зробити висновок, що існує два види насильства: фізичне й психічне.

Деякі вчені висловлюють іншу точку зору. Говорячи, про те, що під час класифікації насильства, необхідно розрізняти такі його види:

1) кримінальне та некримінальне;
2) інструментальне та цільове;
3) безпосереднє та опосередковане.

Отже, названі види насильства мають змістове навантаження залежно від галузі права та завдань того чи іншого дослідження.

Інші дослідники виділяють і такий вид насильства, як гендерне, котре охоплює такі насильницькі дії проти особи, причиною яких є стать жертви насильства, а також визначені суспільною думкою ролі людей та їхня очікувана поведінка. Це поняття включає насильство в сім'ї, а також інші насильницькі дії – сексуальне насильство, примусову проституцію, сексуальні домагання на роботі тощо.

Існує друге тлумачення гендерного насильства.

Гендерне насильство – це насильство, яке стосується чоловіків і жінок, але жертвами якого переважно є жінки. Воно виникає, як наслідок нерівних владних стосунків між жінками й чоловіками. Воно стосується (але не вичерпується цим) фізичної, сексуальної і психологічної шкоди, включно із залякуванням, стражданнями, примусом та/або позбавленням свободи в сім'ї чи суспільстві взагалі. Хоча, в наш час прийнято вважати, що ми майже здолали такий вид насильства, шляхом введення гендерної рівності між чоловіками та жінками, пройде дуже багато часу перед тим, як це дійсно буде працювати. Поняття «сексизму» і далі являється дуже розвиненим в усіх країнах світу, не тільки в Україні.

Виходячи із викладеного вище, можна зробити висновок, що для класифікації насильства в дослідженнях можуть бути використані різні критерії, в основу яких буде покладено авторську позицію, предмет та мету наукової праці.

Ураховуючи це, можна вважати, що під кримінальним насильством слід розуміти кримінальні правопорушення, які вчиняються із застосуванням різних форм насильства (фізичного, економічного, психологічного, сексуального, тощо) чи погрози його застосування.

Список використаних джерел:

1. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України 18.05.2018 N 1/11-5480: Методичні рекомендації «Запобігання та протидія насильству». 86 с. URL:https://ips.ligazakon.net/ document /MUS30017(дата звернення: 21.11.2021).

2. Гумін О. М. Кримінально-насильницька поведінка проти особи : монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ,2009.360с.URL:http://dspace.lvduvs. edu.ua/bitstream/ 1234567890/1853/1/%D0%B3%D1%83%D0%BC%D1%96%D0%BD%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F.pdf(дата звернення: 21.11.2021).

3. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії : Насильство: веб- сайт. URL:https:// uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE(дата звернення: 21.11.2021).

4. НастенкоС. М. Стоп насильству: бібліографічний покажчик/ за ред. В. Кучерявої, Н. Лінкевича, С. Чачко. Київ : Державна бібліотека України для юнацтва, 2017. 50 с. URL:http://www.4uth. gov.ua/bibliography /stop%20violence.pdf (дата звернення: 21.11.2021).

5. *Біленко П.С. Домашнє насильство, як прояв кримінального насильства: правовий часопис Донбасу №3 (68). Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2019. 179 с. С. 95-102.*

6. *Лунєєв В. В. Курс мировой и российской криминологии: підручник:у 2 т. Москва : видання «Юрайт», 2011. 1003 с.*

7. *Храмцов О. М. Злочинність насильницька: вісник Асоціації кримінального права України. 2016. № 1 (6). Харків, 2016. 505 с. С. 459-463.*

8. Про судову практику в справах про злочини протии життя та здоров'я особи: постанова пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 №2. URL: *https:// zakon. rada. gov. ua /laws/show/v0002700-03#Text* (дата звернення: 21.11.2021).

«ПРАВОВІ АСПЕКТИ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ»

Кельман Михайло Степанович,
д.ю.н., професор, професор кафедри
теорії права та конституціоналізму
Інституту права,психології та інноваційної освіти
Боднар Ю.Я.
студентка 3 курсу
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів

Серед основних особливостей формування громадянського суспільства, на нашу думку є дослідження процесів самоорганізації населення, зокрема, основних її принципів, функції та можливостей. Підтвердженням цих слів є дослідження відомого науковця проблем самоменеджменту В. М. Колпакова, який наголошує на тому, що XXI століття вимагає науково обґрунтованих підходів до самоуправління людини.[1, с. 299].

У 50–60 рр. XX століття на основі статистичної фізики І. Пригожин, І. Хакен розробили концепцію самоорганізації. Вони визначили загальні принципи самоорганізації, що мають місце в фізичних, хімічних, біологічних та соціальних системах, причому у високоорганізованих системах вони втілюються з найбільшою повнотою [2, с. 45].

Крім того, варто згадати, що вперше громадянську самоорганізацію почали вивчати дослідники, які намагалися описати еволюцію людського суспільства як перехід від одного соціального стану до іншого – Г. Спенсер, К. Маркс, Е. Дюркгейм та ін. На думку Г. Спенсера, суспільство в соціологічному розумінні цього слова утворюється тільки тоді, коли, крім суміжного існування, існує ще й співробітництво. Таким чином, співробітництво отримує організацію, добровільну чи недобровільну, відмінну як за природою, так і за походженням [3, с.6].

Також проблему громадянської самоорганізації, за допомогою визначення ключової дихотомії в суспільному розвитку, досліджував Е. Дюркгейм. Кооперацію між людьми, яка й веде їх до самоорганізації він вважає наслідком існування такого морального феномену як солідарність. В той же час він наголошує на існуванні двох видів позитивної солідарності – органічної та механічної, які знаменують собою два різні типи суспільного устрою [3, с.6].

На думку Е. Геллнера, який досліджував історичні передумови та можливості самоорганізації, основою самоорганізації є виникнення особливого типу людини – «модульної». Виникнення та поширення цього типу людини веде до появи громадянського суспільства і дозволяє відділяти його від свого антипода – «сегментарного» суспільства [3, с.6].

Слушною є думка Б. Харахаша, який стверджує, що для сучасного розвитку громадянського суспільства перед українським суспільством стоїть необхідність самоосмислення. Брак самоусвідомлення спричинений тривалим періодом несамостійного існування українства у межах неукраїнських суспільно-політичних систем. Одним із складників цього процесу є осмислення витоків та підстав української державності. Далеко не всі українці усвідомлюють себе приналежними до української нації, і далеко не все населення Української держави розуміє, що само існування її є наслідком самовизначення української нації [4, с. 78].

Важливу роль у процесі формування громадянського суспільства відіграють органи самоорганізації населення. Зокрема у статті 2 Закону України «Про органи самоорганізації населення», визначено, що органи самоорганізації населення – це представницькі органи, що створюються жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення завдань, передбачених цим Законом.

Зазначається, що орган самоорганізації населення є однією з форм участі членів територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах у вирішенні окремих питань місцевого значення. До органів самооргані-

зації населення відносять: будинкові, вуличні, квартальні комітети, комітети мікрорайонів, комітети районів у містах, сільські, селищні комітети.

Для виконання своїх функцій ОСН володіють власними та делегованими повноваженнями. До власних повноважень ОСН відносять повноваження, надані ОСН, відповідно до законів України, місцевою радою під час його утворення.

Варто наголосити на тих перевагах, які отримає громада від діяльності на її території органу самоорганізації населення. Через роботу ОСН жителі мають можливість задовольнити свій суспільний інтерес, адже прийняття рішень, виконання конкретних робіт і вирішення локальних потреб перетворюється у відкритий для контролю і співробітництва процес.

Таким чином, ініціативні жителі тих чи інших територій здійснюють громадський контроль за діяльністю влади та за якістю наданих їм послуг. Окрім цього, мешканці громад, де діють ОСН мають ширші можливості донести до владних кабінетів інформацію про свої проблеми і потреби та спробувати спільно вирішити їх.

Говорячи безпосередньо про результати громадянської самоорганізації слід визнати, що вони можуть виконувати важливі функції в рамках політичної системи суспільства і бути достатньо важливими для підтримання політичної стабільності. Їх вплив можна помітити в різних складових цього стану, хоча звісно є серед факторів стабільності й такі, на які результати громадянської самоорганізації не мають жодного впливу. Решту факторів ми можемо поділити на такі, на які громадянська самоорганізація має прямий, опосередкований або дотичний вплив.

Варто погодитися, що Україна має здійснити організаційний прорив за рахунок національного інтелекту і національної здатності до самоорганізації, несучої конструкцією якої має бути управлінський корпус країни, соціальні проектанти на всіх рівнях суспільної організації, у всіх видах кооперативної та індивідуальної діяльності. Кожен управлінський акт має оцінюватись під кутом зору вищого інтересу народу України – організації життєдіяльності суспільства у відповідності із загально цивілізаційними вимогами і реальним потенціалом України [5].

У цьому контексті проблема визначення основної організаційної сили, яка створює нову соціальну систему в Україні має принципове значення для процесу її становлення. Причому, вона стосується всіх управлінських інституцій, в тому числі і політичних партій, оскільки вони представляють різні інтереси різних прошарків населення, що для утвердження такої системи є принциповим. Тим більше, що це не витвір політики і не суб'єктивістська справа, а саме об'єктивна потреба народу України, яку мають задовольнити управлінці усіх рівнів, навіть незалежно від політичних уподобань [5].

Це шлях самоорганізації через національний інтелект, досягнення системної впорядкованості, яка існує як система вищого порядку, що негайно і науково зріло, у відповідності зі світовими стандартами, при абсолютному пануванні права і чеснот громадянського суспільства організовує у своєму соціальному середовищі відповідні суспільні відносини, які є основним, вирішальним фактором утвердження нової соціальної системи. Такого типу самоорганізації немає в історичному прецеденті, оскільки у такій мірі залежності від власних інтелектуальних можливостей, перекладених на мову управлінського професіоналізму, як це відбувається зараз в ряді країн, що відстали від рівня світової цивілізації, історія не знала і саме тому, що йдеться про новий рівень світової цивілізації. Україна в цьому контексті водночас і типова і унікальна. Винайти якомога більш повний набір показників співвідношення першого і другого – завдання, яке має стратегічне значення.

Таким чином в Україні слід формувати та розвивати український менталітет народу, його управлінську (організаційну) культуру, яка є визначальним чинником освоєння тих форм управління суспільством, які притаманні сучасній управлінський цивілізації, їх поєднанню з національним факторами організаційного розвитку народу України[5].

Як зазначає С. Кемський, один з героїв Небесної Сотні у своїй праці «Чуєш Майдане?», вимога громади полягає в перетворенні держави з феодального батога на інструмент самоорганізації суспільства. Вказує, що суспільству не потрібні пастухи, а потрібні виконавці волі громади, які ефективно координуватимуть суспільні ресурси для досягнення спільних цілей [6]. Пропонує внести зміни у законодавстві про референдуми за народною ініціативою – і не лише стосовно можливості звільняти посадовців через референдуми.

Потрібно привести до європейських стандартів процедуру ініціювання референдумів. Наприклад, у 8-мільйонній Швейцарії для ініціювання референдуму потрібно 50 тисяч підписів – це приблизно півтора відсотка громадян. У 45-мільйонній Іспанії – 500 тисяч – трохи більше одного відсотка. В Україні ця цифра складає 3 мільйони підписів або 6,5 відсотків населення країни. Через це організувати в Україні «референдум за народною ініціативою» можуть лише добре профінансовані структури, що мають підтримку української чи зарубіжної влади. Вони теж є громадянами України, але назвати це народною ініціативою можна лише дуже умовно.

Звісно, можна кожного разу збирати Майдани. Але простіше й ефективніше здійснювати безпосереднє народовладдя через референдуми – Європа давно в цьому переконалася. Ті, хто прагне йти до Європи, як і ті, хто планує будувати Європу в Україні, мають скористатися цим досвідом [6].

Суспільство може називатися вільним лише в тому разі, коли навіть один-єдиний член цього суспільства не згодний з думкою і переконаннями мільйонів інших його членів, може вільно висловлювати незгоду та доводити свою правоту, коли в суспільстві нормально функціонують, образно кажучи, «аксіоми демократії.

О. Коваль досліджуючи організаційно-правові аспекти діяльності органів самоорганізації населення відзначає, що органи самоорганізації населення відрізняються від інших органів місцевого самоврядування масовістю, максимальною наближеністю до людей, доступністю, можливістю враховувати у своїй діяльності актуальні потреби, інтереси, законні вимоги невеликих спільнот людей – від жителів маленького села, селища до окремої сім'ї, практично орієнтуватися на індивідуальні запити кожної людини, оперативно реагувати на локальні події, що відбуваються у житті. Саме цим визначаються певні переваги зазначених органів, створюються оптимальні умови для прояву ініціативи широких верств населення [7, с.7].

На нашу думку, доцільно виділити 3 рівні самоорганізації, зокрема: індивідуальну, колективну або групову і самоорганізацію населення загалом. Аналізуючи та досліджуючи різні поняття, які відносяться до питань самоорганізації, робимо висновок, що органи самоорганізації населення відносяться до другого рівня самоорганізації, а саме до колективної.

Таким чином, на певному рівні самоорганізації, відповідні суб'єкти виконують певні функції та дотримуються певних принципів.

Список використаних джерел:

1. Князева Е. Н. Основания синергетики. Режимы с обострением, самоорганизация, темпомиры / Е.Н. Князева, С. П. Курдюмов. – СПб : Алетейя, 2002. – С. 299.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.

3. Гороховський І. Л. Громадянська самоорганізація як чинник стабільності політичної системи України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / І. Л. Гороховський. – Дніпропетровськ, 2008. – 20 с., С. 6.

4. Харахаш Б. Національне самовизначення: принцип і практика / Б. Харахаш // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ereading.club/bookreader.php/1017536/Harahash_Nacionalne_samoviznachennya princip_i_praktika.html.

5.Україна у загальноцивілізаційному світовому порядку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://wikipage.com.ua/1x8891.html.

6. Кемський С. Чуєш, Майдане? / С. Кемський // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pravda.com.ua/columns/2013/12/19/ 7007716/

7. Коваль О. Порадник для органів самоорганізації населення / Коваль О., Саврук С., Лазарчук П. – Львів: Львівський регіональний ресурсний центр для органів самоорганізації населення, 2013. –72 с. С. 7.

«НАУКОВА ПРАВОЗНАВЧА МЕТОДОЛОГІЯ ЩОДО ОЦІНКИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ НА КОРУПЦІОГЕННІСТЬ»

Кельман Михайло Степанович,
д.ю.н, професор, професор кафедри
теорії та філософії права, конституційного та міжнародного права
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Кельман Ростислав Михайлович,
аспірант Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів

Масштабна корупційна складова у нашій державі, зокрема й у секторі державотворення та правотворення вимагає адекватних системних заходів її подолання [1]. Серед таких системних правотворчих заходів, на наше переконання, необхідно запровадити оцінку нормативно-правових актів на корупціогенність, оскільки однією зі сфер, в якій корупція започатковує своє значне поширення, є законодавство.

Правова наука і практика проектують цей феномен на розроблення механізмів, які спрямовані на протидію корупції. Одним з таких невтілених механізмів подолання корупційності на сучасному етапі є оцінка нормативно-правових актів та їх проектів на застосовувану в них неоднозначність трактувань окремих положень, які проникають у юридичні норми на етапі законотворення. Завдяки лобіюванню питань окремими олігархічними групами, а також через значну політизацію проблем з метою зневиразнення чіткості і однозначності викладу норми законодавства, як і невміння побачити в ній прихований зміст бінарного тлумачення.

Розробляючи концепцію антикорупційної експертизи у більш широкому теоретичному аспекті, автори передбачають отримання об'єктивної наукової оцінки кожного проекту нормативно-правового акта з точки зору його впливу на криміногенну ситуацію [2,3,4].

Оцінка нормативно-правового акта на корупціогенність являє собою оцінку нормативно-правового акта, у тому числі на відповідність антикорупційним вимогам, з метою виявлення корупційних факторів (неоднозначних норм, прихованих дефектів, здеформованих правових форм), котрі можуть сприяти корупційним проявам при правозастосуванні та розробці рекомендацій щодо їх запобігання.

Оцінка нормативно-правових актів на корупціогенність пов'язана зі значними затратами часових, матеріальних і кадрових ресурсів. Зрозуміло, що така оцінка повинна здійснюватися не тільки на стадії підготовки нормативно-правових актів, але і на стадії їхнього прийняття, а також на стадії реалізації за результатами моніторингу їх застосування. Тільки такий підхід дозволить знизити загальну «корупціогенність» законодавства.

Оцінити усі нормативно-правові акти на корупціогенність є проблематично. На порядку денному актуалізується розроблення критеріїв визначення законотворчих хиб нормативно-правових актів, у яких найбільш вірогідно закладені корупціогенні норми. Найбільш високий корупціогенний потенціал мають нормативно-правові акти у публічних галузях (адміністративне, фінансове, митне), особливо у випадках, коли такими актами передбачена регламентація відносин, агентами у яких виступають чиновники, а контрагентами – громадяни та організації.

В економічній сфері найбільш вірогідними джерелами корупції є: антимонопольне, податкове, митне законодавство, законодавство про банкрутство. Звісно, зазначений перелік не є вичерпним і може бути розширеним, перш за все, за рахунок нормативно-правових актів, які регламентують відносини, що пов'язані з розподілом бюджетних коштів. До переліку потенційних джерел корупції слід включити законодавство про закупівлі для державних і муніципальних потреб.

Прискіпливої уваги потребує законодавство, яке регламентує надання безоплатної державної допомоги, зокрема, у сфері освіти, у законодавстві про соціальне забезпечення (пільги, субсидії).

Недосконалість норм корпоративного законодавства призводить до виникнення такого негативного фактору соціально-економічного життя, як рейдерство, що супроводжується корупційними проявами [6].

Оцінка нормативно-правового акта на корупціогенність, як і будь-який інший вид діяльності передбачає застосування відповідної сукупності (системи) прийомів і операцій, котрі призводять до одержання бажаного результату. У більш ширшому розумінні мета оцінки нормативно-правового акту полягає у нейтралізації його корупціогенності. З цією метою особливою дієвістю наділена наукова правознавча методологія.

Для досягнення мети оцінки нормативно-правових актів на корупціогенність у якості базового може використовуватися логічний метод пізнання – аналіз (метод пізнання, в основу якого покладені потреби і способи роз'єднання системи на її складові елементи). Під нормативним аналізом може розумітися сукупність операцій з пізнання правових явищ, які спрямовані на напрацювання правового вирішення соціальних проблем, алгоритму поведінки осіб у правовій ситуації. Мета нормативного аналізу полягає у подоланні алогізмів тлумачення нормативно-правового акта або його проекту.

За «інформаційну основу» аналізу законодавства на першому плані постають методи випереджальної інформації. Їх застосування дає оптимальний результат на підготовчому етапі проведення оцінки нормативно-правового акта на корупціогенність.

Крім особливостей знання розвитку суспільних відносин у тій чи іншій сфері і крім власних знань та особливого досвіду експерта, існує інша інформація. Цю інформацію умовно можна поділити на офіційну і неофіційну, яка здатна неоднозначно трактуватися у процесі правозастосування. У такому випадку до дії методу вилучення випереджальної інформації додається ще і дія герменевтичного методу. Він полягає у з'ясуванні значення окремих термінопонять, які почасти є неоднозначними, що і призводить до подвійного тлумачення тексту або спотворення викладу. У зв'язку із застосуванням герменевтичного методу сфера аналізу законодавчих прийомів тісно пов'язана ще з одним із дієвих методів, які логічно тісно пов'язані із соціологічним підходом до оцінки дискурсу права.

Застосування соціологічного методу у діяльності з оцінки нормативно-правового акта на корупціогенність обумовлено необхідністю виявлення інформації про сприйняття населенням державної політики, в тому числі у сфері нормотворчості. Власне, соціологічне дослідження спрямоване на виявлення громадської думки з приводу ефективності чинних чи запропонованих положень.

У ході оцінки нормативно-правового акта на корупціогенність виникає потреба у застосуванні методу функціонального аналізу. Застосування цього методу обумовлено тим, що положення в більшості правових актів застосовуються і приводяться до виконання відповідними публічними органами або органами, спеціально створеними для застосування цих норм. Даний метод активно співвідноситься із діяльнісним методом оцінки правової норми, адже від того, як функціонують зазначені органи, залежить ефективність втілення відповідних нормативно-правових актів.

Результати функціонального, діяльнісного аналізу дозволяють визначити недоліки у діях влади, наявність дублювання повноважень, недостатність засобів для нормального функціонування, а також інші важливі оцінки нормативно-правових актів на корупціогенність.

Важливим методом, який застосовується при оцінці нормативно-правових актів на корупціогенність, є метод екстраполяції. У статистиці – метод поширення кількісних характеристик і висновків, одержаних у результаті вивчення соціально-економічних явищ та процесів досліджуваної сукупності на іншу однорідну сукупність та інший час [5].

На наше переконання, це передумова побудови нового звання в усіх сферах науки. Метод екстраполяції знаходить свій вияв в аналітичній роботі, прогнозуванні. Застосування екстраполяції дозволить визначити, до яких корупційних стратегій можуть призвести недоліки нормативно-правового акта, а також визначити можливі корупційні прояви.

Використання системного аналізу у діяльності з оцінки нормативно-правового акта на корупціогенність обумовлено необхідністю обліку системних зв'язків окремих норм, положень, поєднаних у межах нормативно-правового акта, який аналізується. Під системним аналізом розуміється сукупність методів і засобів, які використовуються при дослідженні складних об'єктів, перш за все методів вироблення прийняття і обгрунтування рішень при утворенні та управлінні соціальними системами. Широке використання у зазначеній діяльності має метод експертних оцінок.

Компетентні оцінки спеціалістів на сьогодні є надійною основою прогнозування ефективності конкретних норм права, стану законності, спрямованості правової свідомості населення, його політичної і правової активності, проникнення науки до інших актуальних проблем загальнотеоретичного правознавства. Професійність експертів має дуже велике значення при оцінці нормативно-правових актів та їх проектів на корупціогенність. Статистичні методи визначають сукупність прийомів оброблення кількісної інформації про об'єкт оцінки на корупціогенність. Використання методів цієї групи доцільне на заключній стадії оцінки нормативно-правових актів та їх проектів на корупціогенність.

На наше глибоке переконання, зазначені методи і критерії діяльності з оцінки нормативно-правових актів на корупціогенність можуть бути використанні при удосконаленні механізму антикорупційної експертизи нормативно-правових актів у сфері державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції.

Список використаних джерел:

1. *Постанова КМ України від 25 квітня 2015 року №265 «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки»*
2. *Наказ Міністерства юстиції України від 23 червня 2010 року №1380/5 «Про затвердження методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів»*
3. *Наказ Мінюсту від 18.03.2015 року №383/5 «Деякі питання проведення антикорупційної експертизи»*
4. *Тренінг у національному агентстві з питань запобігання корупції «Антикорупційна експертиза як складова моніторингу нормативно-правових актів» м. Київ 30 червня 2016 рік.*
5. *Сучасний тлумачний словник української мови 100000 слів / За заг. ред.. д-ра філол. наук, проф.. В.В. Дубічниського. – Х :ВД «Школа» 2008.1008с.*
6. *Берлач Ю.А. Рейдерство як загроза національної політики України / Ю.А. Берлач// Форум права.2012.№3.с.27-31.*

«ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ ТА ЙОГО ВІДМЕЖУВАННЯ ВІД СУМІЖНИХ СКЛАДІВ У СУЧАСНІЙ НАУЦІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»

Колодіна Кристина Максимівна
студентка 3-го курсу групи ПК-32-А
Полтавського Фахового коледжу
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник:
Короленко Ілона Віталіївна
викладач кримінального права
Полтавського Фахового коледжу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
м. Харків

Тема залишення в небезпеці та відмежування цього складу від інших складів що наявні у системі кримінального права займає досить значне місце у проблематиці сьогоднішньої класифікації кримінальних правопорушень[1].

Перш за все нам потрібно зазначити визначення цього кримінального правопорушення яке на дає стаття 135 Кримінального Кодексу України (далі - ККУ). Залишення в небезпеці - завідоме залишення без допо-

моги особи, яка перебуває в небезпечному для життя стані і позбавлена можливості вжити заходів до самозбереження через малолітство, старість, хворобу або внаслідок іншого безпорадного стану.

Тобто виходячи з визначення ми можемо зробити висновок що залишення в небезпеці є відокремленим кримінальним правопорушенням, попри це поряд з ним існують такі суміжні склади як:

Ст.137 ККУ Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей. Склади статей 135,137 ККУ належать до розділу II КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ що робить їх суміжними, проте можемо розмежувати їх за такими критеріями: [1]

- об'єктивна сторона кримінального правопорушення
- суб'єкт кримінального правопорушення
- момент закінчення кримінального правопорушення
- форма діяння кримінального правопорушення

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення: Ці норми розташовані в розділі II «Злочини проти життя та здоров'я особи», тому вони мають спільний родовий об'єкт – життя і здоров'я особи [2, с. 114]. Однак ці склади злочинів мають різний безпосередній об'єкт. Безпосередній об'єкт залишення в небезпеці збігається з родовим, тобто ним є життя і здоров'я особи. До безпосереднього об'єкта неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя а здоров'я дітей потрібно зараховувати лише життя і здоров'я дитини (неповнолітнього)також нормальний фізичний, психічний і моральний розвиток дитини. Залишення в небезпеці та неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей відрізняються також за об'єктивною стороною. При залишенні в небезпеці обов'язки щодо спасіння життя і здоров'я особи не виконуються в умовах безпосередньої загрози завдання шкоди цим право охоронюваним цінностям. У разі неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей мова йде про небезпеку,поява якої перенесена в майбутнє й має можливий (імовірний) характер.

Злочини, передбачені ст. ст. 135 і 137 КК України, відрізняються також за суб'єктом кримінального правопорушення. Суб'єктом залишення в небезпеці є особа, яка зобов'язана піклуватися про залишеного без допомоги або яка сама поставила потерпілого в небезпечний для життя стан а суб'єктом неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей є особа, на яку у зв'язку з виконанням нею певної роботи чи зайняттям певної посади покладаються обов'язки щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх.

Але й у першому, і в другому випадках суб'єкт буде спеціальним. Також варто відзначити, що потерпілим у разі залишення в небезпеці може бути будь-яка особа, не лише дитина, тоді як у разі неналежного виконання професійних чи службових обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей – лише вона.

Крім цього, ці злочини відрізняються моментом закінчення:

Залишення в небезпеці вважається закінченим із моменту залишення без допомоги особи, яка перебуває в небезпечному для життя стані, незалежно від того, запобігла б чи ні ця допомога можливій смерті чи іншим тяжким наслідкам. Формою діяння є бездіяльність.

Неналежне ж виконання обов'язків щодо охорони життя і здоров'я дітей уважається закінченим із моменту настання передбачених ст. 137 суспільно небезпечних наслідків, діяння може бути вчинене як у формі дії, так і у формі бездіяльності. Отже, в першому випадку маємо злочин із формальним складом, а в другому – з матеріальним [3].

Тобто підсумовуючи можемо зазначити що такий склад злочину як залишення у небезпеці закріплений у ст.135 Особливої частини ККУ є досить вузьким і відмінним від суміжних складів, таких як ст.137 Особливої частини ККУ. Відмінність полягає у численних факторах зазначених у диспозиціях, гіпотезах і санкціях відповідних статей що визнаються суміжними

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III //Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

2. Заславская М.Г. Отграничение ненадлежащего выполнения обязанностей по охране жизни и здоровья детей от оставления в опасности / М.Г. Заславская // Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС України ім. 10-річчя незалежності України. –2002. – Спецвип. – Ч. 1 : Нове крим. та крим.-процес. законодавство та завдання юрид. підготовки кадрів ОВС. – С. 112–115.

3. Кримінальна справа № 1-923/05, 2005 р. // Архів Комінтернівського районного суду міста Харкова.

4. Кримінальний кодекс України : [науково-практичний коментар] : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація,В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-е вид.,допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 2 : Особлива частина /[Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.]. 2013. – 1040 с.

«ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: ТЕНДЕНЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА»

Кулик Людмила Миколаївна
к.ю.н., доцент,доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Ребрик Олександра Олександрівна
слухач магістратури 1-го року навчання факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Актуальною для всього світового співтовариства та однією з найгостріших проблем є торгівля людьми. Ця проблема стала настільки широкомасштабною в XXI столітті, що носить світовий характер. Торгівля людьми не має меж, вона як міжнародний тероризм ставиться в розряд таких трансконтинентальних злочинів як контрабанда зброєю або незаконний обіг наркотичних та психотропних речовин. Україна на арені торгівлі людьми виступає одночасно і як країна призначення (з країн СНД та Азії), і як країна походження і транзиту (до Західної Європи, США, Японії, Австралії, Ізраїлю й ін.).

Автори спиралися на теоретичні досягнення в галузі кримінального права, кримінології, міжнародного права, криміналістики, соціології, відображені в працях вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема, Абрамової С.Р., Ахтирської Н.М., Бутенко В.М., Глонти Г., Дубровської Є., Кушпель Е. В., Лизогуб Я.Г., Сейко Н.А та інших.

Але залишається невирішеною низка проблем, пов’язаних із нормотворчим урегулюванням різних аспектів протидії торгівлі людьми.

Криміналізація торгівлі людьми в Україні відбулась у 1998 році, а з прийняттям 2001 року нового Кримінального кодексу відповідальність за такі дії передбачена ст. 149 [1]. Проте, ця стаття мала суттєві недоліки, зокрема, її диспозиція передбачала обов'язкове переміщення через державний кордон потерпілої особи. Крім того, постала потреба адаптувати законодавство до міжнародно-правових актів. Тому в 2006 році приймається нова редакція цієї статті [2], яка більше відповідає реаліям сьогодення.

Диспозиція статті передбачає кримінальну відповідальність за торгівлю людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію, об’єктом якої є людина.

Кваліфікований склад злочину передбачає посилене покарання за такі ж дії, вчинені стосовно неповнолітнього або щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або особою, від якої потерпілий був у матеріальній чи іншій залежності, або поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров’я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, а особливо кваліфікований – за перелічені дії, вчинені щодо малолітнього, або організованою групою, або поєднані з насильством, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого чи його близьких, або з погрозою застосування такого насильства, або якщо вони спричинили тяжкі наслідки.

Аналіз чинного законодавства України свідчить, що й нині не прийнято комплексного закону, який відображав би державну політику в цій сфері. Зважаючи на це, заслуговує пильної уваги подія, яка відбулась 30 червня 2009 року, а саме громадські слухання, проведені спільно з Міністерством України у

справах сім'ї, молоді та спорту і Координатором проектів ОБСЄ в Україні щодо проекту Закону України «Про протидію торгівлі людьми» [3]. Результатом чого стало прийняття Закону України «Про протидію торгівлі людьми» 20 вересня 2011 року № 3739-VI. Він складається з десяти основних розділів та прикінцевих положень.

Досить ефективним заходом є підписання договорів про двостороннє та багатостороннє співробітництво між правоохоронними органами для забезпечення обміну інформацією. При цьому необхідно спрямовувати зусилля з метою розробки єдиних стандартів, що стосуються збору статистичних даних [4, 19-21]. Доречно підкреслити значення міжнародних правоохоронних, поліцейських організацій, зокрема Інтерполу та Європолу, для координації зусиль у протидії торгівлі людьми та іншим злочинам транснаціонального характеру.

Міжнародну організацію кримінальної поліції – Інтерпол в Україні представляє Національне центральне бюро Інтерполу (Укрбюро Інтерполу), що є центром координації взаємодії правоохоронних органів країни з компетентними органами зарубіжних держав щодо ведення боротьби зі злочинністю, що має транснаціональний характер або виходить за межі країни. Це стосується й торгівлі людьми.

Викладене переконує, що законодавче забезпечення протидії торгівлі людьми перебуває у стадії формування. Незважаючи на це, можна стверджувати, що вирішальний крок – криміналізацію явища торгівлі людьми Україна зробила ще в минулому столітті. Після цього, прагнучи вдосконалити та адаптувати норму до міжнародно-правових актів, парламент двічі змінював редакцію статті кримінального закону. Також поступово приймаються підзаконні акти в цій галузі на рівні уряду, міністерств та інших державних органів. Також зроблено перші кроки правового захисту прав людини ухваленням Закону України «Про протидію торгівлі людьми», який безумовно є необхідним й очікуваним, оскільки він відіграє ключову роль у врегулюванні комплексу питань щодо протидії торгівлі людьми. Слід запровадити належне нормативно-правове забезпечення виявлення та припинення фінансових потоків, що супроводжують торгівлю людьми та незаконну міграцію. Такі законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти слугуватимуть підґрунтям як державним органам, так і неурядовим організаціям у боротьбі з такими небезпечними викликами сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131. 4. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за торгівлю людьми та втягнення в заняття проституцією : Закон України від 12 жовтня 2019 р. // Відомості Верховної Ради України. 2019. № 17. Ст. 147.

2. Левченко К. Б. Актуальні проблеми впровадження державної політики протидії торгівлі людьми в Україні. Боротьба з торгівлею людьми: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 26 черв. 2008 р.). Донецьк: Донецькийюрид. ін-т ЛДУВС їм. Е.О. Дідоренка, 2008. С. 62-64.

3. Про утворення Міжвідомчої координаційної ради з питань протидії торгівлі людьми. постанова Кабінету Міністрів України від 25 груд. 2002 р. № 1961. Офіційний вісник України, 2002. № 52. Ст. 2381.

4. Орлеан А. Нова редакція статті, що передбачає кримінальну відповідальність за торгівлю людьми: аналіз складу злочину [Електронний ресурс]. - Режим доступу http://www.justinian.com.ua /article.php7icH2211

«РЕЙДЕРСЬКЕ ЗАХОПЛЕННЯ, ЯК ТИП СУСПІЛЬНО-НЕБЕЗПЕЧНОГО ДІЯННЯ В СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ»

Кушнарьова Олена Борисівна.,
підполковник поліції, ад'юнктка кафедри
кримінального права та кримінології
Науковий керівник:
Конопельський Віктор Ярославович,
д.ю.н, професор, завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Рейдерство як поняття виникло у Великій Британії. Спочатку цим терміном позначалися набіги морських суден, що самостійно виконували бойові завдання, у тому числі, із захоплення торгівельних кораблів інших країн.

Рейдерство в сучасному розумінні – недружнє поглинання компаній і перерозподіл власності й корпоративних прав. Іншими словами, рейдерство – це недружні дії, поза межами дії цивільного законодавства, спрямовані проти волі власника на захоплення чужого майна на користь іншої особи, встановлення над майном повного контролю нового власника в юридичному й фізичному розумінні з використанням корумпованості чиновників та (або) із застосуванням сили. [1, с. 130.]

За останні роки досягнуто деяких позитивних результатів у виявленні та розкритті злочинів, пов'язаних з рейдерством, насамперед,обумовлених внесенням «антирейдерських» поправок до Кримінального кодексу в частині доповнень ст. 365-2. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, ст. 206. Протидія законній господарській діяльності, ст.206-2. Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації, ст. 233. Незаконна приватизація державного, комунального майна.

Однак, одночасно з цим Постановою Кабінету міністрів № 81 від 03.02.2021 скасовано Постанову № 257 від 21 лютого 2007 р. Про утворення Міжвідомчої комісії з питань захисту прав інвесторів, протидії незаконному поглинанню та захопленню підприємств. Метою діяльності Комісії був розгляд найбільш резонансних випадків щодо захоплення підприємств, найнебезпечніших для економічної та суспільної безпеки, надання відповідних доручень правоохоронним органам, звернення до Вищої ради юстиції з пропозиціями дати оцінку суддям, які сприяють рейдерським захопленням тощо. [2]

Типова схема рейдерського захоплення виглядає так:

1. Пошук відповідного об'єкта нерухомості.

2. Фальсифікація рішення загальних зборів засновників, наприклад, ВАТ - власника підприємства, про призначення нового генерального директора, подання документів до реєструючого органу, внесення змін до ЄДРПО, отримання свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи, виписки з ЄДРПО із зазначенням нового генерального директора.

3. Фізичне захоплення та утримання об'єкта нерухомості.

4. До реєструючого органу надається фіктивний договір купівлі-продажу об'єкта нерухомості, проводиться державна реєстрація змін до ЄДРП, далі рейдери проводять ланцюжок перепродажу об'єкта тау кінцевому рахунку об'єкт виявляється у покупця, що нічого не підозрює.

Зареєстроване право власності може бути оскаржене лише у судовому порядку. Слід зазначити, що у ряді випадків позови про витребування майна з чужого незаконного володіння судової перспективи не мають, оскільки рейдери часто під час ланцюжка перепродажів проводять розділ нерухомості - виділення окремих приміщень у будинках, межування земельних ділянок з формуванням та постановкою на кадастровий облік нових, з новими кадастровими номерами, за своєю суттю зовсім інших об'єктів нерухомості Судові позови тривають роками. [3, с. 293.]

Рейдери активно використовують адміністративний ресурс під час захоплення об'єкта нерухомості. Наприклад, до початку захоплення підприємства проводяться різні перевірки контролюючих органів; за заявою мінори тарного акціонера або третіх осіб порушується кримінальна справа, в рамках якої здійснюється вилучення установчих документів у ході провадження обшуку за кримінальним провадженням (часто малозначним), далі документи зникають і спливають вже у новій редакції. Має місце й отримання свідомо неправомірних судових рішень з видачею виконавчих листів, на підставі яких негайно проводяться силові захоплення об'єктів нерухомості.

Через відсутність єдиних підходів розслідування рейдерства нерідко провадиться за ознаками злочину, передбаченого ст. 190 Кримінального кодексу України. На сьогодні статистика рейдерських захоплень в Україні не ведеться. Тим не менше, наприкінці вересня платформа відкритих даних Opendatabot оцінила динаміку поширення рейдерства в Україні на основі кількості зареєстрованих кримінальних проваджень за «рейдерськими» статтями Кримінального кодексу (статті 205-1, 206 та 206-2) за рік та кількості справ, що розглядаються в судах. Оскільки станом на серпень 2020 року в Україні зареєстровано вже 606 кримінальних проваджень, за весь 2019 рік - 786, а за весь 2018 рік - 500, Opendatabot приходить до висновку про щорічне збільшення кількості рейдерських атак в Україні. [4].

З 2014 року кількість рейдерських захоплень щороку зростає. У відповіді Офісу генпрокурора України на запит видання «Слово і справа» зазначається, що найменша кількість кримінальних проваджень за фактом рейдерства була відкрита у 2014 році – 269, щоправда, згодом було закрито 108 справ, а до суду дійшло лише 14.Пік зареєстрованих справ припав на 2019 рік, коли було відкрито 891 кримінальне провадження. З них 128 – було закрито та 230 – передано до суду. За перше півріччя 2020 року Офіс генпрокурора розпочав розслідування щодо 440 рейдерських захоплень, закрив 38 справ і передав до суду 236 кримінальних проваджень. Лідерами за кількістю рейдерських атак стали м. Київ та Київська область. За останні сім років у регіоні зафіксовано понад 1250 рейдерських захоплень. [5].

Боротьба з рейдерством має носити комплексний характер. У питанні протидії рейдерству повинні об'єднатися влада, парламент, бізнес, громадкість. Лише таким чином можливо значно скоротити кількість рейдерських захоплень в Україні. Головним антирейдерським чинником є (повинно стати) формування «правил гри» та умов рівноправної конкуренції. Держава та влада першими повинні демонструвати принцип верховенства права. [1, с. 136]

Список використаних джерел:

1. Варналій З.С., Мазур І.І. Рейдерство в Україні: передумови та шляхи подолання. Стратегічні пріоритети. №2(3), 2007 р. С. 129-136.

2. Постанова Кабінету міністрів від 21 лютого 2007 р. № 257 Про утворення Міжвідомчої комісії з питань захисту прав інвесторів, протидії незаконному поглинанню та захопленню підприємств: веб-сайт URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/257-2007-%D0%BF#Text (дата звернення 26.10.2021).

3. Стойчева Т.В., Шаров А.В. К вопросу о коррупциогенных факторах при постановке земельных участков на кадастровый учет. Проблемы совершенствования сотрудничества правоохранительных и иных органов государств - участников СНГ в выявлении, раскрытии и расследовании коррупционных правонарушений. Сборник научных трудов Международной научно-практической конференции: научное электронное издание. Москва, 2017. С. 191-194.

4. Офіс ефективного регулювання: вдосконалюємо регулювання через партнерство держави і бізнесу: веб-сайт URL: https://www.libr.dp.ua/text/sp2007_2_15.pdf (дата звернення 26.11.2021).

5. Рейдерство в Украине: больше всего уголовных производств открыто в 2019 году. Аналітичний портал «Слово і справа»: веб-сайт URL: https://ru.slovoidilo.ua/2020/08/12/infografika/obshhestvo/rejderstvo-ukraine-bolshe-vsego-ugolovnyx-proizvodstv-otkryto-2019-godu (дата звернення 26.11.2021).

«ГЕНЕЗИС ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ»

Кушнір Діана Олександрівна
Курсантка 3 курсу факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник:
Собко Ганна Миколаївна,
д.ю.н., доцент, майор поліції, професор кафедри
кримінального права та кримінології факультету
підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

З моменту зародження суспільних відносин людей: сім'ї, родин, племен, – виникали та встановлювалися різного роду інститути прав, в тому числі й кримінальний. Так яким чином же вдавалося врегульовувати суспільні відносини? Першим писаним документом, який почав регулювати кримінально-правові відносини на території України в 945 р. став Договір київського князя Ігоря з візантійським імператором.

Кримінально-правові встановлення стосувались: меж чинності даних положень, права на затримання особи, що вчинила злочин, відшкодування за вчинене діяння, давності строків притягнення до відповідальності[1, ст. 18]. Потім була «Руська Правда». У ній регулювалися кримінально-правові відносини пов'язані з захистом життя, недоторканності особистості, честі; вбивство, злочини проти власності; тілесні ушкодження. На відміну від короткої Руської Правди у просторовій (розширеній) редакції відмінялась кровна помста, замість неї почали застосовувати грошові стягнення. Якщо винна особа не могла сплатити визначену суму, то його продавали в холопство. Якщо винного у вчиненні вбивства не знаходили, то сплати кошти має община, на території проживання якої знаходили труп. Більш суворий вид покарання застосовувався до осіб, які скоїли правопорушення в громадському місці [2, ст. 64-129].

Наступним документом, який регулював цілий ряд відносин, зокрема, й кримінальні є Литовський статут 1588 р. Покарання передбачалось різноманітних видів: смертна кара з конфіскацією маєтку, короткострокове ув'язненням, штраф тощо. Особливістю Статуту була вказівка про те, що ніхто ні за чий поступок не може відповідати. Проте в положеннях Литовського статуту зазначалося те, що неповнолітні особи або такі, що не знали про батьківську зраду, будучи дорослими, не піддавалися покаранню на горло й не позбавлялися честі, зате вони втрачали права на майно батька. Тобто, невинні особи піддавались кримінально-правовому реагуванню [1, ст. 75-84].

Першим друкованим пам'ятником російського права був Соборний уклад 1649 р. Питанням кримінального права присвячувався цілий ряд глав. Проаналізувавши положення, можна дійти висновку, що до осіб застосовувалися жорстокі види покарання. Наприклад, якщо жінка вбивала свого чоловіка, то її закопували по плечі та катували голодом. Вночі особу охороняли, щоб її ніхто не міг нагодувати або напоїти. Через декілька днів така людина в муках помирала[3, ст. 76-442]. Паралельно з Соборним укладом 1649 р. діяв Артикул військовий 1715 р. У його положеннях йшлось про відповідальність: за підмовництво, нарівні з виконанням злочину; розмежовувались умисна та необережна вина; передбачались різні види покарань (особливістю було те, що в даному Артикулі описувалися покарання для військовослужбовців). Також не лише прописано положення про необхідну оборону, а й визначено межі її здійснення. Крім того в Артикулі військовому говорилося про таку обставину, що виключає кримінальну відповідальність, як крайня необхідність. Артикул військовий можна вважати першим кримінальним кодексом тогочасної Росії. Однак, оскільки він був військово-кримінальним законом, то межі його чинності були обмежені [4, ст. 314-389].

Наступний документ, що займався регулюванням суспільних відносин, був Уклад про покарання кримінальні та виправні 1845 р. Створювався з урахуванням досвіду своєї держави та досвіду країн Західної Європи. Це був перший, на території держави, документ, що виділяв Загальну та Особливу частини. А от у 1864 році було прийнято і затверджено Статут про покарання, які призначались мировими суддями. Дуже схожий на четверту книгу Кримінального кодексу Франції 1810 року.

Кримінально-правові відносини на теренах України після лютневої 1917 р. революції регулювались, виходячи з положень Закону Української Центральної Ради «Про порядок видання законів» (8 грудня 1917 р.): всі закони і постанови, які мали силу на території Української Народної Республіки до 27 жовтня 1917 р. так і продовжують застосовувалися, якщо вони не змінені і не скасовані Універсалами, законами і постановами Української Центральної Ради [1, ст. 307-309].

У нових прийнятих документах норми кримінального права описувалися в окремих положеннях. Зокрема, в: III Універсалі Центральної Ради (07. 11. 1917р.) було скасовано смертну кару та оголошено амністію за політичні виступи; Законі «Про випуск державних кредитових білетів УНР» (6 січня 1918р.), в якому зазначалось, що за фальшування українських кредитових білетів винні особи каратимуться позбавленням прав і каторгою (ст.10) ; IV Універсалі Центральної Ради (09. 01. 1918р.) йшлося про те, що кожного, хто призиває до повстання проти самостійної Української Народної Республіки й до повернення старого ладу, – карати як за державну зраду ; Конституції УНР (29. 04. 1918 р.) містилася ціла низка статей кримінально-

правових встановлень. Наприклад, ніхто на території УНР не може бути обмежений в правах, якщо він не переступає постанов карного права; ніхто не може бути покарний смертю, не може піддаватися катуванню або іншому поводженню, яке принижує людську гідність; Законі про тимчасовий державний устрій України (квітень 1918р.), в якому йшлася мова про те, що «ніхто не може бути судимий і покаран, крім як в випадках законом визначених»; Декларації Української Директорії (1918р.), де зазначалося, що «всі форми спекуляції Директорія нищитиме безпощадно, не зупиняючись перед карами військового часу».

У радянський період на території сучасної України чинними були Кримінальні кодекси 1922 р., 1927 р., 1960 р.

23 серпня 1922 року постановою ЦВК було прийнято Кримінальний кодекс УСРР (введено в дію з 15.09.1922 р.). Кодекс мав дві частини: Загальну та Особливу. Основні риси Кодексу такі: давалось визначення поняття «злочин»; допускалась аналогія закону; зазначалось, що чинність КК поширюється на діяння, не розглянуті судом до моменту введення КК в дію; визначались форми і види вини; називались стадії злочину; розрізнялись види співучасників; акцентувалась увага на необхідній обороні, крайній необхідності; говорилось про не відповідальність неосудних, не застосування покарання до осіб, які вчинили суспільно небезпечні діяння у віці до 14 р.; йшлось про давність притягнення до відповідальності та про неможливість призначення судом покарання нижче визначеного санкцією статті за злочини, що посягають на встановлені владою основи нового правопорядку або визнаними нею особливо небезпечними [5, ст. 450-496].

8 червня 1927 р. було прийнято новий КК УСРР, введений в дію 1 липня. Його загальна частина була узгоджена з «Основними началами кримінального законодавства СРСР і союзних республік» (прийняті постановою ЦВК СРСР 31 жовтня 1924 р.). Зміни, порівняно зі КК 1922 р., у новому Кодексі незначні. Було введено новий термін «заходи соціального захисту, що застосовувались у випадку вчинення суспільно небезпечних діянь» замість терміну «роди і види покарань та інших заходів соціального захисту». Ці заходи поділялися на певні групи: заходи судово-виправного характеру; заходи медичного характеру; заходи медико-педагогічного характеру. Стосовно змін слід зазначити, що було створено Додаток «Перелік майна, що не підлягає конфіскації за судовими вироками». В 1935 р. була почала передбачатися відповідальність 12 – річних осіб за найбільш тяжкі правопорушення [6, ст. 199-207].

28 грудня 1960 року прийнято новий КК УРСР, що набрав чинності з 1 квітня 1961 р. Щодо змін, то було відмінено аналогію закону; зазначено норму стосовно того, що закон, який усуває караність діяння або пом'якшує покарання, має зворотну силу, а закон, який встановлює караність діяння або посилює покарання, зворотної сили не має; про три обставини, що виключали злочинність діяння: необхідну оборону, затримання злочинця та крайню необхідність; про можливість добровільної відмови від доведення злочину до кінця; про основні та додаткові покарання [7, ст. 14].

Чинний на сьогодні КК України, був прийнятий 5 квітня 2001 р., набрав чинності з 1 вересня 2001 р. Він має 4 складових: Загальну частину; Особливу частину; Прикінцеві та перехідні положення; Додаток «Перелік майна, що не підлягає конфіскації за судовим вироком» [8, ст. 131].

Загальна частина містить 15 розділів. У ній зазначаються підстави кримінальної відповідальності; те, що особа не може два рази відповідати за одне і те саме вчинене нею правопорушення; дано розгорнуте визначення поняття «правопорушення» та проведена класифікація правопорушень; зазначено, що відповідальність за готування до правопорушення невеликої тяжкості не тягне кримінальної відповідальності; викладено безліч підстав звільнення від кримінальної відповідальності.

Особлива частина Кодексу містить 20 розділів. В кількох статтях дана частина описує підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності. Наприклад, в ч.2 ст.114 сказано, що звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка припинила діяльність, передбачену ч. 1 цієї статті, та добровільно повідомила органи державної влади про вчинене, якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернено заподіяння шкоди інтересам України; в кількох статтям вміщені обставини, що виключають злочинність діянь (так звані обставини милосердя); в ч.2 ст.385 говориться, що не підлягає кримінальній відповідальності особа за відмову давати показання під час провадження дізнання, досудового слідства або в суді щодо себе, а також членів її сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Загалом чинне кримінальне законодавство України можна охарактеризувати так. Воно побудоване, спираючись на сучасний розвиток держави та потреб регулювання відносин суспільства. Має визначену структуру й виокремлені поняття та інститути. Крім того йому властивий гуманістичний характер.

Список використаних джерел:

1. *Хрестоматія з історії держави і права України., К.: Юрінком Інтер, 2003, с. 18*
2. *Российское законодательство X–XX веках. В девяти томах. Т.I. Законодательство Дневрей Руси. – М.: Юрид. лит.,1984, с. 64–129*
3. *Российское законодательство X-XX веков. В девяти томах. Т.3. Акты земских соборов., М.: Юрид. лит.,1985, с. 76–442*
4. *Российское законодательство X–XX веках. В девяти томах. Т.4. Законодательство периода становления абсолютизма., М.: Юрид. лит.,1986, с. 314–389*
5. *Борьба с преступностью в Украинской ССР. Т.1. 1917-1925 г. г., Автор очерка и составитель документов проф. П.П. Михайленко. К. – ВШ МООП УССР, 1966, с. 450-496*

6. *Основные начала уголовного законодательства СССР и союзных республик: постановление ЦИК СССР 31.X.1924г. Сборник документов по истории уголовного законодательства СССР и РСФСР 1917-1952г. г., М.: Госюриздат, 1953, с. 199-207*
7. *Кримінальний кодекс Української РСР. Відомості Верховної Ради УРСР, 1961, №2., с.14*
8. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2001, №25-26, с. 131

«ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ»

Маланич Майя Миколаївна,
курсантка 2 курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Науковий керівник:
Резніченко Ганна Семенівна,
к. ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Ст. 29 Основного Закону країни проголошує, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканість [1]. У комплексі невід'ємних прав і свобод людини і громадянина важливе місце займає статева свобода, а всебічне забезпечення статевої недоторканості вважається виміром цивілізаційної зрілості суспільства, його здатності створити умови для гармонійного розвитку підростаючого покоління [2, с. 4].

Проблема насильства, в тому числі сексуального є традиційною в царині кримінального права. Їй присвячені роботи Ю. Аленіна, Н. Антонюка, Р. Белкіна, В. Горбачевського, О. Джужи, А Зелінського, М. Корчового, С. Косенко, В. Кузьмічова, А. Лукаш, В. Шепітько та ін. В юридичній психології плідно працювали над вирішенням зазначеної проблеми К. Бартолом, Б. Гульман, О. Дроздов, О. Землянська, Л. Казміренко, Б. Крейхі, В. Марчак, В. Медведєв, О. Скленем, Н. Тужеляк, О. Цільмак.

Прийнято вважати, що кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи – це суспільно небезпечні діяння, що порушують встановлений у суспільстві порядок статевих відносин і основні принципи статевої моральності, які виражаються в посяганні на статеву свободу та статеву недоторканність особи.

Жертвами посягань на статеву свободу та особисту недоторканість стають не лише дорослі. Є підстави вважати що за недовготривалий період часу кількість кримінальних правопорушень сексуального характеру, які вчиняються щодо дітей, збільшується. Так, за даними Офісу генерального прокурора, протягом січня-серпня 2020 року 147 дітей стали жертвами зґвалтувань. Натомість за весь 2019 рік кількість дітей, постраждалих від цього злочину, становила 148. Тобто, на серпень показники дорівнюють кількісним показникам за весь минулий рік лише по одній статті «зґвалтування». Також станом на серпень 2020 року зареєстровано 44 кримінальних провадження за статтею 155 Кримінального кодексу «Статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку», 151 кримінальне провадження за статтею 156 Кримінального кодексу «Розбещення неповнолітніх» [3].

Нажаль, кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості характеризуються високим рівнем латентності, який пов'язаний із соромом жертви заявити про посягання на свою статеву свободу або статеву недоторканість.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції)» від 18.02.2021 року № 1256-IX було внесено зміни до статті 155 Кримінального кодексу України, згідно з якими кримінальна відповідальність за вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, настає в разі вчинення цього злочину повнолітньою особою, тобто особою, яка досягла вісімнадцятирічного віку.

Диспозиція ч. 1 ст. 155 Кримінального кодексу звужує коло суб'єктів кримінального правопорушення і в цій частині поліпшує становище особи, яка вчинила таке кримінальне правопорушення до виповнення повноліття.

Для запобігання посяганням на статеву свободу та статеву недоторканість неповнолітніх осіб здійснюються заходи щодо інформування та проведення профілактичних бесід з підлітками, зокрема працівники ювенальної поліції, які комунікують та працюють з дітьми, які стали жертвами насильства.

Однак опитування серед практичних працівників підтверджують тезу, про високу латентність кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, оскільки рідні та близькі дітей

не хочуть заявляти у правоохоронні органи, побоюючись слідчої, судової тяганини, а також погроз особи. яка вчинила кримінальне правопорушення. Також за результатами опитування було виявлено, що більшість спеціалістів не підготовлені для допиту дітей , які постраждали від сексуального насильства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.

2. Дудоров О. О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики) Сєвєродонецьк, 2018. 5 с. URL : https://lduvs.edu.ua/wp-content.

3. В Україні збільшується кількість сексуальних злочинів щодо дітей. Офіс Генерального прокурора : веб-сайт. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3104514-v-ukraini-zbilsuetsa-kilkist-seksualnih-zlociniv- sodo-ditej-predstavnica-ombudsmena.html.

«ОБМЕЖУВАЛЬНІ (ЕКОНОМІЧНІ) САНКЦІЇ ТА КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: СПІВВІДНОШЕННЯ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА»

Меркулова Валентина Олександрівна.,
д. ю. н., професор, професор кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Останнім часом актуальності набуває проблема співвідношення окремих положень, що містяться в Законі України «Про санкції» та визначають види санкцій, регулюють правові основи, підстави та принципи їхнього застосування (1, 5) - із певними відповідними положеннями Кримінального кодексу України (2). Зокрема, в частині визначення підстав для притягнення до відповідальності за діяння, що посягають на основи національної безпеки України, громадську безпеку, за вчинення діянь терористичного спрямування.

Посилення наукового інтересу до даної сфери правового регулювання обумовлюється декількома чинниками: обговоренням можливостей та підстав застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до громадян України (3); наявністю проекту Закону України щодо встановлення відповідальності за порушення вимог санаційного режиму, діючого на захист національної безпеки і територіальної цілісності України тощо (4).

Узагальнення положень, які визначені для обговорення, доводять те, що актуальності набуває відповідь на конкретне питання щодо можливостей застосування санкцій саме до громадян України і на яких підставах? Проте це питання взаємопов'язане із іншим: «Як співвіднести підстави для застосування до громадян України економічних санкцій із ознаками кримінально-протиправної поведінки, як підстави для притягнення до відповідальності за посягання на основи національної безпеки держави?».

Відповіді на ці питання передбачають комплексний безпосередній аналіз змісту окремих положень Закону України «Про санкції» в частині визначення об'єкту посягання, факту завдання шкоди (створення небезпеки завдання шкоди), що є підставою для застосування санкцій; визначення кола суб'єктів, до яких можуть застосовуватися санкції. Саме в цій частині проглядається певна нечіткість та, в певному сенсі, суперечливість положень. Якщо орієнтуватися на зміст вступу (пункти 2, 4) та зміст ч.1 ст. 1 Закону, - проглядається доволі різні підходи щодо визначення сфери посягання: спочатку надається доволі широкий спектр (сфер) державних інтересів (конституційні права, свободи людини та громадянина, суверенітет, територіальна цілісність, невтручання у внутрішні справи, взаємовигідні відносини з іншими державами світу); надалі вже використовуються більш конкретні категорії – надається перелік дій, які становлять загрозу національним інтересам та національній безпеці України (ворожі дії, захоплення заручника, експропріація власності, завдання майнових втрат тощо); проте в ч. 1 ст. 1 Закону поряд з такими об'єктами як національна безпека, суверенітет, територіальна цілісність виокремлюється такий родовий об'єкт як громадська безпека, шкода якій може завдаватися певними видами кримінально-протиправної поведінки терористичного спрямування (терористична діяльність). Вважаємо що дані положення потребують уніфікації та більшої чіткості в частині визначення як родових та безпосередніх об'єктів посягання (конкретних видів протиправної поведінки).

До того ж, доволі неоднозначно сприймається редакція ч. 2 ст. 1 Закону, де поряд із іноземною державою, іноземними юридичними особами, фізичною особою іноземцем, особою без громадянства окремо йдеться про «суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність». Буквальне тлумачення даної норми свідчить, що ці особи не є іноземцями, або особами без громадянства. В п.1 ч. 1 ст. 3 Закону теж йдеться про «інших суб'єктів» (крім іноземців), які своїми діями створюють реальну, або ж потенційну загрозу національній безпеці держави. Тож виникає підстава для аналізу ситуації, коли виникає доцільність застосування санкцій і до громадян України.

Враховуючи зміст питань, актуальності саме набуває проблема можливостей застосування санкцій до громадян України, які вчинили діяння терористичного спрямування. Вирішення цієї проблеми взаємопов'язане із декількома питаннями суто кримінально-правового характеру, як то: співвідношення терористичної діяльності та кримінально-протиправної поведінки, що спрямована на спричинення шкоди, насамперед, основам національній безпеці України; особливостей застосування кримінального законодавства до іноземців, осіб без громадянства, які діяли у співучасті із громадянами України.

Те, в якому контексті розглядається терористична діяльність (пов'язана із посяганнями на національні інтереси та національну безпеку держави), свідчить про доцільність виокремлення цього підвиду кримінально-протиправної поведінки у ст. 111 КК «Державна зрада» шляхом доповнення ч. 1 після слів «в проведенні підривної діяльності» словами «терористичної діяльності проти України». Відповідно, критерієм розмежування між діяннями, передбаченими ст.ст. 258-258-5 КК (об'єктом посягання є громадська безпека) та об'єктивною стороною ст. 111 КК має стати спрямованість на спричинення шкоди основам національної безпеки та інтересам держави у будь-якій сфері життєдіяльності суспільства.

На тлі обговорення питання щодо визначення доцільних заходів примусу щодо громадян України, які здійснюють активні дії, або ж бездіяльність на шкоду державі, зокрема, щодо можливостей застосування санкцій, - слід зауважити про доцільність внесення відповідних змін до санкції розглядуваного діяння, передбаченого ст. 111 КК, а от же окрім позбавлення волі від 12 до 15 років та конфіскації майна, передбачити «можливість застосування інших обмежувальних заходів, передбачених Законами України». Дана пропозиція ґрунтується на тому, що практично всі види діянь, які розглядаються у Законі «Про санкції» як підстава для застосування обмежувальних заходів, є тяжкими та особливо тяжкими, за які громадяни України (у разі доведення їхньої вини) мають підлягати суто кримінальній відповідальності.

Проте розглядувана проблема взаємопов'язана із питанням щодо *підстав застосування кримінального законодавства України до іноземців або осіб без громадянства, які вчинили діяння за межами України*. За чинним змістом ст. 8 КК підставою є безпосереднє вчинення цими суб'єктами тяжких та особливо тяжких злочинів проти прав і свобод громадян України, інтересів України, співучасть із службовими особами, які є громадянами України, у вчиненні діянь, пов'язаних із пропозицією, наданням, отриманням неправомірної вигоди. Доцільним є поширення сфери застосування кримінальної відповідальності за рахунок визначення факту співучасті іноземців у кримінальних правопорушеннях, вчинених громадянами України та спрямованими проти основ національної безпеки України. Вище зазначене відповідатиме змісту положень ч. 3 ст. 1 Закону «Про санкції», де йдеться про те, що «застосування санкцій не виключає застосування інших заходів захисту національних інтересів», а отже і кримінально-правового характеру.

Однією із проблем сьогодення є визначення *доцільності та конкретизації підстав притягнення до кримінальної відповідальності за умисне порушення обмежувальних заходів (економічних санкцій), передбачених Законом*, доцільних меж обсягу кримінальної відповідальності, виду та терміну покарання за дані діяння, про що свідчить наявність відповідних проектів Закону (4) та процес обговорення цих питань науковою спільнотою. Обговорення змісту та сутності запропонованих пропозицій щодо доцільності встановлення кримінальної відповідальності осіб, які мають контролювати виконання умов санкцій, безпосередньо має стосуватися і інших доволі важливих складових, як то – визначення родового об'єкту посягання (а отже встановлення місця даної норми в системі інших кримінально-правових норм), ознак основного та кваліфікованого складу кримінального правопорушення, змісту санкції, а отже доцільного обсягу кримінальної відповідальності, терміну та виду покарання.

В зазначеному Проекті йдеться про доцільність доповнення Кримінального кодексу новою статтею 209-2 КК «Умисне порушення вимог законодавства щодо застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)».

Враховуючи основний зміст та сутність положень Закону України «Про санкції», маємо зазначити, що правовою підставою для застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів є вчинення діяння, насамперед спрямованого на реальне спричинення шкоди найважливішим інтересам держави, суспільства, людини (конституційний лад, суверенітет, недоторканість та територіальна цілісність держави тощо), а отже основам національної безпеки держави, або ж таке, що містить в собі потенційну загрозу даній сфері суспільних відносин. Відповідно, доцільним є визначення кримінально-правової норми щодо встановлення відповідальності за умисне порушення вимог законодавства щодо застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів ні в Розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності», а в Розділі I «Злочини проти основ національної безпеки України».

Зазначений вище підхід, згідно якого об'єктом посягання умисного порушення вимог законодавства щодо застосування санкцій пропонується визнати сферу національної безпеки держави, має вплинути і на зміст, структуру норми, співвідношення санкцій в основному та кваліфікованому складі кримінального правопорушення. Як на наш погляд, запропонована автором санкція основного складу (ч. 1 ст. 209-2 КК), відповідно до якої діяння відноситься до кримінального проступку, - є невиправдано м'якою, враховуючи значення та характер об'єкта посягання. Доцільним є визначення у якості максимальної межі санкції – по-

карання у виді позбавлення волі строком до двох років, що надасть підстави віднести це діяння до нетяжких злочинів. Звертає на себе увагу санкція ч. 2 ст. 209-2 КК, в якій визначається покарання у виді «позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна». За характером даної санкції дії, передбачені ч. 2 відносяться до нетяжкого злочину. Проте, відповідно до ст. 59 КК, конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини. Виключенням є злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки, коли конфіскація може застосовуватися незалежно від тяжкості діяння. Тож дана суперечливість буде усунена, знову ж таки, за умови визначення норми у Розділі I (а не Розділі VII) КК.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про санкції» (№ 1644- VII від 14 серпня 2014 р.): із змінами від 09.11.2017, 19.09.2019, 31.03.2020, 17.07.2020 рр. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 40, ст. 2018.

2. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 1 травня 2021 р. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2021. – 300 с. – С. 9, 73, 158-161.

3. Лист від апарату Ради національної безпеки та оборони України від 10.09. 2021 р., № 3925/23-03/2-21.

4. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення відповідальності за порушення вимог санаційного режиму, діючого на захист національної безпеки і територіальної цілісності України» від 01.09. 2020 р., № 4002.

5. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про санкції» від 19.03. 2021 р., № 5285.

«ОПІР НАЧАЛЬНИКОВІ АБО ПРИМУШУВАННЯ ЙОГО ДО ПОРУШЕННЯ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ»

Морозюк Н.С.,
аспірант кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник:
Собко Ганна Миколаївна,
д.ю.н., доцент, майор поліції, професор кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Значна категорія військовослужбовців рано чи пізно починає конфліктувати з своїм військовим керівництвом, значна частина цих конфліктів виходить за межі та рамки закону. У військовому колективі відносини повинні ґрунтуватись на неухильному додержанні принципу єдиноначальності та обов'язкових правил підлеглості. Військовослужбовці повинні слухати та виконувати всі накази командирів та своїх начальників та дотримуватись їх, зрозуміло, що начальники повинні давати тільки ті накази та давати виконувати тільки ті завдання, які будуть в рамках закону.

Через те, що частина військовослужбовців не завжди дотримується таких встановлених правил або іноді виходить за рамки поведінки, вчиняються військові кримінальні правопорушення, які часто зустрічаються у своєрідному військовому колективі та які підштовхують законодавця до врегулювання деяких спірних відносин, які до того не були врегульовані та потребують кодифікації для того щоб належним чином давати правову оцінку діям командира чи військового, який з тих чи інших причин не послухав наказу командира чи свого прямого начальника.

А. Ф. Зелінський дотримується позиції, що поняття насильницької злочинності слід замінити на поняття агресивної злочинності. Поняття «агресія» є поняттям більш широким, ніж поняття «насильство». А тому шкода агресивними кримінальними правопорушеннями завдається не тільки людям, а й природі, неживим об'єктам. Дослідник виділяє п'ять основних груп агресивних кримінальних правопорушень, до яких відносить: 1) навмисні посягання на життя, здоров'я, честь та гідність; 2) кримінальні правопорушення проти держави, громадської безпеки, громадського порядку та порядку управління; 3) незаконні дії службових осіб при виконанні ними своїх службових обов'язків; 4) насильницькі статеві кримінальні правопорушення; 5) вандалізм – загальне поняття, яке охоплює всі форми знищення або пошкодження матеріальних та культурних цінностей, а також об'єктів природи [с. 172, 3].

Опір начальнику може часто супроводжуватись з іншими видами кримінальних правопорушень такими як хуліганство чи вбивство.

Так само і опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків, якщо вони були пов'язані з умисним вбивством начальника або іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби, слід кваліфікувати лише за ч. 5 ст. 404 КК України, а не як два окремих кримінальні правопорушення: ст.115 ККУ та ч.1.ст.404.

Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків Опір в певній мірі проявляється як дії конкретної особи, які спрямовані на те, щоб не дати можливості начальнику діяти у відповідності до норм чинного законодавства та відповідно до закону та які сприяють діяти в межах прав та свобод начальника взагалі та перешкоджають виконанню завдань начальником та адекватній взаємодії начальника з підлеглим. Якщо згадувати про примушування до порушення обов'язків з військової служби то це певні дії вчинені особою задля того щоб спрямувати дії іншої особи або ж свого прямого чи безпосереднього начальника на девіантні вчинки чи неправомірної поведінки як проявляються або проявляються у будь-якій формі насильства. Воно у даному випадку може бути або фізичним, або психічним, або психологічним. Зазвичай такі дії зводяться до комбінації різних видів тиску та насильства та проявляються у формі змішаного тиску або ж насильства, які спрямовані на те, щоб особа яка перебуває на військовій службі вчиняла неправомірні та незаконні дії, за які в подальшому вона буде відповідати в рамках чинного кримінального законодавства.

Військовослужбовці вважаються такими, що виконують обов'язки військової служби: 1) на території військової частини або в іншому місці роботи (занять) протягом робочого (навчального) часу, включаючи перерви, встановлені розпорядком (розкладом занять); 2) на шляху прямування на службу або зі служби, під час службових поїздок, повернення до місця служби; 3) поза військовою частиною, якщо перебування там відповідає обов'язкам військовослужбовця або його було направлено туди за наказом відповідного командира (начальника); 4) під час виконання державних обов'язків, у тому числі у випадках, якщо ці обов'язки не були пов'язані з військовою службою; 5) під час виконання обов'язку з урятування людського життя, охорони державної власності, підтримання військової дисципліни та охорони правопорядку [ст.25, 2].

Основний безпосередній об'єкт кримінального правопорушення – порядок підлеглості та військової честі. Його додатковим факультативним об'єктом можуть бути здоров'я особи, її воля, честь і гідність, інші блага.

Кримінальне право порушення вважається закінченим з моменту опору або примушування, незалежно від досягнення винним своїх цілей. Суб'єктивна сторона цього кримінального правопорушення - тільки прямий умисел. Кваліфікуючі ознаки кримінального правопорушення: вчинення його групою осіб або із застосуванням зброї, або такі, що спричинили тяжкі наслідки (ч. 2); в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці (ч. 3); пов'язане з умисним вбивством начальника або іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби (ч. 4). Під зброєю слід розуміти предмети, спеціально призначені для ураження живої цілі, - це штатна армійська зброя (пістолет, автомат, багнет-ніж тощо), а також інша вогнепальна або холодна зброя як заводська, так і саморобна. Застосування зброї означає фактичне її використання для фізичного або психічного насильства над потерпілим.

Статтею 11 Статуту внутрішньої служби ЗСУ встановлено, що на військовослужбовців покладається обов'язок беззастережно виконувати накази командирів (начальників) [ст.4, 5].

У разі невиконання вимог статуту до військовослужбовців може бути застосована дисциплінарна відповідальність. Але найгірше те, що військовослужбовці які вчинили кримінальне правопорушення яке виходить за межі Статуту внутрішньої служби Збройних сил України чи Закону України «Про Дисциплінарний статут» будуть нести не тільки дисциплінарну відповідальність, а й кримінальну у порядку визначеному чинним законодавством.

У більшості випадків кримінальне правопорушення, передбачене ст.404 ККУ вчиняється в сукупності з іншими, які в свою чергу теж супроводжувались фізичним, психічним та іншими видами насилля. Так, вироком Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області від 28.10.2019 в справі №303/6901/19 було встановлено, що після здійснення самовільного залишення частини після побиття військовослужбовця, обвинувачений «під час спроби затримання черговим нарядом із метою припинення протиправної поведінки, діючи умисно, реалізуючи раптово виниклий у нього злочинний намір на вчинення опору іншим особам, які виконують покладені на них обов'язки з військової служби, у порушення Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, будучи невдоволеним законними вимогами чергового контрольно-пропускного пункту, не підкорився вказаним законним вимогам, став чинити фізичний опір, намагався здійснити напад…».[ст.3, 1].

Дії, передбачені частинами другою, третьою або четвертою цієї статті, якщо вони були пов'язані з умисним вбивством начальника або іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби тобто кримінальне правопорушення, яке передбачене ч.5 ст.404 караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі. Тобто, якщо розглядати таке кримінальне правопорушення як опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків то санкція статті передбачає найсуворіший вид покарання в рамках чинного законодавства України, а саме довічне позбавлення волі.

Для того щоб підлеглих не притягати до дисциплінарної відповідальності, адміністративної а то й кримінальної відповідальності потрібно забезпечити функціонування злагодженої роботи та контролю за підлеглими, свідомих керівників та начальників, які б змогли забезпечити правильну постановку завдань для своїх підлеглих, а ті в свою чергу могли б їх виконувати. Звісно, для цього потрібно і свідомих начальників і підлеглих, які б завжди слухали своїх начальників. Якщо мова йде про підлеглих то вони повинні виконувати накази начальника чітко, швидко та без зайвих слів виконувати поставлені задачі, при цьому без проявів фізичного чи психологічного насилля чи створення перешкод для виконання того чи іншого поставленого завдання.

Список використаних джерел:

1. *Вирок Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області від 28 жовтня 2019 року в справі №303/6901/19. URL: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/85234210*
2. *Закон України "Про військовий обов'язок і військову службу" від 25 березня 1992 року № 2232 - XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 27. – Ст. 385.*
3. *Зелинский А. Ф. Криминальная психология / А. Ф. Зелинский. – К. : Юринком Интер, 1999. – 240 с.*
4. *Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 05.04.2001, редакція від 01.05.2016[Електронний ресурс] – режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14*
5. *Про статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24 березня 1999 р. // ВВР України. - 1999. - № 22-23.* - ст. 197.

«ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ПОМИЛКИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ»

Нужна Людмила Михайлівна,
студентка 4 курсу факультет № 6
Харківський національний університет
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Вапсва Юрій Альфонсасович,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології факультету № 6
Харківський національний університет
внутрішніх справ
м. Харків

Актуальність теми характеризується тим, що помилка в кримінальному праві, впливає на притягнення до кримінальної відповідальності чи звільнення від неї, на визначення форми вини, наявність або відсутність обтяжуючих обставин, а також має значення для визначення стадії кримінального правопорушення замахом на кримінальне правопорушення,а інколи не мати ніякого значення для відповідальності суб'єкта.

Метою даної роботи є формування обґрунтованих висновків щодо кримінально-правової характеристики помилки, її змісту, видів і значення для кваліфікації.

Стан дослідження. Помилку в кримінальному праві досліджувало велике коло вчених, праці яких я використала в своєму дослідженні, а саме Мелих Б., Кірова О., Загороднюк С., Вапсва Ю., Вознюк А., Якушин В.

Виклад основного матеріалу. Вперше дослідження такого юридичного явища як помилка було започатковане ще у Давньому Римі. Помилка розглядалась двох видів: юридична та фактична. Але проблема стосовно помилок залишалась актуальною, і вже в 17-18 ст.ст. вчені знов звернули увагу на дане питання, результатом чого стало закріплення поняття помилки в кримінальному законі.

Прикладом є німецький кримінальний кодекс 1871 р., в якому закріплювалась спеціальна норма про вплив незнання на помилки щодо фактичних обставин вчиненого на відповідальність особи. Ідеологічною основою для формування інституту помилки послужили праці І. Канта, Ч. Беккаріа та інших вчених. Вченими європейських країн проблема помилки стала досліджуватися більш глибоко на межі XIX-XX ст.ст. [1, с. 344].

В кримінальному законодавстві України положень про помилку не закріплено. При дослідженні цього питання суттєву допомогу може надати класифікація помилки в кримінальному праві. Класифікація – це систематизація явищ, їх певне впорядкування. В теорії кримінального права класифікація помилок відрізняються широким спектром критеріїв та їх значенням для практичного застосування. В теорії кримінального права виділялись помилки вибачливі та не вибачливі, відворотні та невідворотні, випадкова помилка чи в наслідок обману, суттєві та несуттєві. Проте, в окремих випадах кваліфікація здійснюється і з урахуванням помилки залежно від причини її виникнення [2, с.7].

Під помилкою на сучасному етапі розуміється неправильне уявлення суб'єкта кримінального правопорушення про юридичні та фактичні властивості вчинюваного ним діяння. Тому більш правильно виділяти юридичну та фактичну помилку. Така класифікація буде мати не тільки теоретичне, але й практичне значення.

Юридична помилка в свою чергу поділяється на помилку щодо суспільної небезпечності діяння; помилка щодо кваліфікації вчиненого діяння; помилка щодо виду та розміру покарання. Помилка щодо суспільної небезпечності діяння не тягне за собою кримінальної відповідальності, так як немає обов'язкової ознаки кримінального правопорушення – протиправності.

Помилка щодо кваліфікації та щодо покарання не можуть впливати на кримінальну відповідальність особи, бо дані обставини не входять до змісту вини. Так помилка в кваліфікації правопорушення відображує незнання особи про кримінальне законодавство. Наприклад, вчиняючи відкрите без насильства викрадення чужого майна, особа вважає, що таке діяння кваліфікуватиметься за ст. 185 КК як крадіжка, тоді як воно підпадає під ознаки ст. 186 КК, котра передбачає грабіж. Особа правильно усвідомлює суспільну небезпечність вчинюваного, знає про його заборону кримінальним законом, але помиляється в кваліфікації і тому повинна нести відповідальність за ст. 186 КК [3, с. 83].

Фактична помилка має місце, коли особа помиляється стосовно об'єктивних ознак складу кримінального правопорушення. Порівнюючи з юридичною помилкою, фактична охоплює склад правопорушення не повністю, а лише окремі його елементи або кваліфікуючі ознаки. Різновидами фактичної помилки є помилка в об'єкті; предметі посягання; в особі потерпілого; характері діяння; в причинному зв'язку; суспільно-небезпечних наслідках; обставинах, які обтяжують відповідальність.

Помилка в об'єкті полягає в неправильному уявленні щодо характеру суспільних відносин на які посягає дане діяння, тобто внаслідок помилки шкода причиняється зовсім іншому об'єкту. Фактично шкода обраному об'єкту не була заподіяна, тому відповідальність має наставати за замах на це правопорушення. Помилка стосовно об'єкта посягання можлива на рівні родового і безпосереднього об'єктів. Стосовно загального об'єкта вона неможлива, адже будь-яке правопорушення посягає на суспільні відносини, які охороняються законом про кримінальну відповідальність.

При помилці в характері діяння, з одного боку, вона може виражатися в помилці особи щодо наявності в його діянні фактичних ознак, що утворюють об'єктивну сторону складу правопорушення, а з іншого, при помилковому уявленні особи про відсутність в діянні фактичних ознак, що утворюють об'єктивну сторону складу правопорушення. Треба враховувати, що в цьому випадку умисел на вчинення правопорушення відсутній, тому кримінальна відповідальність можлива лише за необережне правопорушення, якщо вчинення такого діяння з необережності передбачене КК України і, якщо буде встановлено, що особа повинна була і могла передбачити помилковість свого висновку про відсутність в її діянні ознак об'єктивної сторони.

Помилка у розвитку причинного зв'язку представляє собою неправильне уявлення про реальний розвиток причинного зв'язку між суспільно небезпечним діянням і суспільно небезпечними наслідками [5]. Від особи не вимагається досконалого усвідомлювання причинного зв'язку, достатньо узагальненого усвідомлення його розвитку. Таким чином, помилка особи в загальних рисах буде мати вплив на форму вини і відповідальність, на відміну від помилки в деталях, яка не має такого впливу.

Помилку в особі потерпілого необхідно відрізняти від помилки в об'єкті. Наприклад, особа, бажаючи помститися коханцеві дружини,чекає його ввечері на вулиці, щоб причинити тяжке тілесне ушкодження. Але сплутав коханця з іншою людиною. Об'єктом правопорушення є здоров'я людини як в першому, так і в другому випадках. Злочинець притягається до кримінальної відповідальності на загальних засадах, так як закон охороняє будь-яку людину.

Висновок. Проаналізувавши питання, можна стверджувати, що класифікація помилки на юридичну і фактичну більш правильна та має практичне значення. Такий підхід може бути використаний при кваліфікації посягань, виходячи з того, що згідно з законодавством склад кримінального правопорушення є підставою для притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Мелих Б. Помилка за кримінальним правом: історично-правові аспекти. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2011. Вип. 52. С. 342 – 350.

2. Кірова О. М. Проблеми кваліфікації діянь при помилці в кримінальному праві: автореф. роб. магістр спеціальність 081 «Право». Миколаїв. 2019. 13с.

3. Загороднюк С.О. Поняття помилки та її значення для кримінальної відповідальності // Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності: матеріали Всеукр. наук. - практ. конф., (Одеса 24 лист. 2017 р.). Одеса: ОДУВС, 2017. С. 82 - 85.

4. Вознюк А.А. Кримінальне право України. Загальна частина: конспект лекцій. Київ: Нац. акад. внутр.справ, «Освіта України», 2016. 236 с.

5. Якушин В.А. Ошибка и её уголовно-правовое значение. Казань: Изд-во Казанского ун-та. 1988. 128 с.

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВРАХУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»

Орловська Наталя Анатоліївна,
д.ю.н., професор, професор кафедри
кримінального та адміністративного права
Одеський національний морський університет
м. Одеса

Права людини є центральним елементом реформування кримінального права як основи кримінальної юстиції і тієї галузі, норми якої регламентують найбільш репресивні заходи державного впливу. Як було зазначено у Декларації Генеральної Асамблеї ООН, ухваленої в 2012 р., права людини, поряд із верховенством права та демократією, відносяться до універсальних та неподільних основних цінностей. Повага до цих цінностей має основоположне значення для легітимності всіх видів діяльності держави [1]. Згідно з позицією Конституційного Суду України, верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність (п/п 4.1 мотивувальної частини Рішення у справі № 1-33/2004) [2].

У кримінально-правовому контексті проблематика втілення верховенства права та забезпечення прав людини почасти «протиставляється» ефективному запобіганню кримінальним правопорушенням як завданню кримінального закону. На наш погляд, це концептуально невірно. Повага до прав та свобод людини (а не лише правопорушника (!)) є вихідною умовою панування верховенства права. Це контекстуально випливає зі змісту доповіді Венеційської Комісії, в якій зазначено консенсус у розумінні таких стрижневих елементів поняття the Rule of Law як: 1) законність – включно з прозорою, підзвітною та демократичною процедурою запровадження приписів права; 2) юридична визначеність; 3) заборона свавільності; 4) доступ до правосуддя в незалежних і безсторонніх судах – включно із судовим контролем щодо адміністративних актів; 5) поважання людських прав; 6) недискримінація та рівність перед законом [3, с.39]. Відповідно, ніщо в елементах верховенства права не суперечить запобіжній діяльності, більше того, саме верховенство права, послідовно втілене в матеріальному та процесуальному праві, є гарантією ефективності попередження протиправних проявів на всіх стадіях цієї діяльності.

Зазначені міркування актуалізують проблематику відображення міжнародних стандартів в тексті кримінального закону та у правозастосовній практиці, адже саме ці стандарти спрямовують розвиток національної системи кримінальної юстиції на знаходження балансу між правами людини і захистом суспільства від кримінально протиправних посягань. Зокрема, в низці статей Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, серед яких право на повагу до приватного і сімейного життя (ст.8), свобода вираження поглядів (ст.10), свобода зібрань та об'єднання (ст.11), міститься зауваження, що такі права та свободи можуть обмежуватися шляхом втручання органів державної влади згідно із законом, якщо це є необхідним в інтересах національної та громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам тощо [4].

Щодо змісту кримінального закону, то, на наш погляд, недостатньо констатувати, що положення про врахування міжнародних стандартів закріплено у ч.5 ст.3 КК. Традиційно звертається увага на криміналізацію тих діянь, які становлять небезпеку не лише для конкретної держави, а й для міжнародного правопорядку в цілому. Переважно це стосується транснаціональних злочинів (проявів транснаціональної організованої злочинності) економічного (торгівля людьми, наркотиками, зброєю, організація нелегальної міграції тощо) та політичного (терористичні діяння) характеру. Почасти в міжнародних документах визначаються концептуальні питання пеналізації діянь, як, наприклад, це було зроблено в Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, в п.b ст.2 якої визначаються стандарти змісту санкцій для низки транснаціональних злочинів: останні мають в національному кримінальному законодавстві визначатися як «серйозні», тобто санкції за їх вчинення мають містити позбавлення волі на певний строк, верхня межа якого не може бути меншою 4 років [5]. Ст.23 Конвенції Ради Європи про протидію торгівлі людьми, наголошуючи на ефективності, співрозмірності та спрямованості на стримання таких злочинів, також визначає необхідність включення в зміст санкцій покарання у виді позбавлення волі на певний строк [6].

Однак аналіз міжнародно-правових документів дозволяє говорити, що вони містять значно більший обсяг стандартів, що мають безпосереднє відношення до нормотворчості та правозастосування. Зокрема, звернемо увагу на питання призначення покарання.

Так, згідно п.3 ч.1 ст.65 КК врахування пом'якшуючих та обтяжуючих обставин є обов'язковою засадою призначення покарання, запорукою справедливості останнього в сенсі адекватності суворості державного примусу ступеню тяжкості конкретного діяння. Наприклад, ст.24 вже згаданої Конвенції Ради Європи про протидію торгівлі людьми [6] визначає низку обставин як таких, що мають обтяжувати покарання: а) злочин пов'язано з загрозою життя жертви внаслідок умислу чи необережності; б) злочин було вчинено щодо дитини; в) злочин вчинено публічною посадовою особою чи при виконанні нею своїх обов'язків; г) злочин вчинено в рамках злочинної організації. Крім того, в ст.25 даної Конвенції йдеться про визнання рецидиву

в тому випадку, коли має місце вирок, винесений іноземним судом (зрозуміло, що ця обставина також має розглядатися як обтяжуюча).

Слід зазначити, що наведені приписи сформульовані як імперативні, тобто держава – учасник Конвенції зобов'язана забезпечити відображення наведених обставин в законодавстві та використання в судовій практиці при призначенні покарання, принаймні, за торгівлю людьми.

У свою чергу, згідно ч.2 ст.26 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності [5] державам – учасникам рекомендується передбачити можливість пом'якшення покарання винному в разі, коли він істотно співробітничає в розслідуванні або кримінальному переслідуванні в зв'язку з будь-яким злочином, що охоплюється цією Конвенцією. Цікавим є й положення п.d ч.11 ст.18 даної Конвенції стосовно зарахування строку тримання під вартою в одній державі – учасниці при призначенні покарання в іншій державі – учасниці.

Таким чином, міжнародні приписи містять значну кількість стандартів, що стосуються призначення покарання. Однак виникає питання: що вважити виконанням міжнародних зобов'язань? Адже можливе безпосереднє відображення міжнародно-правових приписів у тексті національного кримінального закону, контекстуальне втілення в ньому таких стандартів, а також їх використання в судовій практиці з прямим посиланням на відповідні конвенційні документи.

У першу чергу, слід наголосити, що суди активно використовують міжнародно-правові приписи при мотивуванні рішень, однак в резолютивній частині містяться посилання виключно на положення КК України. Вбачається, що наголошувати на судовій правотворчості, коли законодавець не вирішив концептуальні проблеми, означає суперечити принципу поділу повноважень та недопущення привласнення повноти державної влади однією з гілок влади (Рішення Конституційного Суду України від 23 грудня 1997 р. №7-зп/1997, від 24 червня 1999 р. №6-рп/1999).

Щодо текстуального та контекстуального відображення міжнародно-правових положень зазначимо, що вибір формату залежить від особливостей національної правової системи та конкретних стандартів. Наприклад, в кримінальному законодавстві України відсутнє поняття «серйозний злочин», йому відповідають поняття «тяжкий» та «особливо тяжкий злочин» [7]. У контексті, що розглядається, низка обставин, наведених в міжнародно-правових документах, відображена шляхом диференціації кримінальної відповідальності, а не індивідуалізації покарання. Тобто йдеться про конструювання кваліфікованих/особливо кваліфікованих складів (наприклад, у якості відповідних ознак передбачені посадова особа як спеціальний суб'єкт, неповнолітній та малолітній як спеціальні потерпілі). Інші ж обставини, що містяться в міжнародно-правових положеннях, закріплені у стст.66, 67 КК як такі, що впливають на покарання.

Таким чином, не заперечуючи того, що визначення кримінальної протиправності та караності діяння, здійснення кримінального переслідування і покарання за кримінальні правопорушення (злочини) належить національному законодавцю та національним судам, міжнародно-правові документи, учасником яких є Україна, містять низку положень, імплементація яких є надзвичайно важливою. Однак формат цієї імплементації (текстуальний чи контекстуальний) обирається законодавцем залежно від особливостей правової системи та власне конкретного міжнародного положення.

Список використаних джерел:

1. *Декларация совещания на высоком уровне Генеральной Ассамблеи по вопросу о верховенстве права на национальном и международном уровнях: Резолюция 67/1 Генеральной Ассамблеи от 24 сентября 2012 года. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/ruleoflaw2012.shtml (дата звернення: 26.10.2021 р.)*
2. *Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-33/2004 (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text (дата звернення: 26.10.2021 р.)*
3. *Див., наприклад: Комар П.А. Верховенство права та судова правотворчість: знову про сутність конституційного принципу у світлі пошуку ефективних шляхів його реалізації. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету: Серія ПРАВО, 2020. Вип. 62. С.36-41.*
4. *Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950; в ред. 2004). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 29.10.2021 р.)*
5. *Див, наприклад: Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 26.10.2021р.)*
6. *Див., наприклад: Конвенция Совета Европы о противодействии торговле людьми (2005). URL: https://rm.coe.int/16805a937a (дата звернення: 26.10.2021 р.)*
7. *Про ратифікацію Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності та протоків, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми,особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю): Закон України від 4 лютого 2004 р. № 1433-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1433-15#Text (дата звернення: 30.10.2021р.)*

«ДОКАЗИ, ОТРИМАНІ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ПЕРЕХРЕСНИЙ ДОПИТ»

Пацюра Ірина Валентинівна,
студентка 4 курсу, 3 групи,
Міжнародно-правового факультету
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Бабаєва Олександра Володимирівна,
к.ю.н., асистентка кафедри кримінальної юстиції
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків

Перехресний допит (cross-examination) – це допит свідка представниками протилежної сторони з метою дослідження і перевірки отриманих раніше показань або з метою отримання нових даних, які стосуються певного кримінального провадження. Цей допит не повинен виходити за межі тих питань, які вже були поставлені свідку під час прямого допиту, оскільки перехресний допит виконує функцію перевірки вже отриманих даних. Для того, щоб докази, які були отримані під час його здійснення, були допустимими, слід додержуватися норм матеріального та процесуального права [1, с. 188].

Слід зазначити, що правова природа вказаного інституту притаманна англо-американській правовій системі. Саме через його новизну, на практиці можуть виникати певні труднощі для повного та всебічного одержання належних та допустимих доказів. На сьогодні багато науковців та практиків приділяють увагу проблематиці перехресного допиту. Так, зокрема, у вітчизняній доктрині кримінального процесуального права питанням щодо доказів, отриманих внаслідок порушення прав на допит, приділили увагу такі вчені, ЯК С.Є. Албамський, В.Г. Дрозд, І.І. Когутич, В. Лушпієнко, М.І. Шевчукта та інші.

У практиці Європейського суду з прав людини (далі ЄСПЛ) порушення права на перехресний допит є одним з аспектів порушенням права на справедливий суд, передбачений ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі Конвенція) [2]. Тож право на перехресний допит є конвенційною гарантією справедливого судочинства. Важливим є те, що право перехресного допиту дає можливість обвинуваченому ставити запитання особі, яка їх надає з метою захисту. Так, у рішенні ЄСПЛ від 27.01.2011 року по справі «Кривошапкіна проти Росії» [3] було встановлено, що за загальним правилом п.1 та п. 3 Ст. 6 Конвенції обвинувачений повинен мати можливість оскаржувати показання і ставити запитання свідкам як на стадії дачі показань, так і на інших. А відсутність такої можливості вказує на недопустимість доказів. Однак слід ураховувати, що участь у перехресному допиті є правом, а тому добровільна відмова обвинуваченого від участі у проведенні перехресного допиту не є підставою для того, щоб вважати отримані дані незаконними. Підтвердженням цього, також є справа «Хаметшин проти Росії» від 04.03.2010 року [4].

У зв'язку із цим, виникає питання, як проінформувати обвинуваченого та як саме зрозуміти його волю? Відповідь на це питання міститься у рішенні «Макєєв проти Росії» від 05.02.2009 року [5]. По-перше, обвинуваченому мають роз'яснити його права, а також наслідки його відказу. Такими є: відсутність можливості спиратися на не допит свідка у майбутньому; можливість використання лише тих показань, щ отримані під час прямого допиту і використання лише їх для обґрунтування рішення тощо. По-друге, відказ обвинуваченого повинен бути зрозумілим, а найголовніше таким, що не містить у собі двозначного трактування. У випадку неоднозначності волевиявлення обвинуваченого суд не вважає останнього таким, що відмовився від права на перехресний допит. Обвинувачений не заперечував на тому, щоб у суді були озвучені досудові показання, що позбавляє обвинуваченого права на перехресний допит, однак при цьому він вимагав від суду виклику свідків, які надали ці попередні показання, що фактично свідчить про його бажання проведення перехресного допиту. Тому у цьому випадку суд не визнав волю обвинуваченого абсолютною і не визнав її як відмову від права на перехресний допит. Однак слід зазначити, що це право не є абсолютним, і це обумовлено тим, що іноді неможливо забезпечити повну явку свідків.

В Україні право на проведення перехресного допиту, перш за все, закріплено в Конституції України, а саме у п. 3 ч. 1 ст. 129. Ця стаття встановлює, що однією з основних засад судочинства є «змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості» [6]. Детальніше право на перехресний допит врегульовано в п. 1 ч. 4 ст. 42, п. 5 ч. 2 ст. 87, ч. 4, 5 ст. 225, ч. 7 ст. 352 та ст. 353 Кримінального процесуального кодексу (далі КПК) [7]. ТАК, У ч. 2 ст. 87 КПК передбачено, що порушення права на перехресний допит є істотним правопорушенням прав і основоположних свобод людини, які є основою для того, щоб вважати ці докази недопустимими. А ч. 4 та ч. 5 ст. 225 КПК визначають завдання перехресного допиту: уточнення показань чи отримання показань щодо обставин, які не були з'ясовані в результаті допиту під час досудового розслідування; перевірка правдивості показань свідка, потерпілого та з'ясування розбіжностей з показаннями, наданими в порядку, передбаченому КПК. Порядок проведення допиту передбачено статтею 352 КПК.

Проведення допиту містить такі етапи: 1. Підготовчий, на якій встановлюють особу свідка. 2. Етап допиту. Спочатку – прямий, а після сторонам надається можливість провести перехресний допит. Законодавчого визначення цього поняття не існує, однак у коментарі до ст. 87 КПК зазначається, що перехресний допит – це допит особи, показання якої представляються як докази протилежною стороною для критичного дослідження і перевірки даних, отриманих в ході прямого допиту, а також для отримання нових даних від особи, допитаної при прямому допиті. На практиці найпоширенішим порушенням під час проведення перехресного допиту є позбавлення сторони захисту можливості допитати свідка. Це правопорушення є найбільш оскаржуваним у судовій практиці [8, с.265].

Так, відповідно до позиції Касаційного кримінального суду Верховного суду (ДАЛІ – ККС ВС) У СПРАВІ № 273/1523/17 від 17.09.2020 року [9], йдеться про те, що суд першої інстанції порушив право на перехресний допит, здійснивши його за відсутністю свідка обвинувачення – потерпілого, а суд апеляційної інстанції взагалі не приділив увагу доказуванню та отриманим доказам, тому стороною захисту було подано скаргу до касаційної інстанції. Враховуючи вищезазначене, колегія суддів дійшла висновку, що порушення норм КПК, які стосуються доказів, перешкодило суду ухвалити законне та вмотивоване рішення, тому рішення підлягає скасуванню із призначенням нового розгляду справи.

Ще одним прикладом є справа №710/179/17 від 22.05.2019 року [10], що пов'язана із порушенням права на перехресний допит через такі обставини: суд першої інстанції свій висновок про винуватість засудженого обґрунтував даними, встановленими з показань потерпілої, свідка, а також даними протоколу місця події з фототаблицею до нього, протоколів проведення слідчих експериментів за участю свідків, висновків судово-медичних та судово-психіатричних експертиз. Також суд послався на показання одного зі свідків, які ним давалися при проведенні слідчого експерименту під час досудового розслідування. Тому засуджений подав касаційну скаргу щодо дій суду, оскільки докази, за якими було винесено рішення, за положеннями ч. 1 та п. 5 ч. 2 ст. 87 КПК є недопустимим. Це пов'язано із тим, що для доведення винуватості засудженого сторона захисту не взяла участі у допиті свідка, і тим самим було порушено право на перехресний допит. Тому колегія суддів дійшла висновку, що доводи засудженого є обґрунтованими, а висновок судів першої інстанції фактично створений на припущеннях.

Слід зазначити, що такі рішення не є поодинокими у практиці судів, однак найчастіше сторони оскаржують дії суду і тим самим поновлюють своє право на справедливий суд. Докази, які отримано із порушенням права на перехресний допит, є недопустимими і можуть стати підставою для скасування вироку повністю або частково, що призводить до повторного розгляду справи та, у свою чергу, затягування кримінального провадження. Розповсюдженість випадків із порушенням права на перехресний допит скоріш за все пов'язана зі складністю процедури доказування. Однак на сьогодні сформована багата судова практика ЄСПЛ та судів України, яка є базою для якісного проведення перехресного допиту.

Список використаних джерел:

1. Когутич І.І. Особливості та види судового допиту. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. Сер. Кримінальний процес та криміналістика. 2016. С. 185-189.

2. Про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. Офіційний вісник України. 1998. №13. Ст. 270. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_004 (Дата звернення 24.05.2021).

3. Постанова ЄСПЛ «Кривошапкін проти Росії» від 27.01.2011 р. Скарга № 42224/02.

4. Постанова ЄСПЛ «Хаметшин проти Росії» від 04.03.2010 р. Скарга № 18487/03.

5. Постанова ЄСПЛ «Макєєв проти Росії» від 05.02.2009 р. Скарга № 13769/04.

6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № № 254к/96-ВР. Голос України. 1996. №128. URK: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254к/96-вр (дата зверення 24.05.2021 року).

7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Голос України. 2012. №90-91. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17 (дата звернення 24.05.2021 року).

8. Лушпієнко В. Особливості допиту свідка на стадії судового розгляду в кримінальному процесі. Підприємництво, господарство і право. 2017. №. 3. С. 263-267.

9. Постанова Верховного Суду колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду № 51- 5869 км 19 від 17.09.2020 року

10. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо недопустимості доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод. Київ, 2020. 69.

«ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ)»

Резніченко Ганна Семенівна,
к.ю.н.,, доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Незважаючи на те, що останнім часом в державний бюджет надходить безліч платежів, зборів і мит, основним джерелом як і раніше залишаються податки з фізичних і юридичних осіб. Очевидно, що економіка держави і її податкова політика тісно пов'язані між собою. При цьому в даний час при непростій економічній ситуації в Україні найбільш гостро постає питання про відповідальність осіб за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів).

Проблеми кримінальної відповідальності у сфері господарської діяльності, зокрема оподаткування, у різні періоди розглядали такі автори, як П. П. Андрушко, В. І. Борисов, Л. П. Брич, Б. В. Волженкін, Н.О. Гуторова, О. О. Дудоров, О. Г. Кальман, М. Й. Коржанський, Я. М. Кураш, П. С. Матишевський, М. І. Мельник, В. О. Навроцький, О. І. Перепелиця, В. М. Попович, В. В. Сташис, Є. Л. Стрельцов, В. Я. Тацій, М.І. Хавронюк та ін.

Як зазначає Ю. Якимчук, ухилення від оподаткування породжує розвиток багатьох проблем економічного і соціального характеру: зростає корупція і підвищується рівень злочинності, збільшується відтік капіталу за кордон, порушуються правила чесної конкуренції, недостатньо фінансується суспільний сектор економіки, не отримуються необхідні суми коштів для потреб держави, що, в свою чергу, викликає збільшення кількості податків та зростання ставок оподаткування [1].

Варто відзначити той факт, що держава намагається сформувати сприятливі умови для створення та розвитку бізнесу (зокрема, малого та середнього). В Україні підприємницька діяльність здійснюється у відповідності до Закону України «Про підприємництво»[2], прийнятого 7 лютого 1991 р., який діяв до прийняття і набрання чинності «Господарського кодексу»[3] від 16.01.2003 року №436 – IV із наступними змінами та доповненнями.

Не можна оминути стороною досить ліберальну кримінально-правову політику України стосовно ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Так, стаття 212 «Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)» з'явилася із моменту прийняття Кримінального кодексу України у 2001 році, але постійно реформувалася. Зміни до цієї статті вносилися у 2008, 2010, 2011, 2014, 2018 та 2019 роках. В різні роки законодавець посилював відповідальність за це діяння, але з іншого буку відбувалися зміни направлені на лібералізацію такої відповідальності шляхом введення спеціальних кримінально-правових норм, які передбачають звільнення від кримінальної відповідальності та підвищення розміру значної, великої та особливо великої шкоди, як кваліфікуючих ознаки даного кримінального правопорушення.

Частина 4 ст. 212 КК України передбачає спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності. Зазначимо, що особа може претендувати на такий вид звільнення від кримінальної відповідальності, тільки коли вчинила його вперше. В іншому разі положення зазначеної норми не застосовуються. [4, с. 223-225].

Реалізація положення ч. 4 ст. 212 КК України в частині звільнення від кримінальної відповідальності ускладнюється, якщо факт несплати було виявлено внаслідок перевірки, призначеної після порушення кримінальної справи.

Що ж стосується нововведень до КК України, які зосереджено в ч. 5 ст. 212 КК України, зазначимо, що діяння, передбачені ч. 1 та 3 цієї статті, не вважаються умисним ухиленням від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), якщо платник податків досяг податкового компромісу відповідно до підрозділу 9–2 розділу XX «Перехідні положення» ПК України (ч. 5 ст. 212 КК України) [5, с.34].

Як показує практика розслідування кримінальних проваджень даного виду, то протягом перших дев'яти місяців 2020 року було зареєстровано 784 кримінальні правопорушення за ухилення від сплати податків, зборів (інших обов'язковий платежів). На рівні судового розгляду не було постановлено жодного вироку - ані виправдувального, ані обвинувального. При цьому за розглядуваний період було постановлено 23 ухвали про звільнення від кримінальної відповідальності та закриття провадження у справі, де більшість (10 ухвал) постановлені у зв'язку із сплатою податків у бюджет (ч.4 ст. 212 КК України), а також значна кількість (9 ухвал) – у зв'язку із закінченням строків притягнення до кримінальної відповідальності та вироків.

Звільнення від відповідальності за ухвалами у зв'язку із сплатою податку (відшкодування збитку) відбулося на загальну суму 746 668 680 грн. Водночас за вироками, постановленими у той же період, присуджено лише 4 133 044, 57 грн. Отже можна припустити, що результативність розслідування кримінальних проваджень даного виду, якщо його вимірювати за рахунок компенсаційної функції, прослідковується в основ-

ному за рахунок добровільного відшкодування збитків (сплатою донарахованих податків) для подальшого звільнення посадових осіб від відповідальності за ч.4 ст.212 КК України [6].

Список використаних джерел:

1. Якимчук Ю. Ю. Ухилення від сплати податків в Україні: особливості проблеми та шляхи подолання. Сучасні тенденції державних фінансів. 2013.URL : http://libfor.com/index.php?newsid=2205.

2. Про підприємництво : Закон України від 07.02.1991 № 698-XII. URL:https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text.

3. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 №436-IV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/436-15.

4. Дудоров О. О. Ухилення від сплати податків: кримінально-правові аспекти : монографія. К. : Істина, 2006. 647 с.

5. Хоменко В. П. Гуманізація кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів): вітчизняний та зарубіжний досвід. Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. 2015. №1. С.28-36.

6. Статистика кримінальних проваджень за статтею 212 КК України за три квартали 2020 року. URL :http://kmp.ua/uk/analytics/infoletters/statistics-of-criminal-proceedings-under-art-212-of-the-criminal-code-of-ukraine-for-three-quarters-of-2020/.

«ВОЛЯ, ЧЕСТЬ ТА ГІДНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ»

Сахно Валерія Максимівна,
студентка 2 курсу 1 групи факультету № 1
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Науковий керівник:
Будяченко Ольга Миколаївна,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Охорона свободи, честі й гідності особистості знайшла своє відображення як в основоположних міжнародно-правових актах, так і в українському законодавстві. Так, в статті 1 Загальної декларації прав людини, прийнятої 10 грудня 1948 р., згадується, що всі люди народжуються вільними й рівними у своїй гідності й правах, а в статті 12 мова йдеться про неприпустимість довільного втручання в особисте життя будь-якої людини й посягання на його честь [1]. Європейська Конвенція стаття 3 гарантує право на людську гідність, а саме: «жодна людина не може зазнавати катувань чи нелюдського або такого, що принижує її гідність, поводження чи покарання» [2]. Основний Закон України закріплює у частині 2 статті 3, що держава проголошує своїм головним обов'язком «утвердження і забезпечення прав і свобод людини», ст. 28 говорить, що «кожен має право на повагу до його гідності», а стаття 29, що «кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність» [3].

Отже, не зважаючи на те, що у нормах українського законодавства ці поняття достатньо активно застосовуються - все ж чітко зазначених рис, які б характеризували кожне з них немає, а тому з'являється потреба дослідження волі, честі та гідності особи, зокрема як об'єкта кримінального правопорушення, що, в свою чергу, обумовлює актуальність обраної теми.

Здійснювати кримінально-правовий захист особистих немайнових благ, до яких відносяться вищезазначені поняття, неможливо без розкриття їх змісту, адже необхідно мати чітке уявлення про об'єкт, якому заподіяно шкоду для того, щоб зробити висновок про порушення певного права. А тому відсутність легальних дефініцій понять «воля», «честь», «гідність», оскільки вони відносяться до морально-етичної категорії, закон взагалі не надає їм значення самостійних об'єктів судового захисту, ускладнює встановлення їх місця у системі правового закріплення зі сторони неминучого покарання за дії, що спрямовані проти них.

Деякі пояснення нам дає постанова Пленуму Верховного суду України від 27.02.2009 № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної», в якій зазначено, що під гідністю слід розуміти визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності, а з честю пов'язується позитивна соціальна оцінка особи в очах оточуючих, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло [4]. Щодо волі, то в законодавчих актів, не має чіткого тлумачення поняття воля, як зі сторони саме соціального аспекту. Звернувшись до практики застосування юридичних термінів, слів та словосполучень, стало зрозу-

міло, що воля там описується, як передбачений законодавством зовнішній вияв якогось волевиявлення дієздатних суб'єктів права, що тягне за собою юридичні наслідки.

На думку Качала І.І під волею слід розглядати не тільки фізичну якість особи, а й право ніким не бути примушеним робити те, що не передбачено законодавством, і бути вільним у виборі своєї манери поведінки та мати право здійснювати на власний розсуд розвиток своєї особистості (за умови не порушення прав і свобод інших людей), а також гарантована можливість реалізації передбачених конституційних прав і свобод [5].

На нашу думку, така складність визначення поняття «волі» обумовлюється її приналежністю до вищих цінностей, що робить волю складним й багатогранним поняттям та ускладнює її тлумачення в законодавчих актах, де по суті не дається визначення поняття свободи особистості як об'єкта, що підлягає правовій охороні. Наприклад, сам кримінальний закон у розділі про кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності містить тільки опис складу кримінального правопорушення проти свободи, які посягають на фізичну свободу людини, позбавляють його можливості вільно обирати місце свого знаходження.

Таким чином, аналізуючи волю, честь та гідність (не тільки як об'єкт кримінального правопорушення) в законодавстві, ми стикаємося з певними труднощами, тому що ці поняття є більш етичними, аніж правовими.

У чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України) відповідальність за посягання на волю, честь та гідність особи визначена в ІІІ розділі Особливої частини, де передбачена окремими статтями: ст. 146 Незаконне позбавлення волі або викрадення людини; ст. 146-1 Насильницьке зникнення; ст. 147 Захоплення заручників; ст. 148 Підміна дитини; ст. 149 Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини; ст. 150 Експлуатація дітей; ст. 150-1 Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом; ст. 151 Незаконне поміщення в заклад з надання психіатричної допомоги [6]. Треба зазначити, що розділ ІІІ було виділено тільки у 2001 році. Такий крок зумовлений наявністю вже у 1статті КК України припису, який зазначає,що він має своїм завданням правове збереження прав і свобод людини й громадянина, а це визнається в Україні найвищою цінністю, а також для формування практичного, більш чіткого розмежування складів злочинів саме за об'єктом злочинного посягання.

Родовим об'єктом - соціальними цінностями, на яке йде посягання в зазначеному розділі є воля честь і гідність. При кваліфікації ми повинні враховувати також і факультативні об'єкти кримінального правопорушення, наприклад, життя, здоров'я людини (в усіх статтях розділу), громадянську безпеку (ст. ст. 146, 147 КК України). Вважається, що у розділі ІІІ Особливої частини КК України законодавець об'єднав кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності тому, що вважає їх досить близькими чи навіть такими, що перетинаються, бо, наприклад, ми можемо стверджувати, що основним безпосереднім об'єктом незаконного поміщення в заклад із надання психіатричної допомоги (ст. 151) є свобода, честь та гідність особи, причому в їх сукупності [7]. Як зазначав Я.Г. Лизогуба, людська гідність страждає також у разі вчинення викрадення людини (ст. 146), торгівлі людьми (ст. 149), експлуатації дітей (ст. 150), використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ст. 150-1), а честь може виступати факультативним об'єктом діяння, відповідальність за яке передбачена ст. 150-1 КК України [8]. Людська гідність страждає також у разі вчинення підміни дитини (ст. 148) через відділення останньої від рідних батьків, тому і значна моральна шкода в результаті вчинення цього діяння може бути завдана й батькам дитини через усвідомлення того, що їхня справжня дитина була від них відторгнута і що вони виховували чужу дитину [9].

Безумовно, найефективнішим і дієвим механізмом захисту честі, гідності та репутації людини був і залишається кримінально-правовий захист. Особа, яка вчинила посягання на честь і гідність особи, має бути притягнута до кримінальної відповідальності. Але для цього, доречно було б зменшити використання таких неоднозначних понять у законодавстві, зокрема кримінальному та створити певний нормативно-правовий акт, який міг би вирішити це питання, у якому б законодавцем чітко окреслювались межі, що розрізняють ці поняття, зазначалися б дії, що порушують право людини на не спаплюжену честь та гідність.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. // [Режим доступу] - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 17 липня 1997 р. // [Режим доступу]https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

3. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. - [Режим доступу] http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96

4. Постанова Пленуму Верховного суду України від 27 лютого 2009 року «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи // [Режим доступу] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text

5. Качала І. І. Кримінальна відповідальність за вчинення злочинів проти честі та гідності особи / І.І. Качала // Актуальні проблеми держави і права. 2010. С. 248-252.

6. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: редакція від 04.10.2021 [Режим доступу] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

7. Андрушко А.В. Об'єкт незаконного поміщення в психіатричний заклад. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція», 2014. № 7. С. 171-175.

8. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. Київ: ВД «Дакор», 2013. 786 с.

9. Андрушко А.В. Кримінальне законодавство пострадянських держав про відповідальність за підміну дитини. Закарпатські правові читання: матеріали Х Міжнародної науково-практичної конференції (19-21 квітня 2018 р., м. Ужгород). Ужгород, 2018. Т. 2. С. 283-290.

«ВІДМЕЖУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ ВІД ДИВЕРСІЇ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ»

Стукаліна Ольга Віталіївна,
аспірантка кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник:
Кулик Людмила Миколаївна,
к.ю.н.,, доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Чинне кримінальне законодавство України побудовано таким чином, що у процесі законотворення, тлумачення закону та застосування кримінально-правових норм доволі часто виникають труднощі, що пов'язані з відмежуванням окремих складів злочинів. На практиці такі ситуації мають місце, коли різні склади злочинів характеризуються низкою подібних кваліфікуючих ознак. В аспекті цього, не став винятком і склад злочину, передбачений ст. 258 Кримінального Кодексу України (далі – КК України),зокрема терористичний акт, який за своїми об'єктивними та суб'єктивними ознаками має істотну схожість із диверсією. Особливого значення для теорії кримінального права та правозастосування набуває правильне співвідношення терористичного акту і диверсії та виявлення закономірностей, які характеризують таке співвідношення, з метою подолання перешкод, що можуть виникнути у процесі кримінально-правової кваліфікації злочинів терористичного характеру.

Відмежування терористичного акту від диверсії має здійснюватися із урахуванням усієї сукупності об'єктивних і суб'єктивних ознак, притаманних кожному із цих злочинів та визначених у відповідних статтях КК України. Більш того, у процесі кваліфікації необхідно враховувати та визначати ознаки, за якими ці злочини відрізняються між собою й ті, що свідчать про їх індивідуальні властивості. Тому відмежування терористичного акту (ст. 258 КК України) від диверсії (ст. 113 КК України), на наш погляд, доцільно проводити за такими критеріями, як:

Родовий об'єкт. Якщо родовим об'єктом терористичного акту є громадська безпека, а саме: стан захищеності життєдіяльності людей від джерел підвищених небезпек із боку злочинних об'єднань, терористів, зброї та інших смертоносних предметів, то родовим об'єктом диверсії є суспільні відносини із охорони основ національної безпеки України, її суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності та недоторканості, обороноздатності [1, с. 75].

Безпосередній об'єкт. Для терористичного акту безпосереднім об'єктом є злочинний намір, спрямований на заподіяння шкоди суспільним відносинам щодо захищеності людей від терористичних загроз, як особливого джерела підвищеної небезпеки. Тоді, як основним безпосереднім об'єктом диверсії є окремі об'єкти національної безпеки в певних сферах суспільних відносин, конкретизація яких залежить від форм вчинення цього злочину[1, с. 285].

Предмет посягання. Специфічною рисою диверсії, яка відрізняє цей склад злочину від терористичного акту, є наявність чітко визначеного предмета злочину. У цьому випадку, предметом диверсії виступають: будівлі, споруди та інші об'єкти, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення; земельні угіддя, водойми, ліси тощо;стада й колекції тварин, риба, що водиться уставках та інших водоймищах, великі пасіки тощо;посіви сільськогосподарських чи інших культур, лісові масиви тощо [2].

Істотна схожість терористичного акту з диверсією полягає у формі вираження суспільної небезпечності діянь, що є обов'язковою складовою об'єктивної сторони та полягає у вчиненні вибухів, підпалів та інших дій. Однак, за змістовною складовою об'єктивної сторони, терористичний акт відрізняється від диверсії – спрямованістю діяння. Тому визначаємо змістовну складову об'єктивної сторони наступним критерієм відмежування цих складів злочинів. Так, у терористичному акті суспільна небезпечність діяння спрямована на

створення небезпеки для життя чи здоров'я людини, заподіяння значної майнової шкоди та настання інших тяжких наслідків. У диверсії суспільна небезпечність діяння полягає в цілеспрямованому масовому знищенні людей, заподіяні тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їх здоров'ю, заподіяні шкоди окремим об'єктам національної безпеки, радіоактивному забруднені, масовому отруєні, поширені епідемій, епізоотій чи епіфітотій [3].

Ключовим, на наш погляд, критерієм, за яким варто відмежовувати терористичний акт від диверсії є мета вчинення цих злочинних діянь. Відмінність мети відображається, безпосередньо, в диспозиції ст. ст. 113 та 258 КК України. Так, метою диверсії є ослаблення держави. Тоді, як метою терористичного акту є порушення громадської безпеки, залякування населення, провокація воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, вплив на прийняття рішень чи вчинення або не вчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів,об'єднаннями громадян, юридичними особами, а також приверненням уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста) [3].Наприклад,учений В.П. Ємельянов основним критерієм відмежування терористичного акту від диверсії визначав мету в формі залякування населення, створення та підтримання обстановки страху, що для диверсії, на його переконання, не характерно [4, с. 235].Натомість А.С. Климосюк вважає, що мета може набувати такого ж розмежувального значення, як й інші види, зазначені в ст. 258 КК України, адже юридично вона є лише однією із альтернативно визначених видів мети [2].

Певної уваги заслуговує вирок Лозівського міськрайонного суду Харківської області від 18квітня 2016 року в справі № 629/1420/16-к, кримінальному провадженні 1-кп/629/189/16. Відповідно до якого особу А. визнано винною у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 258КК України. Так, особа А. маючи проросійські погляди та не підтримуючи проведення Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей, з метою перешкоджання законній діяльності Збройних сил України, впливу на прийняття рішень чи вчинення або не вчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів та привернення уваги громадськості до своїх політичних поглядів, прийняла рішення на вчинення дій, спрямованих на дестабілізацію обстановки в Харківській області, а саме вчинення вибухів, спрямованих на зруйнування або пошкодження об'єктів народногосподарське значення у вигляді залізничної дороги, розташованої у Лозівському районі Харківської області. Таким чином, особою А. було розміщено та приведено в дію вибуховий пристрій під колією залізничного полотна мосту, розташованому на 6-му пікеті 933-му кілометрі дільниці «Лозова – Павлоград» регіональної філії «Південна залізниця» Лозівського району Харківської області. Однак, злочинні дії особи А. не були доведені ним до кінця, адже його було затримано співробітниками Служби безпеки України [5].

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про залізничний транспорт» від 1996 року, залізничний транспорт є однією з важливих базових галузей економіки України, забезпечує її внутрішні та зовнішні транспортно-економічні зв'язки і потреби населення у перевезеннях. Діяльність залізничного транспорту як частини єдиної транспортної системи країни сприяє нормальному функціонуванню всіх галузей суспільного виробництва, соціальному і економічному розвитку та зміцненню обороноздатності держави, міжнародному співробітництву України [6]. Окрім цього, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 року № 83 «Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» – державне підприємство «Південна залізниця» відноситься до зазначеного переліку [7]. Отже, залізнична колія, що розташована на дільниці «Лозова – Павлоград» державного підприємства «Південна залізниця» Лозівського району Харківської області є магістральними залізничними коліями загального користування та належать до об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави.

За прикладом раніше проведених досліджень [8, с.183-188], відмітимо, що діяння особи А. полягали у вчиненні вибухів, що спрямовані на зруйнування або пошкодження об'єктів народногосподарського значення, і вчинялися з метою перешкоджання законній діяльності ЗСУ, порушення громадської безпеки, залякування населення та привернення уваги громадськості до своїх політичних поглядів, дестабілізації обстановки і, як результат впливали на ослаблення держави. За цих умов мета як ознака терористичного акту є конкретним проявом мети ослаблення держави. Основним безпосереднім об'єктом злочину в зазначеному випадку є суспільні відносини щодо охорони об'єктів національної безпеки (магістральна залізнична колія загального користування як об'єкт державної власності), а додатковим об'єктом є громадська безпека. У цих умовах дії особи А. суд повинен був кваліфікувати як закінчений замах на диверсію [8, с. 187-188]. Саме така правильна кримінально-правова кваліфікація відображена в іншому вироку, що винесений Лозівським міськрайонним судом Харківської області від 11 грудня 2019 року (кримінальне провадження № 629/6104/19, номер провадження 1-кп/629/549/19) [9]. Отже, під час співвідношення терористичного акту та диверсії мету діянь потрібно розглядати у кожному окремому випадку під кутом того, чи є конкретна мета проявом реалізації цілей у формі ослаблення держави.

Отже, складність відмежування складів злочинів терористичного акту від диверсії, полягає в тому, що їх зовнішній прояв характеризується суміжними кваліфікуючими ознаками, тоді, як встановлення відмінності

між ними за суб'єктивними ознаками є доволі складним процесом. Для уникнення помилок під час правозастосування кримінально-правових норм, передбачених ст. ст. 113 та 258 КК України, ми пропонуємо відмежовувати ці склади злочинів у кожних окремих випадках за вищеперерахованими критеріями, де основна увага має приділятися меті суспільно небезпечного діяння.

Список використаних джерел:

1. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю.В. Баулін та ін., за ред. проф. В.Я. Тація. Харків: Право, 2015. С. 75.

2. Климосюк А.С. Співвідношення диверсії (ст. 113 КК України) і терористичного акту (ст. 258 КК України). Проблеми законності. 2018. Вип. 140.URL: https://www.google.com/ url? sa= t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd =&ved=2ahUKEwjgnNrnzv_zAhXWif0HHZGBAWoQFnoECAYQAw&url=http%3A%2F%2Fplaw.nlu.edu.ua %2Farticle%2Fdownload%2F122125%2F121067%2F269629&usq=AOvVaw1XUPEY3oEC6YdARnCRzEEe.

3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. відп. ред. С. С. Яценко. 4-те вид., перероб. та доп. К.: А.С.К., 2005. 848 с.

4. Ємельянов В.П. Терористичний акт: загальне поняття, відмежування від суміжних злочинів та шляхи вдосконалення складу злочину. Вісник асоціації кримінального права. 2015. №1 (4). С.238.

5. Вирок Лозівського міськрайонного суду Харківської області від 18 квітня 2016 року в справі № 629/1420/16-к, кримінальному провадженні 1-кп/629/189/16. Єдиний державний реєстр судових рішень. Веб-сайт. URL:https://reyestr.court.gov.ua.

6. Про залізничний транспорт: Закон України від 04 липня 1996 року №273/96-ВР. Веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-вр#Text.

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 року № 83 «Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-п#Text.

8. Організаційно-правові основи запобігання тероризму: підручник / Ю.О. Лісіцина, І.Р. Серкевич, Г.З. Яремко та ін.; Львів: ЛьвДУВС, 2020. 432 с.

9. Вирок Лозівського міськрайонного суду Харківської області від 11 грудня 2019 року кримінальне провадження № 629/6104/19, номер провадження 1-кп/629/549/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. Веб-сайт. URL:https://reyestr.court.gov.ua.

«ВІК КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 260 КК УКРАЇНИ»

Плужнік Олена Іванівна,
к.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Біла Вікторія Миколаївна,
курсант факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Актуальність теми полягає в тому, що вивчення законодавства зарубіжних держав з позиції порівняльного правознавства завжди вважалося одним з необхідних напрямків у роботі з удосконалення національного законодавства. У рамках розвитку кримінального права звернення до базових категорій є пріоритетним, оскільки дозволяє з'ясувати ставлення до них законодавця тієї чи іншої країни, залученої в міжнародні відносини і вимушеної погоджувати своє внутрішнє право з правом іноземних держав.

Проблематика стосується того аспекту, що суб'єкт кримінального правопорушення є ключовим елементом складу злочину відповідно до чинного законодавства. Неповнолітні особи все частіше стають суб'єктами кримінального правопорушення, таким чином виникає необхідність дослідження віку з якого може наставати кримінальна відповідальність. Тому цілком слушними є пропозиції науковців щодо зниження мінімального віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність за створення не законних воєнізованих або збройних формувань та участь у них, з 16-ти до 14-ти років.

У кримінальних кодексах деяких держав Європейського Союзу, мінімальний вік фізичної особи, яка підлягає кримінальній відповідальності, коливається від 12 до 18 років:

у КК Нідерландів закріплено, що кримінальна відповідальність настає з 12 років;

за КК Франції фізичні особи несуть кримінальну відповідальність після досягнення 13 років

у КК Австрії, Болгарії, Італії, ФРН, Чехії, Словаччини мінімальний вік кримінальної відповідальності встановлюється в 14 років; КК Данії і Швеції встановлюють мінімальний вік суб'єкта злочинного діяння в 15 років ;

Враховуючи, що КК Польщі 1997 року ввів поняття злочинів і проступків, то в законі встановлено також вік суб'єкта, який вчинив проступок. Так, відповідно до ст. 10 КК кримінальну відповідальність несе той, хто вчинив протиправне діяння після досягнення 17 років .

Неповнолітній, який після досягнення 15 років скоїв правопорушення, такі як: посягання на життя президента Республіки Польща (ст. 134); вбивство (ст. 148); заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю (ст. 156); підпал або вибух, що загрожують життю, здоров'ю або майну людей (ст. 163); захоплення водного або повітряного судна (ст. 166); дії, що призвели до катастрофи сухопутного, водного або повітряного транспорту (ст. 173); зґвалтування (ст. 197); захоплення заручників (ст. 252); розбій (ст. 280), — підлягає кримінальній відповідальності .

Положення КК Швеції щодо ознак суб'єкта досить лаконічні: встановлено правило про притягнення особи до відповідальності в разі, якщо діяння було вчинене у стані добровільно викликаного сп'яніння або якщо особа, яка вчинила злочин, іншим чином призвела себе у стан, при якому його свідомість тимчасово запаморочилась (ст.2). Мінімальний вік відповідальності - 15 років. До неповнолітніх (до 18 років) не застосовується покарання у вигляді позбавлення волі.

У § 15 КК Данії зазначається, що діяння, які вчинили діти, котрі не досягли віку 15 років, не є караними. Підстави неосудності визначаються в § 16 КК Данії.

Суб'єкт злочину в словацькому кримінальному праві є обов'язковим елементом складу злочину.

Стаття 19 КК Іспанії лише вказує: «Особи, які не досягли вісімнадцяти років, не підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом. Якщо особа, молодша зазначеного віку, вчиняє кримінальне правопорушення, вона відповідатиме за законом про кримінальну відповідальність неповнолітніх». Цей Закон встановлює кримінальну відповідальність за всі злочини і проступки з 16 років, а за вчинення більш тяжких злочинів - з 14 років. Також закон для неповнолітніх встановлює багато інших заходів, які за певних умов замінюють реальне покарання (до таких він відносить виховні, наглядові, матеріальні та інші заходи).

На думку В. А. Робака, нині в системі освіти функціонують навчальні заклади військового типу, де особи навчаються з віку 14-ти років (наприклад, військові ліцеї, училища), що доводить їхню спроможність бути учасниками легальних воєнізованих формувань. Обґрунтовуючи свою позицію, учений зауважує, що за вчинення окремих злочинів (ст. 187 КК України «Розбій», ст. 257 КК України «Бандитизм»), які є суміжними зі злочином, передбаченим ч. 4 ст. 260 КК України (участь у складі не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань у нападі на підприємства, установи, організації чи на окремих громадян), кримінальній відповідальності підлягають особи, які на момент їх учинення досягли віку 14-ти років.

Згідно з позицією В. О. Навроцького, законодавець ураховував такі фактори:

1) здатність осіб, які досягли віку 14-ти років, усвідомлювати суспільну небезпечність і кримінальну протиправність певних діянь. Ідеться про діяння, злочинність яких є очевидною і для підлітків, – умисне вбивство, умисне тяжке чи середньої тяжкості тілесне ушкодження, насильницькі статеві посягання, умисні злочини проти власності (водночас відповідний перелік у ст. 22 чинного КК України містить також низку інших злочинів, що не в усіх випадках є безсумнівним);

2) високий рівень суспільної небезпечності відповідних посягань. До злочинів, суб'єктом яких може бути особа, що досягла віку 14-ти років (зниженого) віку, належать лише найбільш тяжкі посягання;

3) відносна поширеність певних діянь серед осіб, які досягли зниженого віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Звісно, особи цього віку можуть вчиняти більшість діянь, передбачених КК України. Проте кримінальна відповідальність із 14-ти років встановлена лише за діяння, до яких вони вдаються найчастіше;

4) наявність кримінально-правових заходів, що можуть бути застосовані до осіб певного віку та здійснювати щодо них репресивний і виховний вплив. Водночас коло покарань й інших заходів, які застосовують щодо осіб віком 14–16 років обмежене (як нормами чинного КК України, так і об'єктивною неможливістю їх застосовувати до зазначеної категорії осіб). У низці випадків за вчинення кримінальне правопорушення таким особам не можна призначити жодного покарання (ідеться, наприклад, про вчинення підлітками хуліганства, передбаченого ст. 296 КК України).

На нашу думку, особи віком 14-ти років здатні усвідомлювати суспільну небезпечність і кримінальну протиправність створення не передбаченого законом воєнізованого або збройного формування й участі в ньому, а також участі в нападах на підприємства, установи, організації чи на громадян, що призвело до загибелі людей чи інших тяжких наслідків, – і поготів.

Зазначене дає підстави для висновку, що вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність за вчинення злочину, передбаченого ст. 260 КК України «Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань», доцільно знизити до 14-ти років. Це зумовлено здатністю особи такого віку усвідомлювати суспільну небезпечність і кримінальну протиправність створення не передбаченого законом

воєнізованого або збройного формування та участі в ньому, умисним його характером, значним ступенем суспільної небезпеки, активізацією цих злочинів протягом останніх років, досвід ом окремих зарубіжних країн, а також результатами досліджень українських і зарубіжних учених.

Список використаних джерел:

1. *Конончук А. О. Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність за вчинення злочину//Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. №1 (13). С.319-328.*
2. *Аджиев А. Д. Организация незаконного вооруженного формирования или участие в нем: уголовно-правовые аспекты противодействия: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Аджиев Арсенали Дагирович. – Краснодар, 2009. – 26 с.*
3. *Вереша Р. Суб'єкт злочинного діяння за кримінальним законодавством зарубіжних держав // Право України. 2006. № 9. С. 137–143*
4. *Грищук В. К., Пасєка О. Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 248 с.*
5. *Яценко С. С. Основні питання загальної частини кримінального права іноземних держав. К : Дакор, 2013. 166 с.*

«ПРОБЛЕМАТИКА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА»

Томак Олена Сергіївна,
студентка 4 курс факультету № 1
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Науковий керівник:
Чекмарьова Ірина Миколаївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології факультету
підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Домашнє насильство – одна з найсерйозніших форм порушення прав людини як в Україні, так і у всьому світі.

Протягом останніх десятиліть домашнє насильство привертає увагу з боку міжнародної спільноти, що знаходить своє відображення у міжнародному праві. Одним із вагомих кроків до подолання цієї проблеми є створення Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами.

Згідно п. b ст. 3 даної конвенції домашнє насильство означає всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні [1].

Цей документ став вагомим внеском не тільки у міжнародне законодавство, а й у національне. Оскільки,відповідно до пояснювальних записок до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 12.07.2016 № 4952», який став основою Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». цілями і завданнями названого законопроекту є імплементація у чинне кримінальне і кримінальне процесуальне законодавство України положень Стамбульської конвенції [2].

Безумовно, зазначені цілі та завдання були досягнені, оскільки проект було прийнято. Проте, виникає питання, чи зазнали успіху практичне застосування нововведених правових норм, а саме чи зменшилася кількість випадків домашнього насильства.

Перед тим,як здійснювати аналіз нормативно-правової бази, слід наголосити на тому, що проблема носить ще й соціальний характер, оскільки величезна кількість правопорушень залишається незафіксованою. Це спричинене тим, що жертва не повідомляє про факт насильства над собою через те, що соціокультурну обумовленість, тобто насильство є стереотипом сімейних відносин, прийнятих у цій групі населення та вихованих з дитинства. До того ж, за словами працівників поліції, прибувши на виклик за фактом домашнього насильства, вони зустрічаються з відмовою жінки подавати заяву,або через декілька днів вони її забирають. Окрім цього, існує імовірність відсутності належного реагування поліції навіть за подання заяви. При цьо-

му, якщо про невдалу спробу припинити домашнє насильство стане відомо кривднику – імовірно, що кримінально протиправна поведінка подовжиться із ще більшою силою.

Проблема домашнього насильства є досить складною. Для її вирішення є необхідним створення спеціалізованих підрозділів з протидії та запобіганню домашньому насильству. Підґрунтям для цього є розроблення досконалого законодавства про кримінальну відповідальність.

Нововведена стаття 126-1 Кримінального кодексу України визначає домашнє насильство як умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [3].

Дана норма має у собі ознаку системності, проте законодавець не дає чіткого роз'яснення цьому. Деякі джерела містять інформацію про те, що ознака "систематичність" характеризує діяння як таке, що було вчинено три і більше разів. Окрім того, всі вчинені діяння повинні бути тотожними та об'єднані спільним умислом [4].

Проаналізувавши судову практику, можна дійти висновку, що кримінальне провадження щодо домашнього насильства відкривається стосовно особи, яку вже було тричі визнано винною у вчиненні адміністративного правопорушення, за ст. 173-2 КУпАП(вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування) [5].

Об'єктивна сторона правопорушення охоплює широкий спектр діянь,проте незважаючи на це, законодавець не передбачив кваліфікуючих ознак. В той час як стаття 46 Стамбульської конвенції містить в собі перелік обтяжуючих обставин. Приміром п. d- вчинення правопорушення проти дитини або в присутності дитини.

Відсутність виокремлення кваліфікованих складів є вагомою проблемою, оскільки посилання на статтю 67 ККУ не є достатнім. Це обумовлене тим, що обтяжуючі обставини за ст. 67 ККУ впливають на призначення покарання лише у межах санкції ст. 126-1 ККУ. Зважаючи на це призначити справедливе покарання є неможливим.

Слід звернути увагу на те, що межі покарання за домашнє насильство є значно м'якшими, ніж за подібні протиправні діяння проти здоров'я, честі та гідності особи.

Окремо слід розглянути співвідношення обмежувальних заходів та обмежувального припису. Загальна частина кримінального кодексу також зазнала змін-було створено новий Розділ XIII Обмежувальні заходи. Стаття 91-1 ККУ визначає, що в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки [3].

Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачено обмежувальний припис, а саме п.7 ст. 1 визначає його як встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи [6].

Головна різниця цих двох схожих на перший погляд механізмів вбачається у заходах, строках та способах їх запровадження. Обмежувальний припис передбачає ширший та більш деталізований перелік заходів. Обмежувальний захід потребує Вироку суду, у той час як юридична основа для обмежувального припису не є чітко встановленою. Варто зауважити, що Обмежувальний захід може бути встановлено в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, в той час як обмежувальний припис передбачає вчинення безпосередньо домашнього насильства.

Обмежувальний захід не передбачає усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; заборону особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її. Обмежувальний припис прямо не містить згадку про програму для кривдників у ч. 2 ст. 26, втім згадує профілактичні роботи у ст. 27 та визначає суб'єктів, відповідальних за виконання програм для кривдників у ст. 28 відповідного Закону.

Різниця полягає також у позиції стосовно заборони наближення – обмежувальний припис оперує терміном місце частого відвідування, а обмежувальний захід – місце проживання, тимчасового або систематичного перебування. І обмежувальні заходи, і обмежувальний припис передбачають можливість встановлення одного або декількох заходів.

Виходячи з цього можна зробити висновок про те,що далеко не всі положення Конвенції Ради Європи знайшли своє відображення у національному законодавстві.

До того ж зміни в законодавстві майже не сприяють боротьбі із домашнім насиллям. Аналізуючи судову та правоохоронну практику, можна зазначити,що є необхідність у створенні такої нормативної бази та

структури спеціалізованих органів, які надали б реальну змогу потерпілим від домашнього насильства отримати захист.

Список використаних джерел:

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська Конвенція) Довідник Для членів парламенту (переклад на українську мову). (2014). Режим доступу: [Електронний ресурс]. - https://rm.coe.int/1680096e45

2. Пояснювальна записка від 12.07.2016 та 02.11.2016 до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». (2016). – Режим доступу: [Електронний ресурс]. - Офіційний портал Верховної Ради України (rada.gov.ua)

3. Кримінальний кодекс України //Відомості Верховної Ради України (ВВР) - 2001 - № 25-26 - ст.131. – Режим доступу: [Електронний ресурс]. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

4. ЮрФакт. (2019). Коментар до статті 126-1 ККУ – Домашнє насильство. – Режим доступу: [Електронний ресурс]. - https://www.yurfact.com.ua/komentar/komentar-do-statti-126-1-kku-domashnie-nasylstvo

5. Вирок Суворовського районного суду м. Одеси у справі № 523/3115/19 від 25.03.2019. – Режим доступу: [Електронний ресурс]. - https://reyestr.court.gov.ua/Review/80666863].

6. Про запобігання та протидію домашньому насильству – Режим доступу: [Електронний ресурс].- https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19/conv#Text.

«ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ ІЗ СУМІЖНИМИ КРИМІНАЛЬНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ»

Чекмарьова Ірина Миколаївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Гаврилюк Анастасія Вікторівна.,
студентка 4 курсу факультету № 1 Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки Одеський державний університет внутрішніх справ м. Одеса

Одним із пріоритетних завдань держави є захист прав і основоположних свобод людини. Серед таких прав – право на повагу до гідності людини і право на свободу та особисту недоторканність, які закріплені у ст.ст. 28 та 29 Конституції України. Визнаючи і гарантуючи свободу та гідність кожного індивіда, у розділі III Особливої частини Кримінального кодексу України законодавець встановив кримінально-правові заборони, спрямовані на протидію посяганням проти волі, честі та гідності особи. Одним із таких посягань є незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК України) [1].

Стаття 146 Кримінального кодексу України встановлює відповідальність за незаконне позбавлення волі або викрадення людини. За статистичними даними Офісу Генерального прокурора в Україні у 2015 р. було зареєстровано 873 кримінальні правопорушення за ст. 146 КК України; у 2017 р. – 556; у 2018 р. – 605; у 2016 – 576; у 2017 – 556; у 2018 р. – 605; у 2019 р. – 563; у 2020 р. – 414[2].

Об'єктом кримінального правопорушення є воля людини. Об'єктивну сторону кримінального правопорушення передбаченого ст. 146 КК України складають такі діяння: незаконне позбавлення волі та викрадення людини. Необхідно зауважити, що незаконне позбавлення волі полягає в протиправному перешкоджанні людині обирати за своєю волею місце знаходження. Воно може виявитися у затриманні потерпілого в тому місці, де він знаходитися не бажає, або поміщення його в таке місце, яке він не має змоги вільно залишити.

Відповідно до чинного законодавства, найнебезпечнішою формою незаконного позбавлення волі є викрадення людини. Викрадення людини передбачає протиправне переміщення особи з одного місця до іншого, яке супроводжується фактичним обмеженням її свободи пересування. За своїм змістом протиправність переміщення людини збігається з незаконністю позбавлення її волі. Способи викрадення можуть бути різними (таємний, відкритий, насильницький, обманний тощо) [3, с. 95].

Суб'єкт незаконного позбавлення волі або викрадення людини, передбачених ст. 146 КК, є загальним, тобто це фізична осудна особа, яка досягла 16-ти років на момент вчинення кримінального правопорушення. Суб'єктивну сторону розглядуваного кримінального правопорушення становить прямий умисел з обов'язковим усвідомленням особою незаконності діяння, що нею вчинюється. Мотив і мета для кваліфікації значення не мають. При цьому відповідальність за необережне незаконне позбавлення свободи взагалі відсутня.

Одним з найбільш подібних кримінальних правопорушень до ст. 146 КК України є захоплення заручників, передбачене ст. 147 КК України. Дані кримінальні правопорушення мають багато спільних ознак, їх суспільна небезпека полягає в посяганні на недоторканість особи, а при обтяжуючих обставинах вони посягають на життя та здоров'я потерпілої особи.

Об'єктивна сторона незаконного позбавлення волі, викрадення людини та захоплення заручників полягає у протиправному перешкоджанні людині вільно вибирати своє місце перебування, а також переміщенні в просторі шляхом фізичного обмеження. Суб'єктивна сторона зазначених кримінальних правопорушень виявляється в прямому умислі (в основному вони відбуваються з корисливих мотивів - через бажання отримати викуп). Але на цьому загальні риси вичерпуються [4, с. 399].

Обов'язковою ознакою відмежування захоплення заручників від викрадення людини та незаконного позбавлення є мета – спонукання родичів затриманого державної або іншої установи, підприємства чи організації, фізичної чи службової особи до вчинення чи утримання від вчинення будь-якої дії як умови звільнення заручників. Як зазначено вище, на кваліфікацію ст. 146 КК України мета значення не має. Диспозиція ст. 147 КК України зазначає, що мета є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони, саме по собі захоплення чи тримання особи як заручника є засобом досягнення мети. Якщо мета буде відсутня у вчинюваному діянні тоді відповідальність за ст. 147 КК України буде відсутньою.

Варто наголосити, що захоплення заручників з метою вчинити чи утриматися від вчинення певних дій висувається лише до адресатів, які вказані у ч. 1 ст. 147 КК України. Ч. 2 ст. 146 КК України, зокрема, передбачає вчинення діянь з корисливих мотивів, що може виражатися у грошовій винагороді, вчиненні певних дій чи їх утриманні лише стосовно потерпілої особи. Проте якщо вимога вчинити певні дії чи утриматися віх їх вчинення поєднана з погрозою вчинення незаконного позбавлення волі або викрадення людини має кваліфікуватися за ч. 1 ст. 189 КК України.

Ст. 147 КК України передбачає, що суб'єктом є фізична осудна особа, що досягла 14-річного віку, ст. 146 КК України як вже було зазначено є особа, яка досягла 16-річного віку. Таким чином законодавець зазначає підвищений ступінь небезпеки такого діяння як захоплення заручників.

Іншим кримінальним правопорушенням, який тісно межує з незаконним позбавленням волі або викраденням людини, є торгівля людьми, оскільки досить часто торгівля людьми пов'язана з позбавленням волі людини або ж з її викраденням.

Подібність цих кримінальних правопорушень полягає, по-перше, в тому, що свобода людини є основним безпосереднім об'єктом в цих кримінальних правопорушеннях. Однак, торгівля людьми завжди зазіхає на суспільні відносини, пов'язані з честю і гідністю людини, які також є основним безпосереднім об'єктом цього кримінального правопорушення. По-друге, в ознаках суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, а саме, і торгівля людьми та незаконне позбавлення волі або викрадення людини здійснюються з прямим умислом. До тяжких наслідків особа повинна ставитися з необережною формою вини [5, с. 12].

Відмінність цих складів діянь полягає саме в тому, що при торгівлі людьми обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони є мета діяння, чого немає в злочині, передбаченому ст. 146 КК України. Торгівля людьми здійснюється з метою експлуатації. Відповідно до п. 1 примітки ст. 149 КК України під експлуатацією людини слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї, подібні до рабства практику, поневолення, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо [1].

Відмінність полягає також в здійсненні об'єктивної сторони складу злочину. Оскільки сутність торгівлі людьми полягає в тому, що з людиною звертаються як з товаром, передаючи її з одних рук в інші за певну плату або без такої, об'єктивна сторона також характеризується діями по відчуженню особи, які, як зазначалося, також можуть супроводжуватися позбавленням волі і викраденням людини.

При кваліфікації незаконне позбавлення волі або викрадення людини потрібно відмежовувати від суміжних складів кримінальних правопорушень, якими є захоплення заручників, торгівля людьми, завідомо незаконне затримання, привід або арешт. Найбільшу подібність за ознаками ст. 146 КК України має зі ст. 147 КК України та ст. 149 КК України, так як ці кримінальні правопорушення спрямовані на охорону суспільних відносин у сфері волі, честі та гідності, який структурно об'єднує їх у один розділ. Хоча на практиці, ми бачимо, що дані кримінальні правопорушення різняться між собою способом вчинення, метою, формою, суб'єктом здійснення, тому при застосуванні таких норм необхідно враховувати ці моменти.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131. – [Електронний режим] - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

2. Статичні данні щодо незаконного позбавлення волі або викладення людини, грудень 2020: https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html.

3. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В.П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. - 5- те вид., допов. Х. : Право, 2013. - Т. 1 : Загальна частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. 2013. 376 с.

4. Бібік А.М. Поняття і значення суб'єктивної сторони злочину / А. М. Бібік // Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки. Т.2: ЖДТУ 2016. С. 398-399.

5. Андрушко А.В. Типові помилки при кваліфікації незаконного позбавлення волі або викрадення людини. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (8 листопада 2019 року) / уклад. О.В. Авраменко, С.С. Гнатюк, І.І. Сидорук. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. С. 11–13.

6. Лісняк С.Г. Кримінологічна характеристика злочинів проти волі, честі та гідності особи (2010–2014 роки). Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2015. № 1 (II). С. 188–195.

«ЩОДО ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ НЕЗАКОННОГО ПРОВЕДЕННЯ АБОРТУ»

Черевко Кирило Олександрович
к.ю.н., доцент, професор кафедри
кримінального права і кримінології факультету №1
Харківський національний
університет внутрішніх справ
м. Харків

Існують численні позицій щодо змісту таких категорій, як «суб'єкт кримінального правопорушення», «особа правопорушника», «особа винного» та «особа, що вчинила кримінальне правопорушення», зауважу, що особливості людини, яка вчинила незаконний аборт, треба використовувати кримінально-правову термінологію, а саме: «особа злочинця». Щоб бути послідовними у виявленні особливостей винної особи у проведенні незаконного аборту, уявляється логічним деяке «запозичення» наробок кримінологічної науки щодо структури особи злочинця. Це питання є достатньо розробленим у кримінології, хоча й на сьогодні спроби сконструювати якусь універсальну, абсолютно «істинну», визнану всіма кримінологами структуру такої особи до цього часу не увінчалися успіхом.

Доцільне співвіднести поняття «суб'єкт кримінального правопорушення» та «особа злочинця». Акцентуючи на цьому увагу, відмітимо, що категорії «суб'єкт кримінального правопорушення» та «особа злочинця» мають певні відмежування і схожості. Так, категорія «суб'єкт кримінального правопорушення» має суто правову природу, а категорія «особа злочинця» традиційно вважається соціально-правовою категорією. За обсягом, категорія «особа злочинця» є ширшою, аніж категорія «суб'єкт кримінального правопорушення». Також, ознаки суб'єкта кримінального правопорушення є лише частиною такої групи ознак правопорушника, як кримінально-правові властивості, та особливістю кримінально-правового підходу є те, що у системі «особа злочинця» таж сама ознака може включатися як до групи соціально-демографічних, так і до групи кримінально-правових ознак. Наприклад, висловлене стосується віку особи, а у деяких випадках статі особи (умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини).

За результатами проведеного дослідження встановлено, що більшість кримінальних правопорушень, кваліфікованих за ст.134 КК України, вчиняють жінки (90%). Відповідно на чоловіків припадає 10%. Чим можна пояснити таке співвідношення чоловічої та жіночої кримінальній протиправності у даному випадку? Це пояснюється тим, що вагітні жінки найчастіше довіряють вирішувати свою «проблему» особам однієї з ними статі. Крім того, подібною діяльністю (особливо у селищах) дуже часто займаються, так звані, бабки-знахарки.

Вивчення віку винних осіб дозволяє встановити ступінь криміногенної активності різних вікових груп. Найактивнішою групою винних слід визнати осіб у віці від 40 до 50 років – 37%. На вік від 20 до 30 років припадає – 10%; від 30 до 40 років – 19%; від 50 до 60 років – 18%; понад 60 років – 16%. Характерною особливістю даного виду кримінального правопорушення є те, що його вчиняють представники різних вікових груп; та достатньо значний відсоток осіб літнього віку.

Відомо, що важливим чинником, який впливає на поведінку особи, є родина. Сімейний стану осіб, засуджених за ст. 134 КК України, встановлено, що 54% винних на момент вчинення кримінального правопорушення були одружені; 25% - у розлученні або неодружені; 21% є вдовами. У 29% всіх винних у проведенні незаконного аборту були неповнолітні діти. Сімейні стосунки, зі слів самих винних можна охарактеризувати як нормальні, тобто такі, що відрізняються відсутністю серйозних внутрішніх сімейних конфліктів.

Освітній рівень осіб, винних у незаконному проведенні абортів, має значні відмінності. Так, вищу освіту мають 24% винних у кримінальному правопорушенні, передбаченому ст. 134 КК України. Причому у більшості з цих осіб була саме медична освіта, яка однак не відповідала медичному профілю, що дає їм право

займатися операціями з переривання вагітності. Середню і середню спеціальну освіту мають 76% винних, з яких третина здобула медичну освіту. Неповна середня або лише початкова освіта не була зафіксована у жодній з винних осіб. Таким чином, можна констатувати, що основна маса винних відрізняється наявністю освіти як такої.

Суспільно корисною працею на момент вчинення кримінального правопорушення займалися понад 61% винних осіб. Причому чимало з них – медичні працівники. Ще 5% винних осіб навчалися у різних учбових закладах; 34% перебували на пенсії; 10% - не працювали взагалі. Оскільки найчастіше подібне кримінальне правопорушення вчиняється з корисливих мотивів, певний інтерес становить аналіз доходу, отриманого від проведення незаконного аборту. В матеріалах більшості вивчених матеріалів досудової практики (65%) відомості про це відсутні. Стосовно решти винних осіб зазначалося, що дохід, отриманий за переривання вагітності, склав від 10 до 25 відсотків середньої заробітної плати.

Становить інтерес і аналіз взаємовідносин потерпілого з винною особою. Винна особа в тій або іншій мірі знала вагітну жінку в 52% випадків (знайомі за місцем мешкання, роботи, навчання, спільного проведення дозвілля тощо). У 10% потерпілих з винними був знайомий хтось із членів їх сімей. Ще 12% правопорушників знаходилися з потерпілими у родинних стосунках (подружжя, інші ступені спорідненості). Раніше не були знайомі з потерпілими 26% винних осіб. Таким чином, найчастіше проведенню незаконного аборту передувало певне знайомство (іноді заочне) потерпілої і винної особи. А це означає, що про навички останньої у цій сфері медичної діяльності відомо так чи інакше оточуючим.

Проведене кримінологічне дослідження дозволило зробити висновки про те, що «особа злочинця» у зазначеному кримінальному правопорушенні немає будь-яких особливостей, які принципово характеризували їх як невиправний тип правопорушника.

НАПРЯМ 2.
ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: РЕАЛІЇ СУЧАСНОСТІ

«КВАЛІФІКАЦІЯ ВТЯГНННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ПРОТИПРАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ»

Атанова Дар'я Олександрівна,
курсант 3-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник:
Собко Ганна Миколаївна,
д.ю.н., доцент, майор поліції, професор кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Вчинення неповнолітніми особами кримінальних правопорушень є дуже актуальною та важливою темою, тому на дану ситуацію потрібно звертати увагу суспільства й держави та намагатися її покращити, оскільки рівень дитячої злочинності на сучасному етапі державотворення є достатньо високим. Неповнолітні особи являються одними з найбільш незахищених класів населення, оскільки не тільки в силу свого психологічного та психічного розвитку, але і віку вони не можуть усвідомлювати, що певні їх дії можуть бути протиправними й виходити за межі норм дозволеного. Нажаль, у чинному законодавстві України, що стосується саме неповнолітніх є певні прогалини, які потребують додаткового врегулювання [1, с. 236].

Варто зауважити, що одним з найпоширеніших кримінальних правопорушень для багатьох країн являється втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність, за даний вид діяння нашим законодавством передбачено відповідальність, відповідну норму права відображено у ст. 304 Кримінального кодексу України. Тому постає питання у вдосконаленні та збільшенні ефективності різноманітних засобів та способів, які сприяють попередженню та запобіганню таким суспільно небезпечним діянням як втягнення неповнолітніх у кримінальне правопорушення.

Серед багатьох науковців зарубіжних країн панує думка про доповнення цієї правової норми, а саме «втягнення неповнолітнього у протиправну діяльність та у вчинення антигромадського діяння».

Але існують і зовсім протилежні погляди на це питання, наприклад В. В. Дзунди стверджує, наявність спеціальних норм про кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітніх в антисоціальну поведінку є недоцільним і їх слід виключити з Кримінального кодексу, залишивши лише ст. 304 КК. [3, с. 15].

Окрім цього виникає ряд проблемних запитань з приводу самої кваліфікації діяння за ст. 304 Кримінального кодексу. По-перше,треба відзначити, про наявність певних складнощів із визначенням самого об'єкта втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність. Це можна пояснити з одного боку неоднозначністю значення

терміну об'єкта злочину в теорії кримінального права, а з іншого боку – особливостями сфери, що відноситься до кримінально-правової охорони прав і законних інтересів неповнолітніх членів суспільства.

Яким саме відносинам чи цінностям втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність завдає чи може завдати шкоди, є спірним. Одні вчені вважають, що це громадський порядок і громадська безпека; другі поряд з громадським порядком і громадською безпекою зазначають нормальний розвиток неповнолітніх; треті визнають таким лише нормальний моральний розвиток неповнолітніх [4, с. 285-286].

Не достатньо враховано також вік потерпілих осіб: чинна стаття не містить поділу неповнолітніх, хоча Кримінальний кодекс України використовує таке розмежування на рівні кваліфікуючих ознак в цілій низці статей (наприклад, ст. 152, 153, 156, 307 КК України).

До того ж посилення кримінальної відповідальності за втягнення малолітніх буде виправданим, оскільки це є більш небезпечним кримінальним правопорушенням. Тому що без жодних вагань можна відзначити вплив негативних чинників на дитину, яка не досягла 14-річного віку, буде значно згубнішим, ніж той же вплив на достатньо сформованого індивіда у віці 16–18 років[2, с. 120–123].

В той же час необхідно приділити увагу суб'єкту кримінального правопорушення. Особливість полягає у тому, що виконавцем протиправного діяння, що несе в собі суспільну небезпеку визнається особа, яка вчинила дане правопорушення шляхом залучення інших осіб, що згідно чинного законодавства не підлягають притягненню до кримінальної відповідальності.

В теорії кримінального права даний вид скоєння кримінальних правопорушень позначили терміном «посередній виконавець», або «опосередкований виконавець». Таким чином, ми можемо надати пояснення вище наведених термінів, суть яких полягає в тому, що певна особа для самого здійснення вчинення кримінального правопорушення залучає під різними приводами іншу особу, яка в силу свого віку або ж, якщо вона є неосудною, не може повною мірою усвідомити, що ці дії є протиправними, а отже і кримінальну відповідальність вони не можуть понести, тобто у нас відсутній суб'єкт кримінального правопорушення, який являється одним з невід'ємних елементів складу злочину, таким чином, якщо ми не можемо покарати безпосереднього виконавця даних протиправних дій це не є приводом для звільнення від такої відповідальності осіб, що стоять за спиною і умисно направляють дії,як тих, хто зовсім не може бути суб'єктом правопорушення, так і тих хто вчиняє діяння з необережності. Ці особи повинні розглядатися як виконавці злочину і притягуватися до відповідальності безпосередньо за статтями Особливої частини КК [5, с. 119–122].

Отже, втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність є тяжким злочином, що тягне згубний вплив на підростаюче покоління. Дану норму справедливо включено до Кримінального Кодексу України, однак все ж законодавець виклав норму таким чином, що викликає багато протиріч. Ці розбіжності слід врегульовувати задля об'єктивної оцінки діяння та винесення правосудного рішення. Адже ми повинні забезпечити належний захист прав та законних інтересів неповнолітніх осіб, тому що вони є дуже вразливими та не можуть самостійно захистити себе, проте саме дана категорія осіб є рушійною силою, що вносить зміни та розвиток нашого суспільства, за ними наше майбутнє, через це вкрай необхідно звернути увагу на вирішення даної ситуації.

Список використаних джерел:

1. Александров Д.О. Використання психологічних знань у оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ України за сучасних умов: навчально-практичний посібник/ Д.О. Александров, Б.І. Бараненко, О.В. Бочковий та ін., за ред. д-ра юрид. наук, проф. А.В. Іщенка, д-ра психол. наук, проф. В.С. Медведєва; К.: ДНДІ МВС України, Х.: Мачулин, 2015.– 236 с.

2. Семчук Н. О. Характеристика втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність: порівняльно-правове дослідження. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2015. № 4. 120–123 с.

3. Дзундза В. В. Кримінальна відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2015. 15 с.

4. Ландіна Л. В. Проблемні питання кримінально-правової характеристики злочину, передбаченого ст. 304 Кримінального кодексу України. Вісник Академії адвокатури України. 2019. Вип. 1.285–286 с.

5. Прядко Ю. С. Характеристика, поняття та ознаки виконавця злочину. Наука і життя: сучасні тенденції. 2015. № 3 (74). 119–122 с.

«КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗБОЮ ТА ГРАБЕЖУ»

Білова Любов Юріївна,
курсантка 202 взводу, факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Науковий керівник:
Щирська Вікторія Сергіївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Соціально-економічні умови, що склалися в державі, змушують владу здійснювати оновлення заходів, спрямованих на стримування злочинності, з урахуванням наукових ідей, вітчизняного та зарубіжного досвіду. Злочинність – негативне, історично мінливе, складне соціальне явище, яке включає сукупність неоднорідних, різнопланових суспільно небезпечних діянь. Загальноприйнятим є виділення таких двох груп кримінальних правопорушень, як корисливі, які полягають у протиправному заволодінні чужим майном, і насильницькі, тобто вчинення протиправних посягань на життя і здоров'я особи. Окрему проміжну групу становлять корисливо-насильницькі кримінальних правопорушень – вчинення насильницьких дій із корисливих мотивів як способу подолання опору власника та заволодіння його майном. Основними видами кримінальних правопорушень цієї групи є грабежі й розбої.

Еволюція вчинення корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень позначилася на розвитку наукових пошуків ефективних заходів кримінально-правового впливу на злочинців, удосконаленні практики протидії цим видам протиправних проявів. У різні історичні періоди корисливо-насильницька злочинність сприймалася як серйозна загроза найвищим соціальним цінностям, що зумовлювало суспільний запит на вироблення дієвих форм протидії та засобів захисту інтересів людей, суспільства й держави від корисливих насильницьких посягань, зниження ризику стати жертвою цих кримінальних правопорушень.

Грабіж, передбачений ст. 186 Кримінального кодексу України (далі – КК), і розбій, згідно зі ст. 187 КК, розташовано в розділі VI Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти власності» [1]. У науці кримінального права прийнятим є те, що назва розділу Особливої частини вказує на родовий об'єкт кримінальних правопорушень, які охоплюються відповідними статтями. Отже, всі кримінальні правопорушення, визначені статтями розділу VI Особливої частини КК, посягають на власність.

Грабіж – це заволодіння чужим майном відкритим способом, поєднаним із насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я особи, або погрозою застосуванням такого насильства. Посягає грабіж на врегульовані законом суспільні відносини власності, право власності на майно, тому безпосереднім об'єктом грабежу варто вважати сукупність суспільних відносин власності з приводу володіння, користування та розпорядження майном, а додатковим безпосереднім об'єктом – свободу й тілесну недоторканність особи.

Розбій належить до найбільш небезпечних корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень. Він також посягає на два об'єкти: право власності й особу (її здоров'я і життя). З об'єктивного боку розбій учиняється у формі нападу з метою заволодіння чужим майном, поєднаного з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства [2].

Характерною спільною ознакою цих кримінальних правопорушень є посягання на право власності. Знання про власність в теорії і практиці кримінального права є сталим, вони формулюють її як не природну даність, а соціальний конструкцій. Не викликає сумніву те, що власність породжена суспільством, а тому визнається той факт, що родовими (дочірніми) для відносин власності є суспільні відносини.

Щодо права власності вченими наголошується, що шкода під час учинення грабежу або розбою завдається не праву власності на це майно, а саме майну, оскільки в результаті викрадення майна власник не втрачає права власності на нього й може в будь-який момент витребувати своє майно з будь-якого незаконного володіння, а винна особа ніколи не зможе здобути права власності на майно, яке перебуває в незаконному користуванні, оскільки, відповідно до цивільного законодавства, право власності виникає лише на законних підставах.

Викраденням варто вважати корисливе, протиправне й неоплатне заволодіння чужим майном або іншими предметами з метою звернення їх у свою власність [3, с. 230]. Серед ознак викрадення виокремлюють незаконність (поза волею власника) і безоплатність, яка полягає в тому, що винний не повертає викрадене, не оплачує його вартість, не відшкодовує її будь-яким еквівалентом [4, с. 494]. О. М. Джужі уважає, що протиправне, безоплатне вилучення майна з володіння суб'єктів права власності й звернення його на користь інших суб'єктів, учинене шляхом грабежу, розбою, – це розкрадання майна [5, с. 231].

Під час учинення грабежу та розбою відбувається викрадення рухомого майна. І для грабежу, і для розбою характерне відкрите його викрадення. Грабіж може вчинятися без застосування насильства та із застосуванням його, а розбій завжди вчиняється шляхом насильства. Різниця між складами полягає в ступені небезпечності насильства для життя і здоров'я особи.

У чинному КК зміст поняття «викрадення» не розкривається, хоча в ст. 186 КК визначено, якого саме діяння воно стосується, а саме «грабіж – це відкрите викрадення чужого майна». Крім того, у кримінальному законі щодо діяння «грабіж» поняття викрадення містить указівку водночас на діяння як ознаку об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення й на суспільно небезпечний наслідок. У статті 187 КК «Розбій» для вказівки на діяння як ознаку об'єктивної сторони складу законодавцем використано термін «заволодіння», при цьому не роз'яснено, що охоплюється цим поняттям.

Підсумовуючи й узагальнюючи досліджений матеріал, зазначимо, питання протидії злочинності ніколи не втрачало своєї актуальності, зокрема, в умовах економічного спаду та посилення соціального напруження в суспільстві. Важливість дослідження кримінально-правової природи та виокремлення ознак, притаманних грабежам і розбійним нападам, впливає на вироблення ефективних форм протидії та дієвих механізмів захисту інтересів людей, суспільства й держави від корисливих насильницьких злочинних посягань.

У кримінально-правовій теорії грабежі й розбійні напади зараховують до корисливонасильницьких кримінально протиправних діянь, які мають низку схожих ознак.

По-перше, зазначені діяння характеризують як двооб'єктні, при цьому висловлювалися різні судження стосовно пріоритетності охорони сфери суспільних відносин, якій першочергово заподіюється шкода. Під час учинення насильницьких грабежів, а також розбоїв водночас порушуються кримінально-правові заборони в декількох суміжних сферах охорони суспільних відносин: власності, свободи й тілесної недоторканності особи в першому випадку та власності, життя і здоров'я потерпілих у другому випадку.

По-друге, спільною для цих видів є наявність корисливого мотиву й цілі заволодіти майном, що перебуває у власності, натомість розбій виділяють як особливо небезпечний спосіб заволодіння майном інших осіб. І єдиним чинником, який відрізняє ці два суміжні склади, є саме ознака небезпечності насильства для життя і здоров'я потерпілого. На однорідність грабежів і розбоїв указує й спільний предмет протиправних посягань, а саме чуже майно.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що викрадення для діянь грабіж і розбій є окресленим поняттям, яке неоднаково тлумачиться законодавцем, доктриною і правозастосовною практикою.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 2341-14.

2. Кримінально-правова характеристика розбою за КК України: посібник, Кушнір М.М. , Київ 2020, 185 с.

3. Кравченко Д. О. Кримінально-правова характеристика грабежу : дипломна робота, 2021. – 40 с.

4. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін та ін.; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 3-є вид., переробл. та доповн. Харків: Одіссей, 2020. 1184 с.

5. Курс кримінології: Особлива частина: підручник: у 2 кн. / за заг. ред. О.М. Джужі. Київ, 2019. Кн. 2. 480 с.

«ВИЯВЛЕННЯ УМИСЛУ ТА ГОТУВАННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ»

Воронцов Андрій Володимирович,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Остропілова Ганна Сергіївна,
студентка факультету № 1
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

В теорії кримінального права незакінчена кримінально протиправна діяльність має також назву «попередня злочинна діяльність». Цей термін визначає ті ж самі види незакінченої кримінальної протиправності і є синонімом.

Стадії вчинення кримінального правопорушення – етапи підготовки і вчинення умисного кримінального правопорушення від моменту задуму до моменту реалізації кримінально протиправного наміру, які розрізняються між собою за характером здійснених діянь, степенем їх суспільної небезпеки і моментом припи-

нення. Використовуючи цей об'єктивний критерій, закон про кримінальну відповідальність розрізняє три стадії вчинення кримінального правопорушення: 1) готування до кримінального правопорушення; 2) замах на кримінальне правопорушення; 3) закінчене кримінальне правопорушення [1, ст. 13; 3, С. 174].

Разом з тим, необхідно зазначити, що не всі науковці поділяють саме таку точку зору. Так, В. П. Тихий вважає виявлення умислу (наміру) початковою стадією умисного кримінального правопорушення. Стадія формування умислу є стадією потенційного розвитку кримінального правопорушення, на якій суб'єкт створює необхідні психологічні та інтелектуальні передумови вчинення в подальшому кримінального правопорушення. Разом з тим, обґрунтовує, що наявність умислу не втілено в діянні, та кримінально-правого значення не має, бо основним завданням кримінального права є охорона громадського порядку та відносин від суспільно-небезпечних посягань. Не будучи спрямованим на кримінальне правопорушення, виявлення умислу не є стадією з кримінального правопорушення. Таким чином, аналізуючи необхідно відмітити, що вона розмежовує формування умислу і визначає його, як стадію розвитку кримінального правопорушення [6].

З критикою позиції, що виявлення умислу є стадією кримінального правопорушення відстоювали Тишкевич І. С. та інші вчені, які відстоюють позицію, що базуючись на матеріальному розумінні кримінального правопорушення, як суспільно-небезпечного діяння (дії або бездіяльності) виявлення умислу не може бути визнане стадією розвитку кримінального правопорушення, а тому це ніколи не може бути підставою кримінальної відповідальності [4].

Усі види готування до кримінального правопорушення охоплюються поняттям створення умов для вчинення кримінального правопорушення. З іншої сторони не можна погодитися з І. С. Тишкевичем, що це «умови для безпосереднього виконання складу закінченого злочину» [4]. Адже безпосереднє означає прямий зв'язок предметів, а опосередковане – такий зв'язок, який здійснюється за допомогою тієї чи іншої опосередкованої ланки, зміна одного явища передається другому через третє. З цього виходить, що при готуванні до кримінального правопорушення можуть бути створені умови як для безпосереднього, так і для опосередкованого вчинення кримінального правопорушення. Готування до кримінального правопорушення необхідно відмежовувати від виявлення умислу. Під виявленням умислу розуміють прояв особою тим чи іншим способом (усно, письмово, іншим шляхом) наміру вчинити певне кримінальне правопорушення. Діяння посягає на об'єкт, який знаходиться під охороною закону. Тому і початкова стадія вчинення кримінального правопорушення може бути проявлена лише в суспільно небезпечній дії чи бездіяльності. При виявленні умислу відсутні самі дія чи бездіяльність, тому виявлення умислу не розглядається як стадія вчинення кримінального правопорушення і не тяг□не за собою кримінальної відповідальності.

Отже, доведено та встановлено, що виявлення умислу не являється кримінально караним, проте, кримінальне право вказує, що караються кримінально протиправні підготовчі дії. Відповідно, гостро посідає питання відмежування некараного виявлення умислу від караного готування до кримінального правопорушення. Відмежувати зазначене, означає, провести межу між караною підготовчою діяльністю, яка являє собою незакінчене кримінальне правопорушення і діяльністю, хоча і пов'язана з наявністю у суб'єкта кримінально протиправного умислу, але яка не являється кримінально протиправною і караною. Цю межу встановити досить не скрутно. Вона між думкою і дією, між умислом особи вчинити кримінальне правопорушення і його реалізації. Початок вчинення кримінального правопорушення є суспільно-небезпечне діяння, яке спрямоване на реалізацію умислу. Почавши вчинення такого діяння, суб'єкт переступає межу між некараною і караною діяльністю.

Слід вважати, що на етапі виявлення умислу (наміру), особа ще не почала діяти, а на стадії готування до кримінального правопорушення вже вчиняє відповідне діяння. Таким чином межа між «голим» умислом та готуванням чітко визначена – це межа між словом і ділом, між умислом вчинити кримінальне правопорушення і діями, які безпосередньо спрямовані на вчинення суспільно-небезпечного діяння.

Від виявлення умислу слід відрізняти такі самостійні кримінальні правопорушення, як погроза вбивством (ст. 129 КК), погроза знищення майна (ст. 195 КК), погроза вчинити викрадення або використати радіоактивні матеріали (ст. 266 КК), погроза щодо: працівника правоохоронного органу (ч. 1 ст. 345 КК); державного чи громадського діяча (ч. 1 ст. 346 КК); службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ч. 1 ст. 350 КК); судді, народного засідателя чи присяжного (ч. 1 ст. 377 КК); захисника чи представника особи (ч. 1 ст. 398 КК); начальника (ч. 1 ст. 405 КК), погроза вчинення нападу на службові або житлові приміщення осіб, які мають міжнародний захист, а також погроза викрадення або позбавлення волі цих осіб з метою впливу на характер їх діяльності або на діяльність держав чи організацій, які вони представляють, або з метою провокації війни чи міжнародних ускладнень (ч. 2 ст. 444 КК). У цих випадках карається не сам умисел, а суспільно небезпечне діяння (погроза), навіть якщо у погрожуючого і не було наміру в подальшому реалізувати погрозу, бо тут заподіюється безпосередня шкода відповідно безпеці життя, здоров'я, громадській безпеці, безпеці осіб, зазначених у законі [5; 6].

Отже, готування до кримінального правопорушення – перша стадія розвитку умисної кримінально протиправної діяльності. В цій стадії дії винного ще безпосередньо не спрямовані на об'єкт і не ставлять його в безпосередню небезпеку. З точки зору характеристики суб'єктивної сторони – готування до кримінального правопорушення характеризується тільки прямим умислом.

Створення умов для вчинення закінченого кримінального правопорушення певного виду за своїми об'єктивними ознаками являє собою такий вплив особи на зовнішні для неї обставини, зокрема: а) робить вчинення кримінального правопорушення певного виду принципово можливим; б) полегшує вчинення закінченого кримінального правопорушення певного виду; в) підвищує вірогідність настання бажаного для особи злочинного результату; г) сприяє ухиленню особи від кримінальної відповідальності за вчинення закінченого кримінального правопорушення певного виду.

Таким чином, зазначене поглиблює вчення про умисел як частину кримінального правопорушення. Виходячи з викладеного, формування умислу і його виявлення за обов'язкової наявності хоча б однієї з наступних стадій в процесі розвитку кримінальної протиправності слід віднести до безкарних стадій розвитку кримінального правопорушення. Необов'язково, щоб усі етапи розвитку кримінальної протиправності були караними. Так, згідно з кримінальним законодавством готування до кримінального проступку або злочину, за який статтею Особливої частини КК України передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років або інше, більш м'яке покарання, не тягне за собою кримінальної відповідальності, однак це не означає, що період здійснення таких підготовчих дій перестає бути частиною кримінального правопорушення. Коли справа стосується вже закінченого кримінального правопорушення, то не можна заперечувати важливу практичну значимість формування умислу та його виявлення, що досить повно допомагає розкрити сутність кримінального правопорушення в динаміці, ступінь його суспільної небезпеки. Тобто готування до закінченого кримінального правопорушення певного виду має вираз як у будь-якому окремому з наведених варіантів впливу особи на зовнішні для неї обставини, так і в поєднанні декількох таких варіантів [2].

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України :URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення 09.11.2021).

2. О. Капустін. Умисел у складі злочину. Підприємництво, господарство і право. Київ. 2019. № 12. С. 294–299.

3. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / С. В. Албул, А. М. Бабенко, А. В. Воронцов, та ін.; за ред. д.ю.н., проф. О. В. Меркулової, д.ю.н. доцента В. Я. Конопельського. Одеса : ОДУВС, 2017. 432 с.

4. Тишкевич И. С. Приготовление и покушение по советскому уголовному праву / И. С. Тишкевич. М., 1987. С. 54.

5. Тихий В. П. Проблеми застосування норм Кримінального кодексу України про стадії злочину. Новий Кримінальний кодекс України: питання застосування і вивчення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ-Харків : «Юрінком Інтер», 2002. С. 56–57.

6. Тихий В П. Кримінально-правовий інститут стадій вчинення злочину. Вісник Асоціації кримінального права України. Київ, 2013. № 1(1). С. 171–184.

«КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ»

Денисюк Яна,
курсант 201 навчального взводу,
Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Шкута Олег Олегович,
д.ю.н., професор завідувач кафедри
професійних та спеціальних дисциплін
м. Херсон

Актуальність теми обумовлюється тим, що класифікація знаходиться в основі побудови та застосування більшості кримінально-правових норм та інститутів, що підтверджує необхідність дослідження цієї теми та порівняння вітчизняної класифікації з зарубіжними.

Під класифікацією кримінальних правопорушень розуміють поділ їх на види залежно від того чи іншого критерію. При цьому важливим є, по-перше, чітке визначення критеріїв класифікації і, по-друге, їх дотримання у процесі самої класифікації. Так, залежно від форми вини кримінальні правопорушення можна поділити на: умисні та необережні; залежно від ступеня завершеності кримінально-протиправної діяльності на закінчені і незакінчені. Кожна з таких класифікацій може вирішувати конкретні завдання, а тому має і теоретичне, і практичне значення (наприклад, ст. 13 КК України, що визначає закінчене і незакінчене кримінальне правопорушення) [1, 90].

Влучно висловився колектив науковців під головуванням Н. Кропачева щодо класифікації злочинів за законодавством Російської федерації як інструменту законодавчої техніки, який дозволяє замість громіздких обчислень обмежуватися простою вказівкою на належність злочину до тієї чи іншої класифікаційної групи [2, с. 350].

Кримінальним проступком є передбачене КК України діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі [3, с. 11]. Всі без винятку кримінальні правопорушення зібрані в єдиному нормативно-правовому акті - Кримінальному кодексі України. Існують два види кримінальних правопорушень: 1) злочин; 2) кримінальний проступок.

Варто погодитись із Н. Орловською, яка зазначає, що «використання ступеня тяжкості як класифікаційної ознаки є розвитком позиції законодавця щодо суспільної небезпечності діяння, кількісна характеристика якої має відображати співвідношення злочинів одного характеру суспільної небезпечності» [4, с. 274]. Тобто, для детального розгляду конкретного кримінально протиправного діяння, з метою ефективного пошуку заходів протидії, виникає необхідність класифікації кримінальних правопорушень за ступенем тяжкості.

Злочини, за ступенем тяжкості, поділяються на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі:

– Нетяжким злочином є діяння (дія чи бездіяльність), передбачене КК України, за вчинення якого встановлюється основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (170 тис. грн.) або позбавлення волі на строк не більше п'яти років (ч. 4 ст. 12 КК України).

– Тяжким злочином є діяння (дія чи бездіяльність), передбачене КК України, за вчинення якого встановлюється основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (425 тис. грн.) або позбавлення волі на строк не більше десяти років (ч. 5 ст. 12 КК України).

– Особливо тяжким злочином є діяння (дія чи бездіяльність), передбачене КК України, за вчинення якого встановлюється основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян,позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі.(ч. 6 ст. 12 КК України) [3, с. 11].

Колектив науковців під головуванням О. Литвинова класифікують злочини залежно від особливостей зв'язку структурних елементів, вони поділяються на прості та складні.

Прості злочини, у свою чергу, поділяються на дві категорії: 1) злочин, який складається з однієї дії чи бездіяльності й одного наслідку; 2) злочин, який складається з однієї дії чи бездіяльності та двох або більше наслідків;

Складні (ускладнені) злочини поділяються на три категорії: триваючі, продовжувані та складені злочини. Триваючий злочин – це такий злочин, який, розпочавшись дією або бездіяльністю, надалі здійснюється безперервно протягом певного тривалого часу. Продовжуваний злочин – це такий злочин, який складається з декількох тотожних злочинних діянь, що прагнуть до загальної мети й утворюють у цілому єдиний злочин. Складений злочин – це такий злочин, який складається з двох або більше злочинних діянь, які утворюють один злочин[5, с. 61].

Проте ми не можемо погодитися з авторами цієї класифікації, адже відбулися зміни у чинному законодавстві України, які вказують нам на те, що ці критерії вже не є дійсними.

Нині в Німеччині діє кримінальний кодекс (уложення) 1871 р. у редакції від 1.01.75.У КК Німеччини кримінально карані діяння поділяються на злочини та проступки (§12). Злочином є протиправне діяння, за вчинення якого передбачено мінімальне покарання у вигляді позбавлення волі на строк від року й більше. Якщо воно становить менше від року позбавлення волі або йдеться про штраф, такі діяння вважаються проступками (заняття забороненою проституцією, погроза злочином, використання неправдивих свідоцтв про стан здоров'я тощо.) [6, с. 287]. Розкриваючи сутність зазначених діянь, законодавець використовує спільне для них словосполучення «протиправні діяння». У науковій літературі наявні поняття «кримінально карані діяння», «злочинні діяння» [7, с. 12].

В англійському праві поняття «злочин» у традиційному розумінні не існує, його усвідомлюють як шкоду, спричинену діянням державі та суспільним інтересам. Кримінальне право Великобританії кримінальний проступок як окремий вид злочинного діяння не розглядає, натомість містить декілька видів класифікації злочинів: за об'єктом посягання (ступінь вагомості об'єкта) та за алфавітним порядком.

Найбільш придатною з технічної точки зору на сьогодні вважають класифікацію за процесуальним порядком, що протиставляє злочини, переслідувані за обвинувальним актом, злочинам, які не підлягають переслідуванню за обвинувальним актом (злочини, переслідувані в порядку спрощеного провадження). Серед інших підстав цієї класифікації – тяжкість злочину. Водночас головною відмінністю є те, що інколи справи повинен розглядати суд присяжних у той час, коли стосовно інших злочинів цілком прийнятим є обмеження завдячуючи спрощеній процедурі розгляду в мировому суді, яка не передбачає участі в ньому суду присяжних, справа розглядається одноосібно – чинним магістратом (суддею).

Прийнятною є також класифікація злочинів, що передбачає їх розподіл на арештні та не арештні. Перші – це ті, що тягнуть за собою покарання у вигляді позбавлення волі на строк більше п'яти років. Відносно цих злочинів встановлено особливі правила арешту (наприклад, обмеження на звільнення заарештованого під заставу та ін.). Усі інші злочини вважають не арештними [8, с. 449].

У чинному КК Франції, як і в кодексах 1791 і 1810 рр., загальне визначення поняття злочинного діяння відсутнє, хоча окремі його ознаки можна виокремити в змісті норм Загальної та Особливої частин, наприклад, тяжкість злочинного діяння (ст. 111–1 КК Франції), винність (ст. 121–3 КК Франції), вік кримінальної відповідальності (ст. 122-8 КК Франції), неосудність, що виключає кримінальну відповідальність (ст. 122–1 КК Франції) тощо [9, с. 276].

Основним матеріальним критерієм диференціації злочинних діянь слугує тяжкість діяння (раніше до таких критеріїв належали вид і розмір покарання, передбаченого за здійснення злочинного діяння). Залежно від ступеня тяжкості всі злочинні діяння поділяються на три групи: злочини, проступки, порушення.

Отже, дослідження класифікації кримінальних правопорушень України та провідних країн ЄС, перевірених часом і виправданих практикою, дають підстави зробити такі висновки. Кримінальне законодавство країн Франції, Німеччини, Великобританії пройшло тривалим еволюційним шляхом щодо формування поняття злочинного діяння та його класифікації. Сучасну правову систему України було засновано на юридичних поняттях і принципах, притаманних романо-германському типу правової системи, що пояснює схожість класифікації кримінальних правопорушень з континентальною сім'єю.

Розглянуті положення, якими регламентовано кримінальні правопорушення у Франції та Німеччини, є найбільш наближеними до кримінально-правової системи України.

Список використаних джерел:

1. *Особливості функціонування інституту кримінального проступку у зарубіжних країнах. Науковий вісник Сіверщини. Серія : Право, 2018. №4. С. 89-99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/shssl_2018_3_10*
2. *Кропачева Н.М. Уголовное право России : Общая часть. Санкт-Петербург: Издательский дом Санкт-Петербургского государственного университета, 2006. 1062 с.*
3. *Кримінальний кодекс України: прийнятий від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 03.09.2020 р.URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2341-14*
4. *Орловська Н.А. Актуальні питання класифікації злочинів за ступенем тяжкості. Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації: матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу. Харків: Право, 2020. С. 274-278.*
5. *Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.*
6. *Есаков Г. А. Уголовное право зарубежных стран : учеб. Пособие. Москва: Проспект, 2008. 336 с.*
7. *Жалинский А. Э. Современное немецкое уголовное право. Москва: Проспект, 2006. 336 с.*
8. *Бажанова М. І. Кримінальне право України. Загальна частина. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 479 с.*
9. *Федотова Г. В. Правове регулювання інституту кримінального проступку у Франції, Німеччині та Великобританії. Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. Київ, 2015. № 4. 288 с.*

«КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ХУЛІГАНСТВА»

Коломієць Світлани Сергіївни,
студентка 2 курсу факультету № 1
правоохоронна діяльність
Навчально-наукового інституту
права та кібербезпеки
Науковий керівник:
Будяченко Ольга Миколаївна
к.ю.н., доцент кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Одним із розповсюджених у нашій державі кримінальних правопорушень проти громадського порядку виступає хуліганство. Воно порушує на практиці громадський спокій, основні норми суспільної моралі, що діють у державі, зневажає наслідки людської трудової діяльності, зазіхає на моральну та фізичну недоторканність людей, призводить до шкоди здоров'я потерпілих та їх власності. На базі хуліганських дій часто вчиняються більш тяжкі кримінально протиправні діяння.

Тема хуліганства виділяється інтересом спеціалістів у різних галузях правової науки, починаючи з радянських часів до сьогодні. Істотний доробок у даному напрямі правових досліджень становлять праці М.М. Єфімова, І. М. Даньшина, О. Г. Кулик, В. О. Калашніка, В. В. Кузнецова, Л. О. Кузнецової, В. В, Левчука, Є. В. Фесенка, С. С. Яценка та ряду інших науковців.

Є. В. Фесенко у своїх роботах вказує, що хуліганство – це своєрідний злочин, небезпечний та розповсюджений. В доктринальному тлумаченні поняття хуліганства є суттєві розходження, ще не вироблені досить чіткі критерії розмежування хуліганства і суміжних злочинних діянь [3, с. 76].

Під час дослідження проблемної теми характеристики певного типу кримінального правопорушення, приміром хуліганства, вагоме значення має аналіз останнього у структурі злочинності за певними кримінально-правовими критеріями, що дає можливість на практиці глибше пізнати аналізоване явище, впорядкувати відповідні знання та вдосконалити головні заходи запобігання цьому типу злочинних діянь [1, с. 29].

Об'єктом хуліганства виступає громадський порядок, який можемо сформулювати як нормативно регламентовану та охоронювану чинними кримінальними законодавчими актами систему суспільних взаємовідносин, які виникають при забезпеченні гідних умов трудової діяльності, дозвілля, побуту та спокою громадян нашої держави. Чинний Кримінальний кодекс України (далі - ККУ) нашої країни ставить під охорону не тільки громадський порядок, але й життя та здоров'я людей, власність і деякі інші суспільні взаємовідносини. Тому поряд з безпосереднім об'єктом досліджуваного кримінально протиправного діяння необхідно виділяти додаткові об'єкти.

Таким чином, додатковим факультативним об'єктом хуліганства на практиці виступає здоров'я громадян, авторитет органів державної влади та громадська безпека. Регламентовано, що у ККУ нашої держави відсутня прив'язка хуліганства із його здійсненням у громадських місцях. Іншими словами можна логічно вважати, що громадський порядок, виступає безпосереднім об'єктом аналізованого кримінально протиправного діяння, може бути порушений як при наявності сторонніх осіб, так і при їхній відсутності, іншими словами у присутності виключно потерпілих осіб, що може відбуватись у безлюдному місці, в темну пору доби, в приміщенні.

Об'єктивна сторона хуліганства. Єдиною можливою формою учинення хуліганства вважається дія. «Особлива зухвалість» і «винятковий цинізм» – це властивості, що характеризують хуліганські дії.

Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, закріпленого ст. 296 КК України, в площині посягання як на основний безпосередній об'єкт (громадський порядок), так і на додатковий обов'язковий альтернативний об'єкт (здоров'я особи, власність) відзначається умисною формою вини.

Суб'єктом досліджуваного кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка досягла встановленого чинними законодавчими актами віку кримінальної відповідальності. Якщо хоча б одна із вищевказаних ознак – відсутня, то суб'єкт як складова частина злочину виключається, а тому виключається і кримінальна відповідальність [2, с. 34].

Кримінально-правове поняття хуліганства свідчить про те, що досліджуваний тип кримінального правопорушення належить виключно до умисних, тому що особи, грубо порушуючи громадський порядок, чітким чином осмислюють суспільно небезпечний характер власних дій, і таким чином виражають очевидну неповагу суспільству та закріплює ймовірні суспільно небезпечні результати вчиненого діяння. При цьому вони бажають їхнього настання (або ж хоча і не бажають, але свідомим чином припускають їх настання).

Головною причиною скоєння даного кримінального правопорушення є вади людської природи, а саме дефектність вольової, інтелектуальної та емоційної структури особистості злочинця. Головною підставою для формування мотивації злочинної поведінки, що детермінує хуліганство, є антисуспільні риси особи, що створюють у свідомості особи негативні ціннісні переваги. Таким чином, можна зробити висновок, що хуліганство є розповсюдженим правопорушенням, яке і досі досліджуються.

Є достатньо різних поглядів на те, як вирішити дану ситуацію. На нашу думку, нема досконалого вирішення проблеми, адже саме хуліганство - це девіантна поведінка особи, яка виникла на антисуспільних рисах особи, які, на думку правопорушника, є головними особистими цінностями в його житті. Перше, що можна зробити для такої людини, це надати їй психотерапевтичну допомогу, адже ця проблема виникає в голові і руйнує правильне уявлення про особисті цінності та пояснення тому, що добре, а що погано. Тому ми вважаємо, що спочатку людині треба розібратися психічно, обґрунтувати неправильність її дій зі спеціалістом, адже не завжди за хуліганство є покарання у вигляді позбавлення волі, а вже потім обирати їй міру покарання, згідно з її діями.

Список використаний джерел:

1. Артюхова В. В. Хуліганство: характеристика за кримінально-правовими та кримінологічними критеріями / В. В. Артюхова // Часопис цивільного і кримінального судочинства. 2016. № 6. С. 103-115.

2. Берлянд К. І. Кваліфікуючі ознаки складу злочину, що передбачає відповідальність за хуліганство / К.І. Берлянд // Форум права. 2012. № 3. С. 32-37.

3. Фесенко Є. В. Надто широке тлумачення ознак складу злочину хуліганства неприпустиме / Є. В. Фесенко // Вісник Академії адвокатури України. 2014. Т. 11, № 2. С. 75–82.

«ДО ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ВБИВСТВ ІЗ РОЗЧЛЕНУВАННЯМ ТІЛА ЗАГИБЛОЇ ОСОБИ»

Коновалова Віолетта Омелянівна,
д. ю. н., професорка, головний науковий співробітник
НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України,
м. Харків
Борисенко Ігор Володимирович,
к. ю. н., доцент кафедри криміналістики,
декан фінансово-правового факультету,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

Криміналістична класифікація вбивств із розчленуванням трупа за цільовою ознакою (тобто за метою, яку ставив перед собою злочинець під час розчленування тіла загиблої особи) та за мотивами зумовлюють особливості кваліфікації таких убивств: *побутові вбивства, сексуальні вбивства із зґвалтуванням; сексуально-садистські та садистські вбивства; убивства з метою трансплантації людських органів (тканин); ритуальні вбивства; вбивства з метою канібалізму*. З урахуванням специфіки різновидів убивств із розчленуванням трупа і з погляду їх правильної кваліфікації необхідно проаналізувати сутність і співвідношення таких категорій, як *«розчленування тіла жертви», «особлива жорстокість», «глумління над трупом», «особливий цинізм», «наруга над трупом».*

У науковій літературі з приводу кваліфікації вбивства, поєднаного з наступним глумлінням над трупом, існують різні погляди. Так, В.В. Сташис і М.І. Бажанов пропонували відносити до випадків вбивства з особливою жорстокістю знущання над трупом, вчинене після вбивства, «спотворення трупа або розчленування його може бути підставою для застосування п. «е» ст.93 КК УРСР (вбивство з особливою жорстокістю) тоді, коли це було вчинено з метою глумління над трупом, що свідчить про умисний прояв особливої жорстокості. У випадках, коли труп був розчленований виключно з метою приховати вчинене вбивство, склад розглядуваного злочину відсутній [1, с. 36]. Розчленування трупа потерпілого М.І. Загородніков відносив до вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю [2, с. 77]. Поділяють таку позицію і деякі сучасні вітчизняні вчені (М. Й. Коржанський [3, с. 114], В.Г. Гончаренко [4, с. 292], М. П. Короленко та ін.) [5, с. 75] та ін. Так, зокрема, М.П. Короленко наголошує, що прояви особливої жорстокості можуть мати місце як під час вбивства, так і після нього. Вбивство, поєднане з наступним глумлінням над трупом, вчений відносить до вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю, якщо це «входило в план» винного [5, с. 75].

Протилежної точки зору дотримуються С. В. Бородін та О.М. Попов, допускаючи можливість визнання глумління над трупом особливою жорстокістю лише в окремих випадках. Зокрема, С. В. Бородін не заперечує можливість визнання глумління над трупом особливою жорстокістю, але лише в випадках, коли буде встановлено, «що винний вчиняв такі дії, не усвідомивши ще, що вбивство вже скоєне» [6, с. 115].

На думку О. М. Попова, коли злочинець не проявив особливу жорстокість під час вчинення вбивства, але після його вчинення мало місце глумління над трупом, то такі дії, утворюють «знущання над трупом» і повинні кваліфікуватися за ст. 244 КК РФ (*авт. :* відповідно, ст. 297 КК України), а тому жодним чином не можуть кваліфікуватись як вчинене з особливою жорстокістю. Крім цього, О. М. Попов вважає, що якщо під час вчинення вбивства мали місце ознаки особливої жорстокості, а потім відбувається знущання над трупом, то вчинене потрібно кваліфікувати за п. «д» ч. 2 ст. 105 КК РФ і додатково за ст. 244 КК РФ» [7, с.444-445].

Визнання особливою жорстокістю факту глуму над тілом потерпілого заперечують інші вчені. При цьому наголошуючи, що як окрема дія «глумління над трупом» відбувається уже після смерті потерпілого і тому знаходиться за межами об'єктивної сторони юридичного складу будь-якого різновиду вбивства. Тому «глумління над трупом» проявом умисного вбивства, вчиненого з особливою жорстокістю бути не може [8, с. 165].

Повністю поділяючи позицію цих авторів, наведемо на її підтримку додаткові аргументи. Так, особлива жорстокість за її визначенням полягає у спричиненні виняткових фізичних або психічних страждань. Постає питання: кого стосується особлива жорстокість, або – кому спричиняються особливі страждання – у разі вчинення дій, пов'язаних з глумлінням над трупом. До речі, Пленум ВСУ, який характеризуючи суб'єктивну сторону злочину за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК, завжди вказував на особу, котрій заподіюються особливі страждання, у цьому разі не дає відповіді на таке запитання. Безперечно, не самому померлому. Можливо, його близьким, які в подальшому побачать знівечене тіло? Можливо, іншим людям, які знайдуть останки або спостерігатимуть за їх похованням [9, с.37-42][1]? Сподіваємось, ніхто не заперечуватиме факту,

[1]Зауважимо, що у постанові йдеться про дії, які виходять за межі об'єктивної сторони юридичного складу злочину умисного вбивства (як відомо, моментом визнання вбивства закінченим злочином є біологічна смерть потерпілого; глум над трупом відбувається після такої смерті, на що вказує термін «труп»). Відповідно, ставлення особи до таких дій, зокрема – їх мотивація, також не може визначатись як характеристика суб'єктивної сторони відповідного складу.

що особлива жорстокість у складі, передбаченому ч. 2 ст. 115 КК України, відіграє роль однієї з його кваліфікуючих ознак.

Отже визначення змісту особливої жорстокості не може пов'язуватись з будь-якими обставинами, які перебувають поза межами юридичного складу. З огляду на це, пропонуємо виключити відповідне роз'яснення із абз. 1 п. 8 розглядуваної постанови. Глум над тілом померлого, на думку П. П. Черепія, може розглядатись як посягання на моральні засади існування суспільства, на що також вказує існування у кримінальному законі ст. 297 КК України, у якій йдеться, серед іншого, про наругу над трупом. При цьому не вимагається, щоб труп до моменту глумління вже був похований, або щоб смерть відповідної людини не була наслідком дій особи, яка вчиняє наругу. Тому умисне вбивство, пов'язане з наступним глумлінням над трупом, треба кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених відповідною частиною ст. 115 та ст. 297 КК України.

Таким чином, визначення змісту особливої жорстокості як кваліфікуючої ознаки складу умисного вбивства не може пов'язуватись з будь-якими обставинами, які перебувають *поза межами цього юридичного складу.* З огляду на це, П. П. Черепій пропонує виключити відповідне роз'яснення із абз. 1 п. 8 постанови Пленуму ВСУ від 7 лютого 2003 р. № 2, та викласти абз. 2 п. 8 цієї постанови у такій редакції: «Умисне вбивство не можна кваліфікувати за п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України на тій підставі, що мало місце глумління над трупом, а також його знищення чи розчленування з метою приховання вбивства. Умисне вбивство, пов'язане з наступним глумлінням над трупом, слід кваліфікувати за відповідною частиною ст. 115 КК України, та, за наявності до того підстав, за ст. 297 КК України» [10, с. 181-186].

На наше переконання, напругу у розв'язанні розглядуваної проблеми можливо знизити наступним шляхом. В першу чергу, необхідно чітко розмежовувати такі категорії як *«особлива жорстокість»* та *«глумління над трупом»*. Безумовно, вбивство є закінченим з моменту настання смерті, а всі подальші дії, спрямовані на труп, не заподіюють шкоди життю, отже останнє на цей момент вже відсутнє. За цієї причини, очевидним і логічним є те, що «особлива жорстокість» не може застосовуватися під час кваліфікації дій злочинця, спрямованих на маніпуляцію з тілом загиблої людини у формі наруги. В такому випадку матиме місце саме «глумління над трупом». Щодо розчленування тіла жертви важливим є встановлення зажиттєвого або посмертного його характеру.

По-друге, слід враховувати наступні ситуативні варіанти дій злочинця щодо безпосередньо вчинення вбивства та розчленування тіла загиблої людини, коли 1)мало місце вбивство, вчинене з особливою жорстокістю, але розчленування є виключно способом приховування; 2) мало місце так зване «просте вбивство», але розчленування або подальші маніпуляції з тілом жертви містять у собі ознаки «глумління над трупом».

Резюмуючи вищевикладене, вважаємо доцільним:

1. Для подальшого вдосконалення чинного кримінального закону та практики його застосування п. 4. ч. 2 с.115 КК України *«з особливою жорстокістю»* доповнити словами: «*або поєднане з глумлінням над трупом».* Виокремлення та закріплення на законодавчому рівні кваліфікаційної ознаки «з особливою жорстокістю» щодо живої особи та «глумління» по відношенню до тіла загиблого, дозволить уникнути певних непорозумінь, і відповідно, дійти до однозначного трактування дискусійних питань серед вчених та практиків, і зокрема, чи може глум над трупом сам по собі розцінюватися як обставина, що свідчить про вчинення вбивства з особливою жорстокістю або ж ні? Уникнути такої плутанини дозволить формулювання п. 4. ч. 2 ст. 115 КК України в такій редакції: *«вчинене з особливою жорстокістю або поєднане з глумлінням над трупом».*

Формулювання в одному пункті 4. ч. 2 с.115 КК України:«*з особливою жорстокістю або поєднане з глумлінням над трупом»* видається більш правильним і коректним, а визначення в одному пункті двох кваліфікаційних ознак не є новелою для законодавця (наприклад, п. 2 . ч. 2 с.115 КК України «умисне вбивство малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності» та ін.), а тим більш для судової практики їх застосування, яка вже склалася.

2. У разі вчинення дій винного, спрямованих на глумління над трупом, розглядати такі діяння слід не як просте вбивство (ч.1 ст. 115 КК України), а як кваліфікований вид за ч. 2. ст. 115 КК України.

3. З вищезазначеними уточненнями ми поділяємо позицію вчених, на думку яких спотворювання трупа, його розчленування й інші подібні дії можуть бути основою для кваліфікації вчиненого як вбивства з кваліфікуючими ознаками тоді, коли це було здійснено з метою знущання над трупом, що свідчить про умисний прояв запізнілої особливої жорстокості. Умисне вбивство не можна кваліфікувати як учинене *з особливою жорстокістю або поєднане з глумлінням над трупом* на тій підставі, що винна особа в подальшому виключно з метою приховання цього злочину розчленувала, спотворила або знищила труп (так зване дефензив не (захисне) розчленування).

Список використаних джерел:

1.Сташис В.В. Личность – под охраной уголовного закона (Глава III Уголовного кодекс Украины с научно-практическим комментарием). Сімферополь: Таврида, 1996. 236 с.

2.Загородников Н.И. Преступления против жизни по советскому уголовному праву. Москва : Госюриздат, 1961.389 с.

3. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів: Навчальний посібник 2-ге видання. Київ : Атіка, 2002. 640 с.

4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2 т. Том 1; за заг. ред. Андрушка П.П., Гончаренка В.Г., Фесенка Є.В. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ: Алєрта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. 964 с.

5.Короленко М.П. Кваліфікація умисних вбивств за обтяжуючих обставин: монографія. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. 172 с.

6. Бородин С.В. Преступления против жизни. Москва: Юристъ, 1999. 356 с.

7. Попов А.Н. Убийство при отягчающих обстоятельствах. СПб.: Юридический центр Пресс, 2003. 898 с.

8. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник для студентів юрид. вузів і фак. / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, С.Я. Лихова [та ін.]; За ред. професорів П.С. Матишевського, С.С. Яценка, доцента П.П. Андрушка. Київ: Юрінком Інтер, 1999.896 с.

9.Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховн. Суду України № 2 від 7 лют. 2003 р. Вісник Верховного Суду України. 2003. Вип. 1. С. 37–42.

10. Черепій П.П. Кримінальна відповідальність за умисне вбивство з особливою жорстокістю за законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Івано-Франківськ, 2019. 257 с.

«УМИСНЕ ВБИВСТВО ПРИ ПЕРЕВИЩЕННІ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ АБО У РАЗІ ПЕРЕВИЩЕННЯ ЗАХОДІВ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНИЛА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ»

Краснощок Каріна Єдуардівна.,
студентка факультету № 1
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Науковий керівник:
Воронцов Андрій Володимирович,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Конституція України закріпила головне природне право кожної людини – право на життя: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен громадянин має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань». Життя є найбільш цінним із благ не лише для людини, а й для українського суспільства у цілому, тому захист життя людини гарантується Конституцією України, а за посягання на життя встановлена найбільш сувора кримінальна відповідальність [1].

Актуальність цього питання набуває у зв'язку з необхідністю осмислення відповідних положень чинного КК України – перш за все з метою найбільш точного і поширеного тлумачення кримінально-правових норм що передбачають відповідальність за посягання на життя, їх правильного застосування та подальшого удосконалення.

На сьогодні у теорії кримінального права не зовсім однозначно роз'яснені такі поняття, які стосуються кваліфікації умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Вбивство є одним із найбільш стародавніх злочинів на (сьогодні – кримінальних правопорушень) у кримінальному праві. Виключно високий ступінь суспільної небезпеки цього діяння визначається тим, що воно посягає на найцінніше благо, яке не може бути поновленим чи відшкодованим – на життя людини. Особливості конструкції складу вбивства зумовлюють необхідність ретельного вивчення питання, що слід розуміти під цим кримінальним правопорушенням у кримінальному законодавстві.

Положення про те, що кожна людина має право на життя, не є просто фразою. Зміст його можна розуміти приблизно так: людина ні перед ким не несе юридичних обов'язків у зв'язку із своїм народженням і нікому не повинна звітуватися про те, як вона розпорядилася дарованим їй життям. Право фізичного існування людини – це право природне і воно не залежить від наявності певного статусу особи в державі, воно є неподільним і не може відчужуватися. Саме тому право на життя в міжнародній практиці визнається як одне з фундаментальних прав (поряд з правом на здоров'я, честь, гідність, недоторканність).

У кримінально-правовому розумінні поняття «вбивство» більш вузьке, так як для настання кримінальної відповідальності за вбивство необхідна наявність певних ознак, які б свідчили про вчинення даного кримінального правопорушення.

У теорії кримінального права дається визначення поняття «вбивство» по-різному. Так, В. В. Сташис визначає вбивство як протиправне позбавлення життя іншої людини [2]. М. Й. Коржанський визначає вбивство, як протиправне і винне заподіяння смерті при посяганні на життя іншої людини [3]. На думку С. С. Яценка і С. Д. Шапченка, вбивство – передбачене кримінальним законом винне суспільно небезпечне діяння, яке посягає на життя іншої людини і спричиняє її смерть [4]. В літературі даються й інші визначення вбивства, наприклад: вбивство є протиправне умисне чи необережне позбавлення життя іншої людини або вбивство – неправомірне позбавлення життя іншої людини [5]. Кримінальне законодавство – протиправне заподіяння смерті іншій людині [2]. В кожному з наведених визначень зазначаються три моменти: а) протиправність (діяння передбачене Особливою частиною Кримінального кодексу); б) винність, тобто таке, яке вчинене умисно або з необережності; в) позбавлення життя іншої людини, підкреслює про те, що самогубство і замах на самогубство не являють з точки зору кримінального законодавства кримінально протиправних діянь, хоча самогубство і можна визнати аморальним вчинком. Тобто, кримінально караним визнається позбавлення життя іншої фізичної особи, незалежно від її віку, статі, соціального становища тощо.

Слово "вбивство" як окремий законодавчий термін вживається і в статтях 115 – 119, ч. 4 ст. 404 КК України. Також і у інших наприклад, у статті 129, ч. 2 ст. 189, ч. 2 ст. 206, ч. 1 ст. 345, ч. 1 ст. 346, 348, ч. 1 ст. 350, ч. 2 ст. 355, ч. 1 ст. 377, 398 КК України термін «вбивство» є складовим елементом словосполучення «погроза вбивством». У статтях 112, 348, 379, 400 КК України це поняття включене у зміст слова «посягання», – наприклад, посягання на життя державного діяча, що означає замах на вбивство або вбивство. Відмінності між наведеними визначеннями стосуються, перш за все, об'єкта кримінального правопорушення.

У першому прикладі, де слово «вбивство» виступає як окремий законодавчий термін, допускається, що життя іншої людини є або єдиним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення (наприклад, умисне вбивство, вбивство, вчинене через необережність), або основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення (наприклад, умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку), або додатковим безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, в якому для законодавця пріоритетним об'єктом кримінально-правової охорони є інші цінності (суспільні відносини), оскільки для охорони конкретних категорій потерпілих були створені відповідні спеціальні норми (наприклад, ст.ст. 112, 348, 379, 400 КК України). У другому прикладі законодавець фактично визнає, що вбивство має місце лише тоді, коли життя іншої людини може бути єдиним основним чи додатковим безпосереднім об'єктом вбивства (наприклад, погроза щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345 КК України), погроза щодо державного або громадського діяча (ст. 346 КК України). Отже, при встановленні відповідальності за вбивство повинна враховуватись особистість потерпілого, а також його поведінка, тобто важливе кримінально-правове та кримінологічне значення мають також демографічні ознаки потерпілих. Стать, вік, фах, сімейний стан і т.д. часто впливають на механізм кримінально протиправної поведінки винного і наслідки вчиненого ним діяння. Спеціальні ознаки суб'єкта кримінального правопорушення, а також спосіб його вчинення та мотив і мета кримінальної протиправності впливають на остаточну кваліфікацію дій винного. Наприклад, умисне вбивство, вчинене з особливою жорстокістю (п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України), умисне вбивство з корисливих мотивів (п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України), умисне вбивство з метою приховати інше кримінальне правопорушення або полегшити його вчинення (п. 9 ч. 2 ст. 115 КК України), умисне вбивство вчинене в стані сильного душевного хвилювання (ст. 116 КК України), умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (ст. 118 КК України) тощо.

Спеціальне значення терміна «вбивство», яке випливає із змісту п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України, відрізняється від загального значення тим, що: а) «раніше вчинене умисне вбивство» охоплює не лише закінчені умисні вбивства, а й замахи на умисні вбивства; б) «раніше вчинене умисне вбивство» охоплює також кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 112, 348, 379, 400, 443 КК України та кримінальні правопорушення, передбачені відповідними статтями у випадках, коли їх вчинення полягало в умисному позбавленні життя одного чи кількох потерпілих, і не охоплює вбивств, передбачених статтями 116, 117, 118 КК України в силу прямої вказівки, що міститься у п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України [2].

Отже, термін «вбивство», визначення якого дається у ч. 1 ст. 115 КК України не відповідає за змістом і значенням складу кримінального правопорушення, передбаченому ч. 1, 2 ст. 119 КК України «Вбивство через необережність». Юридична конструкція поняття вбивства (ч. 1 ст. 115 КК України) припускає, що випадки необережного позбавлення життя іншої людини (ст. 119 КК України) можна назвати заподіянням або спричиненням смерті через необережність. Враховуючи зміст поняття вбивства, пропонується виключити із назв ст. 118 КК України слово «умисне», оскільки законодавець чітко визначив, що вбивством може бути лише умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині (ч.1 ст. 115 КК України) [2; 6].

Список використаних джерел:

1. Конституція України : URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 08.11.2021).

2. Кримінальний кодекс України : URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення 08.11.2021).

3. Сташис В. В. Ответственность за умышленное убийство в состоянии сильного душевного волнения. Проблемы социалистической законности. Харків. 1976. Вып. 1. С. 89–96.

4. Кваліфікація злочинів : навч. посіб. / [Г. М. Анісімов та ін.] ; за заг. ред. М. І. Панова ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Вид. 2-ге, допов. та випр. – Харків : Право, 2017. 358 с.

5. О. М. Юрченко, О. Ф. Бантишев, С. А. Кузьмін. Злочини проти життя та здоров'я особи : Науково-практичний коментар до Розділу ІІ Особливої частини Кримінального кодексу України. Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2013. Київ : 173 с.

6. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / В.Я. Тацій, В.І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 768 с.

«КРИМІНАЛЬНО-ПРОТИПРАВНА ПОВЕДІНКА З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАВОБІВ ВЧИНЕННЯ ДІЯННЯ»

Оз Ірина,
студентка 2-го курсу, факультету № 1
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Науковий керівник:
Меркулова Валентина Олександрівна.,
д. ю. н., професор, професор кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Набуває актуальності проблема співвідношення розвитку комп'ютерних технологій та динаміка правопорушень відповідного виду. Чинники які обумовлюють доцільність аналізу саме цієї групи кримінальних правопорушень є доволі багаточисельними. Пропонуємо зупинитися на трьох, як на наш погляд, важливих аспектах: особливостях та значенні впливу комп'ютерних технологій на стан убезпечення та обіг інформації приватного та публічного значення; шляхах удосконалення кримінального законодавства щодо відтворення співвідношення особливостей засобу вчинення діяння та його тяжкості; сучасних специфічних проявах шахрайства (обману та зловживання довірою) з використанням комп'ютерних технологій.

Щодо першого аспекту. Ми кожен день чуємо такі терміни як «хакер» «комп'ютерний злом» та «кіберзлочинність». Для юристів це теж перестає бути екзотикою. Науковці та правоохоронці дуже активно обговорюють питання щодо застосування відповідних норм у кримінальному праві. На сьогодні це одна з груп правопорушень, що збільшується дуже швидкими темпами. Кількісні показники щодо цих правопорушень швидко змінюються та зростає їх соціальна небезпечність. До цього призводить швидкий розвиток науки й технологій у сфері комп'ютеризації та швидке розширення сфери застосування комп'ютерної техніки.

Сучасний світ неможливо уявити без застосування нових інформаційних технологій, широкого використання комп'ютерної техніки в різноманітних галузях людської діяльності. Створення кредитно-фінансовой системи, підприємств різної форми власності посилили проблеми захисту *конференційної інформації*. Кожен збій роботи комп'ютерної мережі спричиняє як моральну шкоду, так і матеріальну шкоду, яку зазнають працівники підприємств та системні адміністратори. В сучасних умовах суттєво посилена залежність підприємств, установ, громадян від комп'ютерної мережі. Суттєвий збій локальних сітей може паралізувати роботу цілих корпорацій та банків. Тому на тлі дотримання базових принципів інформаційної безпеки (забезпечення цілісності даних; захист від збоїв, які призводять до втрати інформації та її спотворення, заміни; конфіденційність інформації; доступність для усіх авторизованих користувачів), - захист даних у комп'ютерних сітях стає однією з гострих проблем обігу сучасної інформації.

Процес швидкого зростання в Україні кількості користувачів Інтернет,більша доступність та зручність підключення до мережі, забезпечення цілодобово онлайн доступу до торгівельних та банківських операцій, можливість швидко переказати гроші,поспілкуватися (мати зв'язок) з друзями та рідними тощо, - має свої побічні негативні наслідки. Ця доступність і масовість користувачів мережі розкриває широкі можливості для правопорушника. Кіберзлочинність має дуже високу прибутковість.

Величезні суми коштів опиняються у злочинців за окремі великі афери і невеликі суми, які йдуть просто потоком в їх кишені. Часто успіх у справі не пов'язаний з великим ризиком, а кримінально-протиправна поведінка є можливою за наявності мінімально необхідних умов. Правопорушник вчиняє свої дії,не відходячи від свого комп'ютера або ж сидячи у кафе. До того ж, правопорушників приваблює можливість необмеженого обміну інформацією кримінального характеру. Якщо раніше використовувати комунікаційні сис-

теми, які забезпечують оперативний та надійний зв'язок по всьому світу, мали змогу тільки спецслужби, то в сучасних умовах приваблива особливість мережі Інтернет полягає у можливості здійснювати у світових масштабах інформаційно-психологічний вплив на людей (поширення фейкових теорій серед громадськості, здійснення дискредитації державних органів, правоохоронних органі, зокрема).

Зазначені вище тенденції не можуть не позначитися на *особливостях кримінально-правової характеристики ознак складу* кримінального правопорушення, яке вчиняється з використанням комп'ютерних технологій. Предметами посягання можуть бути як самі комп'ютери та перефірія (як матеріальні об'єкти) так и програмне забезпечення та бази даних. При цьому комп'ютер може бути як предметом посягання, так і інструментом, за допомогою якого здійснюється правопорушення. Коли комп'ютер тільки предмет посягання, то кваліфікація правопорушення зазвичай проводиться відповідно до вимог Розділу XVI КК (ст.ст. 361-361-1) чинного кримінального законодавства [12]. Коли ж комп'ютер використовується як знаряддя, то можна говорити про «застосування технічних засобів» при скоєнні правопорушення. Але частіше комп'ютер одночасно і предмет і інструмент.

На особливу увагу заслуговує аналіз взаємозв'язку між тяжкістю діяння та способом його вчинення, у разі, коли цей спосіб є особливим: обман та зловживання довірою громадян здійснюється з використанням комп'ютерних технологій. Наприклад,вчинення шахрайських дій шляхом використання електронно-обчислювальної техніки (ч.3 ст.190 ККУ) призводить до значних матеріальних та фінансових втрат. Цей склад кримінального правопорушення заслуговує на окрему увагу, оскільки в сучасних умовах постає проблема перетворення даного засобу вчинення діяння на типовий, що відповідно вимагатиме вирішення питання щодо оцінки типової тяжкості діянь різного виду, під час застосування яких використовуватиметься комп'ютер.

Насамкінець, щодо третього аспекту. Маємо в узагальненому вигляді на прикладі специфічних проявів кримінально-протиправної поведінки з використанням комп'ютерних технологій довести доцільність розробки специфічних загальносоціальних та індивідуальних кримінологічних заходів попередження розглядуваних видів діянь.

Специфіка вчинення кримінально правопорушень з використанням комп'ютерних технологій в найбільший мірі відтворюється в особливих способах діяння,які в сучасному світі отримали свої власні поняття та ознаки. Пропонуємо вам аналіз цих особливостей на прикладі наступних діянь,які є предметом обговорення всього світу.

Найбільш поширені шахрайства в Інтернеті пов'язані використанням обману та зловживанням довірою громадян під час пропозиції товарів та послуг. Жертвами стають учасники онлайн-аукціонів, яким пропонують купити товар за дуже низькою ціною, але з передоплатою.

Поширеним видом шахрайства в мережі Інтернет є конвертування віртуальних грошей через операції в системі віртуальних грошей в реальні банкноти. Окремі шахрайські дії отримали спеціальні назви, зокрема, «фішинг», «трояни». Щодо першого виду шахрайства, це стосується махінацій, які відбуваються в системі електронних платежів WebMoney. За кордоном давно увійшли в моду так звані обманні листи. Зазвичай в таких посланнях говориться, що вам необхідно зайти на якийсь сайт і відновити пароль доступу до вашої клієнтської банківській системі або до рахунку, на якому зберігаються електронні гроші. Сайт, зрозуміло, створений шахраями, які спустошують рахунки, ведучи гроші через кілька проміжних порталів. Подібний спосіб називається *«фітингом»,* тобто риболовлею. Західні фішери виготовляють складні підробки повідомлень банків і копії посилань на інтернет-ресурси справжніх організацій. На думку фахівців, причиною тому - слабка інформованість і недосвідченість інтернет-користувача [6].

Набувають поширення так звані *Трояни-вірусні програми*, які можуть чекати доки ви не почнете здійснювати операції здійснення купівлі товарів через інтернет-магазин. Саме ці програми сприяють передачі усієї необхідної злочинцю інформації, яку користувач набирав на клавіатурі свого комп'ютера.

Шахрайські дії можуть набувати форми *шантажу*. Оскільки люди можуть бути ранимі і дуже сентиментальні, їх дуже легко «взяти на жалість». Нещодавно в Інтернеті з'явився сайт одного шантажиста, який погрожував вбити свого кролика. Щоб врятувати нещасного кролика від загибелі, відвідувачі сайту мали зібрати викуп в $200 тис. Суму можна було надсилати частинами - кожен благодійник міг перевести певну суму на вказану адресу. Шантажист не просто обіцяв засмажити і з'їсти до Різдва свого кролика, а й жваво торгував через сайт футболками, кепками і чашками із зображенням свого вихованця [2].

Не так давно 46-річний голландський програміст мікрочіпів отруїв рослинною отрутою молочні десерти компанії Campina, а потім надіслав генеральному директору лист по електронній пошті. У своєму посланні він заявив, що може уберегти фірму від збитків, розповівши, яка саме партія товару була отруєна і намагався отримати плату за повідомлення про номер партії через мережу Інтернет в розмірі €20тис [5].

Дієвий шантаж вимагає чималих технічних талантів. Ось чому шантажистами зазвичай виступають *великі групи хакерів*. Улюблена жертва вимагачів - сайти, які спеціалізуються на укладанні парі. Кожен день простою зламаного хакерами сайту приносить його власникам багатотисячні збитки. Прекрасно це розуміючи, букмекери охочіше всіх інших підприємців розлучаються з грошима - тільки б бізнес не страждав [4].

Насамкінець, *наркотик (кокаїн, марихуана, героїн чи опіум) через новітні комп'ютерні технології.* Зараз це доступно кожній особі навіть через навушники та комп'ютер. Комп'ютерна програма призводить до ефекту практично усіх відомих наркотиків. Принцип впливу дуже простий - обираєш тойнаркотик, дію якого бажаєш відчути у вигляді файлу, вдягаєш навушники, натискаєш клавішу «enter» та чекаєш ефекту дії програми. Технологію цієї програми придумали ще півстоліття тому для лікування психічних захворювань. Людині через навушники надсилаються звуки на різних частотах, які збуджують певні ділянки мозку. Звуки можуть примусити мозок послати сигнал спокою, сприяти виділенню гормонів, які впливають на психічний стан людини. Так можна стимулювати пам'ять, коли потрібно щось вчити, або забезпечити приплив бадьорості, коли потрібно працювати тощо [8].

Підсумовуючи зазначене, маємо підкреслити наступне. У цілому усі способи обману схожі у реальному житті і у кіберпросторі. В більшості випадків вони пов'язані із посяганням на право власності. Тож треба якомога ширше повідомляти через ЗМІ про схеми крадіжок за допомогою Інтернет мережі. Доводити до населення про актуальну небезпечність такого виду правопорушень. Сьогодні шахраї дуже поширили використання такого способу шахрайства, навіть перебуваючи у в'язниці.

Якщо об'єктом посягання більшості видів розглядуваних нами правопорушень є відносини права власності, то засоби їхнього вчинення можуть дещо різнитися. Найчастіше особливістю об'єктивної сторони є застосування специфічного способу заволодіння майном потерпілого – використання обману або зловживання довірою, коли потерпіла особа передає своє майно (кошти) добровільно. Проте дуже часто правопорушники застосовують шантаж та вимагання при скоєнні суспільно небезпечного діяння.

Стрімке зростання сучасних специфічних проявів шахрайства - обману та зловживання довірою з використанням комп'ютерних технологій, відповідно потребує нового погляду на розробку загальносоціальних та індивідуальних заходів запобігання даного виду кримінально-протиправної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Діанова А. Нові повідомлення[Електронний ресурс]https://newizv.ru/news/society/03-11-2006/57491-popastsja-v-set?amp=1

2. Плехова Л. Мільон за кроліків [Електронний ресурс]https://gta-real.com/forum/10-244-1

3. Носирєв І.Мережеві шахраї виявляють дива [Електронний ресурс]https:// www. newsru. com/russia/03nov2006/trojan.html

4. Назмишев Р.А. Привабливі особливості мережі Інтернет для злочинців.[Електронний ресурс] сурсhttps://mobile.studbooks.net/2061035/informatika/privlekatelnye_osobennosti_seti_internet_prestupnikov

5. Поздняков О. Сьогодні жертвою шахраїв може стати будь-який користувач Інтернету [Електронний ресурс]https://obzor.city/article/118053

6 Поздняков О. Потрапити до мережі [Електронний ресурс]http://www.infosecurity.ru/_gazeta /content/061110/article01.shtml

7. Тімофеєва І. Україна Кримінальна[Електронний ресурс]https://cripo.com.ua/likbez/p-33762/

8. Появился принципиально новый вид дурмана - компьютерная программа. - Сайт vip-ua.com. від24.04.2007 [Електронний ресурс]https://prog.bobrodobro.ru/20924

9. Левашова Ю. Интернеткак інструмент звершення комп'ютерних злочинів [Електронний ресурс]https://www.crime-research.org/library/bookmarks.htm

10. Левашова Ю. Де частіше відбуваються злочини в Інтернеті [Електронний ресурс] https://www.crime-research.org/library/bookmarks.htm

11. Карчевський М.В. Ключові положення щодо вдосконалення кримінально-правового регулювання сфери інформаційної безпеки // Реформування кримінального законодавства крізь призму історичного надбання: Матеріали міжвідомчого науково-практичного круглого столу (Київ, 18 березня 2021 року).

12. Кримінальний Кодекс України:чинне законодавство із змінами та допов.на16серпня2021року: офіц.текст. - Київ:Алерта,2021. - 234с.

13. Прохоренко В. Кіберзлочинність для України стає актуальним поняттям НБУ // Економічна правда від 26 лютого 2013 року.

«КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА»

Пастух Ілона Валеріївна,
курсантка 2-го курсу, факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Науковий керівник:
Щирська Вікторія Сергіївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Актуальність наукової роботи полягає у тому, що на сьогодні розвиток України як демократичної ,правової, соціальної держави людське життя є найвищою соціальною цінністю згідно статті 3 Конституції України. Адже, тому держава повинна захищати життя людини, гарантуючі їй реалізацію права на життя, за допомогою створення правового механізму. Серед цього особливе місце займає такий злочин ,як доведення до самогубства (120 КК України).

Дане тему доведення до самогубства досліджували такі науковці, як: В.Ю. Баулін, О.А. Гусак, Л.І. Керик, В.О. Кірієнко,О.О. Колінько, Н.М. Ярмиш та ін.

На жаль, у країні збільшився рівень смертності внаслідок здійснення самогубств. Самогубства вчиняються з різних причин (соціальних, психологічних, економічних), а також є наслідком злочинів, зокрема доведення до самогубства. Кваліфікація даного злочину викликає певні труднощі у правозастосовній діяльності. Найчастіше ці проблеми виникають у встановленні вини, причинного зв'язку між діями винного та смертю потерпілого. Також певні складнощі можуть виникнути у відмежуванні доведення до самогубства від суміжних складів кримінального правопорушення.

За даними ВООЗ кожних 40 секунд одна людина у світі вкорочує собі віку. Основними причинами суїциду є психічні розлади, бойові дії, погіршення рівня життя громадян, невиліковні хвороби, смерті близьких, розлучення, самотність, епідемія тощо. *За даними Держстату України*, у 2017 році самогубство вчинили 6 488 людей. У 2018 році було зареєстровано 6 279 самогубств. У січні-липні 2020 року 3 685 осіб здійснили самогубство.[2]

Самогубство – умисне спричинення власної смерті, часто вчинене з відчаю, причину якого часто відносять до психічних розладів. Але саме по собі самогубство не є злочинним діянням. Кримінальне правопорушення є саме діяння, які призвели до таких дій, тобто доведення до самогубства. Суспільна небезпечність даного правопорушення його об'єктом, тобто благом, на яке спричинено посягання. Таке правопорушення, як доведення до самогубства, завдає шкоди.

Стаття 120 КК України передбачає кримінальну відповідальність за доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, яке (доведення) вчиняється шляхом жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності.

Особливістю цього кримінального провадження є те що, суспільно небезпечні наслідки спричиняються не безпосередньо винним, не його діями, які прямо спрямовані на заподіяння смерті. Потерпілий сам позбавляє себе життя у результаті певних дій винного. Для того щоб визначити проблемні питання кваліфікації даного правопорушення, необхідно ретельно проаналізувати кожен його елемент.

Однак наявність сучасних змін до КК України та необхідність тлумачення оновленого поняття «доведення особи до самогубства», визначення правил кваліфікації правопорушень, пов'язаних з діяльністю «груп смерті» в соціальних інтернет-мережах та мобільних додатках IP телефонії потребують нового наукового дослідження.

Під об'єктом розуміється сукупність суспільних відносин, інтересів, які охороняються законом про кримінальну відповідальність та яким у процесі вчинення заподіюється або створюється загроза заподіяння шкоди. Він має важливе практичне значення, оскільки допомагає відмежувати кримінальне правопорушення від інших суміжних складів правопорушення.

Об'єктивною стороною є діяння у формі: 1) жорстокого з особою; 2) шантажу; 3) примусу до протиправних дій; 4) систематичного приниження людської гідності потерпілого, яке призводить до такого наслідку, як самогубство або ж замах на нього. Але відповідальність можлива лише, якщо особу підштовхнули до самогубства неправомірними діями, які передбачені нормою КК України.

Якщо говорити про суб'єкт кримінального правопорушення, то він є загальний.

Суб'єктивна сторона кримінального провадження характеризується умислом або необережністю. Якщо винний умисно схилив до самогубства особу, яка не усвідомлює значення своїх дій, вчинене, залежно від

[2] https://volnovakha.city/articles/104654/ponad-3685-samogubstv-za-2020-rik-yak-dopomogti-lyudini-podolati-suicidni-dumki

обставин справи, слід кваліфікувати за відповідною частиною (і пунктом ч.2) ст. 115. Кваліфікуючими ознаками цього злочину є вчинення його щодо: 1) особи, яка перебувала в матеріальній або іншій залежності від винуватого; 2) двох або більше осіб (ч. 2 ст. 120), а особливо кваліфікуючою ознакою - щодо неповнолітнього (ч. 3 ст. 120).

Примус до протиправних дій – фізичне та психічне насильство, спрямоване на те, щоб змусити потерпілого вчинити делікт, проступок, правопорушення чи злочин. Систематичним приниженням людської гідності є тривале принизливе ставлення до потерпілого (постійні образи, наруга над ним тощо). Шантаж – це погроза розголосити відомості, які потерпілий бажає зберегти в таємниці (наприклад, відомості про хворобу, позашлюбні стосунки тощо). Ці відомості можуть як відповідати дійсності, так і бути помилковими. Важливо, що вони мають такий характер, що потерпілий не бажає їх розголошувати. Примус до протиправних дій – це фізичний або психічний вплив на особу з метою спонукання її до дій, вчинення яких заборонене законодавством.

Такий вплив може полягати в застосуванні фізичного або психічного насильства щодо потерпілого або близьких йому осіб, погрозі знищення або пошкодження майна тощо. Систематичне приниження людської гідності – це тривале принизливе ставлення до потерпілого (постійні образи, глум над ним тощо). Судова практика не відносить до такого роду обставин розірвання шлюбних стосунків одним із подружжя, відмову від укладання шлюбу, припинення співжиття, подружню зраду, якщо при цьому не здійснювалися інші дії, що принижують людську гідність.

Зазначені правопорушення входять до однієї групи кримінальних правопорушення. Хоча самогубство чи замах на самогубство без стороннього впливу не визнаються караними за українським кримінальним законодавством, є особистою справою кожного громадянина, доведення до самогубства становить велику суспільну небезпеку. В її оцінці слід взяти до уваги, що самогубство як таке в жодному разі не можна визнати суспільно корисним, і не лише через складну демографічну ситуацію в державі. У цьому разі йдеться про те, що потерпіла особа вимушена піти на такий крок, приймає фатальне рішення не самостійно, не через об'єктивно існуючі, як їй здається, нездоланні фактори, а внаслідок активного, інтенсивного негативного впливу іншої особи, за відсутності якого трагічного, частіше за все незворотного наслідку можна було б уникнути. Не слід недооцінювати й небезпеку суб'єктів аналізованого злочину, які здебільшого проявляють різко негативні особисті якості, відверто вороже, нелюдське, антигуманне відношення до іншої особи, зневажливо ставляться до її життя, яке згідно з Конституцією України (ст. 3) є найвищою соціальною цінністю.

Доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності як основний склад самогубства (ч. 1 ст. 120 КК України). Схилення до самогубства малолітньої дитини або психічно хворої людини, які не здатні розуміти значення своїх дій або керувати ними, має розцінюватися як умисне вбивство або замах на умисне вбивство, передбачене ст. 115 КК України, за умови, що самогубство сталося.

Злочин, може бути застосована лише за умови, що жорстоке поводження з особою, шантаж, примус до протиправних дій або систематичне приниження людської гідності мало наслідок самогубство(позбавлення себе життя) або замах на самогубство (спроба позбавити себе життя). При цьому є необхідним ,щоб потерпілий свідомо бажав позбавити себе життя. Винний при цьому не здійснює жодних дій, які безпосередньо спричиняють смерть потерпілому. Щодо злочинної самовпевненості винна особа передбачає можливість доведення потерпілого до самогубства або до замаху на самогубство, але легковажно розраховує на певні конкретні обставини, які здатні, на її думку, відвернути настання таких наслідків. Недбалість характерна тим, що та сама особа не усвідомлює своєї дії або бездіяльності, що утворює реальну загрозу для цієї людини, не передбачає можливість доведення іншої людини до самогубства або до замаху на самогубство, хоча повинна була за таких обставин і мала реальну змогу це передбачити, якщо б винна особа діяла обачливіше.

Висновок з усього вищесказаного можна зробити такий :на даному етапі розвитку України ,як європейської країни найвищою соціальною цінністю є життя громадянина, людини. До цього можна додати ,що кримінальне законодавство в частині доведення до самогубства потребує корегування та більшої конкретизації змісту. Також потрібно мати на увазі, що під час призначення покарання за доведення до самогубства або змаху на самогубство, що вчинене умисно або з необережності ,мають бути різні строки покарання .

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за сприяння вчиненню самогубства) : Пояснювальна записка до проекту Закону від 8 лютого 2018 р. №2292-VIII. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/ gh35k00a?an=4&ed=2016_02_17 (дата звернення: 02.12.2020).

2. Шестопалова Л.М. Самогубство та доведення до самогубства: заходи протидії : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2020. 20 с.

3. Гусак О.А. Кримінально-правова характеристика доведення до самогубства : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса: Нац. ун.-т «Одеська юридична академія», 2018. 20 с.

4. Кірієнко В.О. Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання доведенню особи до самогубства або до замаху на самогубство : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків : ХНУВС, 2017. 18 с.

5. Керик Л.І. Криміналістична характеристика та основи розслідування доведення до самогубства : автореф. дис. канд. юрид.наук : 12.00.09 ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Харків, 2019. 20 с.

6. Кривоконь Д.А. Доведення до самогубства: кримінально-правовий аналіз. Молодий вчений. 2019. № 11. С. 888–892.

7. Колінько О.О. Доведення до самогубства: порівняльна характеристика українського і зарубіжного кримінального законодавства.Часопис Київського університету права. 2020. № 1. С. 258–264.

8. Ярмиш Н.М. Жорстоке поводження як одна з форм доведення до самогубства. Право України. 2019. № 7. С. 45–46

«ШАХРАЙСТВО: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ»

Поліщук Ірина Олегівна,
курсантка 4-го курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Науковий керівник:
Кулик Людмила Миколаївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Актуальність теми полягає в тому, що шахрайство є доволі поширеним способом незаконного заволодіння чужим майном. Для вирішення цього питання влада вносить відповідні зміни до законодавства на різних його рівнях, як місцевому так і загальнодержавного, але все ж таки кількість суспільно небезпечних діянь, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України залишається на достатньо високому рівні.

Також із запровадженням карантинних заходів, певні види кримінально протиправних діянь стали більш поширеними, наприклад шахрайства, які вчиняються за допомогою кіберпростору, домашнє насильство, а також злочини проти статевої свободи та недоторканості неповнолітніх [1, с. 144].

Проблематика стосується того аспекту, що шахрайство становить загрозу для сучасного суспільства, адже являється злочином з високим рівнем латентності, що має високий, елітний (привілейований) статус. Особи, які вчиняли саме цей вид протиправних діянь виокремилися в самостійне угрупування, та з часом набули професійного характеру, адже переважна більшість таких осіб не мали родинних зв’язків та офіційно не працювали, а весь вільний час присвячували злочинній діяльності, яка ставала для них не лише основним способом заробітку та існування в соціумі, а укорінювалася в них самих, тому це вже був стиль життя [2, с. 288].

На думку Л.Л. Куряти перераховані типові способи вчинення шахрайства, які закріплені законодавцем у ст. 190 КК України, є базовими, вихідними для побудови класифікаційної структури їх різновидів залежно від певного критерію (сфера використання характеристики особи злочинця, використовуванні знаряддя та засоби, тощо), який використовується для дослідження таких протиправних дій, та подальшого розроблення методів їх виявлення та документування [3, с. 274].

На нашу думку, особливу увагу необхідно приділити випадкам шахрайства, які посідають другу сходинку серед найбільш розповсюджених кримінальних правопорушень проти власності та поступаються в першості лише крадіжкам.

Оскільки світ не стоїть на місці, він постійно видозмінюється та розвивається, тому шахраї також певним чином змінили способи вчинення кримінальних правопорушень, порівнюючи їх діяльність в часи існування СРСР і зараз, однозначно можна сказати, що їх діяльність зазнала значних змін та стала більш витонченою та підступною, наприклад сучасні шахраї часто використовують різноманітні психологічні способи впливу на людину з метою досягнення злочинного результату, окрім цього потрібно зауважити, що з виникнення комп’ютерних технологій, мережі Інтернет та широкого розповсюдження банківських карток, інших способів переказу коштів та безготівкового розрахунку виникли зовсім нові види і способи вчинення шахрайських дій. Також варто звернути увагу на шахрайство в економічній сфері, що має безпосередній зв'язок із вчиненням корупційних діянь [4, с. 160].

Таким чином, можна виділити таку класифікацію шахрайських дій:

По-перше, це шахрайство на побутовому рівні, таке як взяття певних матеріальних цінностей для тимчасового користування, завідомо без мети його повернення, ворожіння, лікування від різних хвороб різними шарлатанами.

Другий вид, це гральне шахрайство, наприклад конкурси де необхідно внести заставу, аванс, шулерство.

Наступний вид пов'язаний із наданням послуг (організація поїздок, допомога по купівлі-продажу нерухомості чи з працевлаштуванням).

Також ми можемо виділити шахрайську фальсифікацію, що полягає в підробленні будь-яких речей: дорогоцінностей, ліків, витворів мистецтва.

Особливого розповсюдження набуло шахрайство за допомогою телефону. Яке виражається у дзвінках та смс повідомленнях, де за будь-якої легенди, такі особи намагаються отримати певні дані, за допомогою яких можна отримати певні грошові кошти.

Ще один вид – трастове шахрайство (отримання грошових коштів через страхові компанії, кредитні спілки, трастові фонди).

І останній вид, це Інтернет-шахрайство, наприклад участь у підозрілих конкурсах, купівля дешевих товарів, фітинг [5, с. 312].

Цей перелік не є вичерпним та постійно зазнає змін.

Що ж до самої особи злочинця, можна сказати, це переважно чоловіки, віком 20-45 років, більшість з яких мають вищу освіту та є законослухняними порядними громадянами, які жодного разу не притягувалися до кримінальної відповідальності та не вживають спиртних напоїв [6, с. 288].

Більшість шахраїв за психофізичними, інтелектуальними, емоційними і вольовими здібностями та якостями зовні нічим не відрізняються від законослухняних громадян, але внутрішньо їх перевершують. Рівень розумового розвитку сучасного шахрая вище середнього, відрізняються рівнем знань і схильні до його підвищення, або ж отримання нових в тих сферах, з якими пов’язана злочинна діяльність, наявний певний життєвий досвід, незважаючи в окремих випадках на молодість, широта поглядів і різноманітність інтересів. При цьому шахраї характеризуються високим ступенем самовиправдання своєї злочинної поведінки. Значна кількість із них не підтверджують, що це свідомий вибір такої поведінки, мають бажання довести його зумовленість зовнішніми, а не внутрішніми чинниками, роблять спроби видати свою поведінку за звичайну, а покарання незаслуженим і несправедливим [7, с. 96-102].

Шахраї можуть витримувати інтенсивне тривале психоемоційне навантаження, що не спричиняє зменшення продуктивності злочинної діяльності, самоудосконалювати форми кримінального обману чи зловживання довірою [8, с. 344].

Отже, шахраї постійно перебувають у пошуку тих видів діяльності, в якій найбільш повно можуть проявити свої злочинні здібності, вміння і навички. Поряд з тим слідкувати за багатьма характеристиками об’єкта злочинної дії, створити логічність алгоритму шахрайських дій для отримання бажаної цілі незаконним шляхом, здійснювати психодіагностику індивідуально-психологічних характеристик жертв, вміти виявляти «слабкі місця» та використовувати найбільш доцільні засоби маніпуляції, проникати у внутрішній світ жертви, відчувати та розуміти її психічні стани, передбачати можливу поведінку жертви, налаштовуватися на різні форми спілкування та обирати відповідну манеру поведінки, безпомилково грати ролі різних соціальних і професійних типів, видавати себе за інших людей, не показувати своє справжнє ставлення, створити враження надійної або потрібної людини, привертати увагу людей, подати себе та зацікавити жертву тощо. У такому аспекті органам Національної поліції України необхідно проводити не лише превентивну, а й просвітницьку діяльність для запобігання цьому небезпечному явищу.

Список використаних джерел:

1. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник І. М. Даньшин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Х.: Право, 2009. 288 с.

2. Кримінологія: Навч.посібник. За заг ред. О.М. Джужі. К.:Атіка, 2009. 312 с.

3. Курята Л. Л. Кримінологічні засади розслідування шахрайств. Київ: Київська академія внутрішніх справ. 2018. 274 с.

4. Богатирьов І. Г. Кримінологічні засади запобігання злочинності у великому місті на регіональному рівні: моногр. І. Г. Богатирьов, М. О. Кисельов. К.: ПФПА, 2015. 160 с.

5. Кримінологія: підручник. В.С. Ковальський, Г.С. Семаков, О.М. Костенко. К.: ЮрінкомІнтер, 2017. 344 с.

6. Кримінологія: Навчальний посібник. О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Г. Колб та ін.; За заг. ред. док. юрид. наук. проф. О.М. Джужи. К.: Атіка, 2009. 312 с.

7. Андрушко А. В., Нестерова І. А. Кримінологічна характеристика осіб, які вчинили злочини у сфері туристичного бізнесу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. Одеса, 2016. № 19. С. 96-102.

8. Кримінологія: Загальна та Особлива частина [Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд; За ред. проф. І. М. Даньшина. Харків: Право, 2009. 288 с.

«ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗА ПРИТЯГНЕННЯ ЗАВІДОМО НЕВИННОГО ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ»

Султан Аліна Сергіївна,
студентка факультету № 1
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Науковий керівник:
Воронцов Андрій Володимирович,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Подальше становлення України як правової та демократичної держави, сповідання високих ідеалів справедливості і верховенства права, інтеграція до європейської спільноти вимагають кардинальних підходів щодо забезпечення захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина потребують з'ясування й уточнення зміст вчиненого кримінального правопорушення. Особливої уваги це стосується кваліфікуючих ознак, які істотно підвищують їх суспільну небезпеку і визначають вчинення кримінального правопорушення при обтяжуючих або особливо обтяжуючих обставинах (насильство, знущання, погрози, тілесні ушкодження, заподіяння майнової шкоди тощо).

Предметом розгляду є притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК). Уточнення диспозиції цієї статті та шляхів удосконалення надасть можливість кваліфікувати вчинене суспільно небезпечне діяння та не припускати юридичних помилок упродовж кримінального судочинства.

Так, конкретизації (уточнення) та удосконалення потребують кваліфікуючі ознаки, які передбачені ч. 2 ст. 372 КК України (…обвинувачення у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, а також поєднане зі штучним створенням доказів обвинувачення або іншою фальсифікацією). Поняття тяжкого або особливо тяжкого злочину передбачено ч. 5 (тяжкий злочин – передбачене КК України діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше двадцяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк не більше десяти років.) та 6 (особливо тяжкий злочин – передбачене КК України діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі.) ст. 12 КК України [1, ст. 12].

За положеннями КК України щодо таких кримінальних правопорушень, санкція яких передбачає зазначені види покарань, закріплює найбільш суворі наслідки, такі як, можливість призначення за особливо тяжкий злочин (умисне вбивство, зґвалтування, посягання на життя представника іноземної держави тощо): довічне позбавлення волі; додаткового покарання – позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікованого класу; конфіскація майна; найбільш тривалі строки давності, погашення та зняття судимості встановлюється саме за вчинення тяжкого і особливо тяжкого злочину тощо. За певних обставин, обвинувачення у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину може привести до тяжких чи особливо тяжких суспільно небезпечних наслідків для потерпілого [1, с. 177].

Вказана частина статті, також передбачає як кваліфікуючу ознаку створення штучних доказів та фальсифікацію обвинувачення, які безпосередньо пов'язані з характером кримінальних правопорушень за яке особа притягується до кримінальної відповідальності. Це свідчить, що створення таких доказів обвинувачення має місце не тільки при обвинуваченні у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів, а також щодо нетяжких кримінальних правопорушень (ч. 4 ст. 12 КК).

Таким чином, будь-яке штучне створення доказів обвинувачення існує в пропорційній залежності від характеру кримінального правопорушення за який особа притягається до відповідальності, і вони завжди спрямовані на те, щоб створити штучне бачення обґрунтованості та законності вчинених дій і тим самим ускладнювати їх своєчасне викриття.

Фальсифікація доказів у кримінальній справі може полягати у наступних конкретних діяннях винного, зокрема: 1) у підробленні або використанні підроблених документів, які виступають як докази у кримінальному правопорушенні – протоколів допиту осіб, притягнутих як обвинувачених, протоколів допиту свідків, протоколів огляду місця події, протоколів обшуку, висновків експерта або висновку судово-медичної експертизи тощо; 2) у підміні, вилученні або знищенні речових (прямих) доказів та документів; 3) у умисному завідомо неправильному тлумаченні або перекручування фактів, подій, встановлених та закріплених у процесуальних документах; 4) у штучному створенні речових (прямих) доказів та документів; 5) у невідображені у справі фактів та обставин, які спростовують обвинувачення; 6) у відмові щодо виклику свідків або

потерпілих для допиту, чи експертів для дачі висновків щодо об'єктивного встановлення обставин провадження; 7) у підкладанні предметів або документів з метою їх подальшого вилучення і оформлення, як доказів з провадження тощо (ч. 2 ст. 372 КК України) [2; 3, с. 510 – 511; 4; 5; 6, с. 597 – 600].

Наявність таких доказів у кримінальному провадженні також може привести до особливо тяжких наслідків у вигляді прийняття судом неправосудного рішення, винесення необґрунтованого вироку, виправдання винного у вчиненні кримінального правопорушення чи притягнення невинного до кримінальної відповідальності, що підривають авторитет державної влади взагалі, Національної поліції України, прокуратури, суду, органів та установ з питань виконання покарань зокрема.

У чинному КК України суспільно небезпечні наслідки та ступінь їх тяжкості, мотиви та інші особисті інтереси в разі необґрунтованого притягнення особи до кримінальної відповідальності є факультативними ознаками і не впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення, що є необґрунтованим і недоцільним. Урахування зазначеного надасть можливість максимально спростити процес правильної кваліфікації.

Таким чином, на визначеному етапі розвитку законодавець намагається забезпечити охорону суспільних відносин щодо нормальної діяльності органів та підрозділів причетних до здійснення правосуддя за рахунок кримінальної відповідальності. Це, варто пояснити тим, що судова система влади в державі продовжує формуватися на тлі істотно низького рівня правової і загальної культури, правової свідомості і нігілізму, в силу чого без державного примуса забезпечити належну повагу до захисту прав і свобод людини та громадян доки що неможливо [2; 3, с. 510 – 511; 4, с. 292 – 307; 5, с 129 – 133; 6, с. 597 – 600; 7, с. 554 – 556].

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України :
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення 09.11.2021).

2. Кримінальне право України : Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]. ; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2010. 456 с.

3. Кримінальне право : Особлива частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борісов, В. І. Тютюгін та ін.]; [за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – 4-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2010. 608 с.

4. Гуторова Н. А. Уголовное право Украины. Особенная часть. Конспект лекций. Харьков : "Одессей", 2003. 320 с.

5. Матишевський П. С. Кримінальне право України : Особлива частина : підручник / П. С. Матишевський, С. С. Яценко, П. П. Андрушка. Київ : Юрінком, 1999. 891 с.

6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. 5-тє вид. переробл. та доповн. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : Юридична думка, 2008. 1216 с.

7. Сучасне кримінальне право України : курс лекцій / [А. В. Савченко, В. В. Кузнєцов, О. Ф. Шанько]. – 2-е вид., виправ. та доп. Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2006. 640 с.

«ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ КРАДІЖКИ»

Ханчич Вадим Вікторович,
Студент 2 курсу магістратури
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровський університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Гритенко Оксана Анатоліївна,
д.ю.н, доцент, професор кафедри
кримінально-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровського університету внутрішніх справ
м. Дніпро

Поняття «крадіжка» є доволі розповсюдженим та відомим, мабуть, кожному. Історія його походження сягає епохи античності, а трактування є найрізноманітнішими. Змінюючи епохи та століття, крадіжка залишається основним кримінальним правопорушенням проти власності.

Визначення поняття «крадіжка» почали надавати ще здавна. Майже з того часу нічого не змінилось, і до сьогодні кожному відомо, що під крадіжкою розуміють таємне викрадення чужого майна.

Окрім загальновідомого поняття, Кримінальний кодекс України надає більш точну характеристику цьому діянню. Відповідно до ст. 185 КК України *крадіжка* кваліфікується як таємне викрадання чужого майна [3]. Підвищений ступінь суспільної небезпеки цього виду кримінального правопорушення виявляється у разі, коли воно вчиняється повторно, неповнолітніми, які об'єднались в організовані злочині групи з метою систематичного вчинення крадіжок.

Кінцевим об'єктом будь-якого кримінального правопорушення у вигляді крадіжки є речі матеріального світу, яким притаманні специфічні ознаки фізичного, економічного та юридичного характеру, тобто, речі, які належать особі на праві власності.

Крадіжка за офіційною статистикою є найбільш розповсюдженим кримінальним правопорушенням в Україні [2]. Щоденно по всій державі трапляються випадки крадіжки, як-то грошей, речей з автомобілів, техніки, продуктів, прикрас тощо. Ключовою ознакою, яка вирізняє цей вид кримінального правопорушення з-поміж усіх інших, є характер вчинення – таємність. Відкрите викрадення чужого майна відповідно до КК України кваліфікується вже не як крадіжка, а як грабіж і за його вчинення передбачено більш сувора відповідальність.

Поняття крадіжки охоплює велике коло кримінальних правопорушень, які відрізняються предметом посягання, місцем, а також способами вчинення та приховування кримінального правопорушення. Крадіжка є цікавою з точки зору дослідження, та в той же час є доволі небезпечною через свою поширеність і частоту виникнення. Про небезпечність крадіжки для населення також свідчить вік відповідальності за її вчинення. Кримінальна відповідальність за крадіжку може наступати для осіб, які досягли 14-ти років на момент вчинення кримінального правопорушення [4, с. 107]. А отже, даний вид кримінально протиправного діяння є одним із пріоритетних для держави і правоохоронних органів, оскільки, навіть, неповнолітній є незахищеним та вразливим до його впливу.

Однак, не завжди розуміючи проблему, можливо ефективно побудувати план дій по її вирішенню. Питанням розслідування крадіжок займались чимало науковців, серед яких В.П. Бахін, В. Г. Гончаренко, Л. Я. Драпкін, О. Н. Колесниченко, В. О. Коновалова, Г. А. Кушнір, Н. А. Сенчик та інші. Проте, проблема розуміння крадіжки, як кримінального правопорушення недостатньо досліджена та залишається актуальною до сьогодні.

Як було зазначено вище, крадіжка включає велике коло кримінальних правопорушень. Це вже помітно на стадії її видів, які розподіляються наступним чином: з приміщень: будинків, квартир, магазинів, готелів тощо; кишенькові: у громадському транспорті, на зупинці; особистих речей громадян; матеріальних цінностей з промислових підприємств, комунальних господарств, будівельних майданчиків, вантажів на залізничному, повітряному та морському транспорті тощо.

Науковці у своїх працях підкреслюють причини низької ефективності досудового розслідування в розкритті крадіжок. Зокрема, до таких недоліків організації діяльності по розкриттю та упередженню від вчинення нових кримінальних правопорушень даного виду зазначають: низьку результативність тактики проведення досудових дій; слабку взаємодію між правоохоронними підрозділами, зокрема, дізнавачами та слідчими з оперуповноваженими; вибір помилкових напрямів та механізмі щодо досудового розслідування; встановлення каналів збуту викраденого з місць зберігання; низький рівень забезпечення громадського порядку [1].

Визначальна роль при розслідуванні будь-якої крадіжки покладається на слідчого, дізнавача. Він визначає пріоритетні напрями досудового розслідування, дає вказівки та доручення для проведення оперативно-розшукових заходів, аналізує зібрані матеріали і передбачає міри по встановленню та затриманню правопорушника. Отже, передумовою для правильної організації досудового розслідування крадіжки є високий професіоналізм та підготовленість поліцейського. Такий результат досягається за рахунок освоєння спеціальної літератури, обміну дізнавачем слідчим, досвідом по розслідуванню крадіжок, а також глибока та послідовна реалізація власних вмінь на практиці.

За останні роки значно нового рівня набула актуальність крадіжок. Це пояснюється, насамперед, кількісною та якісною зміною у структурі кримінальної протиправності, що характеризується новими способами вчинення, підвищенням обізнаності та майстерності правопорушників, технічною оснащеністю та зухвалістю при скоєнні даних кримінальних правопорушень.

Тому, необхідним є звернення окремої уваги дослідженню структури вчинення крадіжок. Більш детальне дослідження цього питання необхідне, для того, щоб у майбутньому підвищити рівень розкриття даного виду кримінального правопорушення, реагуючи на ситуацію раніше чим вона може трапитись, а також захистити населення від подібних кримінальних правопорушень шляхом ознайомлення з різновидами способів вчинення даних правопорушень. Крім того, важливим є проведення профілактики, яка надасть можливість ефективно реагувати та попереджувати вчинення крадіжки, зменшить кількість та позитивно відобразиться на забезпеченні охорони власності громадян. Також, слід відзначити й те, що необхідним є удосконалення та підвищення кримінальної відповідальності за крадіжку, а також переосмислення досудового розслідування кримінального правопорушення на підставі пізнання механізму його вчинення, способів слідоутворення тощо.

Список використаних джерел:

1. Жеребко О.І. Методика розслідування крадіжок. URL: https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/a2fc25cb69-153-160.pdf (дата звернення: 09.11.2021)

2. Злочинність в Україні: як змінювалася ситуація в 2013-2020 роках. *Слово і Діло. Аналітичний портал* URL: https://www.slovoidilo.ua/2021/01/28/infografika/suspilstvo/zlochynnist-ukrayini-yak-zminyuvalasya-sytuacziya-2013-2020-rokax

3. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 09.11.2021)
4. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: Атіка, 2009. 512 с.

«КІБЕРБУЛІНГ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ДОВЕДЕННЯ ПІДЛІТКІВ ДО САМОГУБСТВА»

Чекмарьова Ірина Миколаївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Біла Дар'я Олександрівна,
студентка 4 курсу, факультету № 1
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Стаття 27 Конституції України гарантує, що кожна людина має невід'ємне право на життя і ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Крім того, кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. Протиправне завдання смерті є кримінально-караним діянням [1]. Обов'язок держави - захищати життя людини. Реалізація даного зобов'язання відбувається завдяки кримінальній відповідальності, а саме у розділі 2 Кримінального кодексу України (далі - ККУ), кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи.

Одним із кримінальних правопорушень, що посягає на життя людини є доведення до самогубства, за яке передбачено відповідальність за ст. 120 КК України. Норма передбачає, доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, систематичного приниження її людської гідності або систематичного протиправного примусу до дій, що суперечать її волі, схиляння до самогубства, а також дій, що сприяють вчиненню самогубства, карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк [2].

Суїцид (лат. – себе вбивати) – це навмисне самоушкодження зі смертельним фіналом. Ключовими чинниками, що призводять до самогубства, вважають психологічні травми. У структурі суїцидальної поведінки виокремлюють внутрішню (психічну) форму: думки, уявлення, задуми про суїцид, емоційні переживання, наміри; та зовнішню (дієву) форму: суїцидальні спроби і завершені суїциди. Найчастіше суїцидальний вчинок є індивідуальним рішенням, підсумком міркувань окремо взятої людини. Останнім часом занепокоєння викликає збільшення самогубств серед дітей та підлітків. Звернувшись до статистичних даних, ми бачимо, настільки збільшується кількість спроб та закінчених самогубств. Якщо у 2020 р. сталося 123 підліткових самогубства, то за перші 4 місяці цього року кількість суїцидів або його спроб становила вже 126 випадка. [3] Частина з цих даних є жертвами кібербулінгу.

Кібербулінг (англ. *Cyberbullying*) - це умисне цькування щодо визначеної особи у кіберпросторі, як правило, впродовж тривалого періоду часу. Встановлено, що жертви кіберзалякування серед підлітків у 1,9 рази частіше вдаються до суїциду, отже, трансформаційні процеси глобалізаційного суспільства спричинили нове соціальне явище – кіберсуїцид, тобто самогубство, прямо або побічно пов'язане з online-агресією.

Для підліткового віку характерні різні прояви суїцидальної активності - думки, наміри, висловлювання, погрози, спроби, замахи. Особливістю дитячого та підліткового віку є те, що будь-яка суттєва проблема, що має важкий, гострий чи тривалий характер, здатна порушити процес формування й розвитку організму, психічних особливостей і функцій особистості. Найжахливіше, що в результаті цього дитина може скоїти непоправне – суїцид. До слова, за даними ВООЗ, щорічно накладають на себе руки понад 200 дітей і 1,5 тисяч підлітків у світі. Головним завдання суспільства виступає допомога таким дітям, а не використовуючи такий стан та вік ще більш залякувати та таким чином підштовхувати до непоправного.

Зміни які сталися у ст. 120 ККУ «Доведення до самогубства» не охопили усі проблеми з кваліфікацією норми. Доведення до самогубства пов'язане з діяльністю «груп смерті» в соціальних інтернет-мережах та мобільних додатків IP телефонії належним чином не розслідуються, затягуються або й, взагалі, ігноруються через складність розслідування та доведення вини.

Проте, з розвитком суспільства, у вік нанотехнологій, підлітки все частіше стикаються з поняттям кібербулінгу соціальних мережах, месенджерах, мобільних телефонах та ін.

Проте, дана норма містить прогалину, яка дуже часто заважає використовувати дану норму на практиці. Відсутність визначення «доведення до самогубства» є одним з найважливіших понять у змісті цієї статті. Звичайно, це поняття можна розкрити через способи його вчинення, які закріплюються в частині першій

статті 120 КК України, проте, саме сутності «доведення» законодавець не розкриває. З цього випливає проблема прогалини в праві, оскільки можливе різне тлумачення ознак цього поняття.

Також, однією з проблем застосування 120 норми Кримінального кодексу України є «загальний» характер об'єктивної сторони, який не виділяє один з актуальних способів доведення до самогубства - кібербулінг.

А отже, судова практика згідно застосування даної норми – майже відсутня. Відкриваючи судовий реєстр, ми майже не знайдемо судових вироків за статтею 120 ККУ, і жодного, пов'язаного з кібербулінгом, навіть не зважаючи на проблемність даного питання.

Тому, внаслідок вище написаного, вважаємо доцільним ввести на законодавчому рівні поняття «кібербулінг», і на основі цього, пропонуємо розширити диспозицію ст. 120 Кримінального кодексу України, зазначивши у новій редакції поняття «кібербулінг», як один із способів доведення до самогубства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: [Електронний ресурс]. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0% B2% D1%80#Text.

2. Кримінальний кодекс України //Відомості Верховної Ради України (ВВР) - 2001 - № 25-26 - ст.131. – Режим доступу: [Електронний ресурс]. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

3. «Кібербулінг: як захистити дитину від цькування в мережі». Опубліковано в №18 (748). – Режим доступу: [Електронний ресурс]. - https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kiberbuling-yak-zahistiti-ditinu-vid-ckuvannya-v-merezhi.html

«УХИЛЕННЯ ВІД ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ШЛЯХОМ САМОКАЛІЧЕННЯ АБО ІНШИМ СПОСОБОМ»

Щирська Вікторія Сергіївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Коломієць Карина Сергіївна,
курсантка 2-го курсу ФПФПКП
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Кримінальне правопорушення, передбачене ст. 409 Кримінального кодексу (далі – КК) України, є одним із найнебезпечніших посягань на порядок несення або проходження військової служби та є їх різновидом. Учиненням цього кримінального правопорушення військовослужбовець злісно й умисно порушує військову дисципліну, вимоги Військової присяги і статутів Збройних сил України щодо чесного і добросовісного виконання обов'язків військової служби. Разом з цим військовослужбовець досягає бажаного – ухилення від виконання обов'язків із військової служби, вдаючись до різних форм обману військового командування.

Актуальність дослідження кримінального прправопорушення, передбаченого ст. 409 КК України, обумовлюється насамперед проведенням антитерористичної операції на окремих територіях Донецької та Луганської областей, а отже, і збільшенням кількості випадків вчинення цього кримінального правопорушення проти порядку проходження військової служби.

В роки незалежності України кримінальні правопорушення, пов'язані з військовою службою, досліджували такі вчені, як: Г.В. Андрусів, В.В. Бондарєв, М.І. Карпенко, В.І. Касинюк, В.А. Клименко, Є.С. Ковалевська, М.І. Панов, А.В. Савченко, М.І. Хавронюк, С.О. Харитонов та інші.

Об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 409 КК України, є - порядок проходження військової служби. З об'єктивної сторони злочин проявляється у формі 1) ухилення військовослужбовця від несення обов'язків військової служби шляхом а) самокалічення б) симуляції хвороби, в) підроблення документів, г) іншого обману (ч.1 ст. 409), 2) відмови від несення обов'язків військової служби (ч 2 ст 409) [2].

Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

Правовою основою військового обов'язку і військової служби є Конституція Укаїни, цей Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу», Закон України «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію», інші закони України, а також прийняті відповідно до них укази Президента України та інші нормативно-правові акти щодо забезпечення обороноздатності держави, виконання військового обов'язку, проходження військової служби, служби у військовому резерві

та статусу військовослужбовців, а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Ухилення чи відмова від несення таких обов'язків передбачає ухилення чи відмову від несення військової служби: взагалі, назавжди; протягом певного терміну; постійно або тимчасово - у певній військовій частині (підрозділі) на певній території (місцевості), у певному військовому формуванні, роді військ, під час надзвичайного чи воєнного стану, військового конфлікту чи бойової обстановки, в умовах тривалого закордонного відрядження тощо, - а також ухилення чи відмову від несення; постійно або тимчасово - окремих обов'язків військової служби (систематичного несення прикордонної, вартової чи інших спеціальних служб, участі у заняттях, походах польових навчаннях стрільбах тощо). Способи ухилення від проходженя військової служби можна умовно поділити на такі групи: активні та пасивні.

Одним із активних способів ухилення від військової служби є самокалічення - це штучне покалічення самому собі будь якого органа чи тканини тіла, порушення їх функцій, викликання якого-небудь захворювання або загострення захворювання, яке вже було. Шкода здоров'ю може бути нанесена вогнепальною чи іншою зброєю, сильнодіючими, отруйними речовинами наркотичними механічними, термічними засобами тощо.

Самокалічення має бути суттєвим, тобто таким, що фактично унеможливлює постійне або тимчасове несення військовослужбовцем усіх або окремих обов'язків з військової служби. Проте, не обов'язково щоб наслідком самокалічення було визнання військовослужбовця непридатним до військової служби повністю або частково.

Наступний активний спосіб ухилення від несення обов'язків військової служби - симуляція хвороби полягає у тому, що військовослужбовець, зображуючи певні симптоми чи синдроми удає з себе хворого, у т.ч. перебільшує захворювання, яке у нього є насправді. Можливою є симуляція будь-яких хвороб хірургічних, нервових, психіатричних, інекційних, венеричних, симуляція отруєнь тощо.

Підроблення документіів - це виготовлення фальшивого документа або внесення до справжнього документа неправдивих відомостей. Для ухилення від несення обов'язків військової служби військовослужбовець подає командиру (начальнику) підроблений ним або на його прохання (вимогу) іншою особою документ (свідоцтво про народження дитини, документ про припинення громадянства України, телеграму про тяжку хворобу родича тощо).

Інший обман як форма ухилення військовослужбовця від військової служби полягає у тому, що військовослужбовець доводить до відома командира (начальника) завідомо неправдиві відомості про певні події чи обставини або свідомо замовчує їх з метою ухилитися від військової служби. Це може бути подання рапорту з проханням надати короткочасну відпустку у зв'язку зі смертю близького родича, або неправдиві скарги на складні сімейні стосунки, які можуть стати підставою для переведення із віддаленого гарнізону в столицю, тощо. До іншого обману слід відносити й іншу, крім підроблення, фальсифікацію документів та пред'явлення їх командиру (начальнику) як справжніх.

Також одним із способів ухилення від військової служби є введення в оману щодо віросповідання та переконань, що дають підставу для проходження альтернативної (невійськової) служби. Також потрібно зазначити, що право на альтернативну службу мають громадяни України, якщо виконання військового обов'язку суперечить їхнім релігійним переконанням, і ці громадяни належать до релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю.

Відмова від несення обов'язків військової служби - найбільш зухвалою формою кримінального правопорушення, передбаченого ст. 409, - полягає у тому, що військовослужбовець відкрито, не звертаючись до обману, заявляє про своє небажання нести військову службу взагалі або постійно чи тимчасово у певній місцевості, в надзвичайних умовах, виконувати спеціальні обов'язки військової служби або виконувати обов'язки за певною спеціальністю чи у певні дні (вихідні, святкові) тощо та/або фактично припиняє їх виконувати. Тобто вказана відмова може полягати і в бездіяльності - коли військовослужбовець, хоча й знаходиться на території військової частини (у місці служби) (або якщо він є, наприклад, особою офіцерського складу, систематично з'являється на службу), але демонстративно не виконує обов'язків військової служби, явно ігноруючи встановлений порядок її.

Пасивний спосіб ухилення від проходження військової служби здійснюється шляхом неявки за повісткою до військкомату для відправлення за місцем служби (призовник або веде звичайний спосіб життя, або ж ховається за місцем проживання, у невідомих місцях від співробітників військового комісаріату тощо). У разі застосування цього способу ухилення призовник взагалі не реагує на отримані повістки військового комісаріату.

Типовими обставинами, що сприяють ухиленню від проходження військової служби є: а) негативні процеси, що протікають в армії (дідівшина, суворі умови проходження служби т. д.); б) деградація молоді; в) корупція; г) невелике покарання, передбачене ст. ст. 335 настрою с та 336 КК України; г) недостатня пропаганда серед населення військового обов'язку перед Батьківщиною [3].

Загальне керівництво роботою, пов'язаною з організацією та веденням військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, контроль за станом цієї роботи в центральних та місцевих органах виконавчої влади, інших державних органах (крім Служби безпеки України та Служби зовнішньої розвідки України), органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від підпорядкування і форми власності здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України. Військовий облік усіх призовників, військовозобов'язаних та резервістів ведеться за місцем їх проживання. [4]

Військові комісаріати є місцевими органами військового управління, що забезпечують виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації в особливий період людських і транспортних ресурсів на відповідній території. Військові комісаріати утворюються в Автономній Республіці Крим, областях, м. Києві, інших містах, районах, районах у містах.

Залежно від обсягів облікової, призовної та мобілізаційної роботи, крім районних, міських, районних у містах, можуть утворюватися:

- об'єднані районні військові комісаріати для обслуговування кількох районів чи районів у містах обласного значення або районів і міст районного значення чи кількох районів у містах обласного значення та району (районів);
- об'єднані міські військові комісаріати для обслуговування одночасно м. Севастополя та району або міста обласного значення та району (районів).

Завданням військових комісаріатів відповідно до покладених обов'язків є керівництво військовим обліком призовників і військовозобов'язаних на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, контроль за його станом, у тому числі в місцевих органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування та в органах, що забезпечують функціонування системи військового обліку призовників і військовозобов'язаних на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (крім СБУ), проведення призову громадян на військову службу в мирний і воєнний час, проведення добору кандидатів для прийняття на військову службу за контрактом, участь у доборі громадян для проходження служби у військовому резерві Збройних Сил, підготовка та проведення в особливий період мобілізації людських і транспортних ресурсів, забезпечення соціального і правового захисту військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори до Збройних Сил (далі - збори), ветеранів війни та військової служби, пенсіонерів із числа військовослужбовців Збройних Сил (далі - пенсіонери) та членів їх сімей, участь у військово-патріотичному вихованні громадян, здійснення заходів з підготовки та ведення територіальної оборони, інших заходів з питань оборони відповідно до законодавства [5].

Підсумовуючи викладене вище, можемо зробити висновки, що проведенення дослідження способів ухилення від військової служби шляхом самокалічення дозволило встановити, що вони характеризується, перш за все, умисною формою вини, з так званим єдиним умислом. Мета саме ухилення від несення всіх або певних обов'язків військової служби виступає обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони даного складу кримінального правопорушення. Встановлення цієї мети є необхідним для відмежування досліджуваного складу кримінального правопорушення від суміжних.

Список використаних джерел:

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/1-2017/onyskiv.pdf

2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/ T012341? an= 909994&lang=ua

3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/ viewByFileId/ 1172341.pdf

4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text

5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2013-%D0%BF/conv#n2

«ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ (СТ. 368[5] КК УКРАЇНИ)»

Ясінь Ілона Миколаївна,
к.ю.н., викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів

Серед насущних проблем українського буття, мабуть, немає більш актуальної, ніж проблема боротьби з корупцією. З ефективною протидією цьому ганебному явищу суспільство пов'язує не лише вирішення цілої низки внутрідержавних економічних, соціальних та політичних завдань, а й свої сподівання щодо подальшої інтеграції нашої держави до європейської та світової спільноти.

Протистояння корупції на сучасному етапі відбувається, переважно, у двох напрямках: попередження корупційних проявів шляхом прийняття та удосконалення правових норм та механізмів державного впливу,

а також застосування кримінально-правових та адміністративно-правових заходів, спрямованих на притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних діянь.

Серед проблемних аспектів кримінально-правового запобігання корупційним правопорушенням є вітчизняна модель норми про відповідальності за незаконне збагачення (ст. 368^5 КК України), яка на сьогодні не виправдовує соціального запиту щодо ефективного запобігання корупції в Україні.

У доктрині кримінального права України ця антикорупційна норма отримала діаметрально протилежні оцінки: від твердження про недоцільність існування окремої кримінально-правової заборони про незаконне збагачення до визнання її дієвим засобом у системі кримінально-правової протидії корупції. Неодноразове внесення законодавцем змін до статті про кримінальну відповідальність за незаконне збагачення і кількаразове викладення її у новій редакції лише загострювали існуючі та спричиняло нові наукові дискусії. А нещодавнє рішення Конституційного Суду України від 26.02.2019 р. № 1 – р/2019 [1], фактично поставило крапку у правовому механізмі запобігання і протидії корупції в Україні.

Однак 31.10.2019 р. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів» № 263-IX [2], кримінальний закон, знову був доповнений статтею, яка регламентує кримінальну відповідальність за незаконне збагачення (ст. 368^5). Поява вказаної статті у КК України продиктована необхідністю виконання міжнародних зобов'язань за Меморандумом про взаємодію із Міжнародним валютним фондом від 22.04.2014 р., а також з метою виконання положень ст. 20 Конвенції ООН проти корупції від 2003 р. Вочевидь, що таке палке бажання законодавця чітко виконати міжнародні зобов'язання, супроводжувалося безапеляційним доповненням кримінального закону, без урахування системно-правових принципів криміналізації суспільно небезпечного діяння. Йдеться про принцип процесуальної здійснюваності доказування. Суть його полягає у тому, що будь-яка ознака складу злочину повинна бути сформульована таким чином, щоб факт її наявності у більшості випадків міг бути втілений і доведений: 1) з достатньою мірою достовірності, 2) процесуально допустимими діями, 3) без шкоди для моралі і соціально позитивних міжособистісних взаємин людей [3, с. 232].

За задумом розробників Конвенції ООН проти корупції, стаття про кримінальну відповідальність за незаконне збагачення, покликана протидіяти найбільш латентним різновидам корупційних злочинів [4, с. 147]. Одним з таких високо латентних корупційних злочинів є одержання неправомірної вигоди (ст. 368 КК України), суспільно небезпечне діяння, яке важко виявити, а ще важче доказати [5; 4, с. 147].

Складність доказування полягає в анонімності та оперативності передачі, приховуванні та виведенні таких активів ще до того, як буде застосовано правові заходи впливу. Часто єдиним матеріальним доказом вчинення злочину є активи, що перейшли до особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування від іншої особи. Відповідно, процесуально доказати злочин, передбачений ст. 368^5 КК України набагато простіше. На очевидність незаконного збагачення особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, вказує наявність у неї або фізичної чи юридичної особи (якщо буде доведено, що набуття було здійснено за дорученням особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування), активів, вартість яких перевищує її законні доходи.

Однак, для того, щоб стаття про незаконне збагачення була ефективною, вона повинна бути чіткою і придатною до застосування. У контексті цього, слід зазначити, що законодавець не виробив такої формули складу злочину «Незаконне збагачення». Відповідно, наслідком відсутності чіткого розуміння у законодавця того, якою має бути конструкція цього складу злочину, є те, що ст. 368^5 КК України не застосовується на практиці, а тому створює враження неефективної.

Зокрема, труднощі пов'язані з доказуванням винуватості особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування у вчиненні незаконного збагачення, пов'язано із особливостями формулювання суспільно небезпечного діяння у складі незаконного збагачення, розміром предмета цього складу злочину.

Станом на 1.01.2021 р. розмір активів, незаконне набуття яких тягне кримінальну відповідальність за ст. 368^5 КК України, становить 7 377 500 грн. Встановлення таких граничних показників незаконного збагачення в законі може завадити притягненню до відповідальності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у справах яких йдеться про значно менші суми. І може сприйматися як сигнал про те, що певний рівень корупції є прийнятним.

Тому є підстави вважати, що цей законодавчо визначений мінімум – поріг криміналізації незаконного збагачення є занадто високим, а тому необґрунтованим. Незважаючи на те, що рівень заробітної плати осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування не є високим, спосіб їх життя та вартість витрат не відповідає рівню офіційних доходів, поданих згідно з декларацією. А відсутність офіційно зареєстрованих випадків незаконного збагачення, свідчить про високу латентність цього злочину.

Як підсумок, слід зазначити, що доповнення КК України ст. 368-5 є нагальною потребою і вимогою сьогодення, спрямованих на протидію корупції. Однак, ефективність протидії злочинності, в тому числі і незаконному збагаченню, залежить не від законодавчого закріплення нового складу злочину, а від якості і дієвості кримінально-правової норми.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України від 26.02.2019 р. № 1 – р/2019: веб-сайт URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-19#Text

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів : Закон України від 31.10.2019№ 263-IX: веб-сайт URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-20#Text (дата звернення: 11.11.2021).

3. Основания уголовно-правового запрета: криминализация и декриминализация / В. Н. Кудрявцев, П. С. Дагель, Г. А. Злобин и др. ; отв. ред. В. Н. Кудрявцев, А. М. Яковлев. М. : Наука, 1982. 302 с.

1. Кубальський В. Н. Незаконне збагачення: аналіз новели кримінального законодавства / В. Н. Кубальський // Юридичний вісник. 2013. № 3 (28). С. 146–150.

4. Кубальський В. Н. Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення в контексті принципу презумпції невинуватості / В. Н. Кубальський // Вісник національної академії прокуратури України. 2013. № 3. С. 30–34.

НАПРЯМ 3.
ЗАПОБІГАННЯ НАЙБІЛЬШ РОЗПОВСЮДЖЕНИМ ВИДАМ ЗЛОЧИННОСТІ

«ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ МОЛОДІЖНИМИ УГРУПОВАННЯМИ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ»

Агапова Каріна Вікторівна,
аспірант кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник:
Конопельський Віктор Ярославович,
д. ю. н., професор, завідувач кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

У зв'язку з реформуванням української державності відбуваються значні зміни, трансформації та реформи в політичному й соціальному житті суспільства. Формується нова структура політичної системи, якісно змінюються її складові частини, до яких належать і молодіжні об'єднання. Становлення та розвиток молодіжного руху в Україні на сучасному етапі супроводжуються складними багатоплановими процесами.

Незважаючи на те, що історія молодіжного руху України має глибокі корені, вивчення проблеми перебуває на недостатньому рівні, оскільки відсутня концепція молодіжного руху, немає єдиного чіткого визначення поняття «молодіжний рух», недостатньо досліджені регіональні особливості становлення, розвитку та функціонування молодіжних об'єднань. Сьогодні молодіжні рухи намагаються виконувати організуючу роль у процесі взаємодії молодого покоління із старшим, є основою формування молодіжних культур і стилів життя, що пізніше поширять свій вплив на культуру та спосіб життя суспільства загалом. Молодіжні рухи також є засобом привернення уваги суспільства до потреб молоді та пристосування суспільства до цих потреб. Важливим аргументом, без якого важко сподіватися на успіх у державотворенні, є розуміння ролі молоді та молодіжного руху в житті країни.

Оцінюючи молодіжний рух України на сучасному етапі, потрібно відзначити його політичну мобільність, соціальну зрілість, ідеологічний плюралізм. Водночас організаційно-світоглядне формування молодіжного середовища в нашій державі ще не завершилося.

Це пов'язане з об'єктивними обставинами, а саме: корумповано-олігархічний характер політичного режиму протягом української незалежності давав мало шансів талановитій молоді утвердитися у владних структурах і призвів до панування серед більшої частини молодих людей розчарування й недовіри до органів державної влади; багатьом новоутвореним молодіжним організаціям досить важко позбутися мітинговості й перейти до конструктивної діяльності; складне економічне становище в країні змушує молодь дбати про забезпечення свого матеріального добробуту (заробляти гроші різним способом), а не займатися громадською діяльністю і впливати на вирішення молодіжних проблем політичними засобами, а в разі здобуття влади представниками молоді, існує велика спокуса використати її у своїх меркантильних інтересах; для значної частини молоді політика відіграє роль компенсації за відсутності можливості самореалізуватися

в інших сферах; недосконалість законодавчо-правової бази в Україні, відсутність матеріальних ресурсів ускладнює визначення статусу молодіжних організацій та рухів, створення належних політичних умов для їх самостійного розвитку [1, с. 276].

Діяльність молодіжних рухів спрямована на реалізацію та утвердження своїх інтересів і цінностей у суспільстві. У політології не існує єдиного визначення поняття «молодіжний рух». Його типологія здійснюється за різними критеріями: особливостями процесу виникнення і розвитку; характером соціальної бази; організаційною структурою.

Водночас «Типологізація молодіжних рухів має враховувати такі фактори: етнічна та расова належність їх учасників; стать учасників; регіонально-культурні особливості; вік учасників, членів організації (діти, підлітки, молодь); професійні особливості учасників (студенти, підприємці, діячі культури тощо); стан здоров'я членів організації» [2, с. 368]. Молодіжні рухи також класифікують і за чисельністю, ідеологічними, релігійними та іншими ознаками. Майбутнє нашої держави, її історична перспектива багато в чому обумовлені громадянською позицією молоді. Стратегію розвитку українського суспільства визначає політично активна, кваліфікована і патріотично свідома молодь. Однак сьогодні відбувається не стільки політична соціалізація молоді, скільки неприхована і відкрита боротьба політичних партій за переманювання на свій бік молоді, вербування її до участі в разових політичних акціях.

Лише незначна кількість нинішніх політичних партій мають молодіжні осередки і вироблену для них програму дій. «Безперечно, що еволюція багатопартійності в Україні до виходу на політичну арену політично респектабельних партій (за західним зразком) зумовить і подальшу генезу українського молодіжного руху» [3, с. 139]. Соціально-політична зрілість сучасного молодого покоління визначається тим, наскільки здатне воно виконувати свою місію: сприяти формуванню громадянського суспільства, демократичної правової держави, вирішувати економічні, духовно-моральні проблеми.

У свою чергу забезпечення безпеки – це діяльність держави, суспільства в цілому та їх інститутів, що ґрунтується на принципах комплексного програмування та планування, мета якої полягає у досягненні та підтримці соціально прийнятного рівня захищеності основних прав і свобод особи та суспільства, законних інтересів держави від злочинних посягань. Стратегія забезпечення безпеки є складовою частиною більш глобальних стратегій; її мета полягає в недопущенні прояву криміногенних (стимулюючих злочинність) і власне кримінальних (проявів злочинності в конкретних кримінально караних діяннях) загроз на кримінологічних рівнях.

Захист кожної окремої людини, її прав і свобод від злочинних посягань, створення надійних гарантій недопущення таких діянь можна назвати державним забезпеченням безпеки, оскільки захист прав людини певною мірою є гарантією забезпечення національної безпеки будь-якої держави. Таким чином, відбувається забезпечення безпеки національних інтересів. Стратегія національної безпеки України визначає основні напрями державної політики у сфері національної безпеки, зокрема: пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки; поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов; основні напрями зовнішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки; напрями та завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони; ресурси, необхідні для її реалізації [4].

Тому, кримінологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються молодіжними угрупованнями мають проводитися за наступними напрямками: правовий – розробка та інтегрування державних програм та стратегій удосконалення вітчизняної нормативно-правової бази; перегляд кримінального законодавства в частині відповідальності за кримінальні правопорушення; соціальний – підтримка державних програм та заходів, спрямованих на популяризацію здорового способу життя; взаємодія з міжнародними соціальними організаціями; залучення ЗМІ; педагогічний – удосконалення системи правової освіти; популяризація культурного та наукового розвитку, творчості тощо;інформаційно-освітні – створення локальних спеціальних програм запобігання кримінальним правопорушенням, популяризація серед молоді законослухняності, а також елементарних заходів безпеки; технічні – удосконалення технічного контролю за розважальними закладами; віктимологічні – виховна робота з особами з високим віктимним індексом тощо.

Список використаних джерел:

1. Кухар В. Молодіжні неформальні рухи в Україні (кінець XX – початок XXI ст.). Українознавство. 2020. № 2. С. 276–279.

2. Молодіжний рух в Україні : довідник. Київ : АТ Вид-во «Столиця», 2021. 336 с.

3. Булавін О., Корнієвський О. Молодь і майбутнє сучасних політизованих громадських об'єднань. Політологічні читання. 2019. № 4. С. 128–139.

4. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 14 верес. 2020 р. № 392. URL:https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-zatverdiv-strategiyu-nacionalnoyi-bezpek-63577

«ЧИ ЗДАТНА УКРАЇНА В СЬОГОДЕННІ ПОБОРОТИ ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ?»

Алєксандрова Олена Русланівна,
курсантка 2 курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Науковий керівник:
Резніченко Ганна Семенівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Проблема торгівлі людьми є одним з найбільш поширеніших порушень прав і свобод людини. Жертвами торгівлі зазвичай стають люди, які бажають за всяку ціну оминути тяжких умов життя та заробити легких грошей, внаслідок чого необачно погоджуються залишити Україну, наївно вірячи пустим обіцянкам про швидке підвищення прибутковості. В результаті, більшість потрапляє в скрутні ситуації, стикаючись з несправедливістю. Вони стають жертвами варварської моральної та фізичної експлуатації, змушені виконувати тяжку, неоплачувану роботу вище понад своїх можливостей, крім того зазнаючи побиття, образ, погроз, приниження людської гідності, що порушує права людини. Торгівля людьми стала одним з найприбутковіших кримінальних бізнесів у світі після торгівлі наркотиками та зброєю.

Формами торгівлі людьми є сексуальна експлуатація, використання у порнобізнесі, примушування до проституції, трудова експлуатація, примусове втягнення у злочинну діяльність, примусове жебрацтво, торгівля людьми з метою вилучення органів. Торгівля людьми може вчинятися шляхом приховування, вербування передачі чи одержання людей з метою подальшої експлуатації всередині країни і поза її межами.[1, с. 54]

Прагнучи отримати роботу за кордоном, багато українських громадян не підозрюють про те, що легально працевлаштуватися в більшості країн Європи вкрай важко та зробити це можна через державні центри зайнятості чи фірми з працевлаштування, які мають відповідні ліцензії Міністерства праці і соціальної політики України. Одночасно деякі агентства пропонують виїхати на роботу за туристичною візою, яка не дає права на працевлаштування. До того ж, залишаючись в країні після закінчення терміну дії візи, особа порушує міграційне законодавство, що автоматично робить її перебування в країні нелегальним і є причиною для депортації. [2, с. 26]

Зазвичай люди покладаються на послуги напівлегальних посередників, які весь процес оформлення документів беруть на себе. Через те, що документи оформлюються в обхід офіційних процедур, питання перевірки інформації про роботодавця, умови роботи та проживання взагалі не розглядаються.

Є дуже багато сфер експлуатації людей. Для жінок це може бути примусова праця, вимушений шлюб, використання в домашньому господарстві, промисловому чи сільськогосподарському секторах, примусове сурогатне материнство, використання в сексуальному бізнесі. Чоловіків переважно використовують у промисловості, на будівництві, сільському господарстві, дітей у жебрацтві й порнобізнесі. Зафіксовано випадки примусу людей до участі в збройних конфліктах, примусової трансплантації органів. Людей також використовують як наркокур'єрів і перевізників фальшивих грошей. [3, с.115]

Найпоширеніші види експлуатації - це трудова і сексуальна. Масштаби обох зіставити вкрай складно, оскільки практично неможливо зібрати точні дані щодо кількості людей, що зазнають тієї чи іншої форми експлуатації.

Примус до заняття проституцією - найпоширеніша форма сексуальної експлуатації. За статистикою, до надання сексуальних по слуг найчастіше змушують молодих жінок у віці від 18 до 25 років, але зустрічаються випадки залучення до секс-бізнесу як жінок старшого віку (до 40-45 років), так і чоловіків та дітей. Працювати їм доводиться в клубах і барах. Удень ці заклади мають вигляд звичайних кафе або ресторанів, а ввечері вони перетворюються на розважальні заклади з борделями. Нерідко жінок утримують у приватних квартирах, звідки сутенери возять їх до клієнтів. Більшість невільників перебувають під наглядом 24 години на добу й виходять на вулицю тільки вночі, для того щоб дістатися до місця роботи. [5]

Примус до праці є ще однією з поширених форм торгівлі людьми. Від неї можуть страждати люди будь-якого віку незалежно від статі. Жінки старшого віку, чоловіки й навіть діти змушені працювати в рабських умовах у сільськогосподарському й промисловому секторах, у домашньому господарстві, на будівництві, у сфері обслуговування. Їх робочий день ненормований, зазвичай вони змушені працювати по 20 годин на добу. Заробітна плата не виплачується під приводом уже заплачених за купівлю рабів грошей.

Чоловіків експлуатують у будівництві, сільському господарстві, про мисловості, інших сферах. Умови проживання й харчування переважно не відповідають санітарно-гігієнічним нормам. Цілодобовий контроль

не залишає надії на втечу з місця експлуатації, а нелегальний статус унеможливлює зміну робочого місця й часто втримує людей від інформування поліції про ситуацію, в якій вони перебувають.

Ще однією формою експлуатації є залучення до злочинної діяльності. Серед протиправних дій, до яких найчастіше примушують людей (як дорослих, так і дітей), перевезення й поширення наркотиків, збування фальшивих грошей та крадіжки. Зазвичай організовані злочинні групи використовують дорослих і дітей для жебрацтва, інколи спеціально завдаючи людям каліцтва, для того щоб вони викликали жалість.

Протидія торгівлі людьми в багатьох країнах будується за такими принципами як: допомога, запобігання і переслідування. Її реалізація на практиці передбачає комплекс заходів і дій, в якому певні функції виконують різні структури: державні, неурядові й міжнародні організації, а також ЗМІ [4].

Найдієвіший спосіб запобігання торгівлі людьми в Україні – це є створення урядами широких потоків законної та легальної міграції. Залучення більшості мігрантів до використання офіційних каналів допоможе урядам точніше виявити, ізолювати та припинити використання незаконних методів. До того ж, легальні потоки міграції можуть мати позитивні наслідки для суспільства загалом.

Список використаних джерел:

1. *Власов П. О. Запобігання торгівлі людьми. К., 2006. 377 с.*
2. *Україна як країна призначення для торгівлі людьми. Матеріали для практичного використання працівниками прикордонної служби, правоохоронних органів та суддями / М. О. Васильєва, В. В. Касько, А.М. Орлеан, О. В. Пустова. Київ: Фенікс, 2012. 120 с. URL : http://iom.org.ua/sites/default/files/krayina_pryzn4_layout_1.pdf.*
3. *Іщенко В.О. Торгівля жінками та дітьми (кримінологічні та кримінально-правові аспекти боротьби): монографія. Київ : Атіка, 2004. 247с.*
4. *Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16.05.2005р. URL: http://www.vi-leghas.ua.*
5. *Левченко К. Б. Основні проблеми порушення прав людини в торгівлі людьми. URL : http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/category/47672*

«ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ»

Андоній Ірина Олександрівна,
курсантка 202 взводу, факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Науковий керівник:
Щирська Вікторія Сергіївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

На підставі положень Конституції України і Конвенції ООН про права дитини 26 квітня 2001 р. в Україні був прийнятий Закон «Про охорону дитинства», який визначає охорону дитинства стратегічним загальнонаціональним пріоритетом і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток встановлює основні засади державної політики у цій сфері. Будь-які дії, що вчиняються щодо постраждалої дитини у сфері захисту її прав, базуються на принципах, визначених Конвенцією Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, Європейською конвенцією про здійснення прав дітей та законодавчими актами України.

Згідно статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Дитина, яка постраждала від домашнього насильства (постраждала дитина), - особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства. Жорстоке поводження з дитиною - будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, а також будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини (стаття 1 Закону України «Про охорону дитинства»), а саме жорстоким поводженням з дитиною є: будь-яка форма рабства або практика, подібна до рабства, зокрема продаж дітей та торгівля ними, боргова залежність, примусова чи обов'язкова праця, включаючи примусове чи обов'язкове вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах; використання, вербування або пропонування дитини для зайняття проституцією, виробництва творів, зображень, кіно та відеопродукції, комп'ютерних програм, інших предметів порнографічного характеру; робота, яка за характером чи умовами виконання може завдати шкоди фізичному або психічному здоров'ю дитини;

використання дитини в жебрацтві, втягнення її в жебрацтво (систематичне випрошування грошей, речей, інших матеріальних цінностей у сторонніх осіб); втягнення у кримінальну протиправну діяльність, залучення до вживання алкоголю, наркотичних засобів, психотропних речовин; дії, що призвели до виникнення обставин, за яких дитина стала очевидцем протиправного діяння проти життя, здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи, статевої недоторканності особи;

Дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах, - дитина, яка потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан здоров'я та розвиток у зв'язку з інвалідністю, тяжкою хворобою, безпритульністю, перебуванням у конфлікті із законом, залученням до найгірших форм дитячої праці, залежністю від психотропних речовин та інших видів залежності, жорстоким поводженням, зокрема домашнім насильством, ухилянням батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо, що встановлено за результатами оцінки потреб дитини.

Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості і виключають приниження честі та гідності дитини. Правовий захист дітей відповідно є предметом основної турботи та основним обов’язком батьків є забезпечення інтересів своєї дитини (стаття 11 Закону України «Про охорону дитинства»).

Також є органи які здійснюють захист дітей від насильства. До органів та установ, на які покладаються функції їх здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать (стаття 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»): служби у справах дітей; уповноважені підрозділи органів Національної поліції України; органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти; органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я; центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; суди; прокуратура; уповноважені органи з питань пробації;

Держава через органи опіки і піклування, служби у справах дітей, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей у порядку, встановленому законодавством, надає дитині та особам, які піклуються про неї, необхідну допомогу у запобіганні та виявленні випадків жорстокого поводження з дитиною, передачі інформації про ці випадки для розгляду до відповідних уповноважених законом органів для проведення розслідування і вжиття заходів щодо припинення насильства (стаття 10 Закону України «Про охорону дитинства»).

Батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність за порушення прав і обмеження законних інтересів дитини на охорону здоров'я, фізичний і духовний розвиток, навчання, невиконання та ухилення від виконання батьківських обов'язків відповідно до закону (стаття 12 Закону України «Про охорону дитинства»).

Жорстоке поводження з дітьми - це навмисні дії (чи бездіяльність) батьків, вихователів, піклувальників та інших осіб, які наносять шкоду фізичному або психічному здоров’ю дитини. Навмисність дій розглядається як шкідливі дії з певною метою дієздатною особою. Проте існують випадки, коли батьки жорстоко поводяться з дитиною навіть не усвідомлюючи власної жорстокості, хоча повинні про це знати та розуміти. Закон України «Про охорону дитинства» (ст. 35), а також Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» (ст. 15) вказують, що особи, винні у порушенні вимог законодавства про охорону дитинства, або ж вчинили насильство в сім'ї, несуть кримінальну, адміністративну або цивільно-правову відповідальність відповідно до законів України.

Кримінальна відповідальність за діяння, що становлять насильство над дитиною в сім'ї або за її межами наступає згідно з Кримінальним кодексом України. Кримінальний кодекс України орієнтований на захист дитини від будь-яких форм фізичного, психологічного, сексуального або економічного та соціального насильства над дитиною в сім'ї або поза нею та постійно вдосконалюється в цьому напрямку. Дії, які складають жорстоке поводження з дитиною, враховуючи комплексний характер цього поняття, можуть містити склади кримінального правопорушення, передбачених широким переліком статей Кримінального кодексу України.

Серед них умовно можна виділити три групи.

До першої групи належать склади кримінального правопорушення, які можуть бути скоєні стосовно будь-яких осіб, у тому числі, по відношенню до дітей; належать: умисне вбивство (ст. 115 ККУ); вбивство через необережність (ст. 119 ККУ); умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 ККУ); умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122 ККУ); умисне легке тілесне ушкодження (ст. 125 ККУ); побої і мордування (ст. 126 ККУ); катування (ст. 127 ККУ); погроза вбивством (ст. 129 ККУ) та деякі інші.

До другої групи належать склади кримінальних правопорушень, вчинення яких по відношенню до неповнолітнього або малолітнього визначено законодавством як кваліфікуюча обставина, що тягне за собою більш суворе покарання, передбачене частинами другими, третіми тощо відповідних статей Кримінального

кодексу України. Слід окремо звернути увагу на такі кримінальні правопорушення, як торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини (ст. 149 ККУ), а також сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією (ст. 303 ККУ). Вчинення цих протиправних дій по відношенню до неповнолітнього або малолітнього передбачено як кваліфікуючу обставину (відповідно, ч. 2, 3 ст. 149 ККУ та ч. 3,4 ст. 303 ККУ).

Третю групу становлять кримінальні правопорушення, які можуть бути скоєні тільки по відношенню до дитини, оскільки особу потерпілого від таких діянь, яким може виступати тільки дитина, передбачено їх основних складом. До таких кримінальних правопорушень належать: умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 ККУ); неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей (ст. 137 ККУ); підміна дитини (ст. 148 ККУ); експлуатація дітей (ст. 150 ККУ); використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ст. 150-1 ККУ); статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості (ст. 155 ККУ); розбещення неповнолітніх (ст. 156 ККУ); ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (ст. 164 ККУ); злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 ККУ); незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння) (ст. 169 ККУ).

Слід мати на увазі, що закріплене в статті 55 Конституції України право на судовий захист, тобто можливість звернутися до суду за захистом своїх прав, свобод та інтересів, надається будь-якій особі без вікових обмежень з моменту народження. Цивільне процесуальне законодавство конкретизує механізм реалізації будь-якою особою, у тому числі і дитиною, конституційного права на судовий захист, якщо її права, свободи чи інтереси порушені або оскаржені. Реалізувати це право неповнолітня особа (дитина) може самостійно у передбачених законом випадках або за допомогою законного представника. Неповнолітня особа може реалізувати право на судовий захист безпосередньо у справах, що виникають із сімейних правовідносин, за умови досягнення чотирнадцяти років та малолітня особа - за наявності законного представника.

Звернення чи повідомлення про факти жорстокого поводження з дитиною можуть подаватися самою дитиною, фізичними особами за місцем її проживання, за зверненнями юридичної особи та приймаються посадовими особами: органів внутрішніх справ; органів та закладів освіти; органів охорони здоров’я; служби у справах дітей; центрів соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді. Закон передбачає заходи впливу до осіб, які вчинюють насильство в сім’ї, та заходи щодо надання допомоги потерпілим.

Список використаних джерел:

1.Закон України «Про охорону дитинства» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text

2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» *https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text*

3. Цивільний кодекс України *https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15*

4.Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14#Text

5. Конституція України https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

6. Сімейний кодекс України https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ЯК НАПРЯМКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ»

Блага Алла Борисівна,
д.ю.н., доцент, завідувач кафедри
цивільного та кримінального права і процесу
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили
м. Миколаїв

Актуальність проблеми запобігання та протидії домашньому насильству о останніми роками не знижується. Так, за 12 місяців 2020 року в Україні було зареєстровано 208784заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов’язані з домашнім насильством, за якими було розпочато 4931 кримінальних провадження та складено 132760 протоколів про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173-2 КУпАП [1]. Станом на 01 листопада 2021 року надійшло 267377 звернень, за якими складено 123682 адміністративні протоколи за ст. 173-2 КУпАП [2].

Ухвалений наприкінці 2017 року Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначив організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства. Окрім цього змін зазнали й норми інших галузей права. Зокрема, ст. 173-2 КУпАП, якою наразі передбачена відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування.

У січні 2019 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 2017 року. До КК України та КПК України були внесені нові норми щодо криміналізації домашнього насильства та захисту жертв домашнього насильства. З'явився новий склад кримінального правопорушення проти життя та здоров'я особи – ст. 126-1 КК України (Домашнє насильство), у новій редакції викладено статті 134 (Незаконне проведення аборту або стерилізації), 152 (Зґвалтування) і 153 (Сексуальне насильство). Загальну частину КК України доповнено розділом XIII «Обмежувальні заходи» та ст. 91-1 «Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство», а розділ III Особливої частини – ст. 151-2 (Примушування до шлюбу).

Запобігання та протидія домашньому і гендерно зумовленому насильству є одним із важливих напрямків державної політики України. Міжнародні документи й українське законодавство закріпили, що його реалізація має на меті утворення цілісної системи, яка забезпечить комплексний інтегрований підхід до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам та утвердження ненасильницького характеру приватних стосунків [3, ст. 5].

Складова цієї системи в частині запобігання домашньому та гендерно зумовленому насильству передбачає, що в місті/громаді, вільній від насильства, сформовано нульову толерантність до насильства та посилено готовність протидіяти його проявам. Для досягнення цієї мети, згідно з вимогами національного законодавства, громадам не обхідно забезпечити ефективну роботу за наступними напрямками:

1. Функціонування системи раннього виявлення / запобігання всім формам насильства. Цей напрямок включає: а) заходи з раннього виявлення випадків. Раннє виявлення, серед іншого, передбачає ефективне взаємоінформування про виявлені факти домашнього насильства між залученими суб'єктами. Проте наразі в Україні переважна більшість фактів домашнього насильства реєструється після звернень до Національної поліції України, а інші суб'єкти до виявлення залучені недостатньо. Так, із усіх зареєстрованих протягом 2020 року заяв, повідомлень лише 10 надійшлоз кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, й ще 431 – від інших суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (що в сумі становить лише 0,2%) [1]; б) забезпечення доступності життєзберігаючої інформації та інформації щодо доступних спеціалізованих послуг. Важливо, щоб у громаді кожна особа легко могла знайти інформацію щодо того, як слід діяти, якщо стосовно неї вчиняється насильство або вона стала його свідком, а кожна постраждала – отримала інформацію про наявні й громаді спеціалізовану допомогу і послуги для постраждалих.

2. Впровадження кампаній/ ініціатив із запобігання та протидії всім формам насильства. Цей напрямок включає запровадження на місцевому рівні системної роботи з метою підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються [3, ч.1 ст.1]. Така робота може включати в себе участь у всесвітній кампанії «16 днів активізму проти гендерно зумовленого насильства», проведення різноманітних інформаційно-просвітницьких заходів (вуличні акції, флешмоби, соціально-мережеві акції, тренінги, семінари, лекції, інформаційні хвилинки), виступи у місцевих засобах масової інформації та на веб-ресурсах, виготовлення поліграфічної продукції з питань запобігання та протидії домашньому насильству та їх поширення у загальнодоступних місцях – громадському транспорті, приміщеннях суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству тощо. При цьому важливим є залучення чоловіків і хлопців до проведення інформаційної роботи. У 2021 році було запроваджено механізм надання вибраним територіальним громадам субвенції на підтримку створення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від ДН/ГЗН, в розмірі 274,2 млн. грн. [7].Ці цифри, однак, не повністю відображають кошти, виділені місцевою владою на протидію ДН. Наприклад, Львівська область щорічно виділяє на протидію домашньому насильству близько 1 млн. грн., а Одеська міська територіальна громада на 2021 рік на фінансування заходів та послуг щодо запобігання та протидії насильству виділила 4 млн. 770 тис грн. [8].

3. Ефективне застосування заходів з недопущення повторного вчинення насильства. Цей напрямок включає: а) профілактичну роботу з кривдниками, які перебувають на профілактичному обліку в поліції. Відповідно до наказів МВС України № 124від 25.02.2019[4], № 650від 28.07.2017[5] та № 1044від 19.12.2017[6] така робота покладається в першу чергу на дільничних офіцерів поліції й працівників ювенальної превенції та спрямована на здійснення заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, контроль за поведінкою кривдника (у тому числі дитини-кривдника) за місцем проживання/перебування та проведення з ним профілактичної роботи з метою недопущення скоєння повторних фактів домашнього насильства; контроль за дотриманням вимог заходів тимчасового обмеження прав кривдника (дитини-кривдника) або покладенням на нього обов'язків шляхом щотижневого спілкування з кривдником, а у разі

необхідності з постраждалою особою за місцем проживання/перебування, навчання та/або місцем роботи, іншими місцями, які часто відвідують ці особи.

Протягом 2020 року уповноваженими підрозділами поліції на профілактичний облік було поставлено 85285 кривдників та винесено 41963 термінових заборонних приписів стосовно кривдників[1]. За 10 місяців 2021 року ці показники становили відповідно 89716 та 41322[2]; б) організацію та виконання програм для кривдників. У програмі для кривдників беруть участь такі категорії осіб: кривдники, яких направлено судом на проходження програми для кривдників; кривдники на добровільній основі; особи, які належать до групи ризику щодо вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі. У 2020 році лише 414 осіб було направлено на проходження програм для кривдників (0,5% від кількості осіб, яких протягом цього періоду було поставлено на профілактичний облік у зв'язку із вчиненням домашнього насильства), з яких за рішенням суду зобов'язана була пройти програму281 особа [9].

Список використаних джерел:

1.Звітпро результати роботи органів Національної поліції України із запобігання та протидії домашньому насильству за 12 місяців 2020 року (форма № 1-ДН). К., 2020, 5с.

2. Відомості у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за 10 місяців 2021 року. URL:https://www.npu.gov.ua/gromadyanam/protidiya-domashnomu-nasilstvu-main/protidiya-domashnomu-nasilstvu.html

3.Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12. 2017 № 2229-VIII (стаття 5). – URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text

4. Наказ МВС України від 25.02.2019 № 124 «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України». – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19#Text

5. Наказ МВС України від28.07.2017№ 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції». – URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text

6. Наказ МВС України від19.12.2017 №1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України». – URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 398 «Про затвердження Порядку та умов надання у 2021 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на створення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі». – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398-2021-%D0%BF#Text

8. Рішення Одеської міської ради № 13-VIII від 24.12.2020 р. «Про бюджет Одеської міської територіальної громади на 2021 рік». – URL:https://omr.gov.ua/ua/acts/council/182402/

9. Огляд національного механізму реагування на дії кривдників в Україні. – URL: https://ukraine.unfpa.org/uk/perppres

«АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПРАКТИЧНА ЗНАЧИМІСТЬ АНАЛІЗУ ТА ЗАПОБІГАННЯ ГРАБІЖАМ ТА РОЗБОЯМ У ПРИЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ»

Боброва Вікторія Миколаївна,
Адвокат ООКА, директор та адвокат
Адвокатської фірми "Лігал Асістенс Груп",
аспірант кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Науковий керівник:
Бабенко Андрій Миколаївич,
д.ю.н., професор, завідувач кафедри
державно-правових дисциплін
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Як загально відомо, «Життя вимагає постійної боротьби, і ця боротьба здійснюється як за допомогою чесної або економічної діяльності, так і за допомогою діяльності ганебної і злочинної. Громадський порядок не може знищити всього тертя і поштовхів в колективному організмі. Вся суть в тому, щоб звести всі більш або менш злочинні прояви до мінімуму» [1, с. 211].

Із прийняттям Конституції у 1996 р., ратифікацією й набуттям чинності на своїй території Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р. Україна проголосила невід'ємне право людини на життя, а також непорушне право власності, взявши на себе обов'язок їх забезпечення, гарантії та захисту.

Одним з показників ефективності реалізації зазначених функцій держави можна вважати рівень злочинності як явища соціально-правового, її коефіцієнти та динаміку. Ступінь поваги до закону (пізнається і вимірюється) порушеннями та злочинами [2, с.8]. Злочинність – це масове явище кожного суспільства, що складається із сукупності окреслених кримінальним законом вчинків, скоєних на тій чи іншій території протягом певного часу. [3, с.37].

Підвищення рівня запобігання злочинності, вдосконалення заходів боротьби з нею, дослідження її детермінантів з метою їх усунення – шлях до ефективного захисту забезпечених державою прав і свобод людини.

Однією з особливо привабливих для дослідження категорій злочинів є злочини проти власності, серед яких можемо виділити корисливо-насильницькі злочини з високим рівнем суспільної небезпеки такі, як грабежі та розбої, в ході вчинення яких насильницькі дії є способом подолання опору власника з метою заволодіння його майном.

Взявши за основу визначення злочинності за Е. Феррі, ми провели аналіз коефіцієнтів та динаміки грабежів та розбоїв з урахуванням окремих регіонів в межах одного періоду. Порівняльний аналіз дослідження статистики вказаних злочинів на території областей Причорноморського регіону та інших областей України з близькими показниками населення та площі підтверджує актуальність підвищення рівня запобігання грабежам та розбоям саме на території Одеської, Миколаївської та Херсонської області. Подібний територіальний підхід є широко відомим і в силу своєї ефективності дозволяє на основі отриманих наукових знань про особливості злочинності істотно підвищувати ефективність заходів запобігання кримінальним правопорушенням. Такі аналітичні розвідки успішно проводилися Албулом С.В., Бабенко А.М., Батиргареєвою В.С., Бесчастним В.М., Денисовою Т.А., Конопельським В. Я., Чекмарьовою І. М.,Філоновим В.П. та іншими вченими.

Відповідно до статистичних даних Офісу Генеральної прокуратури, у 2020 році правоохоронними органами виявлено 190258 злочинів проти власності, серед яких 7492 грабежі та 1360 розбоїв. З них 26725 злочинів проти власності вчинені у Причорноморському регіоні, серед яких 1347 грабежів та 253 розбої.

Аналіз динаміки зазначених злочинів у Причорноморському регіоні у 2020 році у порівнянні з іншими регіонами України вказує на значне збільшення приросту злочинності у період з червня по вересень.

Найбільш наглядно тенденції щодо динаміки рівня грабежів та розбоїв у Причорноморському регіоні вбачаються при порівнянні: Одеської та Львівської областей (населення: 2368107 та 2529608 осіб; площа: 33314 кв.км. - 21831.97 кв.км. відповідно). При показниках густоти населення Одеської області 72 людини/кв.км. та Львівської області 113,85 осіб/кв.км., маємо різке зростання показників грабежів в Одеській області в літній період: червень – 44, липень – 76, серпень 68, вересень - 68 зареєстрованих випадків, після чого кількість грабежів продовжує спадати. За той самий літній період у Львівській області при більшій густоті населення маємо наступні показники грабежів: червень 38, липень – 33, серпень – 39, вересень – 26. Аналогічна ситуація з розбоями: травень – 5, червень – 16, липень – 15, серпень – 11, вересень – 7 зареєстрованих випадків у Одеській області та червень – 8, липень – 1, серпень – 1, вересень – 5 у Львівській області.

При порівнянні статистичних даних Миколаївської (площа 24598 кв.км., населення 1141324 особи, густота населення 44,68 осіб/кв.км.) та Рівненської областей (площа 20047 кв.км., населення 1160647 осіб, густота 57,12 осіб/кв.км.) вбачається різкий спад у літній період кількості грабежів у Рівненській області та зростання їх вчинення у Миколаївській області. У Рівненській області зареєстровано: травень – 18, червень – 12, липень – 11, серпень – 2, вересень – 11 грабежів; у Миколаївській області: травень – 15, червень – 34, липень – 18, серпень – 25, вересень – 40 грабежів.

Отже, Причорноморський регіон характеризується збільшенням рівня грабежів та розбоїв у літній період у порівнянні з іншими регіонами України. У зв'язку з чим, питання запобігання дослідженим видам злочинів є актуальним та існує об'єктивна необхідність посилення засобів боротьби із злочинністю саме у цей період.

За умови додаткового детального дослідження закономірностей щодо місця та часу вчинення грабежів та розбоїв, віктимологічних даних з метою запобігання, припинення та розкриття злочинів можливе розширення у відповідних районах на літній період системи відеоспостереження, збільшення кількості груп швидкого реагування, автопатрульних нарядів, піших патрулів і так далі.

Список використаних джерел

1.Уголовная социология/Сост. и предисл. В.С. Овчинского. М.: ИНФРА-М, 2005.VIII, 658 с. (Библиотека криминолога).С.211.

2.Ortolan. Elements du troit penal. Париж, 1875, I, 46; Messedaglia. Le statistiche crim. delI'imperio Austriaco. Венеция, 1867. С.8.

3.Литвак О.М. Держава і злочинність. Монографія. Київ: Атіка. 2004. С.37.

4.Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2020 року/ Прокуратура Одеської області. URL:https://od.gp.gov.ua/ua/documents.html#(дата звернення: 01.11.2021 р.).

5.Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2020 року/ Прокуратура Миколаївської області. URL: https://myk.gp.gov.ua/ua/statnik.html#(дата звернення: 01.11.2021 р.).

6.Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2020 року/ Прокуратура Львівської області. URL: https://lviv.gp.gov.ua/ua/lvdoc.html?_m=publications&_t=cat&id=111640(дата звернення: 01.11.2021 р.).

7.Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2020 року/ Прокуратура Рівненської області. URL: https://pro.gov.ua/statistic(дата звернення: 01.11.2021 р.).

«КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ: НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ»

Будяченко Ольга Миколаївна,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Негруца Тетяна,
студентка 4 курсу факультету № 1
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Однією із найголовніших сфер діяльності науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності Державного науково-дослідного інституту МВС України є кримінологічний аналіз та прогнозування злочинності. Варто зауважити, що термін «кримінологічний» в такому випадку використаний не випадково, адже він тривалий час використовується у науковій літературі та не потребує пояснення [1, с. 14-15]. Досліджуючи дану проблему варто широко розкрити розуміння кримінологічного аналізу злочинності, як дослідження усієї сукупності даних про ознаки злочинності як статистичної сукупності злочинів; даних про ознаки конкретних злочинів: час, місце, характер діяння та інші обставини його вивчення, соціально-демографічні, кримінально-правові, а також інші ознаки виявлених осіб, які вчини злочини; відомостей про соціально-економічні процеси, які впливають на стан злочинності.

Метою кримінологічного аналізу злочинності є отримання всебічного та повного уявлення про злочинність в цілому, окремі групи та види злочинів як соціальні феномени з усіма їх структурними елементами [2,с.8]. Слід зазначити, що більшість кримінологів наголошують на значенні відповідної сукупності ознак злочинності або окремих видів злочинів для розроблення ефективних заходів запобігання їм [1,с.15-16]. Не менш важливим є те, що ці дані дозволяють глибоко зрозуміти сутність злочинності як соціального феномену, детермінанти, тенденції та закономірності вивчення окремих груп та видів злочинів, розробляти нові теоретичні положення щодо кримінологічної теорії злочинності.

Існує п’ять основних напрямів щодо покращення кримінологічного аналізу злочинності: розширення інформаційної бази даних щодо злочинності; використання існуючих та розроблення нових методів оброблення, узагальнення та аналізу даних щодо злочинності; розширення інформаційної бази даних щодо соціально-економічних явищ та процесів, які впливають на стан злочинності; використання результатів кримінологічного аналізу злочинності та її детермінант для прогнозування змін в ній; розроблення нових наукових положень щодо теорії злочинності. Причому здійснення цієї роботи відбувається в саме такій послідовності, у якій перераховані зазначені напрями.

Отримання нового за змістом виду інформації про злочинність потребує визначення методів роботи з цією інформацією, а результати кримінологічного аналізу злочинності та детермінант використовуються для розроблення прогнозів злочинності та надалі для вдосконалення теорії злочинності. Варто розглянути наступні дослідження в даній сфері, які є відомими на сьогодні:

1. Статистичні звіти про злочинність були й залишаються основним джерелом інформації для проведення кримінологічного аналізу злочинності. У цей час для аналізу використовуються дані всіх форм державної статистичної звітності про злочинність перш за все «Єдиного звіту про кримінальні правопорушення», «Звіту про осіб які вчинили кримінальні правопорушення». Для аналізу практики засуджених осіб, які вчинили злочини, використовуються дані із «Звіту про осіб притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання» та «Звіту про склад засуджених». У разі необхідності залучаються дані окремих відомчих статистичних звітів МВС України.

За результатами дослідження статистичних даних за тривалий час з 2013 року щорічно розробляється кримінологічний аналіз стану криміногенної і безпекової ситуації в Україні та прогноз їх розвитку на наступний рік. Він містить докладний аналіз даних щодо детермінант злочинності за вказаний період, стан, динаміку всіх груп злочину, виділених за спрямованістю найбільш поширених видів злочинів кожної групи та прогноз показників найбільш поширених злочинів на наступний рік.

2. Завдяки налагодженню взаємодії з Департаментом організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування та Департаментом інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України для нас став доступним ряд нових видів інформації щодо злочинності. Одним із них є щомісячні дані про

найбільш розповсюджені в країні злочини, які відсутні у чинних статистичних звітах. Кримінологічна чинність цих даних полягає в тому, що вони фіксують поточний стан цих злочинів, який в значно меншій мірі зазнає впливу органів слідства, що робить можливим на ранній стадії виявити нові тенденції динаміки зазначених діянь. За допомогою таких даних можна готувати щоквартально оперативний прогноз кількості таких злочинів на місяць або декілька місяців

3. Ще одним важливим видом інформації виступає щоденне зведення про загальну кількість облікових злочинів та стислі описи найбільш резонансних злочинних посягань, які отримуються за допомогою Департаменту організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України. У щоденних зведеннях містяться статистичні дані про стан злочинності в країні протягом доби, які планується використовувати для формування таблиці середніх показників злочинності за добу за певний період часу. Описи резонансних злочинів становлять окремий масив інформації, який планується постійно аналізувати для визначення певних тенденцій у формах та способах злочинної поведінки, розроблення поглибленої кримінологічної характеристики злочинності в країні.

4. Завдяки доступу до Інформаційно-пошукової системи МВС України є можливість формувати вибіркові масиви заяв та повідомлень про злочини та інші події. Важливість цих даних полягає в тому, що це по суті первина, майже не скорегована інформація, яка дозволяє при дотриманні умов формування вибірки, розробити повну кримінологічну характеристику злочинності, окремих груп та видів злочинів у країні. Очевидно, що перелік ознак злочинів, які містяться в заявах та повідомленнях, не є значним, проте в них зазвичай відображені місце та час вчинення злочину, основні кримінологічні ознаки самих діянь, часто й окремі ознаки особи або осіб, які їх вчинили [3].

По-перше, ці дані дають можливість отримати належну інформацію щодо змісту масиву заяв та повідомлень про злочини та інші події, оцінити правильність юридичної оцінки діянь, про які йдеться у заявах та повідомленнях, визначити приблизну кількість діянь з ознаками злочинів, які не реєструються та не опубліковуються відповідним чином. По-друге, відомості про події з ознаками злочинів, занесені до ЄРДР, становлять прийняту інформаційну основу для розроблення кримінологічної характеристики злочинності в цілому, окремих груп та видів злочинів.

При розробленні структури бази даних описів резонансних злочинів та заяв, а також повідомлень про злочини та інші події, виникають серйозні методичні труднощі, оскільки необхідно з одного боку зберегти описи окремих ознак злочинів (місце, час, спосіб вчинення, використовувані засоби, тощо), а з другого забезпечити можливість коректного узагальнення даних, формування підмасивів злочинів за певними ознаками в напівавтоматичному або автоматичному режимі .

Наразі, є чималі сподівання, що подальше дослідження з усіх зазначених напрямів сприятимуть розгорнутої кримінологічної характеристики сучасної злочинності в Україні; встановленню нових тенденцій та закономірностей змін у структурі та динаміці злочинності в цілому, окремих груп та видів злочинів; розвитку теоретичних положень щодо сутності злочинності в цілому, окремих груп та видів злочинів; розвитку теоретичних положень щодо сутності злочинності як соціального феномену типології злочинів та злочинців.

Список використаних джерел:

1. Ястребов В. Д. К вопросу о понятии криминологической характеристики преступлений//Вопросы борьбы с преступностью. Вып. 37. М. Юрид. Лит., 1982. 104 с.

2. Концепція розвитку кримінологічної науки в Україні у першій третині XXI століття // Інформаційний бюлетень Координаційного бюро з проблем кримінології НАПрН України. 2019. № 20. – 67 с.

3. Криминология: учебник / под рсд. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. 5-е изд., перераб. и доп. М. : Норма: ИНФРА-М, 2015. 800 с.

«ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОРОЖНЬОГО РУХУ НА ПЕРІОД ДО 2023 РОКУ: ОЦІНКА ТА ПРОПОЗИЦІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ[3]»

Голіна Володимир Васильович,
д.ю.н., проф., член-кореспондент НАПрН України,
головний науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України,
м. Харків

1. Відповідно до цілей, визначених Стратегією підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 р. №1360, зокрема щодо зниження у порівнянні з 2019 р. на 30% рівня смертності внаслідок дорожньо-транспортних пригод (надалі – ДТП) та зменшення соціально-економічних витрат від дорожньо-транспортного травматизму, постановою уряду від 21 грудня 2020 р. №1287 затверджена Державна програма підвищення рівня

[3] Примітка. Тези підготовлено на виконання теми фундаментального наукового дослідження НДІ ВПЗ «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні» номер державної реєстрації 0120U10561

безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 р. (включно), якою визначаються шляхи та способи розв'язання цієї проблеми, а також сформульовані завдання і заходи щодо досягнення амбітної мети (Додаток 2 до Програми) [1].

2. Обговорюється два способи вирішення зазначеної проблеми: *традиційний* (без пояснення його суті, але ми вважаємо, що мова йде про пропозиції посилення відповідальності за окремі види ДТП), який відкидається, оскільки, як зазначено в програмі, відсутній системний підхід до розв'язання нагальних проблем організації безпеки дорожнього руху, і *оптимальний* спосіб, що передбачає системний набір завдань і заходів, виконання яких сприятиме зниженню смертності щонайменше на 30 відсотків та соціально-економічних витрат від ДТП. У зв'язку з цим пропонується протягом трьох років здійснити заходи щодо: удосконалення державного управління у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та ведення обліку про ДТП; підвищення рівня безпеки на дорогах і дорожньої інфраструктури; покращення безпечної поведінки учасників дорожнього руху; підвищення безпеки перевезення пасажирів та вантажів комерційним автомобільним транспортом; удосконалення здійснення заходів реагування та управління наслідками ДТП; надання медичної допомоги; забезпечення дотримання Правил дорожнього руху (надалі - ПДР). Викликають певну занепокоєність показники смертності від ДТП при виконанні зазначених заходів, представлених Додатком 3 до Програми. Кількість загиблих внаслідок ДТП на 100 тис. населення очікується: у 2021 р. – 11,3; у 2022 р. – 10,1; у 2023 р. – 8,8 [1]. У Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року (надалі - Стратегія) зазначено: у середньому в державах-членах ЄС на 100 тис. населення припадає 5% загиблих у ДТП, тоді як в Україні такий показник становить (за даними 2019 р.) 8,22 відсотка осіб [2].

У Мінінфраструктури пояснюють, що почали рахувати також осіб, які загинули не тільки на місці аварії, а й померли в лікарні від травм протягом 30 днів. Натомість, у попередні роки у прогнозі враховували лише померлих безпосередньо на місці ДТП. Дійсно, постановою Кабінету Міністрів від 22 травня 2019 р. №424 «Деякі питання ведення обліку дорожньо-транспортних пригод» визначається новий порядок обліку ДТП в єдиній інформаційній системі МВС України, згідно з яким «загиблі – особи, які померли на місці ДТП чи протягом 30 діб від дня отримання тілесних ушкоджень внаслідок дорожньо-транспортних пригод»; «травмовані – особи, які внаслідок дорожньо-транспортних пригод одержали тілесні ушкодження та були доставлені до закладу охорони здоров'я або протягом трьох діб звернулися по медичну допомогу до такого закладу». Організовують та здійснюють ведення обліку в межах своєї компетенції МВС України, МОН, МОЗ, Національна поліція, Укртрансбезпека, Укравтодор на основі отриманих в результаті взаємодії державних органів даних та інформації для автоматизації процесів проведення оцінки стану аварійності, аналізу обставин, причин і умов, що сприяли виникненню ДТП [3]. Перш за все, звертає на себе увагу відсутність об'єктивного обліку ДТП з тяжкими наслідками. Паралельне ведення різних відомчих (погоджених!) обліків про ДТП, зацікавленість зазначених установ (і, мабуть, не тільки) у заниженні показників смертності і травматизму, оскільки оцінка діяльності їх посадовців залежить від рівня цих показників, відкриває «шлюзи фальсифікації». Лише, як приклад: якщо у звіті Держкомстату за 2016 р. зазначається про 4687 загиблих, то за розрахунками експертів ВООЗ у цей рік загинуло 6089 осіб, або на 30% більше. Не виключається, що статистика смертності в ДТП за 2018-2020 роки відкоригована в «ручному режимі» [4, с. 16, 17]. Крім того, складається враження, що держава і влада не зацікавлені у створенні неупередженого суб'єкта, який би відповідав за безпеку дорожнього руху. Фальсифікація статистичних даних небезпечна не тільки тим, зокрема, що утрачається уявлення про дійсний стан сфери безпеки дорожнього руху в країні, а ще й тим, що заплановані у черговій програмі завдання, часто другорядні, на які витрачаються великі державні кошти, мов би позитивно сприяють на зниження динаміки транспортних правопорушень, хоча це не так. У Мінінфраструктури зауважують, що у 2018-2019 роках програма фактично не виконувалася. «2018 рік – 0% виконання, 2019 рік – 38% виконання. Однак у 2018 році на програму витратили 900 млн. гривень із виділених 2,6 мільярда, а в 2019-му – 743 мільйона із 2,1 мільярда» [5]. Отже, для досягнення амбітної для України мети потрібні рішучі дії, які реально здатні вплинути на правосвідомість і волю учасників дорожнього руху.

3. Проведеними дослідженнями науковців і відомчих даних установлено, що переважна більшість транспортних правопорушень пов'язана з порушенням правил маневрування, перевищенням безпечної швидкості, недотриманням вимог проїзду перехресть і дистанції руху, керуванням транспортним засобом у стані сп'яніння, перевищенням встановленої швидкості, порушенням правил проїзду пішохідних переходів, виїзд на смугу зустрічного руху. Тільки за 9 міс. 2021 р. було вчинено 28 різновидів ДТП загальною кількістю 137.286 випадків, вісім з яких (наведених вище) склали 126.292 пригоди, тобто 92% від усіх зареєстрованих ДТП. Внаслідок лише цих ДТП загинуло 1912 з 2225 усіх загиблих за 9 місяців 2021 р., а це біля 91% [6]. Майже аналогічні показники структури стану смертності і травматизму характерні і за попередні останні роки. Стійкість структурних показників зазначених нами транспортних правопорушень з тяжкими наслідками – показник, як правило, зухвалого умисного недотримання ПДР, яке не потребує у більшості ДТП особливих знань, освіти, культури, професіоналізму, тривалого стану водіння транспортного засобу чи осо-

бливої спритності при переміщенні вулицею або дорогою. Достатньо елементарного передбачення можливих наслідків, стримання власних бажань, почуття обережності, зовнішньої контрольованості руху, страху суттєвих втрат матеріального, публічного, особистісного, гражданського характеру, врешті-решт кримінальної відповідальності. Необхідно приєднатися до думки професора Т.О. Гуржія, що транспортні правопорушення – це не просто сукупність однотипних протиправних діянь, а універсальний показник рівня правосвідомості учасників дорожнього руху і тих, хто його забезпечує [7, с. 57].

4. Отже, правосвідомість – найбільш уразлива ланка у причинному ланцюгу: водій (пішохід) – культура – правосвідомість – наслідок. Саме з її рівнем пов'язана культурно-репресивна концепція протидії «епідемії протиправності» і у сфері дорожнього руху академіка О.М. Костенка, згідно з якою її зниження залежить: 1) радикально – від рівня соціальної культури громадян і 2) паліативно – від репресивних заходів, тобто за формулою «культура плюс репресія» [8, с. 128, 134, 160 та ін.]. У ряді наукових праць ця концепція отримала назву культурологічної (С.І. Нежурбіда, В.А. Мисливий та ін.). При всій привабливості концепції еволюційного і довготривалого окультурювання громадян і навіть нації, вона – при катастрофічному стані сьогоднішніх показників смертності і травматизму від ДТП в Україні – малоефективна. За 3-4 роки скоротити на 30% (дійсно, а не за рахунок облікових маніпуляцій) прояви свавілля у сфері дорожнього руху потрібні не довгочасні культурно-виховні заходи, а негайні радикальні, навіть шокові, заходи і засобі, які здатні за ці і наступні роки «приборкати» свавільну правосвідомість потенційних правопорушників.

Тому сучасна теоретико-прикладна культурологія дорожнього руху повинна формувати його культуру через вплив на правосвідомість учасників руху радикально-репресивних жорстких нормативно-правових приписів і паліативно-культурних заходів за формулою «репресія – правосвідомість – культура руху». Йдеться, таким чином, про примусову технічну культуризацію хоча б певної частини учасників дорожнього руху.

5. Культурологічний запобіжний напрям інтегрує не хаотичний комплекс, а спеціально відібрані невеликі за кількістю заходи і засоби нормативно-правового, соціального, технічного, організаційно-управлінського, кримінологічного, психологічного характеру [9].

6. Додаток 2 до Програми передбачає 7 основних завдань і біля 100 різних – часто другорядних, але витратних – заходів, і лише 5-6 з них при певних умовах і додаткових заходах здатні позитивно вплинути на правосвідомість учасників дорожнього руху і взагалі на якісний його стан в країні (регіоні, місті тощо). Такими заходами є: удосконалення обліку ДТП; облаштування пішохідних переходів; забезпечення функціонування системи автоматичної фіксації порушень ПДР; забезпечення здійснення контролю водіїв на національному та регіональному рівні шляхом використання транспортних засобів з інтегрованою системою контролю швидкості руху транспортних засобів та розпізнавання номерних знаків та деякі інші. Оскільки і у Стратегії і Програмі проголошується намір знизити смертність на 30%, то і назва Програми повинна бути інша, наприклад, Державна програма скорочення смертності і травматизму в Україні на період до 2024 року.

Список використаних джерел:

1. Державна програма підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 р. // Офіційний вісник України від 04.12.2021. №1.

2. Стратегія підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року. Урядовий кур'єр від 04.11.2020. № 214.

3. Деякі питання ведення обліку дорожньо-транспортних пригод // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/424-2019-%D0%BF#Text (дата звернення 10.10.2021 р.).

4. Головкін Б.М. Щодо об'єктивності даних про стан безпеки дорожнього руху в Україні. Протидія злочинності і корупції: міжнародні стандарти та досвід України: зб. тез міжнар. конф. (м. Харків, 22 вересня 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 12-19.

5. Кабмін суттєво підвищив прогноз смертності на дорогах. Як це пояснюють? Хмарочос // URL: https://hmarochos.kiev.ua/2021/02/08/kabmin-suttyevo-pidvyshhyv-prognoz-smertnosti-na-dorogah-yak-tse-poyasnyuyut/ (дата звернення 10.10.2021 р.).

6. Дорожньо-транспортні пригоди за причинами за період з 01.01.2021 по 30.09.2021 // URL: http://patrol.police.gov.ua/statystyka/ - Статистика.

7. Гуржій Т.О. Адміністративно-правові проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні: монографія. Харків: Тимченко, 2010. 438 с.

8. Костенко О. М. Культура і закон – у протидії злу: монографія. Київ: Атіка. 2008. 352 с.

9. Голіна В.В. Культура і закон у запобіганні правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху в Україні. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. Харків: Право, 2021. Вип. 41. С. 56-62.

«НАПРЯМКИ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАГАННЯМ ДИТИНИ ДЛЯ СЕКСУАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ»

Димура Діана Сергіївна,
курсантка 2 курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Науковий керівник:
Резніченко Ганна Семенівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

18 лютого 2021 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства». Цей Закон, зокрема, реалізує положення матеріального права, що містяться у Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства «Ланцаротська конвенція» 2007 року у Кримінальний кодекс України та встановлює кримінальну відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей (доповнено новою статтею 156-1 Кримінальний кодекс України) [1].

Стаття 156-1 Кримінальний кодекс України встановлює відповідальність за домагання дитини для сексуальних цілей, тобто «грумінг» - налагодження довірливих відносин з дитиною як в реальному світі, так і в мережі Інтернет з метою сексуального насильства над нею [2].

Частина 2 ст. 156-1 Кримінальний кодекс України встановлює відповідальність за пропозицію зустрічі, зроблену повнолітньою особою, у тому числі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій, неповнолітній особі з метою втягнення її у виготовлення дитячої порнографії, якщо після такої пропозиції було вчинено хоча б одну дію, спрямовану на те, щоб така зустріч відбулася. Під дитячою порнографією в цій статті слід розуміти зображення у будь-який спосіб дитини чи особи, яка виглядає як дитина у реальному чи змодельованому відверто сексуальному образі, сексуальній поведінці або будь-яке зображення статевих органів дитини в сексуальних цілях [3].

На сьогоднішній день, з технологічним розвитком суспільства з'являються нові види загроз для статевої свободи особи загалом і найбільш вразливої категорії суспільства дітей в цілому. Проблематика полягає у широкому розповсюдженню дитячої порнографії, створення у соціальних мережах груп, що посягають на статеву недоторканність, цим самим викликають підвищенні масштаби поширення дитячої порнографії, що становить суспільну небезпеку. Здійснюється безпосередній шкідливий вплив на нормальний статевий розвиток дитини, а також на формування моральних цінностей всього підростаючого покоління.

Дитяча порнографія в мережі Інтернет розповсюджується дуже легко, швидко та дешево, саме ці критерії і є причиною чому правопорушники її використовують. З іншої сторони, інформаційно-комунікаційні технології можуть використовуватися і для спілкування з новими людьми, але частіше з метою подальшої сексуальної експлуатації. Наразі це легко, адже теперішні діти не розрізняють віртуальний та реальний світи, Інтернет все частіше стає засобом їх соціалізації. Психологи вважають, що реєстрація у соцмережах – це наслідок природної потреби дитини перебувати у соціумі за уподобанням, нерідко ще використовують всесвітню мережу для спілкування, розширення кола знайомих.

Здебільшого розрізняють три категорії жертв дитячої порнографії :

1) довірливі діти. Характерним для них є те, що вони залюбки погоджуються «знятись у кіно» та легко зустрічаються із незнайомцями. Можливі випадки, коли діти не проти пограти з чоловіком в дорослі ігри, що дозволяють зняти із себе частини одягу. Чоловіки які сидять в соцмережі вказують менший свій вік, де під виглядом ровесників заводять віртуальну дружбу або ж запрошують на реальне побачення, де вже в останній момент підліток розуміє що відбувається насправді;

2) викрадені діти. Найбільш вразлива категорія дітей, яких насильно та регулярно ґвалтують перед камерами та утримуються переважно в жахливих умовах;

3) діти з неблагополучних родин – категорія, доволі характерна для України. В першому випадку дитина шукає порятунок та любов в дорослому чоловіку, в іншому – самі ж батьки можуть продати за пляшку горілки, дитя особливо не задумуючись про наслідки [4, с. 184].

Небезпека полягає в тому, що велика ймовірність під час віртуального знайомства та спілкування стати жертвою шантажу, переслідувань, залякувань, сексуальних домагань, схиляння до самогубства. Ситуація ускладнюється ще й тим, що діти через свій вік, відсутність життєвого досвіду та стійкої здатності критично мислити легко йдуть на контакт у соцмережах, повідомляють особисту інформацію, діляться власними фото, часто відвертого характеру.

Підсумовуючи вищенаведене погоджуюся із думкою висловленою Лубенець І. Г., Приходько О. О., що для полегшення виявлення та розкриття, а також запобігання кримінальним правопорушенням відносно дітей у сфері моральності та пов'язаних з ними кримінальних правопорушень, що посягають на статеву свободу та статеву недоторканість, необхідно вирішення таких завдань:

– добитися криміналізації володіння, придбання, одержання доступу, зберігання матеріалів, що містять дитячу порнографію, відповідно міжнародним нормативно-правовим актам;

– розробити спрощений механізм блокування та видалення таких матеріалів хостерами та інтернет-провайдерами;

– підготувати видання, особлива комунікація батьків та дітей.

– найважливіше не те, що дорослий говорить дитині, а як налагодити навчання дітей правилам безпечної поведінки в глобальній мережі Інтернет [4, с.185].

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції): Закон України від 18.02.2021 № 1256-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1256-20#Text (дата звернення: 03.11.2021 р.)

2. Рекомендації щодо онлайн-безпеки для педагогічних працівників. URL: https://stop-sexting.in.ua/wp-content/uploads/2020/09/dovidnyk_dlya_pedagogichnyh_praczivnykiv.pdf (дата звернення: 03.11.2021 р.)

3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 03.11.2021 р.)

4. Лубенець І.Г., Приходько О.О. Проблема дитячої порнографії в інтернеті: стан, тенденції, шляхи подолання. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. №5. С. 182-186.

«КЛАСИФІКАЦІЯ НОРМ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В СФЕРІ УБЕЗПЕЧЕННЯ ДОРОЖНЬОГО РУХУ[4]»

Калініна Аліна Владиславівна,
к.ю.н., науковий співробітник відділ
у кримінологічних досліджень,
Науково-дослідний інститут вивчення проблем
злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України,
м. Харків

Безпека на дорогах – одна із найвагоміших програмних цілей держави. Нормативне регулювання цієї галузі здійснюється значним масивом законодавчих та інших актів. Такий факт пояснюється надважливістю забезпечення нормального функціонування вантажних та пасажирських перевезень, оскільки убезпечення безпеки дорожнього руху є одним із пріоритетних завдань держави. У контексті розгляду безпеки дорожнього руху доречно наголосити на соціальній ролі законодавства, яка полягає саме в тому, що воно є інструментом регулювання суспільних відносин, закріплює правомірні можливості, встановлює правила та норми поведінки, визначає перелік дозволених засобів досягнення цілей життя і діяльності людей [1, с. 219].

Кримінологічне законодавство у сфері убезпечення дорожнього руху – це окремий структурний елемент кримінологічного законодавства України. Предметом правового регулювання в такому разі є суспільні відносини у сфері регулювання профілактики та запобігання правопорушенням (як адміністративним, так і кримінальним) у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Включення до обсягу цього поняття адміністративних правопорушень виправдовується тим, що такі правопорушення можна вважати фоновими явищами для злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Щодо кримінальних проступків, які є складовою кримінальних правопорушень проти безпеки руху та експлуатації транспорту, то віднесення їх до фонових для вказаних злочинів явищ чи, навпаки, до явищ, для яких адміністративні правопорушення є фоновими – питання дискусійне, що потребує наукового осмислення у майбутньому.

Норми кримінологічного законодавства у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху можна класифікувати, зокрема, й за функціональним призначенням із розподілом їх на концептуальні, програмні, регулятивні та запобіжні.

До *концептуальних* належать норми, за допомогою яких висвітлюється система поглядів та конструктивних ідей держави щодо підвищення безпеки дорожнього руху. Зовнішнім виразом цих норм зазвичай є такі підзаконні акти, як концепції, стратегії і т.п., затверджені органами державної влади та місцевого самоврядування. У сфері убезпечення дорожнього руху таким документом є Стратегія підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року.

---

[4] Тези підготовлено на виконання теми фундаментального наукового дослідження НДІ ВПЗ «Стратегія запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху та експлуатації транспорту в Україні».

Метою вказаної Стратегії є зниження рівня смертності внаслідок ДТП щонайменше на 30 % до 2024 р., зниження ступеня тяжкості наслідків ДТП для учасників дорожнього руху та зменшення соціально-економічних втрат від дорожньо-транспортного травматизму, а також запровадження ефективної системи управління безпекою дорожнього руху для забезпечення захисту життя та здоров'я населення [2]. Головними напрямами Стратегії визначено: визначення пріоритетів у сфері безпеки дорожнього руху, формування напрямів і способів їх досягнення, а також формування в усіх учасників правовідносин у сфері безпеки дорожнього руху розуміння важливості проблеми смертності внаслідок дорожньо-транспортних пригод, перспектив і орієнтирів для забезпечення належного стану безпеки дорожнього руху в Україні [2].

До *програмних* норм кримінологічного законодавства у галузі безпеки дорожнього руху відносяться положення документів, спрямованих на реалізацію концептуальних норм. На теперішній час одним із таких документів є Державна програма підвищення безпеки дорожнього руху на період до 2023 р. Метою вказаної Програми є зниження в Україні рівня аварійності та ступеня тяжкості наслідків дорожньо-транспортних пригод, насамперед соціально-економічних, відповідно до цілей, визначених Стратегією підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року [3]. Серед завдань з виконання Програми визначено: удосконалення державного управління у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; ведення обліку та проведення аналізу даних стосовно дорожньо-транспортних пригод; забезпечення безпеки на дорогах та безпеки дорожньої інфраструктури; забезпечення безпеки на дорогах та безпеки дорожньої інфраструктури; забезпечення безпечної поведінки учасників дорожнього руху та ін. [3].

Регулятивні норми – це норми законодавства, спрямовані на дотримання правил, норм і стандартів експлуатації транспорту, забезпечення правил при організації безпеки дорожнього руху та інших приписів, що визначають правила для учасників дорожнього руху. Сутність регулятивних норм у сфері убезпечення дорожнього руху випливає з основних функцій державного регулювання діяльності транспорту, зокрема автомобільного, серед яких:

- формування ринку послуг;
- контроль за виконанням законодавства про автомобільний транспорт;
- нормативно-правове регулювання з питань автомобільного транспорту;
- ліцензування діяльності перевізників;
- стандартизація і сертифікація;
- організація та контроль автомобільних перевезень;
- тарифна, інноваційна та інвестиційна політика;
- державне замовлення на соціально значущі послуги автомобільного транспорту загального користування;
- захист прав споживачів послуг автомобільного транспорту [4, с. 56].

Отже, виходячи із функціонального призначення регулятивних норм кримінологічного законодавства, необхідно зазначити про надзвичайно широке коло нормативних актів, у яких вони містяться. Серед таких актів: Закони України «Про транспорт», «Про дорожній рух», «Про автомобільний транспорт», Правила дорожнього руху та ін.

До *запобіжних* норм відносяться норми адміністративного та кримінального законодавства, що визначають відповідальність за порушення у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, виконуючи тим самим і профілактичну та запобіжну функції. Наприклад, серед таких норм можна назвати такі статті Кодексу України про адміністративні правопорушення, як: 122 («Перевищення встановлених обмежень швидкості руху, проїзд на заборонний сигнал регулювання дорожнього руху та порушення інших правил дорожнього руху»), 122^4 («Залишення місця дорожньо-транспортної пригоди»), 127 («Порушення правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами та особами, які керують гужовим транспортом, і погоничами тварин»), 128^1 («Порушення або невиконання правил, норм та стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху») та ін. Кримінальна відповідальність у сфері убезпечення дорожнього руху встановлюється за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК України), порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння (ст. 286^1 КК України).

Отже, кримінологічне законодавство України у сфері убезпечення дорожнього руху має своїм призначенням регулювання суспільних відносин у сфері профілактики та запобігання правопорушенням. Функціональне призначення норм такого законодавства є широким: від визначення концептуальної розбудови підвищення рівня безпеки та реалізації таких положень до норм, що встановлюють адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення правил дорожнього руху або експлуатації транспорту.

Список використаних джерел:

1. Голіна В. В., Головкін Б. М. Забезпечення якості запобіжної функції законодавства про кримінальну відповідальність. Теоретичні основи забезпечення якості кримінального законодавства та правозастосовчої діяльності у сфері боротьби зі злочинністю в Україні : монографія / за заг. ред. В. І. Борисова, В. С. Зеленецького. Харків : Право, 2011. 344 с.

2. Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 жовт. 2020 р. № 1360-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-2020-р#Text.

3. Про затвердження Державної програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 р. : постанова Кабінету Міністрів України № 1287 від 21 груд. 2020 р. URL : https://www.epravda.com.ua/rus/news/2020/04/9/659188/

4. Транспортне право України : підручник / Шелухін М. Л., Антонюк О. І., Вишнивецька В. О. та ін. ; за ред. М. Л. Шелухіна. Київ: Ін Юре, 2008. 893с.

«ЧИ МОЖНА ПОДОЛАТИ НЕЗАКОННУ ПОРУБКУ ЛІСУ?»

Кічіджи Вікторія Валеріївна,
курсантка 2 курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Науковий керівник:
Резніченко Ганна Семенівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Важливою складовою навколишнього природного середовища є ліс. Ліси України – це природний комплекс, який складається з рослинного світу, звірів, птахів, різних комах, міріадів мікроорганізмів. Україна має обмежені лісові ресурси і при цьому залишається одним із лідерів у Європі за обсягом експортних поставок деревної сировини.

Згідно з чинним законодавством ліси діляться на категорії та під категорії залежно від функціонального призначення та рівня захищеності.

Стаття 39 Лісового кодексу України закріплює такі категорії лісів:

1) захисні ліси (виконують переважно водоохоронні, ґрунтозахисні та інші захисні функції);

2) рекреаційно-оздоровчі ліси (виконують переважно рекреаційні, санітарні, гігієнічні та оздоровчі функції);

3) ліси природноохоронного, наукового, історико-культурного призначення (виконують особливі природоохоронні, естетичні, наукові функції тощо);

4) експлуатаційні ліси [1].

Відповідно до Порядку поділу лісів на категорії виділяють особливо захисні лісові ділянки, захисні ліси, які включають лісові ділянки, що виконують функцію захисту навколишнього природного середовища та інженерних об’єктів від негативного впливу природних та антропогенних ресурсів.

Порівнюючи Україну з Південною Америкою по збуту можна зазначити, що з початку 2021 року втрачено понад 2000 квадратних кілометрів лісу – це на 34% більше, ніж торік, що свого часу також було рекордом. Ці відомості вчені виявили на підставі аналізу супутникових даних. В Україні за офіційними оцінками Держекоінспекції, за перші шість місяців 2021 року порушники, які займались незаконним вирубуванням лісів, завдали Україні збитків на суму 108,3 млн. грн, за минулий рік вони сягали 316,7 млн. грн. В Україні за незаконну порубку дерев або чагарників у лісах, захисних та інших лісових насаджень, перевезення, зберігання, збут незаконно зрубаних дерев або чагарників, що заподіяли істотну шкоду може бути застосовано штраф від тисячі до тисячі п’ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк [2].

Зупинити процес вирубування лісів в Україні поки що не вдається жодними превентивними інструментами. Усі ліси на території України, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, становлять лісовий фонд України і перебувають під охороною держави. Важливу роль у боротьбі з незаконним обігом деревини відіграють кримінально-правові заходи. Неодноразово досліджувалася проблема розмежування порубки лісу як кримінально карного діяння та кримінальних правопорушень проти власності з ознаками розкрадання.

Обов’язковим елементом крадіжки є вилучення майна із законного володіння його юридичного власника. Частина 1 ст. 148 Господарського кодексу України визначає, що відповідно до Конституції України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, що знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об’єктами права власності Українського народу [3]. Від імені народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України. При самовільній рубці

дерева та чагарники вилучаються з природного середовища свого зростання, а не зі сфери власності. Як правило, порушення, пов'язані з обігом нелегальної лісопродукції, кваліфікуються лише як незаконна порубка, хоча порушники часто затримуються не в момент безпосередньої заготівлі деревини, а під час її транспортування або зберігання.

Ліси – охоронці нашого краю. Ми вирощуємо дуби, сосни, інші дерева в лісі, а ліс вирощує нас, формує нашу свідомість, виховує любов до рідного краю.

Отже, збереження лісових ресурсів та їх раціональне використання, створення нових лісових насаджень з метою доведення лісистості до оптимального рівня, підвищення продуктивності лісів із збереженням та посиленням їх корисних властивостей є пріоритетним завданням держави і за будь-яке незаконне посягання на ліси нашої країни повинна наставати кримінальна відповідальність.

Список використаних джерел:

1. *Лісовий кодекс України : Закон України від 21.01.1994 р. № 3852-XII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text (дата звернення: 31.10.2021 р.)*
2. *Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення 31.10 2021 р.)*
3. *Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення 30.10.2021 р.)*

«ЗМІСТ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ К БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ»

Колб Роксолана Олегівна

аспірантка кафедри кримінального права і процесу
Волинського національного університету імені Лесі Українки,
м. Луцьк

Як свідчить практика, запобіжна діяльність в будь-якій сфері суспільних відносин спрямована на нейтралізацію, блокування, усунення тощо детермінант, що породжують, обумовлюють та корелюють вчинення кримінальних правопорушень.

У кримінології процес спричинення, обумовлення та кореляції протиправної поведінки особи, яка проявилась у факті вчинення кримінального правопорушення, називають детермінацією злочинності [1, с. 71]. Як з цього приводу зробив висновок А. П. Закалюк, у найзагальнішому значенні поняття детермінації відображає діалектичну суттєву властивість реального буття – загальний зв'язок, взаємозалежність та взаємообумовленість предметів, явищ і процесів [2, с. 184].

У свій час (і це є актуальним і у сьогоденні) Н. Ф. Кузнєцова до системи кримінальної детермінації запропонувала включити три основні елементи:

а) причини, тобто явища (системи), які породжують або продукують інші явища (системи) – наслідки;

б) умови – різноманітні явища, процеси, обставини, що сприяють або створюють можливість виникнення та прояву причини, яка породжує наслідки;

в) корелянти – такий зв'язок між подіями, явищами, процесами, за якого зміна одних явищ супроводжується (не спричинюється чи обумовлюється) зміною інших [3, с. 11].

Виходячи з отриманих в ході даного дослідження результатів, саме зазначені вище теоретичні підходи й були взяті за основу при визначенні детермінації кримінальних правопорушень у сфері банківської діяльності в Україні.

Зокрема, у тлумачних словниках під нейтралізацією (фр. neutralization, від лат. neutralis – не належний ні тому, ні іншому), розуміють послаблення впливу кого-небудь або чого-небудь [4, с. 385-386].

У контексті досліджуваної у цій роботі проблематики нейтралізація означає усунення детермінант, що спричинюють та обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень у банківській сфері. Так, у ст. 48 Закону України «Про банки і банківську діяльність» встановлені обмеження щодо діяльності банків, а саме – цим установам забороняється здійснювати ризикову діяльність, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку. При цьому перелік ознак, наявність яких є підставою для висновку Національного банку України про проводження банком ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, визначається нормативно-правовим актом Національного банку України та оприлюднюється у встановленому законом порядку.

У свою чергу, у ч. 2 ст. 42 КК України з цього приводу зазначено, що ризик визнається виправданим, якщо мету, що була поставлена, не можна було досягти в даній обстановці дією (бездіяльністю), не поєднаною з ризиком, і особа, яка допустила ризик, обґрунтовано розраховувала, що вжиті нею заходи є достатніми для відвернення шкоди правоохоронюваним інтересам.

Отже, враховуючи, що зазначена норма КК має бланкетний характер, тобто відсилає ознаки кримінального правопорушення до іншої галузі права [5, с. 19], правомірність вчинення діяння, пов'язаного з ризи-

ком, у банківській сфері, а, отже, підстави кримінальної відповідальності (ст. 2 КК) у всіх випадках визначаються нормативно-правовими актами Національного банку України, який таким чином здійснює нейтралізацію детермінант, що спричинюють та обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень у вказаній галузі суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Кримінологія: підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін.; за ред. В. В. Голіни, Б.М. Головкіна. Харків: Право, 2014. 440 с.

2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.

3. Кузнецова Н. Ф. Проблемы криминологической детерминации. Москва: Юрид. Литература, 1984. 186 с.

4. Булыко А. Н. Большой словарь иностранных слов. 35 тысяч слов. Изд. 3-е, испр., перераб. Москва: Мартин, 2010. 704 с.

5. Кримінальне право України. Загальна частина. Альбом схем: навч. посіб. Київ: Алерта, 2015. 212 с.

«НИЗЬКИЙ РІВЕНЬ ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ОДНА З ДЕТЕРМІНАНТ, ЩО ОБУМОВЛЮЄ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В НАШІЙ ДЕРЖАВІ»

Колб Олександр Григорович,
д.ю.н., професор, професор кафедри
кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого,
Заслужений юрист України
м. Харків
Пирожик Олександр Веніамінович,
Уповноважений з антикорупційної діяльності
комунального підприємства «Волинський обласний
фтизіопульмонологічний медичний центр»
Волинської обласної ради
м. Луцьк

Як показує практика, на сьогодні в Україні досить низьким є рівень виконання рішень Європейського суду з прав людини, що виступає однією з умов, яка сприяє вчиненню кримінальних правопорушень, а також не дозволяє у повній мірі усунути, нейтралізувати, блокувати тощо детермінанти, що їх спричинюють та обумовлюють. І це при тому, що щорічно Україна, з одного боку, стає суб'єктом судових процесів у Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ), з іншого, вимушена виплачувати значні кошти для потерпілих від бездіяльності та протиправних дій посадових осіб відповідних державних органів, установ, підприємств і організацій, яку це передбачено Законом України від 23.06.2006 р. «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

Зокрема, як встановлено в ході спеціальних наукових досліджень, ЄСПЛ на сьогодні ухвалив майже 200 рішень, у яких констатував порушення Україною щодо своїх громадян статей 2 та 3 Конвенції про захист прав і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. При цьому наша держава щорічно сплачує за рішеннями ЄСПЛ від 25 до 30 млн. гривень [1, с. 212].

Якщо оцінити зазначені юридичні факти з огляду структури допущених Україною правопорушень, то вона має наступний вигляд:

а) це порушення процесуального характеру (21% у загальній їх кількості, пов'язані з неефективним розслідуванням);

б) 15 порушень, що стали наслідками катування особи (9%);

в) 59 порушень стосуються випадків нелюдського та такого, що принижує гідність поводження (34%);

г) 62 порушення (не реагування або неефективне розслідування по скаргах громадян) (36%) [2, с. 249].

Як свідчить суспільно-політична практика, головною причиною низького рівня виконавської дисципліни в нашій країні є та ментальність (від лат. mentalis – спосіб мислення) [3, с. 350], що склалась в українському соціумі, а саме: від Президента України, народних депутатів та інших представників влади, включаючи суддів, які дають присягу служити закону (дотримуватись міжнародного принципу верховенства права [4]), а також до пересічних громадян у тих чи інших юридично значущих ситуаціях лунають обіцянки, беруться на себе добровільні зобов'язання тощо, але вже при досягненні бажаної мети (обрання Президентом України т. ін.)чомусь про все відразу «забувається» – а це аморальна, а на Заході – недопустима поведінка, яка підриває репутацію (фр. reputation, лат. reputation – роздумуванню; створення загальної думки про людські чесноти якоїсь особи) [3, с. 500] нашої держави у цілому на міжнародній арені.

Показовою у цьому сенсі є поведінка представників України у відносинах з Міжнародним валютним фондом (МВФ), коли наша держава отримує фінансовий транш (фр. tranch – серія, частина; грошовий займ) [3, с. 589], але не в повній мірі виконує у зв'язку з цим взяті на себе зобов'язання, включаючи й проведення реформ у військовій сфері, захисту прав потерпілих від насильницьких злочинів, створення справедливого судочинства, т. ін.

Проте, як з цього приводу влучно зробили висновок деякі дослідники, щодо ментальної складової, то змінити ставлення до людини, завдання архіскладне, системне та торкається свідомості. Більш того, свідомості не окремої людини і не окремої спільноти, а всього суспільства, його соціокультурних шарів [5, с. 275].

Важливими, у контексті досліджуваної у цій науковій статті проблематики, є й інший висновок науковців: правовою нормою стає лише тоді, коли вона відбивається в соціальній практиці [5, с. 275].

Список використаних джерел:

1. Подільчак О. М. Порушення в Україні статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Кримінально-виконавча політика України та Європейського Союзу: розвиток та інтеграція: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 листопада 2015 року). Київ: Ін-т кримінально-викон. служби. 2015. С. 211-214.

2. Бабін Б. В. Правові стандарти Ради Європи у сфері ефективних розслідувань. Кримінально-виконавча політика України та Європейського Союзу: розвиток та інтеграція: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 листопада 2015 року). Київ: Ін-т кримінально-викон. служби. 2015. С. 249-252.

3. Булыко А. Н. Большой словарь иностранных слов. 35 тысяч слов. Изд. 3-е, испр., перераб. Москва: Мартин, 2010. 704 с.

4. Головатий С. П. Верховенство права: монографія: у 3-х кн. Київ: «Фенікс», 2006. uk.m.wikipedia.org.

5. Кириченко В. Є. Кримінально-виконавча система України – реформи заради реформ. Кримінально-виконавча політика України та Європейського Союзу: розвиток та інтеграція: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 листопада 2015 року). Київ: Ін-т кримінально-викон. служби. 2015. С. 272-275.

«ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВУ ЗЛОЧИНІВ»

Конопельський Віктор Ярославович,
д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Відповідно до ст. 58 Мінімальних стандартних правил поводження з ув'язненими, – де вказується, що «метою і виправданням присуду до тюремного ув'язнення або взагалі до позбавлення свободи є в кінцевому підсумку захист суспільства і попередження злочинів, що загрожують йому. Цієї мети можна досягти лише тоді, коли після відбуття терміну ув'язнення і повернення до нормального життя в суспільстві правопорушник виявляється не тільки готовим, а й здатним підкоритися закону та забезпечити своє існування». У Мінімальних стандартних правилах в контексті проблематики, яка розглядається міститься ще одна дуже характерна норма: «З самого початку відбування терміну покарання слід думати про майбутнє, яке чекає в'язня після його звільнення. Тому треба допомагати йому підтримувати і зміцнювати зв'язки з особами та установами, що знаходяться за стінами закладу, які здатні захистити інтереси його сім'ї і сприйняти включенню його в життя суспільства після звільнення» (ст. 80). Відповідно до ст. 81 Мінімальних стандартних правил поводження з ув'язненими, «Державні або інші органи та установи, що допомагають в'язням знаходити своє місце в суспільстві, повинні там, де це можливо і необхідно, піклуватися про те, щоб такі в'язні отримували необхідні документи і свідоцтва, знаходили придатне житло і роботу, мали придатний і достатній для даного клімату і пори року одяг, і володіли засобами, достатніми для переїзду на місце призначення і для життя протягом періоду, що настає після звільнення». У тій же статті Правил говориться про те, що представники таких установ повинні мати можливість відвідувати тюремні заклади та ув'язнених в них осіб, з якими слід консультуватися про перспективи їх подальшого життя.

У Європейських пенітенціарних правилах міститься ціла низка норм, присвячених постпенітенціарній адаптації засуджених. У ч. 1 ст. 107 Правил говориться, що засуджені ув'язнені повинні заздалегідь до свого звільнення одержувати допомогу через спеціальні програми та процедури, які надають їм можливість перейти від життя в пенітенціарній установі до законослухняного життя в суспільстві. Правила визначають шляхи досягнення цієї мети – розробка програмою підготовки до звільнення, або частковим чи умовним звільненням під наглядом у поєднанні з дієвою соціальною підтримкою (ч. 2, 3 ст. 107). Відомо, що такі програми до теперішнього часу не отримали широкого застосування, чого не скажеш про практику низки зарубіжних держав. Перш ніж говорити про запобігання рецидиву злочинів у зарубіжних країнах логічним представляється спочатку зупинитися на питанні законодавчого закріплення самого поняття рецидиву. По-

рівняння ККУ і КК країн - учасниць СНД показує, що в більшості їх, при визначенні поняття рецидиву за основу взяті норми, що містяться в ст. 20 Модельного КК для країн СНД. Відмінність є тільки в КК Узбекистану. У ньому передбачається можливість визнання особи особливо небезпечним рецидивістом. Таким воно може бути визнане лише за вироком суду (ст. 34 КК). Значні відмінності є в законодавстві країн «далекого» зарубіжжя. В окремих з них взагалі не використовується термін «рецидив» (КК ФРН), в інших – вони мають деякі принципові особливості. Характерним у цьому плані є КК Франції. У ньому виділено самостійний підрозділ під назвою «Про покарання, що застосовуються у разі рецидиву». При цьому мається на увазі рецидив злочинів, що скоєний фізичними особами, і рецидив злочинів, що скоєний юридичними особами.

Якщо фізична особа, вже засуджена остаточно за будь-який злочин або проступок, що підлягає покаранню за законом десяти рокам тюремного ув'язнення, вчиняє в п'ятирічний термін, враховуючи з дня закінчення попереднього покарання або закінчення строку давності його виконання, будь-який проступок, який підлягає покаранню у вигляді тюремного ув'язнення на термін понад один рік, але нижче десяти років, максимум передбачених покарань у вигляді тюремного ув'язнення та штрафу подвоюється (ст. 132-9 КК). У випадках, передбачених регламентом, якщо фізична особа, вже засуджена остаточно за будь-яке правопорушення 5-го класу, вчиняє протягом одного року, враховуючи з дня закінчення попереднього покарання або закінчення строку давності його виконання, за таке правопорушення , максимум передбаченого штрафу збільшується до 20000 франків (ст. 132-11 КК). На відміну від ККУ, в КК Франції не говориться про такі ознаки рецидиву, як: умисне вчинення злочину, наявність судимості за попередній злочин, вчинений повнолітнім. На зменшену форму вини вказується в КК Польщі: «Якщо винний, засуджений за умисний злочин до покарання у виді позбавленням волі, протягом 5 років після відбуття не менше 6 місяців покарання вчинив новий умисний злочин, за який вже був засуджений, покарання суд може призначити передбачене за цей злочин, у розмірі до верхньої межі покарання, встановленого в санкції, збільшеного наполовину» (§ 1 ст. 64). Якщо говорити безпосередньо про законодавчу практику регламентування попередження рецидиву злочинів у зарубіжних країнах, то тут заслуговує на увагу, перш за все, досвід законодавців Білорусі, що встановлює превентивний нагляд і профілактичне спостереження за особами після відбуття покарання. Інститут превентивного нагляду перегукується з інститутом адміністративного нагляду, що існує в Україні. Відповідно до ст. 80 КК РБ превентивний нагляд після звільнення з місць позбавлення волі встановлюється: за особою, яка допустила особливо небезпечний рецидив (ч. 2.1); за особою, засудженою за злочини, вчинені в складі організованої групи або злочинної організації (ч. 2.2): за особою, яка досягла вісімнадцятирічного віку, засуджена за тяжкий або особливо тяжкий злочин або засуджена два і більше рази до позбавлення волі за умисні злочини; його поведінка в період відбування позбавлення волі свідчить про завзяте небажання стати на шлях виправлення (п. 1 ч. 3 ст. 80 КК РБ);за особою, яка досягла вісімнадцятирічного віку, засуджена за тяжкий або особливо тяжкий злочин або засуджена два і більше рази до позбавлення волі за умисні злочини, якщо після відбуття покарання систематично притягувалася до відповідальності за адміністративні правопорушення, за які передбачено покарання у виді арешту(п. 2 ч. 2, ч. 3 ст. 80 КК РБ).

Кримінальний закон Білорусі встановлює порядок встановлення превентивного нагляду, особливості правового становища піднаглядного. Превентивний нагляд і пов'язані з ним обмеження встановлюються і припиняються судом за місцем відбування покарання або за місцем проживання засудженого за поданням адміністрації виправної установи або органу поліції. Щодо осіб, зазначених вище, превентивний нагляд встановлюється на термін від шести місяців до двох років і може бути продовжений судом у межах терміну судимості (ч. 4 ст. 80 КК РБ). Стосовно осіб, які перебувають під превентивним наглядом, можуть бути встановлені обов'язки: прибути в установлений термін до обраного місця проживання та реєструватися в органах поліції, повідомляти цей орган про зміну місця роботи або проживання, виїжджати по справам тільки з згоди органу, що здійснює нагляд. Суд може також зобов'язати піднаглядного не відвідувати певні місця, не залишати будинок (квартиру) у певний час доби, прибути в органи поліції для реєстрації від одного до чотирьох разів на місяць (ч. 6 ст. 80 КК РБ). Превентивний нагляд за особою, що допустила особливо небезпечний рецидив, може бути припинений судом до зняття судимості, відбуття позбавлення волі, якщо буде встановлено, що піднаглядний своєю поведінкою і способом життя виявляє стійке прагнення до законослухняної поведінки. Відповідно до ч. 1 ст. 81 КК РБ за особою, засудженою за тяжкий або особливо тяжкий злочин, а також за засудженими з відстрочкою виконання покарання (ст. 77 КК), за засудженими неповнолітніми щодо яких призначені примусові заходи виховного характеру (ст. 117 КК), протягом терміну судимості здійснюється профілактичне спостереження. Особа, що перебуває під профілактичним наглядом, зобов'язана попередньо повідомляти органи поліції про зміну місця проживання, виїзд по особовим справах в іншу місцевість на термін більше одного місяця, прибути в зазначений орган за його викликом і при необхідності давати пояснення відносно своєї поведінки та способу життя.

Профілактичний ряд норм, закріплених у кримінальному законі, отримав своє продовження у кримінально-виконавчому законодавстві Республіки Білорусь. На відміну від КВК України, де аналогічні інститути носять дуже загальний, абстрактний характер, КВК РБ детально регламентує питання профілактичного спостереження за відбуванням покарання (ст. 196 РБ), порядку встановлення превентивного нагляду (ст. 200 КВК РБ), обов'язки засудженого, що знаходиться під превентивним наглядом (ст. 201 КВК РБ), відповідальність за порушення його правил (ст. 203 КВК РБ). У ч. 3 ст. 199 КВК РБ констатується, що звільня-

ється з місць позбавлення волі піднаглядний попереджається про відповідальність за недотриманням превентивного нагляду і неприбуття без поважних причин у певний термін до обраного місця проживання або самовільне залишення місця проживання з метою ухилення від превентивного нагляду.

У ст. 200 КВК РБ визначено суб'єкт, що здійснює превентивний нагляд – кримінально-виконавчі інспекції за місцем проживання піднаглядних, які наділені специфічними повноваженнями. Зокрема, вони мають право: вимагати відомості про поведінку піднаглядного від адміністрації організацій незалежно від форм власності за місцем його роботи та проживання, а також від громадян; вимагати від піднаглядного письмові пояснення з питань, пов'язаних з дотриманням правил превентивного нагляду; входити у будь-який час доби в житло піднаглядного (ч. 4).

Слід зазначити, що норми КК та КВК РБ, що регламентують встановлення превентивного нагляду не є декларативними. Їх реалізація забезпечується наявністю норм, що передбачають відповідальність за недотримання вимог превентивного нагляду, ухилення від нього. Так, недотримання вимог превентивного нагляду без поважних причин, вчинене особою, яка двічі протягом року піддавалася адміністративному стягненню за такі порушення, карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на термін від одного року (ст. 421 КК РБ). Неприбуття в певний термін до обраного місця проживання особи, щодо якої встановлено превентивний нагляд при звільненні з місць позбавлення волі, або самовільне залишення піднаглядним місця проживання з метою ухилення від превентивного нагляду карається позбавленням волі на строк до двох років (ст.422 КК РБ).

З точки зору імплементації зарубіжного досвіду в українське законодавство і практику запобігання рецидиву злочинів заслуговує увагу: - наявність служби пробації в якості самостійного відомства, основне призначення якого - недопущення особою; − встановлення превентивного нагляду та профілактичного спостереження за особами, звільненими з місць позбавлення волі (Республіка Білорусь); − наявність фонду постпенітенціарної допомоги, що акумулює кошти, отримані за рахунок відрахувань із заробітної плати засуджених, які відбувають покарання; − застосування електронного контролю за особами, які, судячи з їхньої поведінки, схильні до вчинення нових злочинів (Англія, Канада, США, Швеція, Австрія, Норвегія та ін.).

Список використаних джерел:

1. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями / Організація Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text

2. Європейські пенітенціарні правила / Рада Європи. URL : https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/ 994_032#Text

3. Кримінальний кодекс Республіки Узбекистан : Закон Республіки Узбекистан від 22.09.1994 р. URL : https://lex.uz/docs/111457

4. Кримінальний кодекс Республіки Білорусь : Закон Республіки Білорусь від 09.07.1999 г.№ 275-З. URL : https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=hk9900275

5. Кримінальний кодекс Республіки Польща : Закон Республіки Польща від 06.06.1997 р. URL: https://lexlege.pl/kodeks-karny/

6. Кримінально-виконавчий кодекс Республіки Білорусь : Закон Республіки Білорусь від 11.01.2000 р.№ 365-З. URL : https://etalonline.by/document/?regnum=HK0000365

7. Кримінальний кодекс Французької Республіки : Закон Французької Республіки від 22 липня 1992 р. URL: https://yurist-online.org/publ/zarubezhnoe_zakonodatelstvo_zarubizhne_zakonodavstvo/ kriminalnij_kodeks_ franciji_ugolovnyj_kodeks_francii/12-1-0-82

«ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЮ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ»

Кулик Людмила Миколаївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Шульгіна Марія Андріївна,
слухач магістратури 1-го року навчання факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Сучасне законодавство України передбачає багато положень щодо захисту прав людини та забезпечення їх дотримання. На жаль, у практиці мають місце ситуації, які свідчать про недотримання положень, прописаних у законодавстві. Після чисельних змін, доповнень та уточнень у законодавстві все ще зустрічаються випадки по-

рушення прав людини. Особливо слід виділити такі порушення під час застосування такого складного з процесуальної точки зору запобіжного заходу, як затримання особи за вчинення кримінального правопорушення.

Людина, її права і свободи становлять у правовій державі найвищу соціальну цінність, саме на їхнє забезпечення й найповнішу реалізацію у суспільному житті має бути спрямована уся державна діяльність і насамперед діяльність у сфері державного управління. Адже конституційний лад України ґрунтується на визнанні людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості та безпеки найвищою соціальною цінністю, пріоритету її прав і свобод.[1] У 1991 році Україна, ставши незалежною державою, Україна зробила перший крок на шляху до ствердження демократичності та верховенства права.

Так в Конституції України окремий розділ присвячено правам і свободам людини і громадянина. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Крім того в Україні ратифікована «Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод» 1950 року. [2]

Права людини і громадянина в Україні можуть обмежуватися тільки у випадках, прямо передбачених Конституцією і з метою:

1) врятування життя людей та майна;

2) запобігання злочинові чи його припинення;

3) забезпечення інтересів національної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку, економічного добробуту;

4) забезпечення охорони здоров'я і моральності населення, захисту репутації або прав і свобод інших людей;

5) запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно.

Ні в якому разі не можуть бути обмежені:

1) право мати рівні з іншими конституційні права і свободи та право бути рівними перед законом;

2) право громадянина України не бути позбавленим громадянства; право не бути вигнаним за межі України та право не бути виданим іншій державі;

3) право на життя і право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань;

4) право кожного на повагу до його гідності і право не бути підданим катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню: право не бути підданим без власної згоди медичним, науковим чи іншим дослідам;

5) право на свободу та особисту недоторканність;

6) право не бути заарештованим або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах і в порядку, встановлених законом, тощо.[3]

Тобто, фундаментальний характер прав людини означає, що будь-яке втручання державної влади у реалізацію прав людини має бути чітко юридично закріпленим, відповідати положенням Конституції та бути обґрунтованим.

У своїй діяльності правоохоронні органи часто вимушені обмежувати права певних осіб, а між обмеженням та порушенням прав існує дуже хитка межа. Тому допускаються порушення прав людини під час затримання осіб тоді, коли обмежуються одразу декілька прав особи.

Звертаючись до практики Європейського суду з прав людини, можна спостерігати, що найчастіше порушуються такі права відповідно до Європейської конвенції з прав людини: ст.2 (Право на життя); ст. 3 (Заборона тортур, нелюдської поведінки та приниження); ст. 5 (Право на свободу та безпеку); а також ст. 9 (Повага на приватне та сімейне життя) [5].

Причинами порушення прав людини під час затримання особи за вчинення кримінального правопорушення стають наступні:

1) правоохоронці не розраховують силу та інтенсивність можливого застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї;

2) перевищення своїх службових повноважень представниками правоохоронних органів;

3) незнання конкретних норм законодавства, що регламентують діяльність та повноваження певних правоохоронних органів;

4) відсутність законної підстави на проведення затримання особи;

5) упереджене ставлення до осіб, які належать до національних меншин або дискримінація за релігійною або іншою приналежністю.

Серед шляхів вирішення проблеми порушення прав людини під час затримання особи за вчинення кримінального правопорушення можна виділити наступні:

1. *Організаційний*. Ефективність роботи підрозділів правоохоронних органів великою мірою залежить від керівника. Керівник виступає як найбільш компетентний службовець та контролююча особа. Усі дії підлеглих координуються та узгоджуються з керівництвом.[4] Налагодження процесу керування та координування підлеглих може зменшити кількість випадків незаконного затримання та порушення прав людини під час затримання особи.

2. *Освітній*. Лише одного керівництва замало для успішного та правомірного виконання своїх обов'язків представниками правоохоронних органів. Запорука успіху у діяльності правоохоронних органів – це відмінне знання законодавства, тактичних прийомів та їх застосування. Цей шлях вирішення проблеми полягає в організації підвищення кваліфікації, систематичній перевірці рівня знань працівників, проведення інструктажів, тренінгів та тренувань з ситуаційними завданнями.

3. *Психологічний.* Яким би досвідченим не був працівник правоохоронних органів, у своїй діяльності він стикається з нервуванням, напруженими ситуаціями та, навіть, психологічним тиском. Як відомо, в стресових ситуаціях будь-яка людина здатна зробити помилку. Тому, на базі правоохоронних органів повинна систематично проводитись психологічна робота як перед виконанням завдань з можливою підвищеною емоційною напругою, так і після них.

Аналізуючи вищевикладене можна зробити висновок, що категорія прав людини є досить широкою та охоронюваною з боку держави та на міжнародному рівні. Права людини є найвищою цінністю та не можуть порушуватися, а лише обмежуватись на певний строк у виключних випадках та лише уповноваженими на те особами. На нашу думку, найкращий шлях для запобігання порушення прав людини під час затримання особи за вчинення кримінального правопорушення – це високий рівень освітньої підготовки, організація з боку керівництва та виховання толерантності серед представників правоохоронних органів.

Список використаних джерел:

9. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua /laws/show/254к/96-вр.

10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод ратифікована законом № 475/97-вр від 17.07.97 - електронний ресурс з режимом доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#text

11. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України. "Права свободи і обов'язки людини і громадянина. Межі та обмеження. Втручання" - електронний ресурс з режимом доступу: https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/412-mezhi-ta-obmezhennya-vtruchannya

12. Воронько Л.О., кандидат наук з державного управління, доцент кафедри державного управління і менеджменту НАДУ, Сучасний керівник у системі державної служби України: пошук оптимальної моделі. - електронний ресурс з режимом доступу: http://academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/20.pdf.

13. Рішення Європейського Суду з прав людини - електронний ресурс з режимом доступу: https://roseurosud.org/r

«ЩОДО ВИЗНАЧЕНЬ ПОНЯТТЯ ЗАПОБІГАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ»

Кундельська Ірина Сергіївна,
аспірантка кафедри
кримінального права та кримінології
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Миронюк Тетяна Василівна,
к.ю.н. , доцент, доцент кафедри кримінології
та кримінально виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ

Економічно-фінансова складова українського суспільства постійно розвивається, разом з цим відповідно покращується технологія проведення фінансових операцій, як результат транснаціональна/національна злочинність за допомогою вливання злочинних капіталів в економіку створює загрозу для фінансових ринків України в цілому.

Змістовний вклад в розроблення національних та інтернаціональних систем протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом стосовно проблеми тінізації економіки зроблено такими зарубіжними вченими, як У. Гілмор, Дж. Гросман, Ф. Бретт, Х.-Х. Кернер та Е.Дах, Дж. Модінгер, Т. Рейтер, Р. Седдіг, Дж. Робінсон, К. Коттке, Дж. Жданович та іншими.

Науково-теоретичні дослідження щодо протидії та запобігання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом продемонстровані у працях відомих вітчизняних вчених у різних галузях права, зокрема: О.М. Бандурки, О.М. Джужи, М.І. Бажанова, А.С. Беніцького,Ф.Г. Бурчака, В.К. Грищука, Л.М. Долі, О.Г Кальмана, М.Н. Мироненка, М.І. Мельника,Є.О.Несвіта, В.М. Поповича,Н.В. Сєліхова, О.Ю. Якімова, А.В. Яковлєва,П.П. Андрушка та ін.

Крім того, питання протидії відмиванню доходів в своїй науковій діяльності досліджували А.Ф. Волобуєв, В.І. Галаган, Н.С. Карпов, О.Є. Користін, М.В. Лошицький, В.В. Чернєй, С.С. Чернявський, А.Г. Чубенко, Д.М. Павлов, Ю.О. Волошин, А.М. Колодій, О.О. Дудоров та інші.

У науковій літературі та в юриспруденції запропоновано багато визначень цього поняття.

За даними британського правознавця У. Гілмора, термін «відмивання» використовувався службовцями правоохоронних органів США як професійний жаргонізм, однак поширився він під час Уотергейтського політичного скандалу в США в середині 70-х рр. минулого століття [1].

Нині вітчизняними вченими також запропоновано багато визначень поняття «легалізація (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом». Зокрема, О.М. Бандурка відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, трактує як приховування істинного джерела отриманих матеріальних цінностей, перетворення незаконної готівки в іншу форму активу, приховування істинного власника незаконно набутих доходів тощо [2, с. 35].

Л.М. Доля під легалізацією грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом, вбачає здійснення різних економічно значущих дій з одержаними внаслідок вчинення злочину грошовими коштами та іншим майном [1, с. 93].

На думку Н.М. Мироненко, під «відмиванням» коштів слід розуміти інвестування або переказ грошових коштів, зароблених злочинним шляхом, з метою приховування джерела їх надходження [3, с. 25].

О.Є. Користін визначає, що відмивання коштів – це негативне соціально-економічне явище, в основі якого приховування незаконного походження доходів, спотворення інформації про природу їхнього походження, місцезнаходження, розташування, рух, дійсну належність та прав власності на такі доходи, а також надання їм у будь-яких формах правомірного вигляду, коли особі відомо, що ці матеріальні блага є доходами, отриманими незаконним шляхом, а також інші дії, прямо або опосередковано пов'язані з оформленням правомірності фактичних відносин володіння, користування, розпорядження доходами або з прихованням їх незаконного походження [4, с. 29–30].

Професор, доктор юридичних наук А.Г. Чубенко в співавторстві з кандидатом юридичних наук М.С. Удовиком вважають, що відмивання доходів від корупційних діянь являє собою складний процес, що включає безліч операцій, проведених різними методами, які постійно вдосконалюються [5, с. 186].

С.С. Чернявський вважає, що вітчизняні фахівці використовують системний підхід, за яким тіньова економіка – складне явище, що відображає багаторівневу систему соціально-економічних відносин, а західні дослідники надають перевагу так званому операційному (технологічному) підходу, якому властиве трактування тіньової економіки через вимірювання її зовнішніх виявів [6, с. 7].

В економічній енциклопедії за редакцією С.В. Мочерного визначення «відмивання грошей» розтлумачується як операції, які проводить власник грошей, аби приховати справжні джерела їх надходження і надати таким операціям законного характеру. При цьому використовуються такі прийоми, як численні переведення грошей через дочірні компанії, у ході яких «губляться» першоджерела платежів, надходження переводяться у готівку. Таким чином часто гроші, одержані в незаконному бізнесі, вкладаються у цілком легітимні й прибуткові проекти [7].

В редакції Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 16.08.2020 року в статті 5 вказано, що до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, належать будь-які дії, пов'язані із вчиненням фінансової операції чи правочину з доходами, одержаними злочинним шляхом, а також вчиненням дій, спрямованих на приховання чи маскування незаконного походження таких доходів, чи володіння ними, прав на такі доходи, джерел їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуттям, володінням або використанням доходів, одержаних злочинним шляхом [8].

Таким чином, легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом не втрачає актуальності серед досліджень в науковому просторі, оскільки дане явище є злободенним та недостатньо вивченим на сьогодні. Механізм ефективної протидії вимагає постійного оновлення різного роду інформації в даному напрямку, новітніх досліджень, пропозицій запобіганню та протидії незаконному відмиванню грошових коштів як на території української держави, так і протидії виведенню валюти за межі України.

Крім того, запропонуємо наступне визначення поняття «легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом» – надання правомірного вигляду володінню, користуванню або розпорядженню грошовими коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення протиправного діяння.

Підсумовуючи наукові думки і правові базиси, слід зауважити, що легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом – це головоломний процес здійснення окремих фінансових дій, в ході яких криється незаконне походження таких доходів, а також істинний власник грошових коштів.

Список використаних джерел:

1. Доля Л. М. Небезпека легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна, одержаних злочинним шляхом/Л. Доля//Право України. – 2002. – № 2. – с. 89.

2. *Бандурка А.М. Украина против «грязных» денег [Текст]: науч.-практ. Пособие / А.М. Бандурка, С.В. Симовьян / Национальный университет внутренних дел. – Х.: Основа, 2003. – 224 с.*

3. *Мироненко Н.М. Легалізація (відмивання) коштів – різні підходи до поняття: бюлетень з обміну досвідом роботи/Н.М. Мироненко. – К.: МВС України, 2001. – № 136. – с. 25– 28.*

4. *Користін О.Є., Чернявський С.С. Протидія відмиванню коштів в Україні. Правові та організаційні засади правоохоронної діяльності: навч. посіб./за ред. О.М. Джужі. Київ, 2009. – 272 с.*

5. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст]: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.)/[редкол.: В.В. Чернєй, С.Д. Гусарєв, С.С. Чернявський та ін.]. – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. – 412 с.*

6. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ, № 4 (97), 2015. Тіньова економіка як спадщина тоталітарного минулого. Чернявський С.С., с.5-18.*

7. *Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studentbooks.com.ua/ content/view/40/39/1/32/#156713.*

8. *Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#top.*

«ЗАПОБІГАННЯ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ»

Левченко Юрій Олександрович,
к.ю.н, доцент, завідувач кафедри
кримінології та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
м. Київ

Кіберзлочинність – це реальна глобальна загроза, адже її масштаб не обмежується кордонами однієї держави, сучасні глобальні комп'ютерні мережі охоплюють переважну більшість країн світу, що додатково сприяє різкому підвищенню кримінального комп'ютерного професіоналізму та високої мобільності злочинців.

Поняття «кіберзлочинність» часто вживається поряд із поняттями «комп'ютерна злочинність», «злочинність у сфері високих (інформаційних) технологій», «високотехнологічна злочинність». серед вищезазначених термінів поняття «кіберзлочинність» є найширшим та охоплює найбільше коло злочинних посягань у віртуальному середовищі, також його використання регулює міжнародне законодавство [1, с.172].

Серед характерних ознак показників кіберзлочинності виділяють: стабільне зростання частки тяжких злочинів, груповий характер їх вчинення, а також рецидив злочинів, залежність географії поширення від фактору урбанізації. Відтак, й самі посягання характеризуються, по-перше, специфічною, комбінаційно-цифровою, обстановкою кіберпростору, по-друге, технологічно, системно-технічно та програмно визначеною операційною складовою кримінальної активності, спрямованої на віртуальні компоненти суспільних відносин, спричинення істотної шкоди яким знаходить свій опосередкований прояв у реальній дійсності. Рівень латентності кіберзлочинів складає близько 95%, що дозволяє віднести їх до категорії високолатентних. Також існує проблема невідповідності судової практики щодо призначення покарань за кіберзлочини характеру й ступеню їх суспільної небезпечності. В переважній більшості засуджені особи звільняються судом від кримінальної відповідальності; в половині випадків призначається більш м'яке покарання, ніж передбачено законом; лише у незначній кількості випадків суд призначає додаткове покарання у виді конфіскації майна (3 %) [2, с. 12].

Основними ознаками кіберзлочинності є те, що: 1) кіберзлочини вчиняються у віртуальному просторі або в межах комп'ютерних мереж. віртуальний простір – це модульований за допомогою комп'ютера інформаційний простір, в якому містяться дані про осіб, факти, явища, процеси, представлені в математичному, символьному чи іншому вигляді. ці відомості знаходяться в процесі руху локальними і глобальними комп'ютерними мережами, зберігаються в пам'яті будь-якого фізичного або віртуального пристроїв, спеціально призначених для їх зберігання, переробки та передачі.

Крім того, кіберзлочини можуть вчинятися за допомогою комп'ютерних систем або шляхом використання комп'ютерних мереж та інших засобів доступу до віртуального простору, а також проти комп'ютерних систем, комп'ютерних мереж і комп'ютерних даних. таким чином, електронно-обчислювана техніка може бути як засобом вчинення, так і предметом злочину; 2) кіберзлочинність має інтелектуальний характер – здійснення кіберзлочину вимагає певного набору знань, крім того інтелектуальність серед кіберзлочинців пропагується субкультурою хакерів, що дає їм стимул до розумового саморозвитку; 3) кіберзлочини, на відміну від інтелектуальних злочинів, доступні людям невисоких соціальних і вікових можливостей; 4) кіберзлочини є анонімними та неперсоніфікованими; 5) злочинця та жертву можуть розділяти тисячі кілометрів (віддаленість кіберзлочинів); 6) збиток від кіберзлочину часто здається жертві незначним порів-

няно з процедурою розслідування, яка здатна забрати час, але не гарантує притягнення до відповідальності винного та компенсації збитку (висока латентність кіберзлочинності) [3].

Способів вчинення «кіберзлочинів» на сьогодні достатньо: викрадення комп'ютерної інформації, DoS-атаки, дефейс, розповсюдження шкідливих програм (вірусів), кардинґ, фішинґ, стирання програм або даних, розсилка листів (спамів), створення фіктивних інтернет-аукціонів тощо.

В нашій державі на законодавчому рівні врегульовано питання боротьби, запобігання та протидії кіберзлочинності [4]. Проте, нормативно-правова база потребує постійного вдосконалення у зв'язку із вже зазначеною особливістю вказаних злочинів – їх динамічністю та латентністю

Сьогодні закони повинні відповідати вимогам, що пред'являються сучасним рівнем розвитку технологій. Пріоритетним напрямком є також організація взаємодії і координація зусиль правоохоронних органів, спецслужб, судової системи, забезпечення їх необхідною матеріально-технічною базою. Жодна держава сьогодні не в змозі протистояти кіберзлочинності самостійно. Нагальною є необхідність активізації міжнародної співпраці в цій сфері. Експерти впевнені: саме хакери в недалекому майбутньому стануть загрозою номер один, змістивши тероризм. Незважаючи на віртуальність злочинів, збиток вони завдають цілком справжній.

Отже, найкращим способом протидії високотехнологічної злочинності можна вважати реалізацію випереджаючого правового регулювання. Також слід додати, що відсутність єдиної міжнародної нормативної правової бази, істотні відмінності в національних законодавствах країн, об'єднаних ідеєю спільної боротьби з комп'ютерною злочинністю, та відсутність єдиного підходу до визначення понятійного апарату розглянутої сукупності суспільно небезпечних діянь суттєво ускладнюють ефективну протидію використанню комп'ютерних технологій при здійсненні злочинів.

Також дуже важливо створити дієву та ефективну систему обліку комп'ютерної злочинності, вивчення її «географії» та розробити порядок аналітичної діяльності органів, які здійснюють боротьбу з цими суспільно небезпечними діяннями. Отримані дані в сукупності з іншими відомостями можуть бути покладені в основу більш повного і всебічного аналізу проявів комп'ютерної злочинності, її специфіки та детермінації, а також оцінки попереднього досвіду боротьби з даним явищем. Важливим є прогноз розвитку комп'ютерної злочинності, планування і програмування боротьби з нею, з точним визначенням цілей і завдань цієї діяльності.

Для удосконалення технічної складової забезпечення безпеки інформаційного простору насамперед потрібно: оновлювати системи безпеки (включаючи антивірус) і операційну систему разом з появою їхніх нових версій; створювати резервні копії даних; не відкривати підозрілі листи, що приходять на поштову скриньку; не скачувати програмне забезпечення з неперевірених або підозрілих джерел; оновити операційні системи і системи безпеки; заблокувати ip-адреси і доменні імена, з яких відбувалося поширення шкідливих файлів; заборонити зберігання паролів в LSA Dump у відкритому вигляді; замінити всі паролі на складні для запобігання брута за словником; поставити блокування спливаючих вікон; застосувати сучасні засоби виявлення вторгнень і пісочницю для аналізу файлів. заборонити виконання наступних завдань: viserion, rhaegal, drogon.

Важливе значення має посилення співпраці підрозділів, що здійснюють боротьбу з комп'ютерною злочинністю, та суб'єктами інформаційного обігу. Об'єднана протидія комп'ютерним злочинам може здійснюватися тільки на основі ефективної та високопрофесійної роботи підрозділів по боротьбі з комп'ютерними злочинами. Діяльність цих підрозділів необхідно забезпечити відповідною правовою, матеріальною та кадровою підтримкою держави.

Ефективна і високопрофесійна діяльність правоохоронних органів повинна поєднуватися з принципами конфіденційності, довірчої взаємодії і гарантіями збереження державної, банкової, комерційної таємниці та інших цінних відомостей. На стадії запобігання комп'ютерним злочинам важливо, по-перше, змінювати умови зовнішнього середовища таким чином, щоб утруднити чи виключити кримінальне використання комп'ютерної інформації та техніки; по-друге, забезпечувати цілеспрямований позитивний вплив на людей і запобігати тим самим їх кримінальну поведінку в даній сфері. На державному рівні значима розробка спеціальних систем захисту комп'ютерної інформації загальнодержавного, загальнонаціонального значення, а також створення правової основи їх функціонування. Важливу роль при цьому має відігравати спеціалізоване правове виховання суб'єктів інформаційного обігу, власників і користувачів комп'ютерної інформації та техніки. Що стосується кримінологічно значущих аспектів правоохоронної діяльності, то необхідно враховувати, що орган дізнання, слідчий, прокурор, суд стикається з підозрюваними і обвинуваченими, які мають спеціальні знання. Тому важливим є підбір фахівців і експертів, технічна та інформаційна підготовка яких сприяла б не тільки вирішенню питань про докази, а й з'ясування причин та умов учинення цих злочинів, вироблення методичних рекомендацій щодо їх запобігання чи усунення [5].

Список використаних джерел:

1. Іванченко О. Ю. Кримінологічна характеристика кіберзлочинності, запобігання кіберзлочинності на національному рівні // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2016. – № 3. – с. 172-177.

2. Кравцова М.О. Кіберзлочинність: кримінологічна характеристика та запобігання органами внутрішніх справ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків. 2016. 19 с.

3. *Голіна В.В., Головкін Б.М. Кримінологія: загальна та особлива частини: навч. посіб. Харків: Право, 2014. 513 с.*

4. *Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2163-19#Text*

5. *Марків С. І. Кіберзлочинність. Нова кримінальна загроза. URL: http://dspace.tneu.edu.ua/ bitstream/316497/21460/1/360-362.pdf*

«АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИНИКНЕННІ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ ТА ПРОТИДІЯ ЙОГО ЗАПОБІГАННЮ»

Максимова А.Я.,
к.держ.упр., провідний фахівець кафедри правоохоронної діяльності та кримінально-правових дисциплін, Університету митної справи та фінансів
Сириця Кіріл Станіславович,
студент 1 курсу кафедри правоохоронна діяльність
Університет митної справи та фінансів.
М. Дніпро

Тероризм є однією з найважливіших проблем суспільства вже як понад півстоліття. Рівень терористичної загрози у світі нині досить високий. У нинішніх умовах діяльність міжнародних терористичних організацій не лише негативно позначається на безпековому середовищі, а й становить безпосередню загрозу для національної безпеки міжнародних відносин.

Розкриття сутності Тероризму - як соціально-правове явище.

Тероризм (від лат. Terror - «жах») це - **застосування** або загроза застосування насильства для досягнення політичної, релігійної або ідеологічної мети.

Міжнародний тероризм – це явище, що не має географічних кордонів і не лише становить небезпеку для окремих країн, а й ставить під сумнів стійкість міжнародного правопорядку та спроможність протистояти викликам з боку міжнародних терористичних організацій і державних утворень, які претендують на роль у системі міжнародних відносин.

Український юрист В. Ліпкан пропонує розглядати тероризм як від'ємне соціально-правове явище і не зводити його лише до вчинення вибухів і підпалів, а ті дії, про які йдеться охоплювати поняттям «терористичний акт».

На нашу думку причинами виникнення тероризму в світі є:

1) зміна економічного або політичного устрою власної країни.
2) боротьба проти економічного та політичного диктату національних держав і монополій.
3) проведення суспільно економічних перетворень, змін у законодавстві.
4) принципова незгода з панівними нормами та стосунками в суспільстві (наприклад, з будівництвом ядерних об’єктів, забрудненням навколишнього середовища, явищами глобалізації).
5) криза та бідність в державі.
6) з метою приходу до влади партії, організації, угруповування, якось одної особи тощо.
7) дестабілізацію населення.
8) підштовхування населення до революції.
9) провокацію вступу у війну.
10) усунення від влади главу держави або її владу.

Обов’язковою умовою тероризму є резонанс терористичної акції в суспільстві. Тероризм є принципово декларативним. Широке поширення інформації про теракт, перетворення його на найбільш обговорювану подію є ключовим елементом тактики тероризму. Той , що залився непоміченим або засекречений теракт втрачає будь-який сенс.

Тероризм є найбільш небезпечний спосіб політичної дестабілізації суспільства. Такі способи дестабілізації, як військова інтервенція, повстання, розв'язання громадянської війни, масові заворушення, загальний страйк та ін., вимагають значних ресурсів і передбачають широку масову підтримку тих сил, які зацікавлені в дестабілізації. Для розгортання кампанії терористичних актів достатньо підтримки справи терористів порівняно вузьким шаром суспільства, невеликою групою згодних на всі крайні радикали та скромні організаційно-технічні ресурси [1, с. 25].

Тероризм підриває владу та руйнує політичну систему держави. У сучасному глобалізованому світі терористична загроза часто має міжнародний характер. За таким умов перед національними урядами постає два завдання: забезпечувати національну безпеку і сприяти розв’язанню глобальної проблеми. Отже, міжнародне співробітництво у сфері протидії тероризму набуває нині особливого значення, у контексті забезпечення національної стійкості [2, с. 38].

Юристи відносять терористичні дії до категорії «злочинів проти основ конституційного ладу та безпеки держави». Погоджуючись з загальною думкою правознавців, тероризм у будь-яких своїх формах є найбільш суспільно небезпечним із усіх злочинів, що описуються кримінальним законодавством (у санкціях статей, що передбачають кримінальну відповідальність за злочин терористичного характеру, має бути найсуворіше покарання з усіх видів покарань передбачених кримінальним законом).

На основі власного дослідження можу сказати що в основному причиною тероризму є прагнення влади в державі та і в світі в цілому для забезпечення власних інтересів з метою покращення власного становища.

Зробивши дослідження я можу з легкістю сказати що «матеріальні цінності набагато стали важливішими за людські нематеріальні цінності».

Таким чином, ми прийшли до висновку, що тероризм – це тактика дій, яку в принципі неможливо знищити. Причин виникнення тероризму у світі безліч але головною є прагнення до чогось заради забезпечення своїх інтересів. З розвитком науки і технології вона також розвивається і удосконалюється. З огляду на це, актуальність цієї загрози залишатиметься постійною, змінюватися може лише її рівень.

Для її нейтралізації та мінімізації можливих наслідків терористичної діяльності держави мають постійно розвивати спроможності протидії цій загрозі, що потребує, серед іншого, значних матеріальних та фінансових ресурсів.

Зробивши дослідження я можу з легкістю сказати що «матеріальні цінності набагато стали важливішими за людські нематеріальні цінності».

Список використаних джерел:

1. Актуальні питання протидії тероризму у світі: аналіт. доповідь за заг. ред. О.О. Резнікової. Національний інститут стратегічних розслідувань – К.: НІСД, 2017. – 60 с.

2. Усатий Г. Можливості кримінально-правового компромісу в боротьбі з організованою злочинністю // Вісник прокуратури. 2003. № 1. С. 36 – 43.

«ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОКРЕМИХ КРАЇН»

Марола Катерина Вікторівна,
студентка 2 курсу 1 групи факультету № 1
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Науковий керівник:
Будяченко Ольга Миколаївна,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Торгівля людьми – одна з найактуальніших проблем сьогодення, адже вона породжує злочинний бізнес – рабство, яке порушує права людини, принижує честь та гідність. За свідченням фактів та аналітикою, торгівля людьми, на жаль, є сучасною реалією та актуальною проблемою багатьох країн світу. Від даного злочину може постраждати будь-хто, незалежно від віку, сімейного стану, походження, рівня освіти чи достатку. Воно має різні види прояву та є найбільш зростаючою кримінальною діяльністю у світі.

30 липня – Всесвітній день протидії торгівлі людьми, який був проголошений ще у 2013 році Генеральною Асамблеєю ООН з метою підвищення інформованості громадськості про цю глобальну проблему. Все більше і більше людей долучаються до цього дня, щоб допомагати людям, які стали жертвами цього кримінального правопорушення та підвищувати рівень обізнаності народу стосовно цієї проблеми, яка стала однією з найактуальніших з сьогодення.

Відповідно до темпу поширення даного злочину, який останнім часом починає стрімко зростати пов'язане підвищення інтересу багатьох вчених до більш детального вивчення даної теми. Окремі питання досліджували такі вчені, як: В.К. Весельський, В.О. Іващенко, В.А. Козак, Л.Г. Кохан, К.Б. Шевченко, Я.Г. Лизогуб, А.М. Орлеан, В.М. Підгородинський, В.В. Пясковський, О.В. Святун, П.О. Власов, А.В. Борецький та ін.

Нині закріплена багата українська нормативно-правова база, щодо протидії торгівлі людьми або іншої незаконної угоди пов'язана з їх передачею, таких як: Закон України «Про протидію торгівлі людьми» від 20 вересня 2011 року № 3739 (зі змінами); Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2015 року» від 21 березня 2012 року № 350; Конвенція ООН про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами від 02.12.1949 року; Кримінальний Кодекс України (далі – КК України). Слід наголосити, що саме

Україна є однією з найперших країн Європи, яка установила кримінальну відповідальність за даний вид злочину у 1998 році.

Доволі багато форм та методів дослідження використовується в ході вивчення проблеми торгівлі людьми саме зарубіжними країнами. Найбільш розвиненими в даному напрямку є саме ті країни, які займаються активною діяльністю за протидію такому злочину. У багатьох законах щодо протидії торгівлі людьми містяться положення, що передбачають екстра територіальну юрисдикцію та дозволяють державним органам різних країн проводити розслідування щодо їх громадян, які вчиняють кримінальні правопорушення, пов'язані з торгівлею людьми, за кордоном. Наприклад, закони США, Португалії та Швеції, які забороняють сексуальні злочини щодо дітей, мають екстра територіальну дію, що дозволяє здійснювати кримінальне переслідування підозрюваних в організації дитячого секс-туризму, які є громадянами цих держав, за злочини, вчинені ними під час перебування за кордоном [1, с.87].

Таким чином у багатьох політиків, юристів та вчених Сполучених Штатів Америки завжди були і залишаються в центрі уваги проблеми торгівлі людьми і незаконної міграції, а правову основу для майбутніх наукових досліджень з приводу цього питання заклала міграційна реформа 80-х років.

Представництво МОМ у Білорусі активно здійснює свою діяльність у сфері протидії торгівлі людьми з 2002 року, співпрацюючи як з державними органами, так і з громадськими організаціями з метою зміцнення національного потенціалу країни в даній сфері, підвищення поінформованості, покращення розуміння проблеми та забезпечення найкращого захисту та допомоги жертвам торгівлі людьми [2].

Реабілітаційний центр МОМ створено у липні 2006 року. Завдяки спеціалістам центру, жертви торгівлі людьми отримують комплексну допомогу, включаючи насамперед медичну та психологічну. За потреби жертви торгівлі людьми можуть розміщуватися в центрі разом з дітьми. Усі послуги реабілітаційного центру надаються суворо конфіденційно та з урахуванням добровільної згоди клієнта центру [3, с. 56]. МОМ проводить активну інформаційну діяльність, спрямовану на запобігання та запобігання торгівлі людьми, як-от: лекції у всіх регіонах Білорусі для груп ризику, семінари, тренінги, розповсюдження друкованих матеріалів, інформації на біг-бордах, створення соціальних роликів та розміщення їх на телевізійних каналах.

Німеччина є прикладом активної боротьби недержавних організацій із торгівлею людьми. Ці організації є практично у всіх великих містах країни - Берліні, Гамбурзі, Ганновері, Бремені, Дортмунді, Штутгарті, Франкфурті та ін. У Берліні при Польській соціальній раді діє організація ZAPO, яка надає допомогу мігрантам зі Східної Європи, зокрема жертвам торгівлі людьми. У Гамбурзі працює організація Amnesty for Women, яка веде активну просвітницьку роботу в галузі, що розглядається [4, с. 111].

Неурядові організації проводять роботу у чотирьох взаємопов'язаних напрямах щодо протидії торгівлі людьми:

1. попередження та запобігання.
2. надання підтримки правоохоронним органам.
3. захист та реінтеграція.
4. партнерство лежить в основі всіх заходів неурядових організацій, що займаються питаннями протидії торгівлі людьми.

Боротьба з торгівлею людьми є одним із пріоритетних завдань Франції у сфері захисту та просування прав людини, а також - боротьби з організованою злочинністю. У січні 2013 року було засновано міжвідомчу місію із захисту жінок від насильства та боротьби з торгівлею людьми, відому під своєю скороченою французькою назвою MIPROF; мета місії — ефективніший захист жертв торгівлі людьми [5]. У травні 2014 року французький уряд затвердив національний план дій, спрямований на боротьбу з торгівлею людьми, в якому ставляться такі три пріоритетні завдання, як захист жертв, демонтаж мереж торгівлі людьми, прийняття повноцінної державної політики з цього питання [6, с.73]. Франція двосторонніми та багатосторонніми каналами фінансує або підтримує діяльність з технічного сприяння та співробітництва в галузі боротьби з торгівлею людьми.

Підсумовуючи вищесказане, слід наголосити, що торгівля людьми є надзвичайно глобальною та прибутковою злочинною індустрією в світі. Аналіз зарубіжних країн у сфері протидії торгівлі людьми, формується на підставі проведення профілактичних та виховних заходів, виявлення випадків торгівлі людьми, забезпечення найкращого захисту та допомоги жертвам торгівлі людьми, надання комплексної допомоги, включаючи насамперед медичну та психологічну, організація та поширення реабілітаційних центрів для надання допомоги постраждалим.

Таким чином, об'єднаними зусиллями світова спільнота може протидіяти торгівлі людьми: підвищенням рівня інформованості населення; превентивна робота; виявлення випадків торгівлі людьми; посилення відповідальності за правопорушення, пов'язані з торгівлею людьми; ідентифікація та реабілітація жертв торгівлі людьми; надання всебічної допомоги постраждалим від торгівлі людьми; захист їх правового статусу та соціальна реінтеграція – ось пріоритетні завдання суспільства у сфері протидії торгівлі людьми.

Список використаних джерел:

1. Прокопенко О.В., Ау Т.В., Балгімбеков Д.У., Осік Ю.І., Сейтхожін Б.У. / Протидія торгівлі людьми: правові та економічні аспекти: Навчальний посібник. Хожув: Drukarnia Cyfrowa, 2017. 168 с.

2. Сапелкіна, О.М. Торгівля людьми: проблеми законодавчого формулювання об'єктивних ознак / Є.М. Сапелкіна // Кримінальну право: стратегія розвитку на XXI столітті: матеріали 4-й міжнар. наук.-практ. конф. М., 2017.

3. Підшивалов В. Є. Незаконна міграція: міжнародно-правовий похід / В. Є. Підшивалов // Изв. вишів. Правознавство. 2002. № 4. С. 256.

4. Власов П. О. Запобігання торгівлі людьми: [інформ.-практ. посіб.] / П. О. Власов; Дніпропетр. Облдержадміністрація; Управління у справах сім`ї та молоді; Дніпропетр. міська громад. організація «Жіночий інформаційно-координаційний центр». Дніпропетровськ : Поліграфіст, 2002. 196 с.

5. Дипломатія Франції // [Режим доступу] - https://www.diplomatie.gouv.fr/ru/politique-etrangere/droits-de-l-homme/lutte-contre-la-traite-des-etres-humains/

6. Борецький, А.В., Жузбаєв, Б.Т. Структура криміналістичної характеристики торгівлі людьми/ О.В. Борецький, Б.Т. Жузбаєв // Символ науки. 2017. №1-3 (13). С. 130-133.

«ЗАПОБІГАННЯ БУЛІНГУ В УКРАЇНІ»

Миронюк Тетяна Василівна,
к.ю.н, доцент, доцент кафедри
кримінології та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
м. Київ

Булінг – фактично зменшена копія терористичного акту. З одного боку, переслідувач пресує жертву, з іншого боку, він дає сигнал усім свідкам, усьому класові про те, що він тут головний. Більшість батьків переконані, що насилля їхню дитину не зачіпає, однак результати досліджень невблаганні: 80% школярів прямо або опореседковано залучені до булінгу. 10% українських дітей стають постійними жертвами, тобто це ті, на яких спрямовується вся увага класу. Кожна четверта дитина стає жертвою, кожна п'ята – цькує.

Лише на початку 2019 року в українському правовому полі з'явилося визначення «булінг», запроваджене в так званому антибулінговому законодавстві. Умовно цей закон складається з двох частин – покарання та профілактики [1].

Так, в грудні 2018 року, набув чинності Закон про протидію булінгу. Документ визначає не тільки саме поняття «булінг» – це діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному та сексуальному насильстві проти неповнолітньої особи, а й запроваджує адміністративну відповідальність за нього ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення [2].

В Законі дано визначення Булінгу (bullying, від анг. bully – хуліган, забіяка) (цькування) - це діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Законом також визначено механізми протидії цькуванню, зокрема, покладання на засновника закладу освіти здійснення контролю за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу; на керівника закладу освіти – затвердження та оприлюднення на своїх веб-сайтах плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу, а також забезпечення відкритого доступу до правил поведінки здобувача освіти в закладі освіти. Також, законом передбачається порядок подання та розгляду заяв про випадки булінгу від здобувачів освіти, їх батьків та інших осіб; прописується процедура видання рішення про проведення розслідування. Окрім цього, змінами до статті 73 Закону України «Про освіту» освітньому омбудсмену надається право на здійснення перевірки заяв про випадки булінгу в закладі освіти та на отримання інформації від центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки щодо загального числа випадків булінгу у закладах освіти [3].

Дані заходи є цілком логічною та необхідною реакцією держави щодо запобігання такому вкрай небезпечному суспільному явищі, враховуючи зазначені тенденції в Україні.

З огляду на наявну в Україні практику притягнення до кримінальної відповідальності, найчастіше дії булерів кваліфікуються як хуліганство (ст. 296 КК України). Також, як показує практика, за дії дітей-булерів притягують до відповідальності їхніх батьків за ч. 4 ст. 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей», відповідно до якої вчинення неповнолітніми діянь, що містять ознаки злочину, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, якщо вони не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність, тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, що їх замінюють, від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Але сплата штрафу батьками дитини не є покаранням для самої дити-

ни, і навряд чи є поштовхом для її перевиховання. Не можна проконтролювати й те, чи провели батьки з своєю дитиною хоч якусь виховну бесіду або, можливо, звернулися за допомогою до психолога [4].

Українські правознавці відмічають важливість самого факту прийняття закону та виокремлення в законодавстві поняття «булінг» як виду правопорушення, вказуючи, разом з цим, на ряд нюансів, що можуть ускладнювати процедуру притягнення до відповідальності. У зв`язку з тим, що булінг є кваліфікованим правопорушенням і згідно з законом означає не просто застосування насилля, а застосування насилля (фізичного або психологічного) з метою підпорядкування жертви своїм інтересам, на суді доведеться доводити не тільки факт насильства, а й те, що воно було скоєно з метою контролю однієї дитини над іншою [5].

З огляду на спрямування профілактики булінгу, слід виокремити три важливі й одночасні рівні заходів запобігання, які мають спільне завдання – зниження рівня булінгу серед дітей у сучасних умовах: загальносоціальний, спеціально-кримінологічний та індивідуальний.

Залежно від характеру заходів, необхідно зазначити такі блоки заходів запобігання на загальносоціальному рівні булінгу: економічні, правові; організаційно-управлінські (підвищення ефективності роботи освітніх закладів, організація дозвілля дітей у позанавчальний час); соціальні; інформаційні; морально-виховні (ідеологічні). На загальносоціальному рівні пропонуємо вжити такі заходи: 1) прийняти Комплексну загальносоціальну програму запобіганню булінгу в Україні до 2025 року. У зв'язку з відсутністю належного фінансування на запобігання булінгу та необхідністю створення мобільного реагування на це явище слід залучити інвесторів з підтримки держави; 2) створити Start up безкоштовного мобільного онлайн-додатку, в якому жертва зможе анонімно звернутися до спеціаліста/психолога або юриста в разі вчинення стосовно неї булінгу й отримати належну допомогу, а також спілкуватися у групах з іншими жертвами заради підтримки й порад. За допомогою такого листування можна організовувати анонімні зустрічі, місце та час проведення яких визначає координатор чату; 3) застосувати канадський досвід: розповсюдження через ЗМІ онлайн-матеріалів про те, як протидіяти насильству та домаганням, розпізнавати ситуації насильства й куди звертатися по допомогу, а також як повідомляти про насильство та домагання, проводити перевірку волонтерів для того, щоб розпізнати й не допускати до дітей тих, чия поведінка може становити ризики для них. Ця інформація також містить корисні поради для батьків, тренерів, учителів і волонтерів; 4) ініціювати до Верховної Ради та Уряду: введення окремої статті, яка передбачає відповідальність з 16 років за вчинення суспільно небезпечних діянь, що кваліфікуються як булінг. Пропонуємо розділ II «Злочини проти життя та здоров'я особи» доповнити ст. 261-2 КК України «Булінг учасників освітнього процесу».

Індивідуальний рівень стосується окремої жертви. Індивідуальне запобігання булінгу дає змогу розв'язати проблему шкільного насилля для однієї особи. Також цей шлях передбачає роботу з жертвою, переслідувачем і свідком. Головною умовою цього рівня є завчасне виявлення можливих та реальних жертв, робота з ними. Основний засіб подолання комплексу жертви – це підвищення її самооцінки

Отже, для ефективності запобігання та протидії булінгу в Україні, слід продовжувати вирішення питань в даному напрямку на законодавчому рівні. Слід впровадити трьохрівневу систему заходів його запобігання та кримінальну відповідальність. Окрім цього необхідною умовою запобігання булінгу є підготовка педагогів та психологів до роботи з булінгом у середній загальноосвітній школі, з обов'язковим залученням психологічних служб, органів управління освітою, членів громади, церкви, правоохоронних служб.

Список використаних джерел:

1. *Пазічук А. Пів року боротьби з цькуванням у школах – підсумки експерта. – 2019. – Електронний ресурс – Режим доступу: https://www.prostir.ua/?news=piv-roku-borotby-z-tskuvannyam-u-shkolah-pidsumky-eksperta*
2. *Кодекс України про адміністративні правопорушення. 1984. –*
Ст. 173-4. – Електронний ресурс – Режим доступа: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10
3. *Т.Миськевич Регулювання проблеми булінгу на законодавчому рівні: перші кроки України та світовий досвід/Громадська думка про правотворення. 2019. № 1 (166).С. 18–22. – Електронний ресурс – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2019/1.pdf.*
4. *Народний портал Юристконсульт. – 2019. – С. 127. – Електронний ресурс – Режим доступу: https://legalexpert.in.ua/*
5. *Т. Миськевич Регулювання проблеми булінгу на законодавчому рівні: перші кроки України та світовий досвід/Громадська думка про правотворення. 2019. № 1 (166). С. 18–22. – Електронний ресурс – Режим доступу: http://nbuviap*

«ВПЛИВ РІЗНИХ ФАКТОРІВ НА РІСТ КРИМІНОГЕННОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ»

Собко Ганна Миколаївна,
д.ю.н., доцент, майор поліції, професор кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Внаслідок поширення такого явища, як «етнічні маргінали» у сучасному українському суспільстві знижується значення духовних цінностей, які здійснюють фундаментальний, позитивний вплив на формування в українському суспільстві нормальної морально-психологічної атмосфери та соціально-прийнятних взаємин між людьми. Саме в духовній культурі, як справедливо зазначає Ю. М. Антонян, людина черпає силу й впевненість, знаходить точку опори, можливості духовного зростання й вирішення моральних проблем [1, с.27].

На жаль, сьогодні більшість зусиль українців спрямовані на забезпечення своїх матеріальних потреб (їжа, одяг тощо), що позбавляє можливості громадян дбати про свої духовні й культурні цінності. В результаті чого, суспільство озлоблюється та стає агресивним, що в майбутньому може призвести до деморалізації та втрати здатності протидіяти негативним явищам, наприклад, таким як психічне насильство.

Вчинення психічного насильства є недооцінений вплив засобів масової інформації, особливо телебачення та Інтернету, за допомогою яких здійснюється поширення насильства та матеріалів порнографічного характеру, що вчиняють негативних вплив на психоемоційний стан громадян, особливо на молодь та осіб з нестійкою психікою. З розвитком науково-технічного прогресу телебачення та Інтернет стають основним джерелом знань про навколишній світ, створюючи у свідомості людей певний стереотип поведінки [2, с. 152].

Наприклад, демонстрація на телеекрані сцен психічного насильства, ідеалізація особистості злочинця та його життя, явно висвітлена дискредитація діяльності правоохоронних органів, створення переконань щодо можливості здійснення самосуду, вседозволеність у фільмах, серіалах, передачах, шоу створюють передумови для наслідування такої поведінки у реальному житті [3, с. 52].

Іншими словами, культ насильства й вседозволеність сексуальних відносин в засобах масової інформації формує у людини внутрішню готовність до подібної поведінки. Спостерігаючи по телебаченню сцени насильства й розпусти, особи поступово починають спокійно й толерантно ставитися до подібних явищ та в деяких випадках навіть намагаються наслідувати їх[4, с. 165].

Наступним фактором, який обумовлює вчинення кримінальних правопорушень із застосуванням психічного насильства є нерозвиненість, а в деяких випадках й занепад індивідуально-виховного процесу молодого покоління. Внаслідок відсутності належного виховання та навчання молодого покоління, держава зазнає значних економічних втрат, це також відображається падінням моралі в суспільстві, покаліченими долями, трагедіями й пролитою кров'ю [5, с. 276].

Людям задля забезпечення себе хоча б задовільним рівнем життя, доводиться щодня боротись за виживання, при чому така боротьба здійснюється далеко не завжди моральними та законними засобами, що тягне за собою занепад соціалізації [6, с. 165].

Зниження виховного потенціалу необхідно компенсувати системою суспільного виховання, яка наддасть можливість молодому поколінню побудувати здорове міжособистісне спілкування, позитивні емоційні контакти в основних сферах їх життєдіяльності, допоможе подолати відчуження від суспільства й запобігти вчиненню ними кримінальних правопорушень. Окрім батьків, функція виховання, також покладається на школу та навчальні заклади, які на одному рівні повинні допомагати соціалізуватись молодому поколінню. Проте, на сьогодні, в навчальних закладах практично не проводиться рання профілактична робота щодо роз'єднання та переорієнтацію груп неповнолітніх з поводженням, що відхиляється від загальноприйнятих норм [7, с. 152].

Таким чином, в України соціалізація осіб (зокрема, неповнолітніх), схильних до агресивних форм поведінки, як правило, протікає в умовах сімейної, шкільної та соціальної дезадаптації, що є істотним фактором, який сприяє вчиненню насильницьких кримінальних правопорушень з використанням психічних способів.

Саме внаслідок несталої психіки неповнолітніх вони досить легко піддаються психічному впливу, чим фактично і користуються суб'єкти кримінального правопорушення, шляхом умовлянь (переконань, прохань), обіцянок, залякування, обману, погроз, підкупу, заздрощів, розпалювання почуття помсти або інших спонукань, які вчиняються без застосування фізичної сили [5].

Можливо зробити висновок, що якщоне додавати дитині любові, не піклуватись про неї, надалі не потрібно розраховувати на те, що в майбутньому така людина буде піклуватись та з любов'ю відноситись до оточуючих [6, с. 91].

Під час дослідження детермінантів психічного насильства, необхідно розуміти, що одиничний інцидент не є психічним насильством, для такого визначення необхідна систематичність. Важливим моментом є те, що вчинення психічного насильства може бути як умисним, коли особа, усвідомлює характер своїх дій та бажає настання певних наслідків, так і неумисним, коли суб'єкт вчинення психічного насильства не усвідомлює характер своїх дій, наприклад, особа, яка страждає на психопатію.

Одним із визначальних факторів вчинення кримінальних правопорушень шляхом психічного насильства є або результат сприйняття суб'єктом кримінального правопорушення певної ситуації (так званий, ситуаційний фактор), або результат внутрішнього сприйняття людиною певної ситуації (в тому числі психічні особливості організму, так званий особистісний фактор).

Як не дивно, проте до факторів, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень також можливо віднести – генетичну спадковість або психофізіологічні особливості злочинців, що саме вивчається та досліджується у сфері медицини.

До особливо значущих криміногенних факторів насильницьких кримінальних правопорушень, відносяться різні розлади психічної діяльності. Психічні аномалії є загальновизнаними причинами вчинення психічного насильства. Зокрема, за різними підрахунками приблизно кожен четвертий насильницький злочинець страждає тією чи іншою психічною аномалією (алкоголізмом, наркоманією, психопатіями, органічними ураженнями центральної нервової системи, епілепсію, наслідками черепно-мозкових травм, на шизофренією), яка впливає на його поведінку, спосіб життя, сприйняття навколишнього світу та ієрархію цінностей, спілкування з людьми й вибір засобів вирішення виникаючих проблем.

Потрібно пам'ятати, що злочинця формує не тільки виховання, а й соціальні зв'язки та так звана психопатологічна обтяженість, що проявляється у вигляді спадкового фактора, тобто коли батьки не застосовують насильство до дитини, але генетично наділяють особу «геном злочинця» [7, с.150].

Проаналізувавши фактори, які впливають на вчинення психічного насильства в Україні, хотілось би у висновку підкреслити зростання рецидивної насильницької злочинності, якому сприяють такі чинники: 1) некерована міграція населення та його соціальна та побутова невлаштованість; 2) низький рівень профілактичної діяльності правоохоронних органів; 3) безробіття та небажання приймати на роботу осіб, які відбули покарання; 4) недоліки в роботі органів, що виконують покарання; 5) відсутність належного соціального контролю за поведінкою осіб, які відбули покарання; 6) побутова та трудова невлаштованість багатьох осіб, звільнених з місць позбавлення волі.

Крім того з-за допомогою висвітлення в ЗМІ інформації, яка сприяє та демонструє насильство у громадян виникає можливість й умисел на вивчення способів, а подальшому безпосередньо вчинення кримінального правопорушення із застосуванням психічного насильства. Останньому, зокрема, сприяють: 1) демонстрація різноманітних форм агресії й безкарності насильства; 2) стимулювання агресії в конкретній життєвій ситуації; 3) нерозвиненість соціальних умінь й навичок; 4) стирання меж між моральною та аморальною (правомірною та неправомірною) поведінкою; 5) бажання детально відтворити екранне насильство в реальному житті.

Список використаних джерел:

1.Алексеев А. И., Герасимов С. И., Сухарев А. Я. Криминологическая профилактика: теория, опыт, проблемы. Монография / Алексеев А.И., Герасимов С.И., Сухарев А.Я. - М.: Норма, 2001. 496 с.

2.Шостакович Б.В. Психические расстройства и преступность // Механизмы человеческой агрессии: Сборник научных трудов. М., 2000. С. 150–159.

3.Антонян Ю. М. Жестокость в нашей жизни / Антонян Ю.М. – М.: Инфра–М, 1995. – 320 с.

4. Антонян, Ю. М. Насилие. Человек. Общество [Текст]: монография / Ю. М. Антонян. – М. : ВНИИ МВД России, 2001. – 247 с.

5. Сафуанов. Ф. С. Психология криминальной агрессии. М.: Смысл, 2003. – 300 с.http:// psychlib.ru /mgppu/spk/spk-001-.htm#$p1

6.Особливості дослідження маргінальності українського соціокультурного типу / І. А. Ємельянова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Державне управління. – 2011. – Т. 159, Вип. 147. – С. 91–94. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdu_2011_159_147_18

7. Писаревская Е.А. Причины и условия индивидуального насильственного поведения несовершеннолетнего // Альтернативы юридической ответственности как способы преодоления правовых конфликтов: сб. материалов Региональной науч. – практ. конф. с международным участием, Новокузнецк, 13-14 апреля 2006 г./ НФИ КемГУ; под общ.ред. Т.В. Шепель. Новокузнецк, 2006. С. 150–156.

«КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ»

Ткаченко Дмитро Сергійович,
курсант 4-го курсу факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник:
Конопельський Віктор Ярославович,
д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

У процесі реформування правоохоронних органів в Україні, основним завданням центрального виконавчого органу, а саме Національної поліції України стало запобігання вчиненню різних кримінальних правопорушень. Еволюція суспільства тягне за собою і розвиток протиправних діянь. Навіть найбільш часті та поширені правопорушення змінюються у своєму виконанні. Щоб превентивна діяльність була найбільш ефективною необхідно вивчати природу вчинення кримінальних правопорушень, проводити певний аналіз та застосовувати все це на практиці.

Метою дослідження даного питання є детальне вивчення природи походження найбільш розповсюджених видів злочинності, аналіз мотиву та способу вчинення. Враховуючи все це, необхідно розуміти як саме вчиняти превентивні заходи для попередження вчинення даних кримінальних правопорушень.

Злочинність завжди бере свої витоки з негативних суспільних явищ: політичних, соціальних, економічних та духовних. Тому загальним правилом зменшення рівня злочинності можна вважати заходи спрямовані на зміцнення економіки, забезпечення громадян робочими місцями, підвищення рівня життя, формування в суспільстві позитивного морального клімату.

У цілому, загальна профілактика злочинності повинна спрямовуватися на те щоб забезпечити громадян гідним рівнем існування у суспільстві [1].

Основною діяльністю із запобігання злочинності є вплив на причини та умови вчинення злочинів, пов'язані із всім суспільством та окремими індивідами. Як окремий вид впливу на запобігання злочинності можна виділити віктимологічну профілактику злочинів, а саме корекцію поведінки потенційних жертв.

Віктимологічна профілактика – це система взаємопов'язаних організаційно забезпечених заходів направлених на знаходження та нейтралізацію чинників, які сприяють розвитку у особистості можливості стати жертвою.

Таку профілактику можна розділити на три рівні:

1) Загальносоціальний рівень. Даний рівень спрямований на вирішення соціально-економічних, культурно-виховних завдань.

2) Спеціальний рівень. Цей рівень полягає у роботі правоохоронних органів з окремими групами населення (підлітки, люди похилого віку, представники окремих професій, тощо).

3) Індивідуальний рівень. Даний рівень охоплює профілактичні заходи стосовно осіб, які враховуючи особисті якості, мають великий шанс стати жертвою.[2]

Одним із видів запобіжної діяльності є спеціально-кримінологічне запобігання. Даний вид запобіжної діяльності має на меті попередження вчинення конкретного виду злочину, а якщо вони вже почалися, то зупинити їх на ранній стадії. У процесі виконання спеціально-кримінологічного запобігання можуть використовуватися не лише організаційні, правові й оперативно-розшукові, але й економічні, педагогічні та медичні заходи. Для здійснення даного виду запобігання злочинності створюються відповідні програми та плани спрямованих на підсилення боротьби зі злочинністю. В даних програмах та планах передбачаються певні заходи для боротьби з окремими видами злочинності, злочинності взагалі та злочинності на певній території (держава, регіон).[3]

Отже, враховуючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що запобігання злочинності є загальнодержавною політикою спрямованою на подолання криміногенних ситуацій та позитивне їх вирішення. В першу чергу величезну роль у запобіганні злочинності відіграє держава. Чим вище в державі рівень економіки, соціального розвитку, тим менше злочинність.

Після держави вже можна вести мову про відповідні правоохоронні органи, які здійснюють превентивну діяльність. Вони вчиняють певні дії запобіжного характеру відповідно до чинного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Профілактика злочинності // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. — Т. 5 : П — С. — 736 с.

2. Кримінологія: підручник / А.М. Бабенко, О.Ю. Бусол, О.М. Костенко та ін.; за заг. ред. Ю.В. Нікітіна, С.Ф. Денисова, Є.Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків: Право, 2018. 416 с.

3. Іванов Ю.Ф., Джужа О.М. Кримінологія: навч. посіб. 2-ге вид., доповн. тапереоб. К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2008. 292 с.

4. Голіна В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2011. 120с.

«ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ»

Храмова Софія Пантеліївна,
курсантка 202 взводу , факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Науковий керівник:
Щирська Вікторія Сергіївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Проблема домашнього насильства – дуже серйозний виклик для світового суспільства, та для України зокрема. Насильство в сім'ї є однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини, які держава має відстоювати та захищати. У більшості випадків протиправні дії проти когось із членів родини су-

проводжуються актами агресії, приниження та жорстокої поведінки. Подібні дії з боку насильника приводять до негативного фізичного, психічного та соціального стану здоров'я постраждалої особи чи кількох осіб, членів цієї родини. Як правило, найбільше страждають від сімейного насильства жінки та діти.

Домашнє насильство – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до компетенції забезпечують надання дієвої допомоги та захисту постраждалим особам. Зокрема, особам, які постраждали від домашнього насильства, відповідно до їх потреб надається медична, соціальна, психологічна та безоплатна правова допомога, забезпечується дієвий, ефективний та невідкладний захист в усіх випадках домашнього насильства.[1]

З 11 січня 2019 року набрали чинності норми законодавства про посилення відповідальності за вчинення домашнього насильства та невиконання порушниками обмежувальних приписів. Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» доповнює Кримінальний кодекс України тематичними статтями. Зокрема, КК України доповнено статтею 126-1 «Домашнє насильство», тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, яке карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років.

Крім того, КК України доповнено статтею 91-1 «Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство», а саме в інтересах потерпілого від кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки:

1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;

2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;

3) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

4) заборона листування, телефонних дзвінків з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

5) направлення для проходження програми для кривдників.

Згідно з частиною 2 цієї статті КК України заходи, передбачені частиною першою цієї статті, застосовуються до особи, яка на момент вчинення домашнього насильства досягла 18-річного віку.

Заходи, передбачені частиною першою цієї статті, можуть застосовуватися на строк від одного до трьох місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк, але не більше як на 12 місяців. [2]

Якщо порушник ігнорує встановлені обмеження, закон передбачає відповідальність за статтею 390-1 КК України «Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або не проходження програми для кривдників», тобто умисне невиконання обмежувальних заходів, передбачених статтею 91-1 цього Кодексу, або умисне невиконання обмежувальних приписів, або умисне ухилення від проходження програми для кривдників особою, щодо якої такі заходи застосовані судом, – караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до двох років.

Слід зазначити, Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» регулюються також відносини не тільки між подружжям і їхніми дітьми, а й між колишнім подружжям, нареченими; особами, що перебувають у громадянському шлюбі; особами, що мають спільних дітей; дідами, бабами, онуками, всиновленими дітьми, опікунами, піклувальниками, пасинками, падчерками, вітчимами, мачухами, братами, сестрами. На таких осіб дія Закону поширюється незалежно від факту спільного проживання. А от постраждалою дитиною визнається не лише та, яка зазнала домашнього насильства, а й свідок події [3].

Список використаних джерел:

1.Заставнівська районна державна адміністрація. Управління праці та соціального захисту населення: запобігання та протидія домашньому насильству 25.11.2020 Веб сайт. URL: https://novoselitsa.bukoda.gov.ua/new/8927

2. Відповідальність за домашнє насильство: нове в Кримінальному кодексі України. 12.07.2019 Веб сайт. URL: https://shostka-rada.gov.ua/vdpovdalnst-za-domashn-nasilstvo-nove-v-krimnalnomu-kodeks-ukrani/

3. Харківський апеляційний суд. Узагальнення Про запобігання та протидію домашньому насильству. 05.02.2021 Веб сайт. URL: *https://hra.court.gov.ua/sud4818/inshe/inf_court/uzag20k4*

«ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДЕТЕРМІНАЦІЇ»

Цура О.А.,
студентка 4 курсу факультету № 1
Навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Науковий керівник:
Будяченко Ольга Миколаївна,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Кримінологічна детермінація є досить важливим процесом, який визначає взаємозв'язок речей, об'єктів та явищ зі злочинністю. Але, на жаль, на сьогодні взагалі питання про криміногенну детермінацію та детермінантів не висвітленні повністю у юриспруденції, тому ця тема є доволі цінною для вивчення, зокрема, саме особливості кримінологічної детермінації. Наукове вчення про детермінізм злочинності належить до найбільш великих методологічних проблем у всесвітній кримінології, що підтверджується наявністю багатоманітних теорій та ідей, які спрямовані на визначення природи впливу різнопланових факторів на виникнення та прогрес злочинної поведінки.

Детермінізм – це філософське вчення про універсальний діалектичний зв'язок та взаємозумовленість предметів і явищ природи та суспільства, які утворюють цілісність світу навколо нас, які забезпечують його зміни та розвиток. Навколишня реальність надзвичайно різноманітна. Кожен предмет чи явище має безліч параметрів, які вони відкривають через зв'язок і з іншими предметами, явищами.

Подібні зв'язки та взаємодії характеризуються мережею відносин між предметами, явищами матеріального і духовного світу, які відбиваються свідомістю людей, перетворюються на внутрішню логіку мислення і втілюються в цілеспрямованій роботі нових та зміни наявних об'єктів природи та суспільства, відносин між ними [1. с. 72].

Криміногенні детермінанти – це сукупність соціальних явищ і процесів, які визначають злочинність як свій наслідок [2. с. 95].

Отже, детермінанти – це різні предмети, події, явища, процеси, стану природи й суспільства, які відбиваються свідомістю і складові передумови, підстави для інших похідних них явищ, процесів, станів свідомості, форм діяльності, типів відносин. До таких детермінантів ставляться географічні, природні, антропологічні, соціальні, психічні та багато інших чинники, які у великих системах, виступаючі рушійною силою змін у світі.

Кримінологічна детермінація – це процес обумовлений, визначення зв'язку, взаємодії всіх речей, об'єктів, явищ та дій, пов'язаних із злочинністю. Вона відбиває сукупність зв'язків останньої з певним набором чинників, особливості їхньої взаємодії при неоднозначних станах діяльності громадського організму.

Б. Головкін вважає, що особливістю детермінації злочинності є її соціальна обумовленість. Злочинність – це історичний продукт життя. Вона з'являється, існує і розвивається завдяки роботі певної кількості людей, які проживають у суспільстві, сприймають його вплив і намагаються змінити суспільне життя відштовхуючись від своїх інтересів та завдань.

Отже, злочинність найбільше пов'язані з умовами життя суспільства, яка системою громадських відносин і станом суспільної свідомості. Специфічною індивідуальністю дії зв'язків між різними явищами життя і роботою людей і те, що вони проходять через свідомість членів суспільства, опосередковуються їм, видозмінюють його зміст, структуру і стан [3. с.95].

Відбиті й осмислені суспільною свідомістю явища дійсності, зумовлюють постановку завдань та програми роботі. Звідси випливає кілька важливих висновків.

Детермінаційний зв'язок у суспільстві не конкретна (динамічна), а статистична (імовірніше), не пряма, а опосередкована психологічними структурами суспільної свідомості. При поясненні детермінації злочинності слід мати на увазі дві особливості діяльності суспільної свідомості.

По-перше, відображення, усвідомлення і ставлення людей до суспільства, його правил, цінностей, відносин між людьми завжди особисто. Якість пізнання світу навколо нас залежить від закладених природою різних генетичних програм (конструктивних і деструктивних), різних когнітивних можливостей, характеру рефлексії (своєрідність сприйняття та осмислення соціальної інформації), а також інтенсивності перебігу

психологічних процесів (позитивного або негативного) стан соціальної реальності дає у відповідь питання: чому тотожні умови життя детермінують різні форми поведінки.

По-друге, громадське (колективне) свідомість у співвідношенні з особистим свідомістю - якісно інший феномен, узагальнена форма організації духовного життя, отже механізм її детермінації, дещо інший. На сьогодні встановлено лише деякі закономірності діяльності суспільної свідомості. Спочатку, для неї властива великий ступінь заломлення об'єктів, що відображаються. Отже, люди думають і діють трохи інакше, ніж кожен окремо. Тут здобувають емоції над розумом. В принципі-то колективний психологічний стан має незвичайну енергетику, яка виявляє приховану людську деструктивність, актуалізує низькі потяги й безпричинну агресію, дозволить вибір неправильного шляху. Серед іншого, суспільна свідомість з певним запізненням реагує на події, явища, зміни в суспільстві.

Вочевидь, що породжувати масову (колективну) кримінальну діяльність може будь-яке, лише деформоване в криміногенному відношенні громадська свідомість. Іноді її називають «кримінально зараженої». Тут слід з'ясувати: криміногенні деформовані деякі складові суспільної свідомості, але з суспільну свідомість як цілісний об'єкт духовного життя.

Рівень зазначених деформацій може бути різною: низькою, середньої і високої. Частота їх на злочинність залежить від гостроти громадських розбіжностей між потребами, інтересами, цілями всіх членів нашого суспільства та деяких соціальних груп, і навіть від рівня моральності суспільства, стану правового порядку у ньому. ступінь деформацій за певних умов призводить до скоєння різноманітних правопорушень. Середній – породжує скоєння так званих ситуативних злочинів. А високий сприяє стійкий кримінальній діяльності, насамперед рецидивуючій та організованій.

У результаті, детермінація злочинності – це комплекс різних за своїм характером негативних явищ об'єктивного і індивідуального характеру, які визначають злочинну форму поведінки у суспільстві.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблема кримінологічної детермінації має досить спірний характер і не виявляє конкретного рішення серед науковців, які досліджували це питання. За допомогою різних думок вчених, ми обумовили, що кримінологічна детермінація є процесом, який визначає зв'язок речей, подій та явищ зі злочинністю. Та особливість детермінаційної злочинності є саме її соціальна визначеність.

Список використаної літератури:

1. Голіна В. В., Головкін Б. М. Кримінологія: Загальна та Особлива частина. Навчальний посібник. Харків : Право, 2014. с.513

2. Кримінологія. Академічний курс / Кол. авторів; за заг. ред. О. М. Литвинова. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. 538 с.

3. Кримінологія: підручник. В. С. Ковальський, Г. С. Семаков, О. М. Костенко. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 344с.

«КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ПЕРЕДБАЧЕНИМ СТАТТЕЮ 152 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ»

Щирська Вікторія Сергіївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Бакаленко Марія Володимирівна,
курсантка 2-го курсу, факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Зважаючи на стрімку розбудову державності в Україні, гострого значення набуває виконання задекларованих міжнародним та національним правом стандартів забезпечення прав та свобод людини та громадянина. Одними із таких прав є статева свобода та статева недоторканість особи. Неабиякого значення та важливості захисту даних прав складає той факт, що порушення такого права може потягнути ряд тяжких наслідків, адже впливає на психіку людини, здоров'я людини. Варто також відмітити і те, що небезпека таких злочині полягає у збільшенні рівня розпусти, а також зниження соціального рівня культури.

Одним із найнебезпечніших та найбільш частих злочинів, що посягають на статеву свободу є зґвалтування. Відмітимо, що відповідальність за вчинення даного злочину передбачено статтею 152 Кримінального кодексу України. Щодо визначення дефініції даному поняттю, то згідно частини 1 статті 152 Кримінального кодексу України зґвалтуванням є вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним,

анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи[1].

Варто відмітити про необхідність більш детального дослідження злочину за даною статтею, а відтак необхідність надати правову характеристику даному злочину. Щодо самого об'єкту злочину, то таким є власне статева воля потерпілої особи. При цьому, важливо наголосити, що закон захищає, як статеву волю особи жіночої статі так і статеву волю особи чоловічої статі, а відтак зґвалтування може бути вчинено і по відношенню до чоловіка.

Сама ж сутність зґвалтування полягає в тому, що статевий акт вчиняється насильно, поза волею чоловіка чи жінки, тобто без їхньої згоди. Відзначимо, що досліджуючи дану тему, О.В. Третьякова відмітила, що статевий акт визнається зґвалтуванням, якщо опір особи статевому акту був дійсним, а не удаваним, коли особа нібито суперечить, а насправді не заперечує проти статевого акту[2]. Відтак варто погодитися і з тим, що під час розслідуванню за даною статею, особлива увага слідчих повинна бути приділена даному факту.

Досліджуючи питання погроз, варто відзначити, що такими у разі зґвалтування визнаються тільки ті, що винний погрожував здійснити негайно. Тобто, під час кваліфікації злочину, не вважатимуться ознаками злочину погрози, які суб'єкт злочину обіцяє вчинити в майбутньому. Такими можуть бути:

- погрози застосування насильства в майбутньому;
- знищення чи пошкодження малоцінного майна;
- погроза розповсюдження вигадки, яка може посягати на гідність потерпілої.

На нашу думку такі погрози не можуть кваліфіковуватися для даного злочину через свою природу, адже вони не впливають на особу в конкретний момент та не можуть перешкоджати можливості застосувати будь-які відповідні способи захисту.

Продовжуючи дослідження кваліфікації за вчинення даного злочину, варто відмітити, що статтею 152 Кримінального кодексу України передбачено відповідальність і за використання безпорадного стану потерпілої особи, коли вона за своїм фізичним чи психічним станом не могла розуміти вчинюваних з нею дій, або чинити опір винному, який міг усвідомлювати, що потерпіла перебуває саме в такому стані. При цьому, для відповідальності не має значення, через які причини виник безпорадний стан потерпілої - чи його створив винний, чи він виник незалежно від нього, його дій[3].

Перейдемо до ускладнюючих обставин та відповідно до інших кваліфікацій. Так, зокрема частиною 2 статті 152 Кримінального кодексу України, передбачено відповідальність за зґвалтування, що вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-яке із кримінальних правопорушень, передбачених статтями 153-155 цього Кодексу, або вчинення таких діянь щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, або щодо особи у зв'язку з виконанням цією особою службового, професійного чи громадського обов'язку, або щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності[1].

Особливим під час кваліфікації є питання повторюваності злочину. Так, відповідно до чинного кримінального кодексу, повторюваним є злочин у разі:

- Якщо відносно попереднього зґвалтування ще не закінчилися строки відповідальності за нього (ст. 49 КК Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності) або не знята чи не погашена судимість (ст. 88 КК" Правові наслідки судимості", 91 КК" Зняття судимості").
- Якщо винний вчинив попереднє зґвалтування чи замах на цей злочин
- Незалежно від того, чи було його засуджено за попереднє зґвалтування
- Незалежно і від того, хто був потерпілою у попередньому та повторному зґвалтуванні: та ж сама жінка чи це були різні особи

Щодо останнього, вважаємо за доцільне відзначити, що у разі єдиного умислу, незначної перерви у часі, двічі зґвалтована особа не створюватиме повторюваність злочину, а отже таке діяння буде кваліфіковуватись за частиною 1 статті 152 Кримінального кодексу України.

Окремо, щодо відсутності повторюваності варто відзначити і ті випадки, коли де-факто зґвалтуванню суб'єктом злочину відбулося вдруге, проте за попереднє він уже поніс покарання та відповідно було знято судимість в порядку закону.

Не виникає повторності і тоді, коли потерпіла від першого зґвалтування не подала заяви про порушення справи про притягнення винного до кримінальної відповідальності[2].

Щодо інших частин статті 152 Кримінального кодексу України, то такі є більш прямолінійними та не потребують додаткового тлумачення. Так, відповідно до частини 3 вказаної статті, відповідальність настає за зґвалтування, що вчинене групою осіб, або зґвалтування неповнолітньої особи. Щодо частини чотири, то така встановлює відповідальність за дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди. За вчинення дій, що передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, що спричинили тяжкі наслідки настає відповідальність відповідно до частини 5 статті 152 КК України. Та, відповідно за дії передбачені частиною четвертою цієї статті, вчинені повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених частинами

четвертою або п'ятою статті 153, статтею 155 або частиною другою статті 156 цього Кодексу, передбачено відповідальність частиною 6 статті 152 Кримінального кодексу України[1].

Зважаючи на вище викладене, та виходячи із самої природи даного злочину, варто відмітити, що такий вважається одним із найтяжчих, адже разом із фізичними наслідками для потерпілої особи наносяться також психічні ушкодження, а відтак даний злочин є небезпечним та таким, що потребує вживання заходів щодо його протидії. На нашу ж думку, одним із таких заходів є вивчення суб'єктів даного злочину та створення певного психологічного портрету злочинця.

Окрім того, задля запобігання злочинів даного типу, варто дослідити і обставини, які провокують вчинення насильницьких дій, щодо статевої волі особи. Щодо останнього, варто звернути увагу на дослідження Ігнатова О.М., який у своїй роботі, шляхом аналізу злочинців стверджує, що більшість ґвалтівників (83,9%) засуджуються за скоєння злочину у стані сп'яніння (у 99% – алкогольного). При цьому, відповідно до його спостережень, кожен третій ґвалтівник вчиняє злочину у групі. Окремо, варто зауважити і те, що за часту злочинці, які виходять на волю після відбування покарання за даним злочином, вдаються до рецидиву. Так, відповідно до відомостей роботи автора, до рецидиву вдається майже кожен десятий ґвалтівник[4].

Підводячи підсумки до даної роботи, варто погодитися, що злочин передбачений статтею 152 КК України, є одним із найтяжчих за своєю природою. Окремо варто відзначити, що такий є тяжким саме для потерпілої особи, адже зачасту залишає певні психологічні травми. Щодо запобігання таким злочинам, на нашу думку останнє повинно розпочинатися ще із дитячого періоду кожної особи. Так, під час викладання в школі, вчителі повинні наголошувати на відповідних предметах про тяжкість даного злочину, а також наголошувати про ті обставини, які за статистикою призводять до даного злочину, зокрема мова іде про сумнівні компанії осіб шкільного віку та власне вживання спиртних напоїв у групі осіб, що мають незадовільну характеристику та відгуки від посторонніх осіб.

Список використаних джерел:

1. *Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 №2341-III (в редакції від 04.10.2021) // [Електронне джерело]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top*
2. *О.В. Третьякова Кримінально-правова характеристика зґвалтуванню // [Електронне джерело]. Режим доступу: http://nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-55-3-zb-compressed.pdf#page=321*
3. *Брич, ЛП Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи за законодавством України [Текст] / ЛП Брич. Л.: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2010.*
4. *Ігнатов О.М. Кримінально-правова характеристика осіб, які вчиняють зґвалтування // [Електронне джерело]. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2 &I2 1DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Pis_2014_1_32.pdf*

НАПРЯМ 4.
РЕФОРМУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

«СМЕРТНА КАРА: ОКРЕМІ АСПЕКТИ»

Березовський Станіслав Юрійович,
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник:
Плужнік Олена Іванівна,
к.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Смертна кара відома у переважній більшості країн світу. Вона веде свій початок від того, коли держава взяла на себе функцію виконання покарань за злочини, замінивши цим інститут кровної помсти. В християнських джерелах, таких, як Біблія, міститься чимало випадків скарання на смерть злочинців, що визнається абсолютно адекватною і Богоугодною справою.

Покарання за порушення законів існували завжди та постійно видозмінювалися, і на сучасному етапі санкції статей кримінального законодавства України вже цілком відрізняються від тих, що застосовувалися до правопорушників раніше, адже такі види покарань, як, наприклад, скалічення чи вигнання, уже давно не існують. Натомість смертна кара, один із найдавніших видів покарань у світовій історії, існувала в Україні

аж до початку XXI ст. Відсутність у законодавстві країни інституту смертної кари є обов'язковою умовою для вступу держави до Ради Європи, що і стало однією із причин її скасування у 2000 р.

Європейська Конвенція про захист прав і основних свобод людини передбачає у статті 2 «виконання смертного вироку як виключення з права на життя»[1]. Однак головними міжнародними документами, що стосуються реального скасування смертної кари, є прийнятий 28 квітня 1983 року протокол № 6 до Європейської Конвенції про захист прав і основних свобод людини, яка передбачає повну заборону смертної кари за злочини, скоєні в мирний час [2], і Другий факультативний протокол до Міжнародного пакту про цивільні та політичні права (набрав чинності 11 липня 1991 року) [3]. Смертна кара вважається недопустимою на території Ради Європи.

В багатьох сучасних суспільствах смертна кара була скасована, в тому числі і в Україні. Деякі країни скасували смертну кару за винятком особливих обставин, таких як наприклад, зраду під час військових дій. В інших країнах смертна кара була скасована на практиці, але законодавчо все ще залишається вищою мірою покарання. Такі держави, як Китай, США та інші зберегли смертну кару за злочини, окремо визначені законодавством. Однак на сьогоднішній день можна спостерігати тенденцію до відміни смертної кари. Так, станом на 2017 р., за офіційними даними ООН, більш, ніж 160 держав з 193 держав-членів ООН або вже відмінили смертну кару, або не застосовували її взагалі. За даними Міжнародної Амністії, у 2017 р. у світі було виконано принаймні 993 смертних вироки. Це на 4 % менше, ніж у 2016 р. (1032 вироки) та на 39 % менше, ніж у 2015 р. (1634 вироки). 2015 рік став «найкривавішим» з 1989 р. Більшість страт у 2017 р. було виконано у Китаї, Ірані, Саудівській Аравії, та Пакистані. Саме Китай вважається неформальним «лідером» серед держав, що стратили злочинців за 2017 р., але нажаль немає можливості отримати повні дані через те, що така інформація у зазначеній держав належить до «державної таємниці». У Китаї до сих пір 46 правопорушень караються смертним вироком, в тому числі, ненасильницького характеру, які, в свою чергу, не відповідають критерію «найбільш тяжкі злочини», наприклад, за злочини, пов'язані з наркотиками та ін. [4].

Україна успадкувала з радянських часів кримінальний кодекс, в якому смертна кара передбачалася як виняткова міра покарання у виді розстрілу. Кримінальним кодексом України смертна кара передбачалася у 33 складах злочинів, у тому числі в 11 злочинах проти держави й 16 військових злочинах[5]. Однак під тиском Ради Європи, що до неї Україна вступила восени 1995 р., у березні1997 р. на виконання смертних вироків було накладено мораторій. Рішенням Конституційного Суду України від 29.12. 1999 р. було визнано, що смертна кара суперечить Конституції України. Остаточно як вид покарання смертна кара була скасована у 2000 році. Кримінальним кодексом редакції 2001 року не передбачалося такого виду покарання, як смертна кара [6]. Але потрібно зауважити: при заміні смертної кари на довічне ув'язнення законодавство Ради Європи суперечить само собі, оскільки це порушує умови її конвенції про запобігання тортурам і таким покаранням, що принижують гідність [7]. Адже утримувати людей до кінця їх життя, немов звірів в клітці, якраз і є приниженням їх людської гідності. А утримувати ж тяжких злочинців у комфортних умовах, з хорошою їжею, цікавими розвагами, доступом до мережі Інтернет тощо є просто неетичним, оскільки мало того, що переважна більшість населення нашої планети – чесних працелюбних людей – не мають і половини цього, до того ж за які заслуги вбивцям, терористам і т.д. мають бути забезпечені такі умови ?

На сьогоднішній час наша держава неготова до утримання значної кількості довічно ув'язнених злочинців, тому вони перебувають в тісних, задушливих камерах, не маючи нерідко доступу до лікаря чи листування, за що Рада Європи критикує Україну не менш жорстко, ніж часів існування смертної кари. До того же, використовуючи дірки національного законодавства,довічно засуджені мають шанси доволі скоро опинитися на волі. Спираючись на вірного союзника в особі Ради Європи, криваві злочинці скаржаться на все, що тільки можна, вимагаючи багатотисячних компенсацій за порушення своїх прав. За даними опитувань,майже всі довічно засуджені в Україні вірять у те, що звільняться [4]. Виходить, що скасування смертної кари примушує добропорядних громадян утримувати за рахунок свого гаманця тих, хто їх же і кривдив, адже на утримання ув'язнених довічно, ідуть доволі значні кошти. На сьогодні утримання одного довічно ув'язненого обходиться близько трьох тисяч дол. США на рік, причому на утримання самого злочинця напряму іде доволі мізерна сума, левова частка належить організації і забезпеченню функціонування місць позбавлення волі суворого режиму [4].

На жаль в Україні кількість тяжких та особливо тяжких злочинів, які вчиняються з особливою жорстокістю та цинізмом, з кожним роком збільшується. Це наштовхує на думку про доцільність повернення виняткової міри покарання до чинного кримінального кодексу України. Смертна кара мусить існувати у суспільстві як стримуючий засіб проти скоєння тяжких антидержавних і антисоціальних злочинів, для вилучення з суспільства жорстоких нелюдських елементів. Можливо хто-небудь перед тим як здійснити злочин задумається, що може статися з ним коли його спіймають і чи варто воно того.

Скасування смертної кари суперечило не тільки релігійним, правовим і морально-етичним нормам, а й історичній традиції українського суспільства. Наведено цікаві дані соціологічного опитування "Покоління незалежності: цінності та мотивації", проведеного соціологічною групою "Рейтинг". Тематика опитування – ставлення респондентів до смертної кари: 51% опитаних громадян України підтримують ідею відновлення

смертної кари в Україні. Зокрема, 57% людей віком понад 61 рік підтримують ідею смертної кари, а серед людей 16-24 років - лише-37%, серед 25-30-46%. Серед опитаних чоловіків - 55% підтримують смертну кару, а серед жінок - 49% [8].

Досвід трьох попередніх скасувань смертної кари на вітчизняних теренах виявився негативним і переконливо довів свою недієвість. Поновлення смертної кари, таким чином,є актуальним для України і необхідним для її ефективного державного будівництва, демократичного розвитку громадянського суспільства. Однак для того, щоб поновити смертну кару в Україні, необхідно виконати низку складних і довготривалих політико-юридичних процедур, що, фактично, не видаються можливими у реаліях сьогодення. Обов'язково варто зауважити, що процедура досудового слідства й розгляду таких судових процесів має бути значно ускладнена й розглядатися під жорстким контролем для забезпечення покарання конкретної особи за конкретний злочин і лише за наявності прямих доказів її вини [9].

На нашу думку, право на життя є основоположним і невід'ємним, це затверджено в численних міжнародних конвенціях і законодавствах усіх країн світу, проте, дане формулювання, так само, як Божа заповідь «не убий», має бути адресоване лише злочину, а не покаранню.

Список використаних джерел:

1. Європейська Конвенція про захист прав і основних свобод людини. URL: https:// www. echr. coe.int/Documents/Convention_UKR.pdf.

2. Протокол № 6 до Конвенції про захист прав і основних свобод людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_802#Text.

3. Другий факультативний протокол до Міжнародного пакту про цивільні та політичні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_187#Text.

4. Черінько І.П. Діяльність РАДИ Європи у сфері боротьби зі смертною карою.Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2009. Вип. 83 (Част. ІІ). С. 139-143.URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ apmv/article/viewFile/413/380.

5. Музика А., Пуйко В. Смертна кара./ Юридична енциклопедія: В 6 т. // Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін. К. «Укр. енцикл», Т.5: П-С. 2003. 736 с. С. 533 - 534.

6. Украина окончательно отказалась от смертной казни. URL: //http://www.prima-news.ru/news/news/ 2002/ 12/3/21893.html.

7. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує людську гідність, поводженню чи покаранню. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068#Text.

8. Половина українців виступає за відновлення смертної кари в Україні – опитування. URL: https://www.unian.ua/society/polovina-ukrajinciv-vistupaye-za-vidnovlennya-smertnoji-kari-v-ukrajini-opituvannya-novini-ukrajini-11518522.html.

9. Бондаренко О.С.,Ковальов Н.С.Перспективи запровадження смертної кари в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2019.No 3. С. 178-180.URL:http://www.lsej.org.ua/3_2019/50.pdf.

«ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ В УКРАЇНІ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ МЕРЕЖІ «ІНТЕРНЕТ»

Богатирьов Іван Григорович,
д.ю.н., професор, професор кафедри
кримінально-правових та адміністративно-правових дисциплін,
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука заслужений діяч науки і техніки України
м. Рівне

Доводиться констатувати, що право засудженого на користування глобальною мережею «Інтернетом» закріплено у Кримінально-виконавчому кодексі України та у Правилах внутрішнього розпорядку дня установ виконання покарань. Таке право засудженого детально регламентоване у Порядку організації надання засудженим до позбавлення волі доступу до глобальної мережі Інтернет від 01.08.2014 р[1]. Однак, користуватись таким правом засудженому дозволено під контролем адміністрації місць несвободи.

Для цього обладнуються комп'ютерні класи (місця), які розташовуються поза межами локальних дільниць відділень соціально-психологічної служби. У комп'ютерних класах (місцях) в обов'язковому порядку блокується доступ до послуг електронної пошти, соціальних мереж, а також сайтів, що пропагують жорстокість, насильство, а також до сайтів еротичного або порнографічного змісту.

Користуватися глобальною мережею «Інтернет» засуджені можуть у вільний від роботи час та поза часом, передбаченим для приймання їжі й відведеним для сну. Оплата послуг за користування глобальною мережею «Інтернет» здійснюється засудженими з особистих коштів. Перелік веб-ресурсів, до яких надаєть-

ся доступ для користування, затверджується комісією установи у складі начальника і керівників структурних підрозділів установи виконання покарань.

Ми поділяємо позицію окремих дослідників, що засуджені в місцях несвободи повинні мати можливість регулярно одержувати інформацію про події, читаючи газети, періодичні видання, а також по радіо, телебаченню та з інших засобів інформації». Тому сьогодні саме « Інтернет» є тим засобом спілкування і може сприяти прискореній ресоціалізації засудженого в умовах місць несвободи, а з іншого боку, «Інтернет» може стати причиною і умовою вчинення засудженими в місцях несвободи кримінальних правопорушень.

Саме доступ засуджених до використання глобальної мережі «Інтернет» активно використовується засудженими як засіб вчинення кримінального правопорушення в місцях несвободи в Україні. Сьогодні підшукування або пристосування засобів знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення окремих кримінальних правопорушень в місцях несвободи не потребує без посередньої присутності особи на території, де він буде вважатися закінченим.

На жаль, новітні інформаційні технології дозволяють засудженим в місцях несвободи забезпечувати свою анонімність в умовах незначного ризику, а це надає їм можливість залучати все більше людей до злочинної діяльності. Тому на сучасному етапі актуальним є питання протидії та запобігання вчинення в місцях несвободи нових кримінальних правопорушень з використанням мережі «Інтернет».

Прогнозовано, що в умовах глобальної інформатизації неможливо уявити сучасне суспільство без новітніх інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), під якими розуміють «сукупність програмних, технічних, комп'ютерних і комунікаційних засобів, які надають можливості входження до сучасного інформаційного простору з метою накопичення, аналізу, обміну вже існуючої інформації та створення нової». ІКТ стають одним з найважливіших інструментів формування інтересів, потреб, поглядів, впливу на світогляд особистості [2, с. 1].

Отож, мережа Інтернет на жаль, стала часткою злочинної діяльності засуджених в місцях несвободи. Саме не контрольований персоналом місць несвободи «Інтернет» створив можливість вчинення засудженими шахрайських протиправних дій і дозволив негайний доступ до будь-яких інформаційних продуктів і баз даних, даючи змогу приймати, відправляти та опрацьовувати різноманітну інформацію в активному режимі та реальному часі.

Водночас можна було б говорити про те, що Інтернет в місцях несвободи використовується засудженими, як суто технічний засіб передачі інформації, однак, як показує дослідження Інтернет в місцях несвободи перетворився по суті у явище, яке відкриває нові можливості для засуджених вчиняти кримінальні правопорушення.

З огляду на викладене, зауважимо, що у вітчизняній і зарубіжній юридичній літературі аналізу заходів протидії та запобігання вчинення в місцях несвободи нових кримінальних правопорушень з використанням мережі Інтернет, на жаль,приділяється не значна увага, оскільки такі кримінальні правопорушення посягають на наявний порядок суспільних відносин, заподіюючи їм значної шкоди.

Враховуючи незначну кількість зареєстрованих фактів вчинених засудженими в місцях несвободи кримінальних правопорушень з використанням мережі Інтернет, важливо відмітити їх велику суспільну небезпечність, а також значний рівень латентності.

Зокрема, на думку зарубіжних експертів, кількість неліцензійних сайтів у мережі Інтернет наразі більш ніж у десять разів перевищує ліцензійні. Значна кількість сайтів сьогодні працюють тільки в «Чорному Інтернеті», а також використовують Інтернет як спосіб розрахунку віртуальною валютою чи електронними грошима. Вбачається нам варто прислухатися до голови Європейського центру по боротьбі з кіберзлочинністю Трулс Ертінг, який зазначає, що: «Майже вся організована злочинність отримує прибуток у реальному світі за допомогою використання «віртуального світу». Гроші, як правило, відмиваються в три етапи: розміщення (завантаження) – розшарування (класифікація, диференціація) та інтеграція. Гроші за допомогою мережі Інтернет постійно перебувають в обігу як усередині країни, так і між державами [3].

Отже злочинний дохід, отриманий засудженими за допомогою мережі Інтернет, згодом може використовуватися для фінансування протиправних дій в середині місць несвободи, зокрема вчинення засудженими таких кримінальних правопорушень як: злісна непокора вимогам адміністрації установи виконання покарань (ст. 391 КК України); дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань (ст. 392 КК України); втеча з місця позбавлення волі або з – під варти (ст. 393 КК України) [3].

Більше того, завдяки мережі «Інтернет» відкриваються нові «бізнес можливості» для отримання систематичних злочинних доходів засудженими в умовах місць несвободи. Такий стан справ багато в чому пояснюється відсутністю в Державній кримінально-виконавчій службі спеціального підрозділу який би виявляти сайти, за допомогою яких здійснюється протиправні дії засуджених під час відбування кримінальних покарань.

Зрозуміло, що без ефективної нормативно-правової та матеріально-технічної бази у сфері співробітництва правоохоронних органів та установ виконання покарань неможливо ефективно протидіяти незаконного використання засудженими в місцях несвободи мережі Інтернет. Адже відсутність ефективних, скоординованих дій правоохоронних органів і установ виконання покарань не дозволяє уникати кримінальної відпо-

відальності за вчинення окремих кримінальних правопорушень з використанням мережі «Інтернет» і постійно отримувати злочинні доходи.

Отже, з огляду на вищевикладене можна зробити висновок, що глобальна мережа «Інтернет», яка дозволена в місцях несвободи може мати як позитивні так і негативні наслідки. Як видається, там де наладжений постійний контроль за використанням мережі «Інтернет» з боку персоналу місць несвободи, вчинення засудженими кримінального правопорушення взагалі не можливо, а там де відсутній контроль, а ще гірше, якщо сам персонал у зговорі із засудженими там мережа «Інтернет» стає ефективним засобом вчиняти кримінальні правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядку організації надання засудженим до позбавлення волі доступу до глобальної мережі Інтернет: наказ Міністерства юстиції України від 01.08.2014 р. № 1275/5. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0991-14

2. Жилкин В. В. Инфосоциализация в условия хинформатизации сознания личности [Электронный ресурс] / Жилкин В. В. – Режим доступа: http://www.actualresearch.ru/nn/2009_2/Article/culturology/zhilkin.htm. – Загл. с экрана.

3. Cybercrime: getting paid and getting away with it / [Electronic resource]. – Modeofaccess: http://www.globalinitiative.net/cybercrimegetting-paid-and-getting-away-with-it/.

«ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЧАСТИНІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОРЯДКУ ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ»

Гритенко Оксана Анатоліївна,
д.ю.н, доцент, професор кафедри
кримінально-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро

Сталою є проблема співвідношення кримінального, кримінального процесуального та виправно-трудового (кримінально-виконавчого) законодавства в регулюванні питань умовно-дострокового звільнення, заміни покарання на інше покарання, яке є більш м'яким, оскільки ці інститути є міждисциплінарними. Питання повноти врегулювання виконавчих аспектів у реалізації інститутів умовно-дострокового звільнення, заміни покарання на інше покарання, яке є більш м'яким, не є врегульованими на неналежному рівні. Це маємо продемонструвати на підставі аналізу ст. 154 КВК, та тих змін, яких зазнало кримінально-виконавче законодавство в останні роки.

Безпосередньо кримінально-виконавче законодавство регламентує окремі питання щодо застосування умовно-дострокового звільнення та заміни невідбутої частини покарання більш м'яким у одній статті - ст. 154 КВК «Порядок дострокового звільнення від відбування покарання». Йдеться про те, що орган або установа виконання покарання у місячний термін надсилає клопотання до суду у порядку, встановленому кримінально-процесуальним законодавством. Адміністрація ж органу або установи виконання покарання, після відбуття засудженим установленої Кримінальним кодексом України частини строку покарання, зобов'язана в місячний термін розглянути питання щодо можливості представлення його до умовно-дострокового звільнення від відбування покарання або до заміни невідбутої частини покарання більш м'яким. У разі відмови суду у застосуванні ст. 81 КК, або ж ст. 82 КК повторне подання в цьому питанні щодо осіб, засуджених за тяжкі та особливо тяжкі злочини до позбавлення волі на строк не менше п'яти років, може бути внесено не раніше як через один рік з дня винесення постанови про відмову, а щодо засуджених за інші злочини – не раніше як через шість місяців.

Маємо погодитися із тим, що в цій частині кримінально-виконавче законодавство стало значно прогресивніше, оскільки встановлення конкретних обов'язкових строків розгляду питання адміністрацією установи «породжує відповідно до теорії правовідносин юридичний обов'язок адміністрації, від виконання якого ухилитися не можливо через його однозначність за змістом, імперативністю, неспростовністю і забезпеченістю юридичними механізмами» [3, с. 323].

Проте з іншого боку, недоліком кримінально-виконавчого законодавства є те, що суб'єктивне право засуджених вимагати від адміністрації своєчасного розгляду питання щодо реалізації їхнього законного інтересу на дострокове звільнення (або ж заміну покарання) не визначено у ст. 107 КВК, що містить перелік прав та обов'язків засуджених [3, с. 324]. Визначення суб'єктивного права щодо реалізації законних інтересів засудженої особи, за наявності визначених законом підстав, посилює законодавчі гарантії реалізації прав та законних інтересів засудженого, до яких відносяться усі елементи прогресивної системи виконання

покарання у виді позбавлення волі. Проблемними визнаються і питання щодо кримінально-виконавчого регламентування порядку можливостей звертатися до суду з клопотанням про умовно-дострокове звільнення самого засудженого.

В даній проблемі відтворюється негативний наслідок відсутності у переліку суб'єктивних прав засуджених права на захист своїх законних інтересів. Зараз такої можливості у засуджених не існує. Маємо погодитися із думкою тих вчених, які розглядають це питання як складову більш широкої проблеми – гарантувати засудженій особі право захищати будь-якими не забороненими законом засобами свої права та свободи, звертатися до суду за захистом своїх прав, що відповідатиме сутності та змісту ст. 55 Конституції України [2, с. 209-210].

Проте крім положень ст. 154 КВК, кримінально-виконавче законодавство не містить поглибленої регламентації виконавчих аспектів застосування зазначених інститутів. Тим більш, на підставі Закону № 1186 - VI від 08.04.2014 р. із Кримінально - виконавчого кодексу були виключені ст.ст. 160, 161, 162 КВК, в яких регламентувався порядок здійснення громадського контролю за особами, умовно-достроково звільненими від відбування покарання. Йшлося про необхідність здійснення протягом невідбутої частини покарання громадського контролю за особами, які умовно-достроково звільняються від відбування покарання, проведення з ними виховної роботи по закріпленню результатів виправлення та ресоціалізації.

За власним бажанням спостережні комісії, громадські організації, трудові колективи за узгодженням із установою по виконанню покарання могли здійснювати контроль у будь-якій сфері життєдіяльності звільненої особи (побут, праця, навчання), надавати необхідну допомогу та здійснювати виховний вплив. Ухилення від такого контролю надавало підстави застосувати захід впливу – громадське попередження. Систематичне порушення громадського порядку тягнуло для окремих категорій звільнених встановлення адміністративного нагляду [1, с. 99-101].

Особливістю даної редакції кримінально-виконавчих норм є те, що навіть за відсутності кримінально-правових положень щодо розгляду невідбутої частини покарання у якості випробувального терміну, змістом та сутністю виконавчих аспектів було розуміння необхідності подовження спостереження за особою, яка умовно-достроково звільнялася із місць позбавлення волі. Уточнення того, що це необхідно для закріплення результатів виправлення та ресоціалізації, є свідченням того, що законодавець визнавав складність досягнення остаточного виправлення в межах половини (2/3, 3/4) призначеного судом строку покарання. Те що контрольні функції покладалися на громадськість є відтворенням певних ідеологічних підходів щодо перебільшення значення громадського колективного впливу на розвиток особистості засудженої особи. І в цьому виявляється недолік даних правових норм. Проте це не може цілковито заперечувати важливість цього контролю як такого.

Підсумовуючи зазначене слід підкреслити наступне. Доктрина є тим джерелом, яке доводить посилення прогресивних тенденцій у реформуванні інституту умовно-дострокового звільнення у різний спосіб: уточнення підстав застосування, зниження рівня вимог до ступеня виправлення та терміну відбутого покарання, утворення підвиду умовно-дострокового звільнення з посиленням правового режиму випробувального терміну (невідбутої частини покарання).

Проте реформування кримінально-виконавчого законодавства відбувається у протилежному напрямку – шляхом виключення тих кримінально-виконавчих норм, які конкретизували функцій громадських організацій у закріпленні результатів виправлення звільненої особи, здійснення на них контрольного та виховного впливу. На жаль визнання перебільшення значення колективного виховного впливу на засуджену особу як відтворення пострадянської ідеології потягло за собою цілковиту відмову законодавця від регулювання специфічних відносин державних спеціальних органів, спостережних комісій, громадських організацій тощо та звільненої особи у доволі складний для неї період.

Список використаних джерел:

1. *Кримінально-виконавчий кодекс України. Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. 112 с.*
2. *Письменський Є.О. Звільнення від покарання та його відбування: проблеми кримінального законодавства та практики його застосування: монографія: перед. д-ра юрид. наук, доц. М.І. Хавранюка; наук. ред.. д-р юрид. наук, проф.. О.О. Дудоров. Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2011. 388 с.*
3. *Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 томах. Том 5: Кримінально-правові науки. Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні / за заг. ред.. В.В. Сташиса. 840 с.*

«ЩОДО ПРОТИДІЇ КАТУВАННЯМ У СИСТЕМІ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ»

Давиденко Вікторія Леонідівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права та кримінології факультету № 6
Харківський національний університет
внутрішніх справ
м. Харків

За останній рік кількість фактів катувань в Україні зросла, а протидія тортурам та нелюдському поводженню погіршилася, визнають представники українських правозахисних організацій, які відстежують проблему в Україні та звітують про ситуацію українському суспільству та міжнародним організаціям. Окрім окупованих районів, де не діють ні українське ні міжнародне право, найгіршою є ситуація з катуваннями в СІЗО та в'язницях, визнають «Харківська правозахисна група», «Українська Гельсінська спілка з прав людини» та правозахисна організація «Січ», які за рік провели моніторинг у 40 місцях несвободи [1].

Норма абсолютної заборони катування закріплена в усіх основних міжнародних інструментах, починаючи від загальних принципів міжнародного права, міжнародних документів звичаєвого права до міжнародних договорів на універсальному і регіональному рівнях [2, с. 793].

У першому загальновизнаному документі звичаєвого міжнародного права, Загальній декларації з прав людини 1948 року, яка задала початок міжнародно-правовому регулюванню у сфері захисту прав людини, право заборони катування посіло своє чільне місце серед основних і абсолютно непорушних демократичних цінностей суспільства. У статті 5 Декларації проголошено: «Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання» [3, 10].

У Конвенції ООН проти катувань або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання 1984 року надано визначення терміну «катування». Так, у статті 1 зазначається « «катування» означає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди. В цей термін не включаються біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричиняються ними випадково» [4].

У статті 2 цієї ж Конвенції передбачається, що кожна держава-сторона вживає ефективних законодавчих, адміністративних, судових та інших заходів для запобігання актам катувань на будь-якій території під її юрисдикцією. Жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань. Наказ вищого начальника або державної влади не може служити виправданням катувань.

В Україні проводиться реформування пенітенціарної системи, метою якої є створення гуманістичної системи виконання кримінальних покарань, що гарантуватиме безпеку суспільства та забезпечуватиме соціальне зцілення людини.

Одним із важливих завдань реформування є забезпечення функціонування прозорих та ефективних механізмів попередження і протидії катуванню та жорстокому поводженню в місцях позбавлення волі та попереднього ув'язнення.

Для ефективного реформування пенітенціарної системи та розробки механізмів попередження і протидії катуванню Кабінет Міністрів України 28 жовтня 2021 році ухвалив «Стратегію протидії катуванням у системі кримінальної юстиції та затвердження плану заходів з її реалізації» (надалі – стратегія протидії) [5].

Аналізуючи поточний стан справ у стратегії протидії визначається, що тривале існування проблеми призвело до невідкладної необхідності реформування системи кримінальної юстиції для припинення випадків катування її працівниками.

Найвищий ризик зазнати катувань мають особи, які затримуються, підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення і тримаються в установах для попереднього ув'язнення та виконання покарань.

У 2020 році за статтею 127 «Катування» та частиною другою статті 365 «Перевищення влади, поєднане із застосуванням насильства» Кримінального кодексу України зареєстровано 2247 кримінальних проваджень щодо працівників правоохоронних органів та лише 82 справи подано до суду, що становить менше 4 відсотків.

Стратегічними цілями до 1 січня 2024 р. є:

- зниження рівня замовчування проблеми катування у суспільстві шляхом виконання таких основних завдань;
- усвідомлення суспільством проблеми катування та його наслідків (соціальних, економічних, психологічних);
- інформування суспільства про реальні масштаби проблеми катування.

Забезпечення звертання менше ніж 60 відсотків жертв катувань із скаргами щодо катування працівниками правоохоронних органів до органів прокуратури та/або Державного бюро розслідувань шляхом виконання таких завдань:

- розроблення і затвердження методичних рекомендацій для правоохоронних органів у разі надходження до них повідомлень про катування;
- проведення інформаційно-просвітницької кампанії з метою інформування суспільства про алгоритм дій у разі, коли особа стала свідком чи жертвою катувань;

- ефективне функціонування електронної системи пошуку, збирання, зберігання, збору та аналізу інформації про вчинення катування та обміну нею суб'єктами владних повноважень (відповідними розпорядниками), шляхом виконання таких завдань.

Забезпечення розслідування близько 90 відсотків кримінальних проваджень щодо катувань у строк не більше одного року спеціалізованими підрозділами Державного бюро розслідувань та прокуратури та розгляду їх судами протягом не більше двох років шляхом виконання таких завдань:

- утворення у структурі обласних прокуратур, центрального апарату і територіальних управлінь Державного бюро розслідувань підрозділів, які спеціалізуються виключно на розслідуванні фактів неналежного поводження із затриманими особами та особами, які тримаються під вартою/відбувають покарання, та здійсненні процесуального керівництва у провадженнях цієї категорії;
- уніфікація стандартів фіксації тілесних ушкоджень, завданих працівниками правоохоронних органів;
- забезпечення сталої практики проведення судово-медичної та судово-психіатричної експертизи під час розслідування фактів катування;
- оприлюднення інформації щодо не менше 30 відсотків випадків катувань, які стали відомими «із системи» внаслідок подання скарг колегами;
- працівниками правоохоронних органів, внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань прокурором за власною ініціативою, постановлення ухвал слідчих суддів щодо проведення перевірки тверджень затриманих осіб про застосування до них катування тощо, шляхом виконання таких завдань;
- усвідомлення суддями та прокурорами наслідків катувань, зокрема визнання доказів, отриманих у результаті катування, недопустимими.

Реалізація зазначених завдань та цілей дозволить утворити ефективний механізм протидії катуванням та жорстокому поводженню в місцях позбавлення волі та попереднього ув'язнення, збільшити ефективність розслідування випадків катування, яке відповідатиме усім визнаним міжнародним стандартам.

Список використаних джерел:

1. *Правозахисники про катування в Україні: краще не стало. Радіосвобода: веб-сайт. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/30693959.html (дата звернення 12.11.2021).*
2. *Щодо історії формування права заборони катування/В.Буткевич. Особливості з'ясування правового змісту ст.3 ЄКПЛ та застосування основних стандартів. Європейський суд з прав людини. Судова практика. Дод. до журн. «Право України». Вип.1, ч.1: Стаття 3 ЄКПЛ. Заборона катувань: у 3 ч. 2011. С. 791–801.*
3. *Ахтирська Н.М., Касько В.В., Маланчук Б.А., Мелікян А., Пошва Б.М., Фулей Т.І., Шукліна Н.Г. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорстокому поводженню і безкарності: наук.-практ.посіб. для суддів / заг. ред. проф. Маляренка В.Т. К.: «К.І.С», 2011. 320 с.*
4. *Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, ратифікована Україною 26 січня 1986 року: URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/ laws/main.cgi?nreg=995_085(дата звернення 12.11.2021).*
5. Про схвалення Стратегії протидії катуванням у системі кримінальної юстиції та затвердження плану заходів з її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28жовтн. 2021 р. № 1344-р URL: *https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1344-2021-%D1%80#Text (дата звернення 12.11.2021).*

«ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ВИПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ»

Долгов Антон Геннадійович,
аспірант
Класичний приватний університет
Науковий керівник:
Шкута Олег Олегович,
д.ю.н., професор завідувач кафедри
професійних та спеціальних дисциплін
м. Херсон

Сучасне реформування кримінально-виконавчої системи та прийняті зобов'язання щодо дотримання міжнародних стандартів поводження із засудженими поставили перед Україною завдання створити таку систему виконання і відбування кримінальних покарань засудженими до позбавлення волі, яка б могла визначити пріоритетні умови та засоби для їх виправлення і ресоціалізації, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так й іншими особами [6, с. 5].

Аналіз кримінального, кримінально-виконавчого законодавства, наукових джерел, статистичних матеріалів, правозастосовчої практики Державної кримінально-виконавчої служби дає підстави стверджувати, що на сучасному етапі вирішення проблем виправлення і ресоціалізації засуджених, які відбувають покарання у місцях несвободи, потребує якісно нових підходів до розуміння цього соціального явища. [6, с. 6]

Виправлення засудженого є складовою мети покарання (ч. 2 ст. 50 КК України) та необхідною його ресоціалізації (ст. 6 КВК України). [1]

Вивчаючи кримінально-виконавчу характеристику засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях максимального рівня безпеки, С.В. Царюк поняття виправлення засуджених ототожнює з безперервним процесом впливу на особу засудженого з метою формування у нього позитивних якостей, притаманних соціально-корисному члену суспільства, з урахуванням конкретних умов відбування покарання [5, с. 111].

Як особливий педагогічний процес, що припускає руйнування у засудженого негативних, антигромадських властивостей і проявів та формує у нього соціально корисні якості, розглядав виправлення засудженого Ф.Р. Сундуров [3, с.15].

А.Х. Степанюк, використовуючи філософсько-діалектичні закони і категорії у висвітленні питання становлення науки кримінально-виконавчого права України, дійшов висновку, що мета виправлення засудженого є комплексною проблемою, яка більше тяжіє до педагогіки та психології [22, с. 46].

Більшість вчених розглядають поняття виправлення засуджених як процес. А деякі говорять, що виправлення слід розглядати як процес виховного впливу на засуджених і як певний позитивний результат цього впливу [4, с. 16-17]. З цього приводу ми розділяємо точку зору О.О. Шкути який,зазначає, що з точки зору кримінально-виконавчого законодавства поняття виправлення засуджених слід розглядати і як процес (ч.1 ст. 6 КВК України), і як результат досягнення певної мети (ч. 2. ст. 50 КК України) – мети покарання.

У своїй праці «Виправлення та ресоціалізація засуджених, які відбувають покарання в колоніях середнього рівня безпеки» під виправленням засуджених автор розуміє комплексну категорію, що складається з таких елементів: правового, медичного, психолого-педагогічного, соціально-побутового забезпечення засудженого, в результаті чого відбувається процес позитивних змін в його особистості та створюється готовність до самокерованої правослухняної поведінки [6, с. 40].

Проаналізувавши позиції вчених з часу становлення кримінально-виконавчої системи і до сьогодення ми приходимо до висновку, що під виправленням засуджених слід розуміти комплекс правових, медичних, психолого-педагогічних, соціально-побутових та інших заходів, що здійснюються по відношенню до засуджених та в результаті яких в його особистості відбувається процес позитивних змін та створюється готовність до самокерованої правослухняної поведінки.

Список використаної літератури:

1. *Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11 лип. 2003 р. № 1129-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – №3.*
2. *Степанюк А. Ф. Сущность исполнения наказания : [монография] / Анатолий Степанюк. – Харьков : Фолио, 1999. – 256 с.*
3. *Сундуров Ф. Р. Социально-психологические и правовые аспекты исправления и перевоспитания правонарушителей / Сундуров Ф. Р.; науч. ред.: Волков Б. С. – Казань: Изд-во Казан.ун-та, 1976. – 144 с.*
4. *Титов Н. И. Исправление и перевоспитание осужденных к лишению свободы / Титов Н. И. – Л., 1966. – С. 16-17.*
5. *Царюк С. В. Окремі питання кримінально-виконавчої характеристики засуджених : Тези II Міжнародної науково-практичної конференції [від громадянського суспільства – до правової держави] / Царюк С. В. – Харків : ХНУ імені В. Каразіна, 2007. – С. 462-465.*
6. *Шкута О. О. Виправлення та ресоціалізація засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях середнього рівня безпеки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпропетровськ, 2011. 237 с.*

«АКТУАЛЬНІСТЬ СМЕРТНОЇ КАРИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ»

Загородній К.В.,
курсант 404 взводу факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування
Науковий керівник:
Конопельський Віктор Ярославович,
д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Право на життя - фундаментальне природне право людини, закріплене нормами багатьох міжнародно-правових документів про права людини як на універсальному, так і регіональному рівнях. Всі каталоги прав людини, що наведені в базових міжнародно-правових актах, починаються з права на життя, яке, без-

перечно, є найбільш очевидним та загальним правом людини. Але буде помилковим розширене тлумачення цих положень.

Об'єктом захисту є не життя саме по собі або його соціальний зміст (достаток, якість життя тощо). Право на життя передбачає свободу від свавільних зазіхань з боку держави на життя, забезпечення таких суспільних умов за яких не існує загрози життю особи.

Україна на законодавчому рівні закріплює захист права на життя, ця норма відповідає міжнародно-правовим стандартам.

Конституція України (Ст. 27): «Кожна людина має невід`ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» [1].

Конвенція про захист прав людини та основних свобод. (Ст. 2): «1. Право кожної людини на життя захищається законом. Жодна людина не може бути умисне позбавлена життя інакше ніж на виконання вироку суду, винесеного після визнання її винною у вчиненні злочину, за який законом передбачено таке покарання. 2. Позбавлення життя не розглядається як порушення цієї статті, коли воно є наслідком неминучої потреби застосувати силу: a) при захисті будь-якої людини від незаконного насильства; b) при здійсненні законного арешту або при запобіганні втечі людини, що законно перебуває під вартою; c) у діях, законно вчинених з метою придушення бунту або заколоту» [2].

Смертна кара – уявляє собою позбавлення життя людини на законних підставах, тобто людина несе відповідальність за вчинене нею діяння.

Слід наголосити, що засоби реалізації смертної кари є різноманітними. У ряді сучасних держав в якості форми реалізації смертної кари застосовують повішання, смертельну ін'єкцію, електричний стілець, відсікання голови та побиття камінням. Не можна погодитися з авторами, що наголошують на тому, що у порівнянні з історичними різновидами смертної кари (четвертування, колесування, зварювання у кип'ятку, розп'яття, спалення, поховання заживо, замурування, кидання до хижаків, розрізання на маленькі шматки, насадження на кіл та ін.) сучасні види смертної кари є більш «гуманними». Так, на думку Х. В. Дядюн, «сучасні форми є верхом гуманізму» [3].

У сучасних демократичних державах , таких, як США досі актуальне таке покарання у вигляді смертної кари, хоч і в багатьох штатах США воно скасовується. Різко скоротилась у США і кількість винесених смертних вироків: з 295 у 1998 р. до 42 у 2018 р. (у 2016 р. – лише 31). Характерно також, що до недавнього часу в США за кримінальним законодавством 20 штатів передбачалася можливість страти неповнолітніх у віці від 16 років і лише у 2005 р. Верховний Суд США визнав відповідні закони штатів і практику неконституційними [4, с.128-130].

Тенденція розвитку смертної кари у сучасному світі дуже знижується у зв'язку з розвитком правової свідомості та культури сучасних людей та держав.

Смертна кара як вид покарання має багато недоліків, не згадуючи те що посягає на життя, яке є невід'ємним правом людини. Є багато різних підходів, що характеризують смертну кару і розділяють певні переваги та недоліки. Так серед переваг та недоліків можна відзначити:

1) винна особа вчинила злочинне діяння, яка несе максимальний рівень відповідальності за свої вчинки, але існує такий чинник, як помилка слідчих, прокурорів та інших посадових осіб, яка впливає на повноту та об'єктивність стадії досудового розслідування. А помилка може вплинути на життя невинної людини, наприклад коли намагалися знайти Чикатіло перед цим багато невинних людей зазнали смертної кари.

2) Держава не несе матеріальних витрат на засуджених, але недолік у тому, що також і немає засуджених, які працюють на благо держави і мають високий коефіцієнт корисної дії.

3) Смертна кара не є «гуманним» механізмом впливу на засуджених, оскільки порушує невід'ємне право людини.

Як висновок, можна сказати, що проблема смертної кари, як вид покарання розглядалась багатьма науковцями, існує велика кількість спорів та єдиної думки не існує. Але, ми вважаємо, що перевагу потрібно надавати гуманним покаранням.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Редакція від 01.01.2020, підстава - 27-IX. URL: https:// zakon. rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 30.10.2021).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод{Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97}URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004(дата звернення: 30.10.2021).

3. Дядюн К.В. Смертная казнь: плюсы и минусы в современном обществе. Экономика и юриспруденция : электрон. научн. журн. 2015. № 7(18). С. 1-13.

4. Есаков Г. Смертная казнь несовершеннолетних как жестокое и необычное наказание: американские подходы. Уголовное право. 2005. № 3. С. 128-130.

«ОСОБЛИВОСТІ ПОРЯДКУ ЗАСТОСУВАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ НА ПІДСТАВІ ЗАКОНУ ПРО АМНІСТІЮ»

Заграничнa В.Б.,
курсант 404 взводу факультету
підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник:
Конопельський Віктор Ярославович,
д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Актуальність даної теми полягає у тому, що сьогодні амністія є одним із ефективних інститутів, основною ціллю якого є розвантаження кримінально-виконавчих установ та економія коштів держави на утримання засуджених, шляхом звільнення в першу чергу осіб, які не несуть небезпеки суспільству.

Проблематичність питання постає у відсутності загальновстановленого комплексу юридичних норм, які б чітко регламентували процесуальний порядок застосування амністії, тому провадження амністії в деяких ситуаціях визначається різними законами, що ускладнює процес її застосування.

Амністія являє собою повне або часткове звільнення від відбування покарання певної категорії осіб, винних у вчиненні злочинів, що застосовується за рішенням глави держави або вищого представницького органу влади. З юридично-моральної точки зору – це виявлення милосердя та гуманізму з боку держави щодо винних осіб.

Порядок застосування амністію регламентується Законом України «Про амністію» від 05.07.2001 року. Відповідно до даного Закону, може бути застосована повна амністія, тобто повне звільнення винних у вчиненні злочинів осіб від кримінальної відповідальності чи від відбування покарання, або ж, часткова амністія, тобто, часткове звільнення визначених осіб від відбування покарання.

Також, частиною 3 статті 86 КК України передбачена можливість заміни засудженому покарання або його невідбуту частину, більш м'яким покаранням.

Дослідженням положень застосування амністії займались такі науковці, як П. Ромашкін, О. Міхлін, С. Сабанін, І. Марогулова, А. Музика, С. Школа, В.М. Бурдін, О.Г. Кальман, В.Є. Квашис, С.І. Комарицький, В.В. Комаров, О.М. Костенко, О.М. Литвак, О.М. Литвинов, В.Т. Маляренко, В.О. Навроцький, М.І. Панов, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, В. Тихий, О.В. Туляков, В.В. Устименко, П.Л. Фріс та М. І. Хавронюк, зробивши великий внесок у формування інституту амністії.

Одні вчені вважають, що існування амністії як виду звільнення від кримінальної відповідальності неє необхідним і соціально обумовленим [1]. Позиція інших авторів зумовлюється тим, що амністія є «багатоаспектним соціальним заходом», яка має на меті не тільки звільнення певної кількості осіб від кримінальної відповідальності, а й демонстрацією держави реалізації принципу гуманізму, економії кримінально-правових заходів протидії злочинності [2].

Амністія може бути застосована на будь-якій стадії судового процесу. Відповідно до ч. 3 ст. 6 КПК України, суд, установивши в стадії судового розгляду наявність акта амністії, доводить розгляд справи до кінця і постановляє обвинувальний вирок із звільненням засудженого від покарання. Аналогічно вирішується питання, коли акт про амністію приймається після постановлення обвинувального вироку суду. Така процедура звільнення ототожнює звільнення від кримінальної відповідальності та звільнення від покарання. Це суперечить сучасному розумінню сутності інституту звільнення від кримінальної відповідальності. Звільнення від кримінальної відповідальності можливе лише до моменту вступу в законну силу обвинувального вироку суду. Звільнення після вступу в законну силу обвинувального вироку суду є звільненням від покарання. Для усунення цих протиріч слід внести відповідні зміни до ч. 3 ст. 6 КПК України. [3]

Безпосередньо процесуальний порядок застосування амністії можливо поділити на декілька основних стадій, серед яких виділяємо: ініціювання питання звільнення від відбування покарання у зв'язку з амністією; розгляд питання про звільнення від відбування покарання у зв'язку з амністією; перегляд рішення у разі його оскарження.

Для застосування стадії ініціювання даного питання слід встановити стадію кримінального провадження, яка підлягатиме зверненню особи. Із заявою про застосування амністії можливо звернутися лише на стадії судового розгляду або перегляду чи виконання обвинувального вироку. Крім того, слід не забувати, що дія Закону про амністію поширюється на злочини, які було вчинено до дня набрання чинності даного Закону.

Ініціатором звернення може бути особа, яка підтримує публічне обвинувачення в суді або здійснює нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень, обвинувачений, засуджений, їх захисники та законні представники. Особа, яка являється ініціатором, повинна звертатися з клопотанням до суду з урахуванням стадії кримінального провадження. Суд, що розглядає справу, вирішує дане питання на стадії судового розгляду до винесення вироку. Після винесення вироку питання про застосування амністії буде вирішуватись судом, який ухвалив вирок, або місцевим судом з урахуванням території обслуговування.

Слід відмітити умови, за яких амністію застосовано бути не може. Це стосується випадків, коли вона застосовується: до осіб, яким смертну кару в порядку помилування замінено на довічне позбавлення волі, й до осіб, які засуджені до довічного позбавлення волі; до осіб, які мають дві й більше судимостей за вчинення умисних тяжких або особливо тяжких злочинів; до осіб, яких засуджено за особливо небезпечні злочини проти основ національної безпеки, бандитизм, умисне вбивство при обтяжуючих обставинах; до осіб, яких засуджено за вчинення умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину і які відбули менше половини призначеного вироком суду основного покарання. [4]

Стадія розгляду питання зазнає труднощі, адже в жодному нормативному акті відсутнє закріплення обставин, які під час неї повинен встановити суд. Але слід зазначити, що при розгляді питання про застосування амністії участь прокурора є обов'язковою. Якщо справа стосується неповнолітньої особи – у передбачених законом випадках повинен брати участь законний представник. Крім вищезазначених осіб у засіданні може брати участь захисник. При цьому, неявка особи, щодо якої вирішується питання застосування амністії, не зупиняє розгляду справи.

Відповідно до статті 10 Закону України «Про амністію у 2016 році» особа, щодо якої вирішується питання про застосування амністії, повинна дати свою згоду суду в будь-якій формі, зазначивши це в журналі судового засідання. Якщо вона буде проти такого застосування, то воно не допускається.

Не зважаючи на відсутність загального регламенту розгляду даних справ, слід зазначити основні обставини, на рахунок яких суд повинен визначитись: чи подано клопотання щодо амністії уповноваженою особою; чи всі необхідні документи додано до клопотання; чи належить особа до переліку суб'єктів, щодо яких може бути застосовано звільнення від відбування покарання у зв'язку з амністією; чи є наявними підстави застосування амністії, закріплені законодавчим актом.

Останній етап застосування амністії передбачає перегляд рішення у разі його оскарження. Таке оскарження може здійснюватись у двох формах. Оскарження може відбуватись в межах оскарження обвинувального вироку, у разі викладення рішення про застосування амністії в обвинувальному вироку. У іншому випадку, якщо таке рішення відображено в ухвалі, то ухвала може бути оскарженою в апеляційному порядку, відповідно до частини 6 статті 539 КПК України.

Підсумовуючи все вищезазначене, слід зробити висновок, що процесуальний порядок застосування амністії вимагає більш чіткого законодавчого унормування, адже на даний час різні елементи процедури застосування звільнення від відбування покарання у зв'язку з амністією регламентуються різними законодавчими актами. Проблеми розбіжностей даної процедури можливо вирішити прийняттям загального нормативного законодавчого акту щодо питань застосування амністії.

Список використаних джерел:

1. Сабанин С. Н. Амнистия и помилование вуголовном законодательстве России // Государство и право. – 1995. – С. 14–16.

2. Михлин А. С. Проблемы досрочного освобождения от отбывания наказаний. – М., 1982. – С. 302.

3. Музика А. А., Школа С.М. Амністія і помилування в системі сучасного українського права //Кримінальне право України. – 2006. – С. 10–23.

4. Маляренко В.Т. Амністія та помилування в Україні: навч. посіб. / В.Т. Маляренко, А.А. Музика. – К.: Атіка, 2007. – С. 700.

«ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ ДІЙ»

Камойленко Я.О.
студентка Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Новікова М.М.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
професійних та спеціальних дисциплін
Херсонського факультету Одеського державного
університету внутрішніх справ
м. Одеса

З плином часу, через соціальні, економічні, політичні та інші проблеми держави, злочинність значно зростає та постає проблема їх розкриття, своєчасного виявлення, припинення, якісного розслідування. У зв'язку з цим порушується дотримання і забезпечення конституційних прав учасників кримінального процесу під час проведення слідчих дій. Особливої уваги заслуговують порушення особистих немайнових прав.

Одними з фундаментальних немайнових прав людини є права на життя, право на охорону здоров'я, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на свободу та особисту недоторканність, право на недоторканність особистого і сімейного життя, право на повагу до гідності та честі, право на таємницю листування, телефонних розмов, право на недоторканність житла, право на вільний вибір місця проживання та на свободу пересування, які закріпленні Конституцією України [5].

Конституційні права особи в кримінальному провадженні слід розуміти як сукупність закріплених й регламентованих кримінальним процесуальним законодавством України прав і свобод, якими наділяються учасники кримінального провадження для захисту своїх законних інтересів з урахуванням обмежень, установлених законом.

Відповідно до ст. 269 Цивільного кодексу України немайнові права належать кожній фізичній особі від народження або за законом, фізична особа не може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав [10].

Особливо важливим у межах кримінального провадження є дотримання права на свободу. Питання його забезпечення у кримінальному провадженні досліджувалося такими вченими, як К.Д. Волков, І.В. Гловюк, О.В. Гончар, О.В. Капліна, Є. Шевченко, П.М. Маланчук, В. Соколкін, А.О. Побережник, М.А. Погорецький, О.Г. Шило та інші.

Було проведено аналіз судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо недопустимості доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини; приписів процесуального законодавства та практики кримінального провадження щодо обмеження права на свободу під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

На сьогодні процесуальна нерівноправність потерпілого вбачається не тільки у відносинах між потерпілим, підозрюваним, обвинуваченим, а й у їх відношенні з правоохоронними органами, що є недоречним у сучасній правовій державі. Адже головним пріоритетом правоохоронних органів демократичної, правової держави є захист особи, права, свободи та законні інтереси якої порушеного. Однак, на сьогодні пріоритетним серед органів державної влади є захист відомчих інтересів, підвищення показників у роботі. Крім того, серед правоохоронних органів існує небажання реєструвати заяви про неочевидні кримінальні правопорушення, що можуть негативно позначитися на відсотку їх розкриття.

Пред'являючи підвищені вимоги щодо доказування, до застосування заходів забезпечення кримінального провадження, до захисту прав, свобод і законних інтересів особи, чинний КПК України змушує правоохоронні органи перейти на якісно новий рівень роботи, до якого вони не готові. Наслідком цього є множинні порушення праві законних інтересів учасників кримінального провадження [4].

Характерними під час проведення слідчих дій є запобіжні заходи та заходи забезпечення кримінального провадження, що полягають у тимчасовому обмеженні прав людини згідно кримінального процесуального законодавства. Вони мають на меті припинення та запобігання новим кримінальним правопорушенням, забезпечення виконання покладених на особу обов'язків та її належну поведінку. Застосування таких запобіжних заходів, як домашній арешт та тримання під вартою, безпосередньо пов'язане з обмеженням права особи на свободу під час кримінального процесу. Яскравим прикладом є затримання особи за підозру у скоєні кримінального правопорушення, що здійснюється з використанням примусу. Залежно від виду слідчої дії змінюється і характер примусу, який у різних ситуаціях є неоднаковим під час обшуку, огляду чи допиту [7, с. 104].

Прикладом слідчої дії також є застосування пред'явлення особи для впізнання (ст. 228 КПК України). В зазначеній статті не зазначене пряме застосування заходів примусу, але на практиці може передбачатися через підкорення особою наказу залишитися у певному місці або посісти конкретне місце поряд з іншими особами, які пред'являються для впізнання. У зазначений спосіб обмежується право на свободу особи, котра підлягає впізнанню.

Аналіз норм кримінального процесуального законодавства та практики кримінального провадження свідчить про те, що свобода особи може обмежуватися під час реалізації окремих слідчих (розшукових) дій. Причому особа, свобода якої обмежується, може не мати жодного кримінального процесуального статусу а отже, прав і свобод для захисту від фактичної обвинувальної діяльності дізнавача, слідчого, прокурора. Таким чином, впровадження до кримінально-процесуальних норм міжнародних стандартів захисту прав людини має важливе значення в умовах розвитку правової демократичної держави та євроінтеграційного процесу.

Список використаних джерел:

1. *Волков К. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність при затриманні особи. Вісник Національної академії прокуратури України. 2014. № 3. С. 108–112*
2. *Гончар О.В. Застосування запобіжних заходів, які частково обмежують конституційне право особи на свободу пересування у кримінальному процесі України. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 2. С. 90–96.*
3. *Журавель В.А. Слідчі (розшукові) дії як засоби формування доказів за чинним Кримінальним процесуальним кодексом України. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2013. Вип. 13. С. 22–30.*
4. *Захист прав і законних інтересів потерпілого у кримінальному провадженні : монографія / С. Є. Абламський / За загальною редакцією доктора юридичних наук, професора О. О. Юхна. – Харків : Панов, 2015. – 240 с. (Серія «Бібліотечка слідчого і детектива: учасники кримінального провадження»), ст.98.*
5. *Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text*
6. *Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.*
7. *Лоскутов Т.О. Кримінальне переслідування, здійснюване слідчим : монографія. Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2011. 164 с*
8. *Огляд досудової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо недопустимості доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 2018 року по жовтень 2020 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogljad_KKS_VS.pdf*
9. *Пришляк С.О. Слідчі (розшукові) дії як засоби збирання доказів під час розслідування окремих кримінальних правопорушень. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2013. Вип. 4. С. 417–427.*
10. *Цивільний кодекс України від 04.07.2013 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1486*

«СТАН КОРУПЦІЇ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ ЯК НАСЛІДОК ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПЛАТНИХ КАМЕР У СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ УКРАЇНИ»

Копотун Ігор Миколайович,
доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
проректор з міжнародних зв'язків Академії ГУСПОЛ
м. Куновіце, Чеська Республіка
Рудик Микола Миколайович,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ

У Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України серед проблемних аспектів наголошується на тому, що система хронічно недоотримає фінансування від держави на проведення капітального ремонту існуючих та будівництво нових установ, що призводить, зокрема, до неналежних умов тримання в слідчих ізоляторах. Так, згідно з даними останніх років, обсяг недофінансування пенітенціарної системи складає близько 60 % [1, с. 22–23].

Натомість у сучасних програмних документах на порядку денному перебувають питання щодо приведення існуючої системи виконання кримінальних покарань та попереднього ув'язнення у повну відповідність принципам гуманізму і поваги до прав і свобод людини, а умов тримання засуджених та осіб, узятих під варту, – у відповідність з європейськими стандартами [2, с. 11]. Тому одним із напрямів, на якому було зосереджено увагу керівництва Міністерства юстиції України, стало поступове вирішення проблеми, яка полягає в тому, що частина режимних корпусів слідчих ізоляторів перебуває у незадовільному технічному або навіть аварійному стані та непридатна для тримання осіб, узятих під варту.

Відтак, було запроваджено експериментальний проєкт щодо створення платних камер у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України, зміст якого зводиться до наступного: у слідчих ізоляторах великих міст «запрацював» певний відсоток платних камер з умовами підвищеного комфорту;акцент з метою обґрунтування законності такого кроку зроблено на тому, що слідчі ізолятори є тими місцями, де утримуються особи, щодо яких немає вироку суду і які вважаються невинуватими у вчиненні злочину.

Теоретико-прикладні дослідження з проблем реформування та розвитку пенітенціарної системи України проводили такі вітчизняні вчені, як: І. Г. Богатирьов, Т. А. Денисова, О. М. Джужа, В. В. Коваленко, І. О. Колб, О. Г. Колб, В. Я. Конопельський та ін.

Відповідний експеримент було формалізовано відповідним чином, зокрема наказом Міністерства юстиції України від 06.05.2020 р. № 1587/5 затверджено Порядок проведення експериментального проєкту щодо платної послуги з надання поліпшених побутових умов та харчування особам, узятим під варту, в слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України [3]. Такий нормативно-правовий акт було прийнято й з огляду на те, що ні чинне законодавство (Кримінально-виконавчий кодекс України, Закон України «Про попереднє ув'язнення» й інші закони пенітенціарного спрямування), ні відомчі нормативно-правові акти (основними серед яких є Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань та Правила внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України [4]) не передбачають нормативного механізму надання відповідних платних послуг.

В ідеалі, здається все добре. Невинуваті особи, які тримаються під вартою у слідчих ізоляторах, не мають зазнавати будь-яких обмежень, і умови їх тримання мають бути різними, залежно від сучасних умов ринкової економіки й розшарування суспільства на бідних і багатих, а в установах виконання покарань усі (засуджені) будуть у рівних умовах і відбуватимуть встановлене судом покарання за вчинений злочин.

Пенітенціарне керівництво такий інноваційний крок пояснює об'єктивною необхідністю, так званим «резервом» поліпшення стану справ у відповідних установах за умов незадовільного рівня фінансування пенітенціарної системи з боку держави.

Водночас офіційна позиція пенітенціарного відомства не знайшла широкої підтримки. Тому основним аргументом опонентів створення платних камер у слідчих ізоляторах є відсутність у всіх ув'язнених можливості оплатити поліпшені послуги з тримання у відповідних приміщеннях (у середньому близько тисячі гривень за добу), через що такий експеримент визнається правозахисниками як дискримінація в'язнів [5]. Хоча за офіційною позицією Міністерства юстиції, отримані кошти слідчі ізолятори будуть спрямовувати на підтримання належних умов утримання у безкоштовних камерах та на покриття собівартості утримання камер з поліпшеними умовами.

Проте виходить, що на очах одних ув'язнених інші за гроші отримують пільги, яких перші позбавлені за так званим «майновим цензом». Це на кшталт того, що багаті батьки у школах купують своїм дітям сучасні парти, в той час як діти незаможних батьків вимушені навчатися за старим матеріальним фондом, а керівники закладів освіти цьому потурають. За таких обставин примарною видається побудова правової й соціальної держави за принципом справедливості й рівних можливостей.

Тобто з одного боку маємо офіційне визнання керівництвом Міністерства юстиції «негуманних умов тримання у звичайних, безкоштовних камерах», а з іншого – оголошення «торгів» на кращі умови. Виходить, посил на недостатнє фінансування пенітенціарної системи стає виправданням порушення принципів справедливості та рівності ув'язнених перед законом.

У ситуації, що аналізується, ми стоїмо на позиції, що важливими аспектами при реформуванні пенітенціарної системи України є урахування як принципів кримінально-правової політики, так і галузевого законодавства у сфері виконання покарань – за умов 100-відсоткового державного забезпечення системи кримінальної юстиції, до якої належить пенітенціарна.

У будь-якому випадку, варто пам'ятати «прописну істину» юриспруденції, згідно з якою «права однієї людини закінчуються там, де починаються права іншої людини», поширюючи її і на кримінально-виконавчі правовідносини. Така позиція не має перебувати осторонь реформаторських дій сучасного керівництва Міністерства юстиції України.

Більше того, не варто забувати, що одну з відмінних ознак будь-яких правовідносин складає метод правового регулювання, який у кримінально-виконавчому праві є в більшості випадків імперативним. Тому не варто «реформувати» кримінально-виконавчі правовідносини, запроваджуючи в них засади цивільно-правового принципу «оферти – акцепту», оскільки це може призвести до крайньої форми криміногенної зараженості кримінально-виконавчої сфери – зрощування кримінального елемента з посадовими особами органів і установ виконання покарань.

Отже, на підставі вищенаведених науково-прикладних аргументів, доходимо висновку, звертаючи увагу керівництва Міністерства юстиції України, як суб'єкта забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, що запровадження платних камер у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України під гаслом «чергового реформаторського кроку» не має бути квазі-заміною належному фінансуванню потреб пенітенціарної системи, адже криє в собі як криміногенні й інші інституціональні ризики, так і являє собою один зі способів порушення принципів справедливості та рівності перед законом відповідних суб'єктів правовідносин у сфері кримінальної юстиції.

Список використаних джерел:

1. *Нєцвєтаєв Є., Жупанов Д. Моніторинг пенітенціарної реформи в Україні у 2016–2019 рр. Київ: ГО «Український інститут з прав людини», 2019. 84 с.*

2. *Богатирьов І. Національна програма трансформації Кримінально-виконавчої системи в Пенітенціарну систему України: проект. Юридичний вісник України. № 3 (1280) (24–30 січня 2020 року). С. 11.*

3. *Про затвердження Порядку проведення експериментального проєкту щодо платної послуги з надання поліпшених побутових умов та харчування особам, узятим під варту, в слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України: наказ Міністерства юстиції України від 06.05.2020 р. № 1587/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0405-20#Text (дата звернення: 29.06.2020).*

4. *Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України: наказ Міністерства юстиції України від 14.06.2019 р. № 1769/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0633-19 (дата звернення: 29.06.2020).*

5. *Створення платних камер у СІЗО – це дискримінація в'язнів. Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: https://helsinki.org.ua/articles/stvorennia-platnykh-kamer-u-sizo-tse-dyskryminatsiia-v-iazniv/ (дата звернення: 29.06.2020).*

«ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЯК НОВИЙ ВИД КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ»

Лисодєд Олександр Володимирович,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

Міністерство юстиції України у процесі оптимізації діяльності слідчих ізоляторів та установ виконання покарань [1] прийшло до висновку, що обмеження волі за порядком і умовами виконання нічим не відрізняється від позбавлення волі, а діяльність виправних центрів є вкрай неефективною. У зв'язку з цим, Міністерство 12 із існуючих 24-х виправних центрів законсервувало [2] і вже виставило на продаж Ірпінський виправний центр № 132 [3], а також направило до Верховної Ради України два законопроєкти щодо розвитку системи пробації, збільшення альтернатив позбавленню волі та створення умов для зниження рецидивної злочинності, якими пропонує запровадити новий вид кримінального покарання – пробаційний нагляд, а обмеження волі як вид кримінального покарання скасувати.

За законопроєктом «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України щодо розвитку системи пробації, збільшення альтернатив позбавленню волі та створення умов для зниження рецидивної злочинності» [4] встановлюється, що:

1) пробаційний нагляд полягає в обмеженні прав і свобод засудженого, що спрямовані на його виправлення та запобігання вчиненню нових правопорушень, без ізоляції засудженого від суспільства;

2) пробаційний нагляд як основне покарання може застосовуватися на строк від одного до п'яти років. Пробаційний нагляд як додаткове покарання може застосовуватися на строк від одного до трьох років. Строк пробаційного нагляду, призначеного як додаткове покарання до покарання у виді штрафу, не може перевищувати одного року.

Пробаційний нагляд як додаткове покарання може бути призначений і у випадках, коли він не передбачений в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, якщо суд, призначаючи основне покарання у виді громадських робіт, виправних робіт, штрафу або позбавлення права обіймати певні посади, або займатися певною діяльністю, дійде висновку про необхідність додаткового виправного впливу на засудженого;

3) пробаційний нагляд не призначається військовослужбовцям, а також у разі звільнення від відбування покарання з випробуванням;

4) суд покладає на засудженого до пробаційного нагляду обов'язки: а) періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації, але не рідше одного разу на три місяці та не частіше чотирьох разів на місяць; б) повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну свого місця проживання, роботи або навчання.

Суд може покласти на засудженого до пробаційного нагляду ще й наступні обов'язки: а) пройти курс лікування від наркотичної, алкогольної залежності, розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб; б) носити електронний засіб контролю та проживати за вказаною у рішенні суду адресою;

5) уповноважений орган з питань пробації може додатково покласти на засуджених такі обов'язки: а) не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації; б) працевлаштува-

тися або за направленням уповноваженого органу з питань пробації звернутися до органів державної служби зайнятості для реєстрації як безробітного та працевлаштуватися, якщо йому буде запропоновано посаду (роботу); в) виконувати заходи, передбачені пробаційною програмою; г) дотримуватися вимог щодо вчинення певних дій, пересування та проведення дозвілля, проживання за вказаною адресою; ґ) брати участь у складанні та реалізації заходів, передбачених індивідуальним планом соціально-виховної роботи із засудженим; д) пройти навчання, підготовку, перепідготовку чи підвищення кваліфікації;

6) обов'язки, які застосовуються до засудженого, мають бути необхідними для досягнення мети покарання.

Пробаційний нагляд як вид кримінального покарання пропонується передбачити у санкціях 250 статей Особливої частини чинного КК України.

Закопроєктом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо розвитку системи пробації, збільшення альтернатив позбавленню волі та створення умов для зниження рецидивної злочинності» [5] пропонується наступне:

1) у ст. 11 такий вид установ виконання покарань як «виправні центри» виключити, поділ установ виконання покарань на «кримінально-виконавчі установи відкритого типу» та «кримінально-виконавчого типу» скасувати;

2) главу 13 КВК України (статті 56–70), яка регулює виконання покаранні у виді обмеження волі, виключити;

3) доповнити КВК України главою 5^1 «Виконання покарання у виді пробаційого нагляду», в якій закріпити наступні положення:

а) виконання покарання у виді пробаційного нагляду покладається на уповноважені органи з питань пробації;

б) уповноважений орган з питань пробації: 1) веде облік засуджених до покарання у виді пробаційного нагляду; 2) роз'яснює засудженим порядок та умови відбування покарання; 3) здійснює контроль за додержанням засудженими порядку та умов відбування покарання; 4) визначає, які додаткові обов'язки необхідно покласти на засудженого, контролює виконання таких обов'язків, приймає рішення про їх заміну чи скасування за результатами оцінки криміногенного ризику; 5) проводить оцінку криміногенного ризику; 6) визначає порядок та періодичність явки на реєстрацію; 7) контролює виконання обов'язків, покладених на засудженого судом, звертається до суду з поданням про зміну покладених обов'язків за результатами оцінки криміногенного ризику; 8) за заявою засудженого звертається до суду з поданням про зміну визначеної у рішенні суду адреси місця відбування покарання; 9) застосовує заходи заохочення; 10) вживає першочергових заходів з виявлення засуджених, місцезнаходження яких невідоме; 11) звертається до відповідних правоохоронних органів щодо розшуку засуджених, місцезнаходження яких невідоме;

в) засуджені до покарання у виді пробаційного нагляду зобов'язані: 1) додержуватися встановлених відповідно до закону порядку та умов відбування покарання; 2) виконувати покладені на них обов'язки; 3) повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання; 4) з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації; 5) з'являтися за викликом до уповноваженого органу з питань пробації, у порядку та з періодичністю, встановленою уповноваженим органом з питань пробації;

г) порядок застосування електронних засобів контролю та нагляду за поведінкою осіб, на яких покладено цей обов'язок, затверджується Міністерством юстиції України.

У разі прийняття Верховною Радою України вказаних законопроєктів, службу пробації чекає велика і об'ємна робота щодо запровадження пробаційного нагляду, але якраз цю ініціативу Міністерства юстиції України слід підтримати, бо саме таке розуміння обмеження прав і свобод людини та громадянина на рівні кримінального закону цілком відповідає європейським стандартам пробації (CM/Rec (2010) 10), електронного моніторингу (CM/Rec (2014) 4) та правилам щодо громадських санкцій та заходів (CM/Rec (2017) 3).

Список використаних джерел:

1. Про порядок оптимізації діяльності слідчих ізоляторів, установ виконання покарань та підприємств установ виконання покарань: постанова Кабінету Міністрів України від 07.06.2017 р. № 396. Офіційний вісник України. 2017. № 49. Ст. 1518.

2. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України. URL: https://kvs.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0-%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0-01.08.2021.pdf (дата звернення: 07.11.2021).

3. Мін'юст виставляє на продаж першу в'язницю за 220,2 млн. грн. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-prodazh-vyaznytsia/31093892.html (дата звернення: 07.11.2021).

4. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України щодо розвитку системи пробації, збільшення альтернатив позбавленню волі та створення

умов для зниження рецидивної злочинності від 12.04.2021 р. № 5360. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71629 (дата звернення: 07.11.2021).

5. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо розвитку системи пробації, збільшення альтернатив позбавленню волі та створення умов для зниження рецидивної злочинності від 12.04.2021 р. № 5359. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71628 (дата звернення: 07.11.2021).

«ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ВИПРОБУВАННЯ» У ЗАКОНОДАВСТВІ ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»

Мурадян Г.Р.,
аспірант кафедри кримінального права та кримінології
Науковий керівник:
Конопельський Віктор Ярославович,
д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Кримінально-правова політика багатьох зарубіжних країн в останні десятиліття схиляється на користь альтернативних кримінально-правових заходів. Так, у зарубіжному праві, можна назвати, ті кримінально-правові інститути, що дозволяють реально не застосовувати передбачене за вчинення злочину покарання, а при наявності певних умов замінювати його іншими заходами кримінально-правового характеру. До таких інститутів можна віднести інститут пробації або інститут умовного засудження.

Законодавчі акти різних держав по-різному трактують юридичну природу і зміст інституту умовного засудження (випробування), але не дивлячись на це статистичні дані свідчать про його значне поширення і про істотне збільшення обсягу застосування в даний час. Зарубіжний законодавець передбачає досить гнучку процедуру призначення, в основі якої закладено диференційований суддівський підхід, а також прогресивний механізм виконання названого заходу кримінально-правового характеру.

Вважаємо, що функцію по контролю за поведінкою умовно засуджених слід розглядати як кримінально-виконавчу діяльність, яка протікає в рамках кримінальних, кримінальних процесуальних і кримінально-виконавчих правовідносин. Очевидно, що ефективність реалізації умовного засудження багато в чому залежить від того, наскільки чітко і злагоджено здійснюється в рамках такої категорії засуджених виховно-профілактичний вплив з боку контролюючих органів, від їх кадрового забезпечення та професійного рівня співробітників.

Слід зазначити, що даний інститут випробування (умовного засудження) розвивався в різних країнах порізному з притаманними національному законодавству особливостями, при чому даний процес, незважаючи на деяку глобалізацію і в правовій сфері продовжується. Ці національні особливості позначилися, й на тому, як той чи інший законодавець закріпив (визначив) розглядаємий інститут у своєму законодавстві. Тому у ході аналізу інституту випробування (умовного засудження) в зарубіжних країнах було виявлено, що інститут має достатньо велику кількість найменувань.

Термінологія, яка використовується законодавцем різних країн щодо інститутів, які за сутністю та змістом є видами умовного незастосування (невиконання) призначеного судом покарання, є також досить різною. Ці інститути отримали назву: «відстрочка виконання покарання», що розглядається як особливий режим виконання покарання (Франція); «умовна відстрочка покарання», яка розглядається як правовий наслідок діяння (Німеччина); «умовне покарання (умовне засудження) без здійснення нагляду» як вид покарання (Швеція); «призупинення виконання покарання у виді позбавлення волі» як альтернативна міра по відношенню до позбавлення волі (Іспанія); «пробація» як альтернативний вид покарання (Англія). В окремих країнах вони визначаються і як покарання (Фінляндія), і як інші заходи кримінально-правового характеру (Данія) [1, с. 174; 5, с, 28-31, 35-36; 3, с. 43-46; 219- 228; 6, с. 48-50; 4, с. 33-36; 2, С. 129]

У країнах СНД кримінальне законодавство містить норми, що передбачають звільнення від відбування покарання з випробуванням, якщо суд, враховуючи тяжкість злочину, особу винного та інші обставини справи, дійде висновку про можливість виправлення засудженого без відбування покарання. У цьому випадку він постановляє звільнити засудженого від відбування призначеного покарання, якщо той протягом встановленого іспитового строку не вчинить нового злочину і виконає покладені на нього обов'язки.

Такого роду норми, зокрема, в Кодексі Латвії (ст. 55), Грузії (ст. 63-67), Азербайджану (ст. ст. 70, 71) і Казахстану (ст. ст. 63, 64) іменуються як умовний осуд. Відповідно до КК Республіки Білорусь можливо як осуд з умовним незастосуванням покарання (ст. 78), так і осуд з відстрочкою виконання покарання (ст. 77).

Стаття 75 КК Литви застосовує поняття відстрочка виконання покарання, або, пробація. КК Естонії - як звільнення від покарання.

Підсумовуючи зазначене, доходимо висновку, що наведені інститути позначають одне і те ж саме: звільнення особи, яка винна у вчиненні кримінального правопорушення, на певний *випробувальний термін* від виконання покарання (а в деяких країнах - від кримінальної відповідальності) з пред'явленням до цієї особи певних вимог поведінки, невиконання яких тягне реальне виконання покарання (або притягнення до кримінальної відповідальності), хоча, термін «випробування» використовується лише деякими країнами світу (зокрема, цей термін застосовується в КК Франції.

Список використаних джерел:

1. *Письменський Є.О. Теоретико-прикладні проблеми звільнення від покарання та його відбування за кримінальним правом України: монографія / Є.О. Письменський; наук. ред. д-р юрид. наук, проф. О.О. Дудоров. - МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014., 174;*
2. *Романова В.П. Компаративный анализ институтов условного осуждения и отсрочки исполнения приговора в уголовном праве России и зарубежных стран // Вестник Университета Российской академии образования. 2002. № 2. С. 129.*
3. *Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии, Японии). Сборник законодательных материалов / Под ред. И.Д. Козочкина. М.: Издательство "Зерцало", 1998.352 с., 43-46; 219- 228;*
4. *Уголовный кодекс Испании. Под редакцией и с предисловием доктора юридических наук, профессора Н.Ф. Кузнецовой и доктора юридических наук, профессора Ф.М. Решетникова. М.: Издательство ЗЕРЦАЛО, 1998., 218 с., 33-36;*
5. *Уголовный кодекс ФРГ. – М.: Изд-во "Зерцало", 2000., 208 с, 28-31, 35-36;*
6. *Улла Бунденес. Надзор за отбывающими наказание на свободе / Пер. с швед. И.Л. Шмид. М.: Юридическая литерат*ура, 1979., 263 с., 48-50.

«КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ НА РАДІАЦІЙНУ БЕЗПЕКУ»

Овсійчук Ангеліна Дмитрівна,
курсант факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник:
Плужнік Олена Іванівна,
к.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки є загально небезпечними діяннями,що порушують загальну безпеку, ставлячи ряд цінностей, передусім життя та здоров'я невизначеного кола осіб, під загрозу заподіяння їм істотної шкоди. Об'єктом цих кримінальних правопорушень є громадська безпека - стан захищеності суспільства - таких його цінностей, як життя та здоров'я людей, власності,довкілля, нормальної діяльності підприємств, установ та організацій від загально небезпечних посягань.

Предметом багатьох кримінальних правопорушень проти громадської безпеки є зброя,боєприпаси, вибухові речовини, вибухові пристрої, радіоактивні матеріали та інші предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення.

У багатьох випадках кваліфікуючими або особливо кваліфікуючими ознаками кримінальних правопорушень проти громадської безпеки є загибель людей або настання інших тяжких наслідків. Загибель людей означає загибель однієї або кількох осіб. Під іншими тяжкими наслідками необхідно розуміти заподіяння тяжкого тілесного ушкодження одній або кільком особам, середньої тяжкості двом чи більше особам, заподіяння майнової шкоди у великому або в особливо великому розмірі тощо. Відповідно до закону «Про радіаційну безпеку населення» громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які проживають на території України, мають право на радіаційну безпеку. Це право забезпечується за рахунок проведення комплексу заходів щодо запобігання радіаційного впливу на організм людини іонізуючого випромінювання вище встановлених норм.

Радіаційна безпека населення − стан захищеності сьогодення і майбутніх поколінь людей від шкідливого для їх здоров'я впливуіонізуючого випромінювання.

Радіаційна безпека вважається забезпеченою, якщо дотримуються основні принципи радіаційної безпеки (обґрунтування, оптимізації,нормування) і вимоги радіаційного захисту, встановлені законом, Нормами радіаційної безпеки і Основними санітарними правилами забезпечення радіаційної безпеки НРБУ-97 / Д-2000.Відповідно до принципу обґрунтування використання джереліонізуючого випромінювання здійснюватиме допустимо тільки в тому випадку, якщо вони дають реальну чисту користь. Принцип оптимізації передбачає підтримку на можливо низькому і досяжному рівні як індивідуальних, так і колективних доз опромінення,з урахуванням запобігаємої дози опромінення. Принцип оптимізації повинен здійснюватися кожного разу, коли планується проведення захисних заходів.

Принцип нормування вимагає не перевищення встановлених індивідуальних лімітів доз у вигляді допустимих значень: потужності дози,річного надходження радіонуклідів в організм і інших показників.

Таким чином витрати на радіаційну безпеку виправдані, якщо вони призводять до максимального значення чистої користі від даного виробництва. Забезпечення безпеки при роботі з радіоактивними речовинами і джерелами іонізуючих випромінювань досягається правильною організацією праці, яка передбачає здійснення комплексу технічних, санітарно-гігієнічних і організаційних заходів, спрямованих на виключення опромінення персоналу вище регламентованих Державними нормативними документами величин. Вони обов'язкові для всіх підприємств і установ, де ведуться роботи зрадіоактивними речовинами та іншими джерелами іонізуючих випромінювань, а також здійснюються транспортування, переробка,зберігання та захоронення радіоактивних відходів.

Враховуючи результати аналізу соціально-правової природи злочинів проти радіаційної безпеки, а також процесів формування механізму злочинної поведінки в цій сфері, можна дійти висновку, що формування поняття радіаційної безпеки в аспекті захисту як суспільства загалом, так і окремого громадянина в ньому зокрема, здійснювалося поступово залежно від внутрішньо політичної ситуації в країні та відповідно до політичної волі й ідеї відносин, що домінують. На сучасному етапі чітко сформовано основні риси радіаційної злочинності як окремої категорії протиправних діянь у цій сфері. Такі висновки дають достатньо підстав для ефективного вдосконалення чинного кримінального законодавства України, а саме виокремлення радіаційної групи кримінальних правопорушень у самостійний розділ КК України: «Кримінальні правопорушення протирадіаційної безпеки».

Список використаних джерел:

1. *Про затвердження державних санітарних правил «Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України»*
2. *Турлова Ю.В. Поняття «екологічні злочини»: до проблеми визначення. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : «Юридична». 2015. Вип. 6. Т. 3. С. 69–72.*
3. *Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131)*
4. *Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11 липня 2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 3–4.*
5. *Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996*
6. *Особливості розслідування злочинів у сфері обігу радіоактивних матеріалів :монографія / П.Д. Біленчук, А.В. Кофанов, О.Л. Кобилянський, О.В. Маслюк ; за ред. П.Д. Біленчука. Київ : ННІПСК КНУВС, 2009*
7. *Таран О.В., Сандул О.Г. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері незаконного обігу радіо активних матеріалів. Ядерна та радіаційнабезпека.*
8. *Пащенко О.О. Кримінальна відповідальність за порушення правил ядерної або радіаційної безпеки: соціальна обумовленість і склад злочину: автореф. дис. … канд. юрид. наук. Харків, 2004.*

«ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЕРЖАВНИХ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ»

Озимок Сергій,
здобувач вищої освіти Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Моргунова Тетяна,
професор кафедри професійних та
спеціальних дисциплін Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Херсон

Відповідно до статті 1 Закону України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 року, судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо матеріаль-

них об'єктів, явищ та процесів, надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1].

У свою чергу спеціальні знання – це не загальновідомі у проваджені наукові, технічні і практичні знання, а отримані в результаті професійного навчання або роботи з певної спеціальності особою, залученою в якості спеціаліста або експерта для з'ясування обставин вчинення правопорушення чи надання висновку з питань, для вирішення яких необхідно їх застосувати [2].

З огляду на це, можна відзначити, що судово-експертна діяльність фахівців поєднує у собі декілька аспектів: науково-дослідницький, науково-методичний, науково-практичний та науково-технічний, які здійснюються однією особою.

Це зумовлює гостроту та нагальність проблеми належного кадрового забезпечення судово-експертних установ, а також робить актуальним питання професійної підготовки фахівців судово-експертних установ.

Професійна підготовка фахівців судово-експертних установ є одним із найважливіших етапів забезпечення правосуддя та справедливості на усіх процесуальних етапах кримінального провадження, а також у державі в цілому. Це пояснюється, перш за все, тим, що об'єктивність, повнота та обґрунтованість експертного висновку забезпечується певним рівнем кваліфікованості експерта та володіння ним спеціальних знань у конкретній галузі.

Система діяльності з підготовки фахівців судово-експертних установ потребує постійного вдосконалення шляхом корегування вимог до осіб, що займатимуться у подальшому судово-експертною діяльністю. Окрім володіння певним обсягом спеціальних знань, існує необхідність культивування певних якостей та компетентності, що позитивно впливатимуть на виконання ними своїх службових обов'язків [3].

Існує декілька типів фахівців у галузі судової експертизи: фахівці державних установ, приватні фахівці та експерти, що є працівниками приватних експертних установ. Статтею 7 Закону України «Про судову експертизу» встановлюється, що існує низка державних установ, що можуть здійснювати судову-експертну діяльність, а саме: науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України, науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України, експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України [1].

Підготовка професійна кваліфікованих фахівців саме державних судово-експертних установ є надзвичайно важливою складовою кадрового забезпечення проведення судових експертиз. Працівники державних установ уповноважені на проведення досліджень, пов'язаних із криміналістичною, судово-психологічною та судово-психіатричною експертизами, чого не можуть робити працівники приватних установ. Це передбачає вищий рівень відповідальності судового експерта та покладає на нього вищі кваліфікаційні вимоги та зобов'язання.

Відповідно до статті 10 Закону України «Про судову експертизу» судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності [1].

Серед основних вимог до судового експерта – наявність повної середньої освіти, повної вищої освіти за певною експертною спеціальністю, а також подальше набуття досвіду та спеціальних знань в ході практичної діяльності. У встановленому законодавством порядку майбутні судові експерти проходять відповідні кваліфікаційні іспити з певних галузей експертних знань, де за рішенням комісії отримують свідоцтво, що надає право проводити певну категорію експертиз.

Юридичні факультети закладів вищої освіти МОН України пропонують вивчення курсів криміналістики та судової експертизи, що надають можливість здобувачам отримати фахову освіту та оволодіти спеціальними знаннями, що у подальшому слугуватимуть базою для отримання свідоцтва судового експерта у відповідній галузі.

Відомчими закладами вищої освіти також здійснюється підготовка фахівців для роботи в певній експертній установі. Зокрема, відомчі заклади системи Міністерства внутрішніх справ України здійснюють підготовку криміналістів для роботи в експертній службі МВС України [4].

До таких закладів відносять, наприклад, Національна академія внутрішніх справ та Донецький юридичний інститут МВС України. Випускники закладів отримують кваліфікацію судового експерту та вносять до переліку експертів Реєстру атестованих експертів експертної служби МВС України.

До того ж підходи до навчання експертних кадрів у Міністерстві внутрішніх справ України, Міністерстві юстиції України, Службі безпеки України та Державній податковій службі України мають загальні методичні основи, але під час безпосередньої підготовки у кожній експертній установі існує своя специфіка як в організації навчання, так і в його методичному забезпеченні.

Кожна державна установа, що знаходиться під відомством певного Міністерства або служби встановлює власний порядок атестації фахівців своїх установ у відповідності до загальних вимог, передбачених чинним законодавством. Зокрема, для присвоєння або підтвердження кваліфікації судового експерта фахівці спеці-

алізованої експертної установи СБУ повинні мати не лише відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, а і мати підготовку з певної експертної спеціальності, а також пройти певну теоретичну підготовку у Національній академії СБУ [5].

Слід відмітити, що в України досі не існує програми магістерської підготовки судових експертів. Деякі науковці вважають доцільним впровадження певної системи підготовки експертних кадрів у державних закладах вищої освіти, що б ґрунтувалися на певній науковій базі та володіли б компетентним професорсько-викладацьким складом за окремими напрямами судово-експертної діяльності [4].

Навчальний процес, побудований за такою системою, був би зорієнтований на підготовку фахівців певних профілів судово-експертної діяльності, а знання, які набувалися б в процесі такої підготовки були б зорієнтованими саме на нюанси досліджень певного профілю та надавали б спеціальні знання такої глибини, що була б достатньою для проведення обґрунтованих та об'єктивних експертиз.

На завершення, варто зазначити, що фах судового експерта потребує надзвичайно якісної та ґрунтовної професійної підготовки, особливо для фахівців державних експертних установ. Підготовка судових експертів за певними галузями може здійснюватися відомчими закладами вищої освіти України, а також деякими закладами вищої освіти МОН України.

Однак налагодженої системи підготовки судових експертів за різними галузями спеціальних знань, а також магістерської підготовки наразі в Україні не існує. Отже, проблема професійної підготовки судових експертів залишається відкритою і потребує вдосконалення та доопрацювання уповноваженими органами.

Список використаних джерел:

1. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038 (дата звернення: 12.11.2021).

2. В.Г. Гончаренко, В.В. Курдюков, К.В. Легких. Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні. Вісник академії адвокатури України. 2007. № 9. С. 22-34.

3. П.І. Репешко. До питання кадрового забезпечення судово-експертних установ. Політологія: наукові праці. 2010. № 118. С. 136-138.

4. В.М. Бараняк. Проблеми підготовки судових експертів у вищих навчальних закладах України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2014. № 5. С. 229-233.

5. Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційну комісію Служби безпеки України та атестацію судових експертів: наказ Служби безпеки України від 24.12.2014 р. № 855. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0044 (дата звернення: 14.11.2021).

«ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ-ВІДБУВАННЯ ПОКАРАНЬ»

Погребна Катерина Федорівна,
аспірант кафедри кримінального права та кримінології
Науковий керівник:
Конопельський Віктор Ярославович,
д. ю. н., професор, завідувач кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Як свідчить практика виконання та відбування кримінальних покарань, особливе місце у цій діяльності займає громадський контроль, правові засади якого визначені у ст. ст. 24-25 Кримінально-виконавчого кодексу (КВК) України.

При цьому у чинному кримінально-виконавчому законодавстві України зазначений вид контролю зведений до формалізму та до здійснення його тільки двома суб'єктами – спостережними комісіями у колоніях та виправних центрах, а також піклувальними радами у виховних колоніях, що майже не впливає на запобігання кримінальним та іншим правопорушенням, які вчиняються у сфері виконання покарань (ч. 2 ст. 25 КВК України).

І хоча у Законі (ч. 2 ст. 25 КВК) зроблена ремарка (примітка) про те, що громадський контроль за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань можуть здійснювати громадські об'єднання, в жодному законодавчому акті України види, форми і способи його здійснення не затверджені, що теж слід віднести до корелянт, які детермінують вчинення суспільно небезпечних дінь у процесі виконання – відбування покарання, зокрема, у виді позбавлення волі на певний строк, а також до сучасних основних напрямів удосконалення запобіжної діяльності щодо їх усунення, нейтралізації, блокування тощо.

Деякі організаційно-правові та методологічні засади з означених питань були закріплені в Законі України від 19 червня 2003 р. № 975-IV «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», який, на жаль, втратив силу на підставі Закону України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII «Про національну безпеку України» [1], а тому у чинному КВК, як пропонують деякі науковці [2, с. 223-230], варто у зв'язку з цим визначити окремий розділ 1-1 «Громадський контроль за сферою виконання покарань» по аналогії, як це передбачено в розділі VIII Закону України «Про Національну поліцію», надавши право громадськості оцінювати звіти керівників системи ДКВС України (від начальника колонії до Голови Адміністрації ДКВС) про результати кримінально-виконавчої та запобіжної діяльності, а також право на прийняття резолюції недовіри керівникам зазначених вище рівнів.

Це, як показали результати даного дослідження, є на сьогодні одним із ключових напрямів, а також найефективнішою формою удосконалення змісту загальносоціального запобігання кримінальним та іншим правопорушенням, які вчиняються у сфері виконання покарань України.

Щодо інших форм і засобів підвищення ефективності громадського контролю, то вони досить детально описані у науковій літературі з означеної тематики дослідження [3, с. 36-39].

Поряд з цим, на деякі з цих доктринальних джерел варто звернути увагу у силу їх як універсальності, так і дискусійності одночасно. Зокрема, у 2014 році в науковому обігу з'явилась робота професора І. Г. Богатирьова «Доктринальна модель побудови пенітенціарної системи України нового типу (інноваційний проект)» [4] (своєрідний аналог Доктринального закону Г. О. Радова [5]), у якому розділ 5 присвячений контролю і нагляду за діяльністю цієї системи,в якому, нажаль, не знайшлось місця таким ключовим суб'єктом контролю, як Верховна Рада України та громадськість.

Таким чином, слід визнати, що в наявності складна теоретико-прикладна проблема, що потребує активізації наукових пошуків у даному напрямі та її вирішення у контексті завдань сучасних реформ, які здійснюються у сфері виконання покарань.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241Васютин В. В. Тюремний мазохізм. Тиждень.ua.: інтернет-видання. Київ, 2007–2017. Електронний ресурс Режим доступу : http://cripo.com.ua/print.php?sect_id=6&aid=50757

2. Колб О. Г., Махніцький О. І. Зміст громадського контролю у сфері виконання покарань України. Вісник пенітенціарної асоціації України. Пенітенціарна асоціація України; Науково-дослідний інститут публічного права. Київ: ФОП Кандиба Т. П., 2019. №3 (9). С. 223-230.

3. Колб О. Г. Громадянське суспільство і формування нової ідеології реформування системи правоохоронних органів в Україні. Україна єдина: шляхи до порозуміння та консолідації: зб. матеріалів круглого столу (м. Київ, 15 трав. 2014 року). Київ: «МП Леся», 2014. С. 36-39.

4. Богатирьов І. Г. Доктринальна модель побудови пенітенціарної системи України нового типу (інноваційний проект). Київ: ДПтС України, 2014. 56 с.

5. Радов Г. О. Роль та місце пенітенціарної системи в структурі державного управління України. Доктринальна модель Закону «Про пенітенціарну систему України». Проблеми пенітенціарної теорії і практики: Бюлетень. Київ: Київський ін-т внутр. справ, 1997. № 2. С. 11-52.

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГІДНИХ УМОВ ПРОЖИВАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ»

Поліщук Ірина Олегівна,
курсантка 4 курсу факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник:
Конопельський Віктор Ярославович,
д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Актуальність теми полягає у тому, що наша держава є гуманною та спрямовує свою діяльність на захист прав і свобод людини. Наприклад ст. 28 Конституції України закріплює, що: «кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню», тобто засуджені мають права щодо забезпечення нормаль-

них умов для комфортного перебування в установах виконання покарань. Проте, умови тримання, медичне та матеріально-технічне забезпечення засуджених та ув'язнених не відповідають сучасним вимогам та Європейським пенітенціарним правилам, що не сприяє виправленню засуджених у зв'язку з цим нам необхідно посилатися на досвід тих країн в яких вже відбулися такі реформи і дана система функціонує протягом тривалого часу [1].

Окрім національного законодавства,це закріплюється рядом міжнародних нормативних актів, наприклад ст. 3 Європейської конвенції з прав людини і основоположних свобод передбачається те, що ніхто не повинен зазнавати катувань, нелюдського, або такого поводження чи покарання, яке принижує гідність особи [2].

Проблематика стосується того аспекту, що сфера виконання покарань є не досконалою та потребує нагального вирішення проблемних питань та вдосконалення, особливо, що стосується умов утримання засуджених та осіб, які взяті під варту. Про незадовільні умови тримання засуджених, нормами визначеними чинним законодавством та європейськими стандартами, не раз зазначалося у доповідях уповноваженого Верховної Ради з прав людини, комітету ООН проти катувань, комітету ООН з прав людини, Європейського комітету з питань запобігання катуванням. Таким чином ми можемо прослідкувати таку тенденцію відповідно до якої дані норми досить часто не дотримуються, звернувшись до Європейського суду з прав людини можна знайти значну кількість позовів з цього приводу.

Одна з таких справ є «Полторацький проти України» суть якої полягає в тому що в камері, де проживав засуджений був достатньо обмежений простір та потрапляло дуже мало сонячного світла через вікна, при цьому їх не виводили на прогулянки, тобто майже завжди вони перебували в даному приміщенні та при значній кількості часу він та інші засуджені не мали змоги займатися будь-якими видами діяльності [3].

В результаті розгляду цієї справи, суд прийняв рішення на користь засудженого, посилаючись на пряме порушення норм ст. 3 Європейської конвенції з прав людини, суть якої була роз'яснена вище. Також було зазначено, про те, що в Україні є достатньо серйозні проблемні питання у соціально-економічній сфері, а також було відмічено, що працівники таких установ здійснюють свою діяльність в непростих економічних умовах, та чи може низький рівень фінансування та ряд інших чинників виправдати той факт, що відбувається порушення законних прав осіб [4].

Необхідно звернути увагу на те, що останнім часом відбуваються певні позитивні зміни, а саме була виділена значна грошова сума, яка направлена на поліпшення умов тримання осіб в установах виконання покарань. Проте, все ще залишається значна кількість приміщень, де утримуються в'язні, у поганому технічному стані, або ж взагалі являються аварійними та є небезпечними для проживаючих в них осіб [4, с. 224]. Судячи з того, що Україна не перейшла з казарменого на блочний принцип розподілу засуджених та не було збільшено розмір жилої площі, який розрахований на одну людину, ми можемо говорити про виконання не в повній мірі Україною міжнародних зобов'язань, що стоять перед нею [5, с. 302-304].

Для покращення ситуації, яка склалася на даний момент в Україні, звернімо увагу на досвід зарубіжних країн, наприклад Королівство Норвегія є однією з найбільш гуманних країн світу. Яскравим прикладом гуманної установи виконання покарань є в'язниця Halden, де в'язні утримуються за системою блочного розміщенням з повним технічним супроводом, що створює всі необхідні умови безпеки та максимально зменшує вплив людського фактору. Крім того засуджений за умови сумлінної поведінки, може користуватися холодильником, телевізором та деяким спортивним обладнанням, наприклад біговою доріжкою за кошти, які він самостійно заробляє. Працівники, які працюють в даних установах, не мають зброї в корпусних приміщеннях з метою зменшення залякування та скорочення соціальної дистанції. Така пенітенціарна установа та інші у світі відомі й тим, що їх будівництво інвестувалось за кошти з інших держав та фондів [6, с. 364].

Головною відмінністю Європейських пенітенціарних правил від чинного кримінально-виконавчого законодавства України виступає зазначена в них мета впливу на самих засуджених. Якщо для вітчизняного законодавства таке покарання застосовується за скоєне кримінальне правопорушення та для попередження вчинення інших суспільно небезпечних діянь, то у розумінні європейського законодавця – виховання почуття відповідальності і навичок, що створюють умови для неухильного дотримання вимог закону і самостійно задовольняти життєві потреби після звільнення [7, с. 137-144].

Отже, проаналізувавши вище викладений матеріал, можна відзначити, що забезпечення прав і свобод людини є невід'ємною складової політики демократичної та правової держави, незважаючи на те, що дані особи певним чином порушили вимоги чинного законодавства, вони все ж заслуговують на повагу їх честі та гідності забезпечення визначених законом прав, оскільки наша держава бере напрям на створення гуманного суспільства.

Розбудова сучасного європейського тюремного комплексу пропонується шляхом проведення відкритих конкурсів із залученням приватних партнерів у рамках реалізації засад державно-приватного партнерства. Створення належних умов для проходження служби працівниками даних установ та впровадження необхідних побутових умов і сучасних технічних засобів за допомого яких здійснюється нагляд, що відповідали

б вимогам безпеки суспільства та забезпечували б безпеку як персоналу так і засуджених (ув'язнених) та відповідали вимогам європейських стандартів, є значним етапом на шляху до створення правослухняного суспільства. Тому що за допомогою стану системи виконання покарань визначається наскільки держава є цивілізованою і демократичною.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] Дата оновлення: 01.01.2020. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80(дата звернення: 24.10.2021).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод[Електронний ресурс] Дата оновлення: 02.10.2013. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text(дата звернення: 25.10.2021).

3. Рішення Європейського суду з прав людини. Справа «Полторацький проти України» (Заява № 38812/97)[Електронний ресурс] Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_838#Text(дата звернення: 25.10.2021).

4. Гальцова О. В., Степанюк А. Х. Принцип поваги до прав і свобод людини у кримінально-виконавчому законодавстві, виконанні і відбуванні покарань: монографія. Харків: Право, 2020. 224 с.

5. Забезпечення прав людини як концептуальна засада реформування кримінально-виконавчої системи України (за матеріалами VII міжнародної науково-практичної конференції "Актуальні проблеми захисту прав людини, яка перебуває у конфлікті з законом, крізь призму правових реформ", Київ, 14 лютого 2020 року) // Право України. - 2020. - № 2. 302-304 с.

6. Кримінально-виконавче право України : підручник : ТОМ І (у 2-х т.) / [Музика А. А., Конопельський В. Я., Письменський Є.О. та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Є. Ю. Бараша. Київ : Нац. акад.внутр.справ, ФОП Кандиба Т.П. 2018. 364 с.

7. Свірець В. В. Особливості матеріально-технічного забезпечення реформування пенітенціарної системи. Прикарпатський юридичний вісник. 2019. Випуск 1. Том 2. 137-144 с.

«ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ У ДЕРЖАВНІЙ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ»

Попик Роман Володимирович,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник:
Конопельський Віктор Ярославович,
д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Серед найбільших нинішніх проблем нашої держави і суспільства називають війну, яка фактично триває на Сході України, та корупцію. І що є більшою бідою можна відповісти словами давньоримського політичного діяча Марка Туллія Цицерона, який ще в 70-му році до Христа у своїх промовах під час процесу над претором Сицилії Ґаєм Ліцинієм Верресом, якого було звинувачено у здирництві, казав: «Так гине держава. Відбирати від інших для себе чи для свого угруповання більше шкодить добру країни, ніж війни і посуха» [1].

Згідно з доповіддю міжнародної організації Transparency International, серед 178 країн світу Україна у 2017 році за рівнем корупції у державі посіла 131 місце, що свідчить про те, наскільки серйозною проблемою для України є тотальна корумпованість посадових осіб. Найбільш корумпованими українці називають саме ті інституції, які покликані боротися з корупцією – суди (66 %), правоохоронні органи (64 %), державну службу (56 %), а також сферу охорони здоров'я (54 %), Парламент (53 %), політичні партії (45 %), ЗМІ (22 %), громадські організації (20 %) [2, с. 12].

Не є винятком і корупційні прояви у системі Державної кримінально-виконавчої служби України (ДКВСУ).

Всеукраїнська громадська організація «Пенітенціарна асоціація України» повідомляє, що більшість кримінальних проваджень, в умовах сучасності, щодо персоналу кримінально-виконавчої служби розпочато за ст. 309, 307 Кримінального кодексу України (КК) – «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту», «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи

збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів». Що стосується злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг то більшість кримінальних проваджень порушено за ознаками злочинів, передбачених ст. 364 КК (ч. 1), ст. 365 КК (ч. 1,ч. 2.ч. 3), ст. 366 КК (ч.2) , ст. 367 КК (2), ст. 368 КК (3), ст.368 КК (ч. 1, ч. 2), ст. 190 «Шахрайство», ст. 191 «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» [3, с. 24].

І як правило, такі діяння, завжди починають своє підґрунтя, саме з корупційних проявів, адже для того, щоб їх вчинити, в більшості випадків, легше діяти спільно з усім персоналом та адміністрацією, повідомляючи про свої наміри, щоб уникнути подальшої відповідальності.

Як показують проведені численні дослідження головними причинами вчинення злочинів з корупційною складовою є: неналежний рівень правового та соціального захисту персоналу установ виконання покарань, їх матеріальне забезпечення та соціальний захист; незнання та невміння виявляти керівниками підрозділів злочини з корупційною складовою, які вчиняють їх підлеглі [4, с. 68].

Соціально незахищений, з невисокою заробітною платою, без перспективи кар'єрного росту працівник кримінально-виконавчої системи не здатний сформувати із злочинця таку особистість, яка б вела правослухняний спосіб життя, дотримувалась правових та інших соціальних норм держави і суспільства [5, с. 21].

Тому, на наш погляд, найкращими заходами в протидії корупції в кримінально-виконавчій системі України залишається належний рівень правового та соціального захисту працівників, що передбачатиме розширення прав персоналу установ виконання покарань, відповідний ретельний його відбір та достатнє грошове забезпечення, що спонукатиме працівника до правомірної поведінки.

Слід погодитися з точкою зору І. Г. Богатирьова, який зазначає, що підбір та якісна професійна підготовка та перепідготовка персоналу кримінально-виконавчої служби є ключовою складовою проведення будь-яких реформ. Концептуальні засади формування кадрового потенціалу як для кримінально-виконавчої служби, так і для всіх інших органів виконавчої влади, закладено в Стратегії державної кадрової політики на 2012–2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 1 лютого 2012 року № 45/2012 [6, с. 33].

Отже, підкреслюючи вищесказане та думки більшості авторитетних науковців у сфері кримінально-виконавчого права, я можу чітко визначити, що корупція, яка досі існує у системі Державної кримінально-виконавчої служби, є прямою перепоною для виконання основного завдання кримінально-виконавчого законодавства - захист інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими.

Адже, там де особа, повинна стати на шлях виправлення, і не вчинення, в подальшому, таких суспільно-небезпечних діянь, вона сама їх спостерігає, а інколи прямо бере участь у них. Тому, варто чітко дотримуватися усіх встановлених норм та стратегій, у сфері реформування кримінально-виконавчої системи, розробляти та вводити новітні методи у даній галузі, з урахуванням практики найбільш розвинених держав, і звісно вживати усіх можливих заходів для покращення кадрового складу ДКВСУ, що буде основною з основних гарантій антикорупційного поводження на всіх етапах роботи.

Список використаних джерел:

1. *Хорхе Бергольйо про зцілення від корупції // CREDO: католиц. суспільно-реліг. часопис. 08.05.2014: [http://www.credo-ua.org/2014/05/115563].*
2. *Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у контексті сучасної антикорупційної стратегії: автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.08/ О. Ю. Бусол. Київ, 2015. 36 с.*
3. *Бараш Є. Ю. Огляд корупційних діянь персоналу державної кримінально-виконавчої служби України. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали міжнар. наук.-практ.конф. Київ : НАВС, 2016. 23–25 с.*
4. *Вершков И. И. Борьба с коррупцией в условияхсостязательногопроцесса / И. И. Вершков, С. Б.Погодин // Право и політика, 2004. № 5С. 68–72 с.*
5. *Бадира В. А., Яковець І. С. Непослідовність та суперечливість реформування Кримінально-виконавчої служби України, а також проблеми статусу та соціальної захищеності працівників Кримінально-виконавчої служби України // Проблеми забезпечення прав засуджених у кримінально-виконавчій системі України/В. А. Бадира, О. П. Букалов, А. П. Гель, М. В. Романов, І. С. Яковець; за заг. ред. Є. Ю. Захарова; Харків. правозахис. група. Харків: Права людини, 2011. 13–24 с.*
6. *Богатирьов І. Г. Актуальні питання підготовки фахівців у вищих навчальних закладах: досвід, проблеми, перспективи. / І. Г. Богатирьов // матеріали Міжнар. наук.практ. конф., присвяч. 3-й річниці утворення навч. закладу (м. Чернігів, 7–8 черв. 2013 р.)/Чернігів. юрид. коледж ДПтС України. Чернігів: Вид. Лозовий В. М., 2013. 33–34 с.*

«ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ»

Пузирьов Михайло Сергійович,
д.ю.н., старший дослідник, начальник відділу
наукової діяльності та міжнародного співробітництва
Академії Державної пенітенціарної служби,
м. Чернігів

Правові підстави і порядок звільнення від відбування покарань регламентовано ст. 74–87, 104–107 Кримінального кодексу (КК) України [1], ст. 152–154 Кримінально-виконавчого кодексу України [2], ст. 537–539 Кримінального процесуального кодексу України [3], Законом України «Про застосування амністії в Україні» [4], Указом Президента України «Про Положення про порядок здійснення помилування» [5].

На сьогодні підставами звільнення від відбування покарання є:

1) відбуття строку покарання, призначеного вироком суду;

2) закон України про амністію;

3) акт про помилування;

4) скасування вироку суду і закриття кримінального провадження;

5) закінчення строків давності виконання обвинувального вироку;

6) умовно-дострокове звільнення від відбування покарання;

7) хвороба;

8) інші підстави, передбачені законом (це може бути, приміром, декриміналізація діяння або інші підстави, передбачені КК України, зокрема, ст. 83 «Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років»).

Поряд із тим, незважаючи на, з першого погляду, широку правову регламентацію питань звільнення від відбування покарання, наявна низка проблемних питань, пов'язаних, в основному, із практикою застосування такої підстави, як умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. На сьогодні, відповідно ст. 81 КК України, передбачено два критерії умовно-дострокового звільнення від відбування покарання:

1) матеріальний – досягнення засудженим ступеня виправлення «довів своє виправлення», показниками якого є: а) сумлінна поведінка; б) ставлення до праці;

2) формальний – фактичне відбуття засудженим строку, визначеного ч. 3 відповідної статті, що залежить від низки кримінально-правових і кримінологічних ознак.

Якщо із формальним критерієм проблем не виникає, то щодо матеріального існує низка проблемних питань:

– по-перше, ступінь виправлення засудженого «довів своє виправлення» є оціночним поняттям у праві, в силу чого неоднозначно тлумачиться судами при вирішенні питання про застосування відповідної підстави звільнення від відбування покарання. Адже жоден нормативно-правовий акт не визначає понять або переліку показників для критеріїв «сумлінна поведінка» і «сумлінне ставлення до праці». Тому часто різниця в застосуванні таких форм прогресивної системи, як умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, заміни невідбутої частини покарання більш м'яким або зміни умов тримання засуджених до позбавлення волі, залежить від фактичного відбуття засудженим строків покарання, зазначених відповідно у ч. 3 ст. 81, ч. 4 ст. 82 КК України, ч. 1 ст. 101 Кримінально-виконавчого кодексу України. А нечітко визначені критерії відповідних ступенів виправлення замінюються тим, щоб засуджений не мав не погашених або не знятих заходів стягнення; тобто його поведінка має бути просто правослухняною;

– по-друге, відсутністю об'єктивної можливості забезпечити всіх засуджених, які виявляють бажання працювати, робочими місцями. От і виходить, що якщо засуджений фактично не має можливості працювати, реалізуючи відповідне право, щодо нього унеможливлюється застосування такої форми прогресивної системи й відповідної підстави звільнення, як умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. За таких обставин не забезпечується досягнення мети покарання й кримінально-виконавчого законодавство у виді виправлення засудженого.

Із метою вирішення означених проблемних питань одним із перших проектів Закону України «Про пенітенціарну систему» (від 24.11.2017 р. № 7337) серед низки новацій було закладено новий підхід до визначення матеріальної підстави застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. Зокрема, по-новому було сформульовано матеріальну підставу застосування умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, а саме – як відсутність високого ризику вчинення нового кримінального правопорушення, що встановлюється судом у разі подання відповідного висновку уповноваженого органу з питань пробації [6].

Також до проблем, що виникають у процесі підготовки засуджених до звільнення, належать наступні:

– видача засудженим паспортів;

– проведення з особою, яка звільняється, повного розрахунку на момент (дату) звільнення з установи;

– забезпечення осіб, які звільнені від відбування покарання, безплатним проїздом до місця проживання або роботи в межах України, а в разі відсутності необхідного за сезоном одягу, взуття і коштів на їх придбання особи, – також і одягом і взуттям безоплатно;

– надання звільненим одноразової грошової допомоги.

Їх вирішення залежить від ефективності діяльності адміністрації установ виконання покарань та від належного фінансування.

Список використаних джерел:

1. *Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.*
2. *Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 3–4. Ст. 21.*
3. *Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.*
4. *Про застосування амністії в Україні: Закон України від 01.10.1996 р. № 392/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 48. Ст. 263.*
5. *Про Положення про порядок здійснення помилування: Указ Президента України від 21.04.2015 р. № 223/2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223/2015#Text (дата звернення: 20.10.2021).*
6. *Проект Закону про пенітенціарну систему: від 24.11.2017 р. № 7337. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62965 (дата звернення: 20.10.2021).*

«ЩОДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ З ОРГАНАМИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Слюсарчук Анастасія,
здобувач вищої освіти Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:
Моргунова Тетяна,
професор кафедри професійних та
спеціальних дисциплін Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ
м. Херсон

В теперішній час в Україні спостерігається стійка тенденція до зменшення зареєстрованих злочинів. При цьому варто зазначити, що даний факт свідчить не тільки про суттєве покращення криміногенної ситуації в Україні. Імовірніше, це наслідок зростання криміногенної «майстерності» злодіїв, підвищення рівня латентності злочинів, рівня професійної та організованої злочинності.

Насамперед зазначимо, що взаємодія усіх суб'єктів превентивної діяльності являється необхідною умовою успішного здійснення спеціальних заходів з подолання суспільно-шкідливих наслідків злочинності. Систематична, цілеспрямована взаємодія судово-експертних установ з іншими суб'єктами превентивної діяльності дає змогу більш чітко планувати комплекс заходів з мінімізації причин та умов, що сприяють вчиненню конкретних злочинів, всебічно використовувати спеціальні знання судових експертів, а також підвищувати ефективність превентивних заходів в цілому.

Наразі, правова наука не виробила уніфікованого підходу до розуміння сутності поняття взаємодії, оскільки у фахових джерелах і нормативно-правових актах зустрічаються майже тотожні за своїм змістом поняття «взаємодія», «координування», «форми взаємодії» тощо. Зазначені поняття досить розпливчасті навіть у правових актах, хоча доволі часто в них зустрічаються [1]. Зокрема, розглядаючи питання взаємодії правоохоронних органів з іншими суб'єктами превентивної діяльності, О.М. Клюєв використовує узагальнене поняття «механізм», розуміючи під ним взаємодію деяких елементів, суб'єктів і об'єктів будь-якої діяльності [2].

Механізм протидії злочинності у змістовному плані виступає системним і багатогранним утворенням, що передбачає різні підходи. Дані підходи дають змогу в деяких випадках використовувати науковий потенціал інших наук, спрямований на те, щоб розкрити певні, іноді дуже суттєві сторони діяльності з протидії злочинності та властиві їй механізми.

З позицій теорії криміналістики і судової експертизи, взаємодію судово-експертних установ України з іншими суб'єктами під час здійснення превентивної діяльності, розробка та реалізації профілактичних рекомендацій, підготовлених за матеріалами судових експертиз, сформульовано як сумісно узгоджену діяльність, спрямовану на підвищення ефективності та якості профілактичної роботи щодо попередження пра-

вопорушень шляхом застосування спеціальних знань співробітників експертних установ для розробки профілактичних пропозицій та успішної їх реалізації [3].

Варто відмітити думку криміналіста Р.С. Бєлкіна, який розглядаючи взаємодію як одну з форм організації розслідування злочину, відзначає, що вона являє собою засноване на законі співробітництво слідчого з органами дізнання, спеціалістами, експертами.

Аналізуючи питання взаємодії слідчого з експертом, Ю.І. Азаров та Є.О. Рафальський розуміють під цим спільну діяльність слідчого та експертно-криміналістичних підрозділів з розробки та здійснення заходів, пов'язаних з комплексним використанням процесуальних, оперативно-розшукових і техніко-криміналістичних засобів, з метою успішного розкриття злочинів, визначення винних і виявлення обставин, що сприяли вчиненню злочину, та вжиття заходів для їх усунення. Основне завдання взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами МВС України, за переконанням науковців, залишилось незмінним, а саме – попередження, виявлення і розслідування кримінальних правопорушень, притягнення до визначеної законодавством відповідальності осіб, що їх вчинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів громадян і юридичних осіб [4].

О.П. Снігерьов та Н.Є. Філіпенко вважають, що основними принципами координування є: законність; рівність суб'єктів координаційної діяльності у визначенні проблемних питань щодо протидії злочинності та корупції, розробка пропозицій щодо заходів, спрямованих на їх подолання; самостійність кожного суб'єкта під час реалізації узгоджених рішень; відповідальність керівників органів у межах їхньої компетенції за якісне та своєчасне виконання узгоджених заходів; гласність щодо проведення координаційних заходів, оприлюднення результатів проведеної роботи у засобах масової інформації в межах, які не суперечать вимогам законодавства про захист прав, свобод людини і громадянина, державної та іншої таємниці [5].

Не менш важливим є те, що розвиток і вдосконалення заходів взаємодії та координування судово-експертних установ України з іншими суб'єктами під час здійснення превентивної діяльності – це складний, багатоаспектний і циклічний процес, реалізація якого можлива за умови цілеспрямованої та повсякденної роботи як окремих працівників судово-експертних установ, так і експертної спільноти загалом [5].

На закінчення зазначимо, що під взаємодією судово-експертних установ України з іншими суб'єктами під час здійснення превентивної діяльності ми розуміємо засновану на законах і підзаконних нормативних актах, погоджену запобіжну діяльність незалежних один від одного органів щодо поєднання можливостей, методів і засобів, які перебувають у їхньому розпорядженні, для проведення комплексу ефективних організаційних, управлінських, технічних, наукових та інших заходів превенції. Ефективна ж превентивна діяльність судово-експертних установ має міжгалузевий характер, тому що застосовувані ними заходи належать до сфер кримінально-правової, кримінально-процесуальної та кримінологічної політики держави.

Список використаних джерел:

1. *Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ МВС України від 03.07.2020 р. № 575. URL: https://zakon. rada.gov.ua.*
2. *Клюєв О.М. Взаємодія підрозділів органів внутрішніх справ на регіональному рівні. Монографія. Харків: Основа, 2015. С. 75-80.*
3. *Мельник П.В., Данкович Н.О., Фрідман І.Я. Профілактика правопорушень (кримінологічні та експертно-криміналістичні аспекти). Монографія. Ірпінь: Нац. ун-т ДПС України, 2011. С. 105-113.*
4. *Азаров Ю.І., Рафальський Є.О. Особливості взаємодії слідчого з експертом (спеціалістом) на початковому етапі досудового розслідування. Юридична наука: наук.-юр. журнал. Київ: Лазурит-Поліграф, 2014. № 10. С. 87-96.*
5. *Снігерьов О.П., Філіпенко Н.Є. Окремі питання взаємодії та координування роботи судово-експертних установ України з іншими суб'єктами під час здійснення превентивної діяльності. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2020. № 21. С. 194-212.*

«ПЕНІТЕНЦІАРНА СИСТЕМА: ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ»

Хабєєв В.М.
студент 2-го курсу, факультету №1
навчально-наукового інституту права та кібербезпеки
Науковий керівник:
Меркулова Валентина Олександрівна.,
д. ю. н., професор, професор кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ

Вже не перший рік гостро постає питання про реформування пенітенціарної системи як в Україні, так і у світі. Складовою цього питання є проблема, яка існує з часів перших в'язниць і до сьогодні - інституціоналізація правопорушників. Актуальність її з часом лише посилюється. Причин цього процесу досить багато, базовими ж є:особливості людської психіки, недосконалість пенітенціарної системи та кримінального, кримінально-виконавчого законодавства, неналежний рівень компетентності пенітенціарних службовців. У зв'язку із чим все більше вчених звертає увагу на певні недоліки пенітенціарної системи.

Серед досліджень вчених, які присвячені цим питанням, слід виокремити роботи Є.М. Бодюла, О.А. Гритенко, В.Я. Конопельського, О.В. Кустовської, Г.О. Радова, Р.А. Ромашоа, А.Б. Скакова, І.П. Христича, Н.О. Чечеля, Д.В. Ягунова та інших.

Якщо дотримуватися позиції, що інституціоналізація - це, насамперед, встановлення певного соціального інституту, визначення певних ролей, розподіл статусів, дотримання стандартизованих методів, традицій притаманних суспільству, - маємо визнати взаємозв'язок її з ресоціалізацією засуджених. Як йдеться у ч. 2 ст. 6 Кримінально-виконавчого кодексу України, - ресоціалізація передбачає свідоме поновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства, повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві. Необхідною умовою ресоціалізації є виправлення засудженого [1, С. 6].

Користуючись доктринальним трактуванням, з якого можна виявити найважливішу функцію цієї системи, ще вчений Г.О. Радов в 1997 році описав розуміння пенітенціарної системи як «цілісного, функціонально-інтегрованого утворення повноважних суб'єктів державного управління, місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та їх узгоджених дій щодо забезпечення ресоціалізації засуджених» [2, С.11].

Тож саме проблема ресоціалізації та повернення виправлених правопорушників до лав суспільства історично завжди вважалася важливішою за кару. Якщо ж зважити на значний ступінь впливу умов ізоляції, терміну перебування засудженої особи в ув'язненні на її соціальний, фізичний та психічний стан, то маємо всі підстави для виокремлення такого специфічного кримінально-виконавчого інституту як «ресоціалізація правопорушників».

Розуміння змісту, сутності та проблем становлення цього інституту не можливо без розуміння окремих історичних та міжнародно-правових аспектів. Погляд на пенітенціарні проблеми пострадянського часу з позицій євроінтеграційних спрямувань у реформуванні даного інституту в Україні надає підстави зауважити наступне. Вітчизняна пенітенціарна система дуже довго базувалася на принципах МВС саме Радянського Союзу, коли закон був способом виокремити небажаний елемент з суспільства, а захист їхніх прав, розробка методик перевиховання на практиці були потрібні лише правопорушникам, проте не державному механізму внутрішніх справ. Мали місце катування, тиск, шантаж, провокації, махінації, обіг заборонених речовин та встановлення ієрархії серед в'язнів внаслідок авторитету сильніших, тим кому охорона надавала привілеї в обмін на вирішення тих чи інших проблем «інституціоналізованого суспільства в межах в'язниці».

Розслідувало наслідки цих протиправних дій багато різних комітетів. Дослідження Європейського комітету з запобігання катуванням за певний період дійшло до цікавих висновків. Наприклад, у 2013 році Комітет помітив, що в деяких СІЗО існував ув'язнений «лідер», який явно відповідав за порядок серед ув'язнених. Для цього, він та інші ув'язнені, безпосередньо підпорядковані йому, могли навіть вільно переміщатися по установі. Надання певного рівня повноважень ув'язненому «лідеру» з метою забезпечення безпеки було прийнятною практикою для співробітників, які були присутні в обмеженій кількості в режимних корпусах [3, С. 68].

На відміну від цього, міжнародні стандарти у сфері виконання покарання вказують, що розуміння ролі людини під час здійснення пенітенціарного впливу є важливим фактором у соціальній реабілітації засуджених. Наприклад, у частині І Основних принципів Європейських пенітенціарних правилах закріплено, що «під час поводження з усіма особами, позбавленими волі, необхідно дотримуватись їхніх прав людини» (п. 1.1); «персонал пенітенціарних установ виконує важливу суспільну функцію, і тому порядок їх набору, професійної підготовки та умови роботи повинні забезпечувати їм можливість підтримувати високі стандарти поводження з ув'язненими» (п. 1.8) [4; с. 261].

Особливого значення розглядувані нами питання набувають, зважаючи на те, що відповідно до змін, які були внесені до ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України у 2013 році, завданнями закону є не лише створення умов для виправлення та ресоціалізації засуджених, але й запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими [1, С. 3].

Перебування у в'язниці дуже значний стрес і якщо людина не перейме культуру нового середовища, її психічному та фізичному здоров'ю буде набагато важче пережити цей час, не кажучи вже про дієвість виховного процесу, що, до речі, є не менш важливою, ніж кара, метою створення й існування пенітенціарної

системи. Кожна, на перший погляд, дрібниця впливає на психіку людини:безпека, затишок, соціалізація, оточуюче середовище, спорт, освіта, наявність та характер праці в умовах ізоляції і багато інших речей, завдяки яким особа так чи інакше готує себе до повернення в соціум, до можливості ре інтегруватися в суспільство, реалізувати себе. Слід враховувати, що досягнути цього через брак звичайних для людини комунікативних навичок дуже складно. Проте під тиском інституціоналізації особистість може змінитись докорінно. Це дуже важливо, оскільки не слід ігнорувати значний рівень песимізму серед в'язнів, які замість виправлення та ресоціалізації потенційно готові знову порушувати норми права, бо вважають, що нічого більше не вміють.

Україна пройшла досить довгий шлях реформування в'язничної системи, запровадження стандартів Європи в цій сфері. Науковці отримали багато емпіричного, статистичного та міжнародно-правового матеріалу для власних досліджень. Практики отримали ідеї та можливості їх реалізації на основі досвіду країн Європи з найнижчою злочинністю і найбільшою ефективністю пенітенціарної системи. Отже питання подальшої інституціоналізації пенітенціарної системи лише будуть набувати актуальності.

Список використаних джерел:

1. *Кримінально-виконавчий кодекс України. Відомості Верховної Ради України: кодекс від 11.07.2003, редакція від 08.08.2021 р. № 1129-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15 (дата звернення 02.11.2021).*
2. *Радов Г. О. Доктринальна модель Закону «Про пенітенціарну систему України». Проблеми пенітенціарної теорії і практики. 1997. № 1. С. 11–16.*
3. *Човган В. О. Пенітенціарна система України та стандарти Європейського комітету з запобігання катуванням / передм. М. М. Гнатовського; ГО «Харківська правозахисна група». Харків: Права людини, 2021. 436 с. URL:http://library.khpg.org/index.php?id=1604852072 (дата звернення 02.11.2021).*
4. *І.П. ХристичГенезис пенітенціарної системи в Україні та світі. Підприємство, господарство і право. 2019. № 5. С. 259-265. URL:http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/49.pdf (дата звернення 03.11.2021).*

«ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ»

Химчак Анастасія Леонідівна,
курсант 4-го курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Науковий керівник:
Конопельський Віктор Ярославович,
д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінального
права та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Варто зазначити, що кримінальні правопорушення, що вчиняються засудженими у місцях позбавлення волі постають важливою проблемою і несуть значну небезпеку для нашої держави. Це є тому, що вони перешкоджають досягнути мети покарання, порушують оперативну обстановку та правопорядок в установах виконання покарання.

Хочу виділити те, що важливу роль в попередженні та запобіганні злочинності у виправних установах відіграють саме органи та установи кримінально-виконавчої системи. Тобто, їхніми основними завданнями є недопущення злочинності серед осіб, які відбувають покарання, а також зменшення впливу на засуджених зі сторони більш авторитетних засуджених.

Важливою складовою у запобіганні злочинності в установах виконання покарання, тобто у запобіганні пенітенціарній злочинності є володіння персоналом органів та установ виконання покарань на високому рівні оперативною обстановкою. Також вони повинні детально вивчати між особистісні відносини засуджених, які відбувають покарання та наявність конфліктних ситуацій між ними.

На сьогоднішній день, як показує практика, не все так просто у боротьбі зі злочинністю у виправних колоніях. Вжиті заходи не повною мірою відповідають криміногенній ситуації і не можуть викорінити злочинність серед засуджених до позбавлення волі. Чинне кримінально-виконавче законодавство, а саме кримінально-виконавчий кодекс України покладає обов'язок щодо попередження й виявлення злочинів, вчинених у колоніях на оперативні підрозділи органів та установ виконання покарань, які відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та інших галузевих нормативно-правових актів здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Так, відповідно до ст. 104 Кримінально-виконавчого кодексу України в колоніях здійснюється оперативно-розшукова діяльність, основним завданням якої є пошук і фіксація фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб та груп з метою: забезпечення безпеки засуджених, персоналу колонії та інших осіб; попередження і виявлення злочинів, вчинених у колоніях, а також порушень встановленого порядку відбування покарання; вивчення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів та інших правопорушень; надання правоохоронним органам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність або кримінальне провадження, допомоги в розкритті, припиненні та попередженні злочинів. [1]

Кожен захід із запобігання злочинів має певні ознаки та поставлену мету щодо недопущення злочинної поведінки. Тобто, це так звана діяльність, що спрямована на встановлення та усунення причин та умов злочинності. Її головною ціллю є застосування тактичних прийомів для профілактики злочинності, а також встановлення найбільш вірогідних осіб, які можуть на підставі своєї поведінки та психологічних особливостей вчинити суспільно-протиправне діяння.

Отже, враховуючи все вищевикладене, можна сказати, що запобігання злочинам - це комплекс дій та заходів, які передбачають зниження рівня злочинності та усунення або зменшення криміногенної ситуації. Тобто, запобігання – це так зване стримання злочинності, а також можливість зниження її рівня.

Список використаної літератури:

1. Кримінально виконавчий кодекс України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text
2. Кримінологія: навч. посіб за заг. ред. О.М. Джужи. Київ: Прецедент, 2004. 208с.
3. Сербін М.М. Розслідування злочинів, вчинених у місцях позбавлення волі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ. Нац. ун-т внутр. справ, 2006. 16с.

«СУТНІСТЬ ОПТИМІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ»

Чорна Діана Романівна,
курсантка 4-го курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Науковий керівник:
Кулик Людмила Миколаївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса

Сучасне прагнення України стати повноправним членом Європейського Союзу зумовило активний процес змін в державному управлінні в різних сферах суспільних відносин. Зміни вимагають приведення національного законодавства у відповідність до європейських норм та стандартів. Реформи які відбуваються, поступово змінюють політичний курс держави як в цілому в Україні, так і в деяких сферах її функціонування зокрема.

Тому виключенням не стала і пенітенціарна політика. Серед практичних та теоретичних завдань, які потребують нагального розв'язання, актуальним завданням є дослідження впливу міжнародних стандартів щодо поводження із засудженими на пенітенціарну політику України. Наразі у науковій літературі досі бракує розгорнутих теоретичних досліджень, присвячених проблемам кримінально-виконавчої політики, а уявлення про цей процес зводиться здебільшого до окремих визначень його формалізованих моментів, пов'язаних в основному з розглядом правових процедур, що регламентують порядок і умови відбування кримінальних покарань на тому чи іншому етапі розвитку українського суспільства [2, с. 191].

Реформування пенітенціарної політики базується на досвіді зарубіжних країн, але не дивлячись на активну інтеграцію України в ЄС, ми погоджуємося з думкою О. А. Андрієнка, який вважає, що реформування пенітенціарної системи України, яке здійснюється в нашій державі фактично впродовж усього її існування, не вивело систему покарань із кризового стану. Політика у сфері виконання покарань – це сукупність основних напрямів та методів діяльності держави в особі її відповідних органів та установ, спрямованих на досягнення цілей та пріоритетних завдань щодо боротьби із злочинністю або встановлення над нею контролю, шляхом застосування примусових механізмів держави [3, с. 5].

На нашу думку, однією із причин ускладнення реформування пенітенціарної політики являється відсутність належної матеріально-технічної бази, яка б відповідала міжнародним стандартам поводження із засудженими. Установи виконання покарань не мають можливості забезпечити належні умови відбування по-

карання, оскільки приміщення в яких перебувають засуджені залишилися «у спадок» від Радянського Союзу, із тих часів значних змін не зазнавали.За роки незалежності стан національного законодавства значно покращився, і значну роль у даному процесі відіграли норми міжнародного законодавства.

Радянська виправно-трудова система характеризувалась авторитарними методами, які відображались в жорстокому режимі відбування покарання, фактично будучи розсадником беззаконності та відсутності правопорядку в органах і установах виконання покарань. З набуттям Україною незалежності постало питання переосмислення виправно-трудової політики, виникла необхідність в аналізі стану кримінально-виконавчих установ з метою визначення відповідності цілей і завдань реальним можливостям. Розпочався кропіткий процес зі створення нової законодавчої бази у сфері виконання кримінальних покарань з орієнтиром на міжнародні стандарти поводження із в'язнями [4, с. 106].

Враховуючи вищезазначене, варто вказати, що з набранням чинності Кримінально-виконавчого кодексу процес реформування та розвитку кримінально-виконавчої системи не зупинився, а позначив вектор розвитку нової кримінально-виконавчої політики у відповідності до європейських стандартів [1]. Вважаємо що одним із шляхів сприяння процесу гуманізації кримінально-виконавчої системи є подальше вдосконалення діяльності установ виконання покарань шляхом створення належних умов для виправлення засуджених, здобуття ними освіти та набуття професії, їх соціальної адаптації в суспільстві.

Підсумовуючи вищевикладене, можна з впевненістю стверджувати що кримінально-виконавча політика сучасної України прогресує і активно запозичує досягнення міжнародної спільноти у даній сфері. Безумовно виникають складнощі, щодо: реформування залишків виправно-трудової радянської системи, переходу остаточно до установ виконання покарань європейського типу, приведення умові відбування покарання до міжнародних стандартів. Але ті позитивні кроки, які ми можемо спостерігати сьогодні у сфері реформування кримінально-виконавчої політики, свідчать про бажання і головне про спроможність інтеграції з ЄС та продовження процесу щодо гармонізації вітчизняного законодавства у відповідність до високих міжнародних стандартів.

Список використаних джерел:

1. *Кримінально-виконавчий кодекс України від 08.08.2021 р. Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua*
2. *Лях А.К. Кримінально-виконавча політика україни: вплив міжнародних стандартів. Матеріали міжнародної (заочної) науково-практичної конференції. 2017. Чернігів. С. 191-194.*
3. *Андрієнко О. А. Сучасні громадські організації в процесах гуманізації пенітенціарної системи України. Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції. 2017. С. 1-10.*
4. *Пузирьов М. С. До проблеми оптимізації періодів розвитку законодавства України у сфері виконання покарань. Часопис Академії адвокатури України. 2015. Т. 8, № 2. С. 104-110.*

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1.
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ

Ботнаренко І. А.
ПОНЯТТЯ НАСИЛЬСТВА: ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ……

Бубнова І.І., Собко Г.М.
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ЗА ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ ТА НЕСПЛАТА АЛІМЕНТІВ ОСОБАМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ……

Варава В.В., Дехтяр Д.В.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ОХОРОНУ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я……

Вільська Є. Р., Резніченко Г.С.
КРИМІНАЛЬНІ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА «ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО»….

Волик Л.В., Будяченко О.М.
ВПЛИВ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНИ……..

Воронцов А.В.
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ….....

Говорова Г.В., Кулик Л.М.
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ…….

Голубєва Д.В., Корогод С.В.
ПРОБЛЕМАТИКА ПРИТЯГНЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ……

Гритенко Марія О., Меркулова В.О.
ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: ДОСВІД ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН……..
Данилюк В.В., Резніченко Г.С.
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА «ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА»……
Дімчева В.О., Кулик Л.М.
КРИМІНАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ: ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ ОЗНАКИ……
Кельман М.С., Боднар Ю.Я.
ПРАВОВІ АСПЕКТИ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ……..
Кельман М.С., Кельман Р.М.
НАУКОВА ПРАВОЗНАВЧА МЕТОДОЛОГІЯ ЩОДО ОЦІНКИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ НА КОРУПЦІОГЕННІСТЬ…….
Колодіна К.М., Короленко І.В.
ЗАЛИШЕННЯ В НЕБЕЗПЕЦІ ТА ЙОГО ВІДМЕЖУВАННЯ ВІД СУМІЖНИХ СКЛАДІВ У СУЧАСНІЙ НАУЦІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА……..
Кулик Л.М., Ребрик О.О.
ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: ТЕНДЕНЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТА…….
Кушнарьова О.Б., Конопельський В.Я.
РЕЙДЕРСЬКЕ ЗАХОПЛЕННЯ, ЯК ТИП СУСПІЛЬНО-НЕБЕЗПЕЧНОГО ДІЯННЯ В СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ……
Кушнір Д.О., Собко Г.М.
ГЕНЕЗИС ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ……
Маланич М.М., Резніченко Г.М.
ДЕЯК ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ…….
Меркулова В.О.
ОБМЕЖУВАЛЬНІ (ЕКОНОМІЧНІ) САНКЦІЇ ТА КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: СПІВВІДНОШЕННЯ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА……..
Морозюк Н.С., Собко Г.М.
ОПІР НАЧАЛЬНИКОВІ АБО ПРИМУШУВАННЯ ЙОГО ДО ПОРУШЕННЯ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ
Нужна Л.М., Вапсва Ю.А.
ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ ПОМИЛКИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ…….
Орловська Н.А.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВРАХУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА……
Пацюра І., Бабаєва О.В.
ДОКАЗИ, ОТРИМАНІ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ПЕРЕХРЕСНИЙ ДОПИТ
Резніченко Г.М.
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ)……..
Сахно В.М., Будяченко О.М.
ВОЛЯ, ЧЕСТЬ ТА ГІДНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ……..
Стукаліна О.В., Кулик Л.М.
ВІДМЕЖУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНОГО АКТУ ВІД ДИВЕРСІЇ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ……..
Плужнік О.І., Біла В.М.
ВІК КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 260 КК УКРАЇНИ……..
Томак О.С., Чекмарьова І.М.
ПРОБЛЕМАТИКА КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА…..
Чекмарьова І.М., Гаврилюк А.В.

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ ІЗ СУМІЖНИМИ КРИМІНАЛЬНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ ПРОТИ ВОЛІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ……

Черевко К.О.

ЩОДО ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ НЕЗАКОННОГО ПРОВЕДЕННЯ АБОРТУ……

НАПРЯМ 2.
ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: РЕАЛІЇ СУЧАСНОСТІ

Атанова Д.О., Собко Г.М.

КВАЛІФІКАЦІЯ ВТЯГНННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ПРОТИПРАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ……

Білова Л.Ю., Щирська В.С.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗБОЮ ТА ГРАБЕЖУ..

Воронцов А.В., Остропілова Г.С.

ВИЯВЛЕННЯ УМИСЛУ ТА ГОТУВАННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ…….

Денисюк Я., Шкута О.О.

КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ……

Коломієць С.С., Будяченко О.М.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ХУЛІГАНСТВА……

Коновалова В.О, Борисенко І.В.

ДО ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ВБИВСТВ ІЗ РОЗЧЛЕНУВАННЯМ ТІЛА ЗАГИБЛОЇ ОСОБИ……..

Краснощок К.Є., Воронцов А.В.

УМИСНЕ ВБИВСТВО ПРИ ПЕРЕВИЩЕННІ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ АБО У РАЗІ ПЕРЕВИЩЕННЯ ЗАХОДІВ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНИЛА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ……

Оз І., Меркулова В.О.

КРИМІНАЛЬНО-ПРОТИПРАВНА ПОВЕДІНКА З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАВОБІВ ВЧИНЕННЯ ДІЯННЯ…….

Пастух І.В., Щирська В.С.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА……

Поліщук І.О., Кулик Л.М.

ШАХРАЙСТВО: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ…….

Султан А.С., Воронцов А.В.

ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗА ПРИТЯГНЕННЯ ЗАВІДОМО НЕВИННОГО ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ…….

Ханчич В.В., Гритенко О.А.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ КРАДІЖКИ……

Чекмарьова І.М., Біла Д.О.

КІБЕРБУЛІНГ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ДОВЕДЕННЯ ПІДЛІТКІВ ДО САМОГУБСТВА…….

Щирська В.С., Коломієць К.С.

УХИЛЕННЯ ВІД ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ШЛЯХОМ САМОКАЛІЧЕННЯ АБО ІНШИМ СПОСОБОМ……

Ясінь І.М.

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКОННОГО ЗБАГАЧЕННЯ (СТ. 368^5 КК УКРАЇНИ)……

НАПРЯМ 3.
ЗАПОБІГАННЯ НАЙБІЛЬШ РОЗПОВСЮДЖЕНИМ ВИДАМ ЗЛОЧИННОСТІ

Агапова К.В., Конопельський В.Я.

ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ МОЛОДІЖНИМИ УГРУПОВАННЯМИ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ……..
Алєксандрова О.Р., Резніченко Г.М.
ЧИ ЗДАТНА УКРАЇНА В СЬОГОДЕННІ ПОБОРОТИ ТОРГІВЛЮ ЛЮДЬМИ?.....
Андоній І.О., Щирська В.С.
ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ……
Блага А.Б.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ЯК НАПРЯМКУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ……
Боброва В.М., Бабенко А.М.
АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПРАКТИЧНА ЗНАЧИМІСТЬ АНАЛІЗУ ТА ЗАПОБІГАННЯ ГРАБІЖАМ ТА РОЗБОЯМ У ПРИЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ……
Будяченко О.М., Негруца Т.
КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЗЛОЧИНОСТІ В УКРАЇНІ: НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ……
Голіна В.В.
ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОРОЖНЬОГО РУХУ НА ПЕРІОД ДО 2023 РОКУ: ОЦІНКА ТА ПРОПОЗИЦІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ЩОДО ЇХ ВИКОНАННЯ……..
Димура Д.С., Резніченко Г.С.
НАПРЯМКИ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАГАННЯМ ДИТИНИ ДЛЯ СЕКСУАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ……
Калініна А.В.
КЛАСИФІКАЦІЯ НОРМ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В СФЕРІ УБЕЗПЕЧЕННЯ ДОРОЖНЬОГО РУХУ……..
Кічіджи В.В., Резніченко Г.С.
ЧИ МОЖНА ПОДОЛАТИ НЕЗАКОННУ ПОРУБКУ ЛІСУ?.....
Колб Р.О.
ЗМІСТ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ К БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ……
Колб О.Г., Пирожик О.В.
НИЗЬКИЙ РІВЕНЬ ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ОДНА З ДЕТЕРМІНАНТ, ЩО ОБУМОВЛЮЄ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В НАШІЙ ДЕРЖАВІ…..
Конопельський В.Я.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВУ ЗЛОЧИНІВ……
Кулик Л.М., Шульгіна М.А.
ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЮ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ…..
Кундельська І.С., Миронюк Т.В.
ЩОДО ВИЗНАЧЕНЬ ПОНЯТТЯ ЗАПОБІГАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ….
Левченко Ю.О.
ЗАПОБІГАННЯ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ……
Максимова А.Я., Сириця К.С.
АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИНИКНЕНІ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ ТА ПРОТИДІЯ ЙОГО ЗАПОБІГАННЮ……..
Марола К.В., Будяченко О.М.
ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОКРЕМИХ КРАЇН…….
Миронюк Т.В.
ЗАПОБІГАННЯ БУЛІНГУ В УКРАЇНІ……
Погребна К.Ф., Конопельський В.Я.
ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У ПРАВОВОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ-ВІДБУВАННЯ ПОКАРАНЬ……
Собко Г.М.
ВПЛИВ РІЗНИХ ФАКТОРІВ НА РІСТ КРИМІНОГЕННОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ…….
Ткаченко Д.С., Конопельський В.Я.

КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ…….
Храмова С.П., Щирська В.С.
ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ……
Цура О.А.
ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДЕТЕРМІНАЦІЇ……..
Щирська В.С., Бакаленко М.В.
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ПЕРЕДБАЧЕНИМ СТАТТЕЮ 152 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ……..

НАПРЯМ 4.
РЕФОРМУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Березовський С.Ю., Плужнік О.І.
СМЕРТНА КАРА: ОКРЕМІ АСПЕКТИ……
Богатирьов І.Г.
ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ В УКРАЇНІ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ МЕРЕЖІ «ІНТЕРНЕТ»…….
Гритенко О.А.
ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА В ЧАСТИНІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОРЯДКУ ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ……...
Давиденко В.Л.
ЩОДО ПРОТИДІЇ КАТУВАННЯМ У СИСТЕМІ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ……
Долгов А.Г., Шкута О.О.
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ВИПРАВЛЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ……..
Загородній К.В., Конопельський В.Я.
АКТУАЛЬНІСТЬ СМЕРТНОЇ КАРИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ……
Загранична В.Б., Конопельський В.Я.
ОСОБЛИВОСТІ ПОРЯДКУ ЗАСТОСУВАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ НА ПІДСТАВІ ЗАКОНУ ПРО АМНІСТІЮ….
Камойленко Я.О., Новікова М.М.
ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ ДІЙ….
Копотун І.М., Рудик М.М.
СТАН КОРУПЦІЇ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ ЯК НАСЛІДОК ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПЛАТНИХ КАМЕР У СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ УКРАЇНИ…….
Лисодєд О.В.
ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЯК НОВИЙ ВИД КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ……..
Мурадян Г.Р., Конопельський В.Я.
ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ВИПРОБУВАННЯ» У ЗАКОНОДАВСТВІ ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН…….
Овсійчук А.Д., Плужнік О.І.
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ НА РАДІАЦІЙНУ БЕЗПЕКУ……..
Озимок С., Моргунова Т.
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЕРЖАВНИХ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ……..
Поліщук І.О., Конопельський В.Я.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГІДНИХ УМОВ ПРОЖИВАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ, ЩО ПЕРЕБУВАЮТЬ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ……
Попик Р.В., Конопельський В.Я.
ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРОЯВАМ У ДЕРЖАВНІЙ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ……
Пузирьов М.С.

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ……..

Слюсарчук А., Моргунова Т.

ЩОДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ З ОРГАНАМИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ……

Хабєєв В.М., Меркулова В.О.

ПЕНІТЕНЦІАРНА СИСТЕМА: ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ……

Химчак А.Л., Конопельський В.Я.

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ……

Чорна Д.Р., Кулик Л.М.

СУТНІСТЬ ОПТИМІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ…….